

ANTIDOTUM AMBITIONIS,
A
JESU CHRISTO
SERVATORE NOSTRO,

MATTH. XVIII. vers. 1, 2, 3, 4.

Discipulis suis præscriptum:

& à

CASPARO SIBELIO

Concionibus tribus explicatum.

I. PETR. V. vers. 5.

Deus superbis resistit, submissis autem dat gratiam.

DAVENTRIÆ,

Typis CONRADI THOMÆI, & *sumptibus*
JOANNIS JANSSONII, *Bibliopola*
Amstelredamensis. Anno M. DC. XLVI.

Reverendo, pietate atque doctrinâ

Clarissimo DEI Viro,

D^{NO.} ROBERTO JUNIO,

nuper de Ecclesia DEI apud Gentes in Insula

FORMOSA optimè merito: nunc gregis Domi-

nici apud DELPHOS Pastori vigilantissimo,

Fautori honorando, Symmystæ dilectissimo,

& fratri in CHRISTO conjunctissimo,

DEI benedictionem corporalem, spiritualem

& æternam ex animo precor.

REVERENDE ET CLARISSIME VIR,

E longâ obliquâve Te verborum ambage morer, causam Opusculi hujus Tibi dicati, rectâ viâ, breviter strictimque exponam. Quum superiori anno, nomine & jussu Reverendæ Synodi Ecclesiarum Trans-Isalaniæ, Venerandæ Synodo Ecclesiarum Hollandiæ Borealis, Harlemi, sancti firmique consensus testandi & servandi causâ, interesssem; magno omnium applausu, & summâ admiratione ea excipiebantur, quæ de felici Ecclesiarum Dei in India Orientali statu atque incremento commemorabantur. Tua inprimis, Doctissime JUNI, indefessa prædicabatur diligentia, & singularis, Deique benedictione sociata, dexteritas in plantandis, rigandis, & gubernandis Ecclesiis apud Formosanos.

*

Ego

Ego mox apud animum meum statuebam, dignum esse præclarum illud Dei in cæcas Gentes per Te collatum beneficium, quod toti mundo innotescat, & cujus immemor non sit omnium seculorum posteritas. Quum verò id hætenus à nullo, quod sciam, tentatum, nedum factum sit; Ego Ingressum tuum in sanctam istam vocationem, Progressumque in illa, & Egressum ex eadem, ad Dei gloriam, perpetuamque rerum gestarum memoriam, paucis fideliter exponam.

Quod ad *Ingressum*; Tu à Deo, ab Ecclesia Christi, atque ab augusto ac pio inclytæ Belgarum Federatorum ad Indos Orientales expeditionis Senatu, convertendis, & ad cognitionem fidemque Christi adducendis Formosanis, cæcis illis & miserrimis dæmoniorum cultoribus ac mancipiis, destinatus; provinciam isthanc promptè suscepisti, ac de ea diligentissimè & fidissimè administranda, seriò cogitasti. Et sanè, nihil Deo gloriosius, nihil piis omnibus gratius, nihil pacandæ conscientiae conducibilius, nihil denique Gentibus, in tenebris idololatriæ & errorum, obscuræque mortis umbrâ sedentibus, salutarius, quàm ut sancto fidorum Dei servorum ministerio, oculi eorum aperiuntur, illique à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum convertantur, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in Christum. Unicam animam ex faucibus infernalis
Lupi

Lupi ereptam servare, omnia lucra longissimè exsuperat. Fidus Altissimi minister magis sibi in eo gratulatur, si vel abjectissimum in oculis mundi homuncionem Christolucrificare queat, quàm si universi mundi thesauri ipsi offerantur. Quàm dulcè suaveque illud Jacobi Apostoli sonat: Qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturus est animam à morte? Quare quum Formosani Te, integro biennio & quod excurrit, linguâ Belgicâ Tibi vernaculâ, salutis mysteria pandentem, non intelligerent; Tu, ardentissimo tum conversionis & salutis eorum, tum liberationis & exonerationis conscientiae tuæ, desiderio motus, magno labore & impigrâ diligentia, barbarum Gentium illarum sermone & moribus dissonarum idioma feliciter ac brevi tempore, in adulta demum ætate, addidicisti, Teque ad earum captum atque ædificationem prudenter accommodasti: ut Te propriâ suâ linguâ, in qua natæ sunt, magnifica Dei facta perspicuè loquentem, per duodecim annos, audire & intelligere potuerint.

Progressum in vocatione, incredibilis Tua in docendo cum publicè tum privatim assiduitas, atque dexteritas summa, uberrimaque Dei benedictio fatis superque commendant. Nam (ut de Dorko & Tirosè dicere supersedeam) in sex Septentrionalibus Insulæ Formosæ celebrioribus pagis, Tava-can, Sinckan, Bacluan, Matthauw, Soulang, & Terurang,

Terurang, adeò feliciter opus Domini successit, ut maximam meritò omnibus piis admirationem moverit, ac etiamnum moveat.

Quod ad Verbi prædicati fructum & efficaciam; luce cælestis Veritatis, expulsis nefandâ idololatriâ, brutâ ignorantia, horribili cæcitâ, fædissimoque dæmoniorum cultu, plerique incolæ ad salutiferam Dei & Redemptoris sui Jesu Christi cognitionem, veramque fidem adducti sunt: ac tantos tamque laudabiles in ea progressus viri & mulieres, juniores & seniores, summi, medioximi atque infimi fecerunt, ut non summa duntaxat veræ Religionis capita singuli memoriæ mandârint, accurateque & absque hæsitâtionē recitent: sed etiam ad quæstiones quaslibet de religione sibi propositas ingeniosè & solidè respondere nōrint. Fidem quoque suam Pietate erga Deum, Justitiâ erga proximum, & Temperantiâ erga semetipsos ita exoriant, ut ruborem ac pudorem iis qui ex orthodoxis parentibus nati, & à pueris in religione Christiana enutriti sunt, incutiant. Insuper tanto spiritus ardore, tantâ sermonis venustate & contentione, tantâque gestuum moderatione atque decentiâ, preces tum matutinas & vespertinas, tum ante & post sumptum cibum, tum in aliis necessitatibus, ad Deum fundunt, ut auditoribus & spectatoribus lacrymas cieant. Nec desunt inter ipsos, qui de quacunque materia jussi preces ex tempore concipere & reci-

recitare, adeò id promptè, dexterè, nervosè & attentè præstent, atque si earum conceptioni ac meditationi horas aliquot impendissent. Ac quum Diabolus lucem accensam extinguere, & per sua organa, mulieres putà quasdam impudentes, incantatrices, meretrices, fraudulentas, sceleratasque & turpissimi lucri cupidas, in avito dæmoniorum & idolorum cultu, veritatisque odio, Formosanos retinere satageret; illæ partim à Te tuisque cooperariis ad verum Deum conversæ, partim auctoritatē pii Magistratus exilio multatæ, aliisve modis coercitæ fuerunt, ne amplius Euangelii cursum remorari possint.

Pergo ad Sacramenta, Euangelii ac promissionum divinarum appendices, fideique sigilla. Ac quum Gentes, federis gratiæ exortes, erudiendæ prius sint in doctrina Veritatis, quàm per Baptismum Ecclesiæ Dei inferantur; Tu, Reverende JUNI, officio tuo hac in parte non defuisti, sed in eo exequendo Temetipsum superasti, omniumque expectationem vicisti. Nam & ipse singulis diebus manè vespereque Catechumenos sedulò & feliciter instituisi, & non paucos ex indigenis, ad populares suos doctrina cælesti informandos, atque ad fidem adducendos, fretus sancti Spiritus gratia, ita aptasti, ut ex Formosanis adultis quinquies mille & nongenti, utriusque sexus, nomina sua Christo dederint, & à Te, in fidei suæ professionem (quam
precum

precum sanctarum & capitum Religionis orthodoxæ recitatione, aptisque ad quæstiones ex Dei Verbo sibi propositas responsionibus, ediderunt) baptizati sint: cum quibus infantes ex Formosanis federatis nati, atque sacrâ aquâ tincti, non annumerantur. Cæna quoque Domini, alterum novi federis Sacramentum, magnâ cum ædificatione, singularique incolarum gaudio atque solatio, in pagis Soulangh & Sinckan ac alibi, juxta Servatoris institutionem, à Te administrata est, & à Communicantibus tam reverenter & decenter usurpata, ut dubium non sit, quin rei significatæ & ob signatæ reverentia etiam participes fuerint.

Ac quum Scholæ seminaria sint Ecclesiæ; in illarum quoque institutione, visitatione & gubernatione, nil quicquam in Te, Dei servo, desiderari potest. Nam præter paucos præceptores Belgas, in suprâ dictis sex pagis indigenæ quinquaginta à Te Christo lucrifacti atque instituti, & scientiâ, industriâ, dexteritate, sedulitate ac pietate insignes, sub discessum tuum, sexcentos discipulos legere & literas pingere docebant, & tam adultos quàm pueros rudimentis Christianæ fidei imbuébant. Nec facile judicare erat, utrum discipuli docilitate atque obedientiâ præceptores suos, an præceptores sedulitate & laboriosæ institutionis studio discipulos superarent. Atque ut adulti juxtâ & pueri uberiores in Dei cognitione ac pietate progressus facerent,

Tute ipse summa Religionis capitâ, precesque quotidianas, & Psalmos aliquot in linguam Formosanam transtulisti.

Denique mille & amplius Conjugum paria in Septentrionalibus illis pagis, tempore tui apud Formosanos ministerii, precibus Deo commendasti, illorumque connubio publicè, coram facie Ecclesiæ benedixisti: qui solennis sanctæque stipulationis memores, piè & castè vitam conjugialem traducunt.

Neque verò in sex duntaxat Borealibus, sed etiam in viginti tribus Australibus ejusdem Insulæ Formosæ pagis, verum Dei cultum instituisti, Ecclesiasque plantasti: ac Dominus messis tam abundè tuis, fidi sui Operarii, laboribus atque sudoribus benedixit; ut dubitandum non sit, quin laus tua per omnes Ecclesias Formosanas (quas sanâ doctrinâ, vitâ piâ, & sincerâ charitate, periculis omnibus neglectis, pavisti, & apud quas ingens tui desiderium reliquisti) futura & celebranda sit, quamdiu mundus hic steterit.

Pauca de *Egressu* tuo ex vocatione, ejusque occasione & causis, subjicio. Corporis imbecillitate & morbis recidivis diu multumque conflictatus: pio dulcissimæ patriæ, ac inprimis dilectissimæ, ætateque jam fessæ, Matris revisendæ desiderio ictus: & Ecclesias patrias, Symmystasque, fratres & amicos læto benedictionis divinæ, Tibi in vocatione

tione sanctâ largissimè tributæ, nuncio exhilaraturus: ac porro iis penes quos in patria summa rerum Indicarum administratio est, Vineæ Domini in Insula Formosa, à Te, Deo propitio & benedicente, plantatæ, rigatæ & dilatatæ, conservationem & propagationem commendaturus; legitimè, atque *Contractus* ex vocatione isthac tua egressus es; impetratâ prius honestâ ab eis, quorum intererat, ipsisque adeò Formosanis, dimissione: in quam illi facilius consenserunt, quòd Ecclesiis istis de eruditis, fidis, prudentibus, & linguæ Formosanae peritis Pastoribus & Inspectoribus, tuisque in opere Domini successoribus, prospectū jam, Dei beneficio, esset.

Cæterum ne animum alicujus hâc narratione dubium faciam; ad literas, acta & testimonia publica provoco, ex quibus optimâ fide hæc excerpfi. Loquuntur Acta Synodi Ecclesiarum Hollandiæ Borealis, Harlemi habitæ Anno c. I. c. I. c. XLV. artic. 20. Et Acta visitationis Ecclesiarum ac Scholarum Formosanarum Borealiū, quam tres fidei Ecclesiarum Indicarum Orientalium Pastores, comitati Presbytero Tayovanensi, ac præsentibus binis ex ordine politico Senatoribus, Anno c. I. c. I. c. XLIII. mensibus Septembri & Octobri, instituerunt. Item literæ à Presbyterio Tayovanensi, aliisque ad Classes Amstelodamensem & Walachriensem, speciatim de sancto hoc negotio perscriptæ. Quibus addo honestissimum & amplissimum testimonium,

monium, quo Tuam Reverentiam ornatam Conventus Ecclesiasticus in Soulang, VIII. Octobris, Anni c. I. c. I. c. XLIII. dimisit. Ista omnia mihi visa, diligenterque lecta & perpenſa.

Diductiūs paulò hæc commemoro, præcipuè ut nominis DEI gloriam amplificem, quòd Ecclesiæ suæ pomœria apud Gentes illas dilatârît, ac benedictione incredibili fidi sui Ministri operam coronârît. Tum ut hoc stimulo excitati ii, quibus cura Ecclesiarum Indicarum Orientalium delegata est, de sanctissimi hujus operis, feliciter adeò cœpti & provecti, optatâ conservatione & salutari perfectione, seriò cogitent atque allaborent. Seræ quoque posteritati indicare volui, quæ & quanta beneficia Deus Ter Optimus Maximus per Te, Electum suum vas & instrumentum, Gentibus præstiterit. Quod de Paulo, Gentium Apostolo, idem jure de Te pronunciari potest: Portasti nomen Jesu Christi in conspectu Gentium. Minister Jesu Christi fuisti apud Gentes: operans Euangelio Dei, ut oblatio Gentium fieret accepta, sanctificata per Spiritum sanctum. Efficax fuit Deus per te apud Gentes. Formosani, tuo ministerio ad Deum conversi, gaudium & corona tua erunt in magno illo judicii die. Non patitur divinæ gloriæ Zelus; nec fides, quam Domino tuo integram & illibatam servasti; nec sincerus, quo in Te, & pios tuos atque salutares labores feror, affectus, ut per me memoria

præclari hujus beneficii Dei intercīdat. Interim duos periculosos scopulos sollicitè & religiosè in hac *περὶ φωνῆς* evitare studui; tum ne Dei gloriam, rerumque gestarum veritatem obscurarem: tum ne foedâ assentatione palpum Tibi obtruderem.

Tu, Reverende Symmysta, institutum hoc meum æqui bonique consulito. Esto verò munus hoc literarium, quod fraternè & officiosè Tibi offero, certum amicitiae piè contractæ, sanctè cultæ, & æternum continuandæ pignus, publicumque testimonium. Finio in sancto illo voto, in quod Ecclesiarum Formosanarum Pastores & Antistites effusi, Te in charam patriam remeaturum, Domino commendârunt: Deus Omnipotens rependat Tibi beneficia, quibus Formosanos affecisti, olimque gloriâ Te coronet. Cui & hoc meum votum subnecto: Deus benignissimus novis subinde gratiæ suæ donis Te cumulet atque coronet. AMEN. Scripsi Daventriæ, XXV. Iulii, Anni c I o I o c XLVI. qui est sacri mei ministerii annus tricesimus septimus.

*Reverentiæ Tuae
studiosissimus,*

CASPARVS SIBELIVS,
Ecclesiæ Daventriensis Pastor.

CONCIO PRIMA

I N

M A T T H. XVIII. vers. i.

*Eâ ipsâ horâ adierunt Iesum discipuli, dicentes,
Quisnam maximus est in regno cælorum?*

U I urbem arcemve munitam obsidione cinxerunt, eamque oppugnant, & expugnatam atq; labefactatam cupiunt, firmissima ejus propugnacula & loca munitissima omnium primò non tentant & impugnant: sed machinas murales admovent, scalas applicant, pontem injiciunt, tuniculos agunt, & impressionem faciunt, ubi muros humiles & discissos, fossas siccas vel planas, portas collapsas, turreseque incustoditas esse judicant. Sic Satanas, *validus ille armatus*, Luc. ii. vers. 21. & *adversarius noster*, 1. Petr. 5. 8. arcem humanæ animæ & cordis obsidens, impetumque in eam factururus, muros ejus ibi primùm trucibus tentationum suarum arietibus percutere, diruere, in planum effundere, scalisque transcendere tentat, ubi humiliores, pendulos, fragiliores, ac decussu & expugnatu faciliores esse novit. Astutiam isthanc & artes Satanae graphicè depinxit, atque adversus eas præclare nos & sollicitè munivit Cyprianus, sanctus Christi Martyr, & clarissimum Ecclesiæ Lumen: *Circuit nos Diabolus*, inquit, & *tanquam hostis, clausos obsidens muros explorat*, & *tentat an sit pars aliqua murorum minus stabilis*, & *minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur*. *Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut visu destruat castitatem.* Aures per canoram

2
*peram musicam tentat, ut soni dulcioris auditu solvat & molliat Christianum vigorem. Linguam convitio provocat, manum injurijs lacescentibus ad petulantiam ædis instigat: ut fraudatorem faciat, lucra opponit injusta: ut animam pecuniâ capiat, ingerit pernicioſa compendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostentat falsa, ut vera subripiat: & cum latenter non potest fallere, exerte atque aperte minatur: terrorem turbide perſecutionis intentans, ad debellandos Dei servos inquietus semper, & semper infestus: in pace subdolos, in persecutione violentus. Quamobrem contra omnes Diaboli vel fallaces insidias, vel apertas minas stare debet instructus animus & armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quàm est ad impugnandum semper paratus inimicus. Hæc Cyprianus, libro de zelo & schivore, §. 2. Exempla in hanc rem conspicua passim in sacris Paginis obvia sunt. Tunc demum Satanas Jobum, Virum, Deo ipso judice, integrum & rectum timentemque Dei, & recedentem a malo, à spe ad desperationem revocare satagit, cum ille omnium facultatum & charissimorum pignorum jacturâ, & terribis ulceribus, aliisque gravissimis tentationibus à Deo excerceretur, ac totum se tristitiæ & luctui dedisset. Job. 1. & 2. capp. Davidem, Regem piissimum, omnigenarumq. virtutum exemplar illustrissimum, ad adulterium & homicidium sollicitavit & impulit, cum ille securo otio langueret, oculosque liberiùs atque incantiùs pasceret. 2. Sam. 11. Jo-
nam Prophetam ad turpem inobedientiam, trepidamque & inconsideratam à Dei conspectu fugam Diabolus incitavit & induxit, cum ille mandatis gravioribus & difficilioribus à Deo se onerari existimaret. Ion. 1. Hiskiam, regem sanctissimum, ad animi elationem superbamque thesaurorum suorum ostentationem, vasserimus spiritus seduxit, cum ille de bello securus, in summa pace viveret, autoritate atq. potentia valeret, opibusque & divitiis afflueret. Esai. 39. Idipsum Christi Apostolis evenit. Erant illi stultâ & inani mun-*

dani.

dani regni Christi spe fascinati, Orbisque se dominos fore somniabant: occasione istâ abusus Diabolus, ad ambitionem eos & turpem de primatu contentionem instigavit & illexit. De istâ & gravi & periculosa Apostolorum Tentatione aliquot concionibus differemus. Partes duæ sunt:

- I. Discipulorum quæstio & contentio de primatu. vers. 1.
- II. Christi ad quæstionem responsio, & litis diremtio. v. 2. 3. 4.

Christum Jesum suppliciter oro, ut mihi dicenti & docenti sapientiam, *παρρησια*, corporisque & animi vires, Vobis audientibus & discantibus, aures patulas, cordaque docilia, credentia, & obsequentia largiatur. AMEN.

I. QUÆSTIO.

IN Quæstione consideranda veniunt circumstantiæ quatuor:

I. QUANDO.

II. QUI.

III. QUEM.

IV. QUI D rogârint.

I. QUANDO? *Eâ ipsâ hora*, id est, tempore. Hæc temporis circumstantia nos remittit ad versum vicesimum sextum decimi septimi capituli Evangelistæ & Apostoli Matthæi, ubi Christus Petro dixerat: *Nempe igitur liberi sunt filij* à tributo sive censu pendendo. Ex his Domini verbis Apostoli perceperant, Jesum, tanquam Dei summi Regis populi sui, proprium, naturalem & unigenitum Filium, non teneri ad pendendum tributum: ideoq. hinc cogitatione de regno illius (quod sibi imaginabantur fore mundanum) susceptâ, mox de illius constitutione quærunt. Nimirum

arrectis auribus adstant Christi discipuli, ubi læta sibi nunciari, & ad gloriam, splendorem, & dignitatem se vocari, audiunt. Regis filij audire malunt, quàm post miserum hominis Filium crucem bajulare. Petrus, transfigurationis Christi gloriosæ in monte sancto spectator, actutum, suavitate & majestate cœlestis gloriæ captus, in lætam hanc vocem erumpit: *Domine, bonum est nos hic esse: si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum.* Matth. 17. 4. Verùm audiens de passione & morte suâ Magistrum differentem, longè aliam cantilenam cecinit. Nam *prehensum eum cepit objurare, dicens: Propitius tibi esto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.* Ibid. cap. 16. 22. Et quum jam Dominus poculum iræ divinæ & acerbissimarum passionum exhausturus, hostibusque tradendus; *contristaretur, & gravissimè angeretur*, ac flebile illud ingeminaret, *Vigilate mecum*; Petrus cum collegis suis *ne unam quidem horam cum Præceptore afflictissimo vigilare potuit.* Matth. 26. v. 37. & seqq.

Ufus I. ad διδασκαλίαν.

PRæjudicia, & præconceptæ opinionis retinendæ studium ægrè & difficulter ponuntur: quin homines impediunt, quominus ad veritatis cognitionem perveniant. Somniabant Apostoli terrenum regnum: quicquid audiebant, illò trahebant. Imò per triennium jam, & quod excurrit, à Christo ipso in schola veritatis instituti, fermentum hoc vetus non expurgarant. Viatores Emmauntici, Christo jam glorificato, veterem suam cantilenam canunt: *Nos sperabamus illum esse qui redempturus esset Israël.* Luc. 24. v. 21. Et Christo in cœlum ascensuro, Apostoli omnes quærunt: *Domine, num hoc tempore restitues regnum Israël?* Act. 1. 6. Nempe ut oculus per nebulam aut aquam res objectas inspi-

ciens,

ciens, falso eas metitur modo: Sic animus, qui per opinionis nubem res divinas contemplatur, sinistrum atque erroneum de iis fert iudicium. Qui oculorum lippitudine laborant, nihil rectè intueri possunt: & qui viridi conspicio utuntur, de coloribus judicare nequeunt, quum res omnes illis virides appareant: Sic quicumque in causâ religionis cognoscendâ, præconceptâ aliquâ opinione fascinati sunt, veritatis cognitionem non assequuntur: quæ per se clara sunt & intellectu facilia, summâ ipsis obscuritate involuta videntur: quæ opinioni eorum repugnant, ea depravando ad suæ opinionis defensionem detorquent. Præjudicio hoc falso excæcati Ephesij, *magnam sc. esse Dianam*; doctrinam Pauli exploserunt; eodemque argumento usus civitatis Scriba, seditionem ortam sedavit. *Viri Ephesij*, inquit, *quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ, & à Iove delapsi simulacri?* Act. 19. 34. 35. In confesso esse jactat, & perperam à Paulo culpari obtendit, quod in controversia versabatur. Sic qui carnalem & oralem corporis Christi in sacra Cœna urgent manducationem, hoc stant præjudicio, quasi Christus in sacra Cœna non possit percipi, nisi corpore præsens. Non ita Christus: *Ego*, ait, *sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.* Joan. 6. 35. Et, Paulo teste, *Christus per fidem in cordibus nostris inhabitat.* Eph. 3. 17. Ore fidei Christi carnem ederunt & sanguinem biberunt patres Veteris Testamenti, cum nondum carnis & sanguinis particeps fuisset factus. Expresse Apostolus: *Omnes eandem escam spirituales ederunt: & omnes eundem potum spirituales biberunt. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra verò illa erat Christus.* 1. Cor. 10. 3. 4. Quibus organa gustus corrupta sunt, his insipida omnia aut amara esse videntur: Sic præjudiciis occæcati omnem doctrinam respuunt, quæ palato ipsorum, fermento superstitionis & præconceptæ opinionis

nionis infecto non sapit. Ad lapidem hunc qui impingere nolunt, *semetipsos*, ex Christi monito, *abdicent*. Matt. 16. 24. Carnis sapientiae renuncient: Stulti fiant in mundo, ut in Deo sint sapientes. Hoc enim est quod vult Paulus, dicens: *Nul- lus seipsum seducat: si quis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat, ut fiat sapiens. Sapientia enim mundi huius, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Caput sapientes in versutia ipsorum.* 1. Cor. 3. 18. 19. Nempe hic imprimis illud requiritur, quod in aliis artibus periti artifices observa- re solent. Qui citharâ perperam ludunt, & chordas ineptè tangunt, nisi quod in usû habuerunt, dediscant, citharædi boni nunquam fient. Timotheus tibicen, adventantem discipulum interrogavit, An sub alio etiam præceptore Mu- sicæ operam dedisset? Qui cum id affirmasset: *Duplicem i- gitur dabis mercedem*, ait, *quoniam mihi duplex labor subeundus est: dedocendi videlicet vetera, & docendi nova.* Alexand. ab Alexandro, lib. 2. cap. 25. Ita nisi in Dei & æternæ salutis cognitione totum illud ex animo ejiciamus, quod ex nostra natura nobis inhæret, aut quod præjudicio fascinati, verum esse putamus, aut quod nostro studio & industriâ nobis par- rum est, quodque nobis & mundo magnificum existimatur, & quo diu assuevimus; nihil unquam proficiemus. Maximè autem necessarium est, ut pareamus Christi hortatui: *Scripturas scrutamini, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æter- nam habere: & istæ sunt quæ testantur de me.* Ioan. 5. 39. *Scriptura- rum ignoratio*, præconceptarum opinionum causa est. Matth. 22. 29. Nam uti in tenebris ambulantes, impingunt & ca- dunt: Ita quibus lux verbi divini non præluceat, ex errore in errorem prolabantur. Quemadmodum verò Deus Israelitas, per desertum in terram Chanaan contendentes, *antecede- bat interdum in columna nubis, & noctu in columna ignis: ad affe- rendum eis lucem, ut progredierentur interdum ac noctu.* Exod. 13. 21. 22. Ita columna lucida & ignea verbi divini, dux nobis viæ

vix est per desertum huius mundi in cœlestem Chanaanæam. Testis David: *Lucerna pedi meo verbum tuum est, & lux itineri meo.* Psal. 119. v. 105. Davidi suffragatur Ioannes: *Hæc, ait, scripta sunt, ut credatis Iesum esse Christum illum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.* Ioan. 20. v. 31.

Ufus II. ad ἐκπαίδευσιν.

Res mundane, vitæ terrene commoditates & jucundita- res, honoresque transitori sic animos hominum occupa- pant, semper ut eò aspirent, etiam tùm, cùm de rebus divi- nis agitur. Christus Capernaumi de jure suo regio ultrò ces- serat, censum pro se & Petro magistratui politico solverat, ac reipsâ confirmarat, regnum suum non esse ex hoc mun- do: neque ad regnandum se, more aliorum regum, sed ad patiendum & moriendum missum, adeoque regem spi- ritualem esse, perspicuè docuerat. Verùm Christo de regno spiritali differente, Apostoli cogitationes ad regnum ter- renum reflectebant. Multi Evangelium hodie cupiunt pro- morum; sed non aliâ de causâ, quàm ut hoc pacto rebus i- psorû caducis consulatur. Ubi verò pro pace bellum, pro fe- licitate paupertas, pro voluptate afflictio, pro gloria ignomi- a, pro lætitia tristitia irrepit, & carnalia magis abneganda quàm ambienda esse audiunt; Demâ imitantur, de quo Pau- lus: *Demas me deseruit, amore inductus præsentis seculi.* 2. Tim. 4. 10. Nimirum propter panem & commoda terrena Chri- stum sequuntur: ut jure illis exprobrari possit Christi illud ad turbam Iudæorum: *Amen amen dico vobis, queritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.* Ioan. 6. 26. Ecquid indignius, quàm se & affectus suos ad res hu- miles adeo & contēptas demittere, ut in miraculis, nō divine potentiae experientiâ, sed ventris pastû quæras? Christumq; animarum nostrarum pastorem, in gregarium aliquem fitar- chum

chū transformes? Nihil quidē deest regn Dei quærentibus; dummodò sorte suā contenti sint: non est tamen Euangelii ventris, sed animi pabulū. Corpora nostra cibant & refocillat Christus, sed non in alium finē, quā ut animorū se pabulū esse ostendat. Dat corporis pabulū coelestis Convivator, sed tanquam spiritualis pastus condimentum: sine quo cibo condimentum ipsum toxicum est. Dat, instar sponsi, sponsæ suæ armillas & annulos, non ut hæc in illis acquiescat, sed ut ad Sponsi sui amorem excitetur. Qui Christi & Evangelij professionem terrenis metiuntur commodis; his gratum quidem est ver atque æstas anni gratiæ: sed in autumnō vacillant, ac in bruma deficiunt. Christus eos terræ petrosæ comparat: *Qui, inquit, super petram semen excipiunt, sunt ij qui quum audierint, cum gaudio accipiunt sermonem: & isti radicem non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.* Luc. 8. 13. Hujusmodi verbi auditores Christique affectu molliuscule, vel minimam contumeliam, nedum jacturam, ob Evangelij confessionem, detrectant. Nam perinde est, talibus verbum audientibus, ac si in terram saxosam semen incidat. Ob succi enim defectum, nullam aut inanem spicam protert. Sole igitur asso, h. e. tentatione incumbente, exarescit, quicquid enatum fuerat. Tales *radice destituuntur*, id est, fidei *πληροφορία*, quā Deus, pro divite sua gloria, verè credentes fortiter corroborat per Spiritum suum in interiore homine. Eph. 3. 16. Credere quidem videntur isti vertumni; sed fides eorum temporaria est. Vera enim fides, quæ est *πρωτοθυμία* (ut ita dicam) cordialis & filialis, de misericordia, erga se, Dei, nunquam amitti potest: quippe donum Dei *ἀμεταμέλητον*. Ac licet cum gaudio sermonem se accipere simulent; gaudium tamen illud, non cordis, sed oris est: quod quale sit, Paulus explicat, nempe *gustus* duntaxat doni coelestis & gratiæ Dei. Hebr. 6. 4. Interim famem sitimque suam terrenis explent. Nos cogitemus, regnum Christi, esse

esse regnum crucis; cujus signum, spinea illa corona fuit, quam capiti ejus milites imposuerunt. Euangelium, *est sermo crucis*, 1. Cor. 1. 18. Insignia civium Christi, crux rubra in area candida. Neque aliter patet via ad regnum lucis & gloriæ, quā per afflictiones. Stat, stetit, stabit Dei decreto firmatum illud: *Oportet per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.* Act. 14. 22. Christus de Ecclesia, Sponsa sua, pronunciat: *Vt lilium inter spinas, ita est amica mea inter filias.* Cantic. 2. 2. *Spinæ*, quibus *amica* Christi, à primis suis incunabulis, in hanc usque decrepitam mundi senectam, semper & graviter sauciata, nec dum sauciari desinit, sunt calamitates, & persecutiones. Satanas à mundi primordiis, juxta civitatem Dei suas excitavit arces, sua disposuit præsidia, quibus hostiles in Ecclesiam irruptiones faceret, & si fieri posset, è fundamentis eam subverteret. Præsidia hæc è *Carnitis* primū delegit, quos adversus *Sethitas* concitavit, aureumque seculum illud immanis latro cruentavit. In servitute Ægyptiaca sub Pharaone, Ecclesiæ ærumnæ supra modum invaluerunt, nec nisi miraculosis Ægypti decem plagis finiri potuerunt. Sub Iudicibus quid non perpeffa est *amica* Christi? Seculis vix tribus in captivitatem sexies abstracta in sacris Literis legitur: sub Syriæ & Mesopotamiæ rege, Judic. 3. 8. sub Heglone, Moabitarum rege. Ibid. vers. 14. sub Iabine rege Chananaeo. Ibid. cap. 4. sub Midianitis. cap. 6. 1. sub Philistæis & Ammonitis. capp. 10. 13. & seqq. Neque mitior sub Regibus Ecclesiæ fors fuit: Sub Hoscheah decem in Assyriā tribus abductæ, perpetuò multatæ exilio, nunquam redierunt. 2. Reg. 17. Assyriacā captivitatem excepit Babylonica annorum septuaginta, è qua dimissum Dei populum iniquè Persarum vexationes penè attriverunt. Neq; instaurato jam templo & urbe, fatis tuta fuit quies, aut constans securitas. Horrendæ enim è Syria, Italia, aliisque regnis ortæ tempestates gravissimè

vissimè Ecclesiam affixerunt, & tantum non oppresserunt. Nato jam Christo, promisso Messia, & Ecclesiae Sponso, quantæ, quæso, desideratissimum hunc pacis Principem ejusque amicam persecutionum exceperunt spinæ! Parturientem mulierem antiquus ille Draco, Herodis usus ministerio, sollicitè observavit, ut infantulo recens nato in ipsis vitæ primordiis spiritum elideret: quam in rem immane *παῖδός τε γέννησας* consilium cepit, tenellorumque martyrum sanguine Iudæam imbuere. Matth. 2. Herodi Phariseos substituit, qui virum jam Messiam omnibus adorti machinis ad necem tandem quæsierunt & rapuerunt. Neque meliorem discipulorum & secuturæ Ecclesiae sortem futuram, ipse prædixit Servator: *In mundo afflictionem habebitis.* Ioan. 16. 33. *Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Ibid. cap. 15. 20. Experti hoc Apostoli: experti Apostolorum successores, aded ut characterem quasi indelebilem fronti impressam crucem cum sanctis Antistitibus Ecclesia circumferat: quod inter ipsa nascentis Ecclesiae exordia quasi, omnium Apostolorum nomine, sanxit Paulus: *Omnes qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.* 2. Tim. 3. 12. Hic ne Ecclesiae deesset character, ab Imperatoribus & Pontificibus Romanis strenuè allaboratum. Hi enim horrido asperoque senticeto Redemptoris nostri Sponsam ita circumdederunt, ut vel caput reclinare, nisi saucia nuspian potuerit. Testes nobis locupletes historiae seculares & Ecclesiasticae. Famosæ illæ decem persecutiones sub Nerone, Domitiano, Trajano, Adriano & Antonino Pio, Antonino Philosopho, Antonino Vero, Severo, Maximino, Decio, Valeriano, Diocletiano, Maximiano, Galerio & Maxentio, ad annum usq; Christi trecentessimum, quem non Imperii Romani angulum Christiano sanguine rigarunt? *Quisquis Christianum se confitetur, decernit Nero, tanquam generis humani convictus hostis, sine* ulte-

ulteriore sui defensione, capite plectitor. Sub Decio, inquit Cyprianus, *Dei chari demo privabantur, patrimonio spoliabantur, catenis premebantur, carceribus includebantur, bestiis objiciebantur, ignibus puniebantur.* Neq; hîc omittenda mentio Constantii, Iuliani & Valentis Arianorū, qui coeptam à majoribus persecutionū telam omni studio pertexuerunt. Cum penè saturati jam essent Christiano sanguine, & satiati coedibus Imperatores, vicariā præstitère operā in Imperio Romano & extra illud barbari Principes & Reges, Persæ, Gothi, Vandali, Longobardi, Saraceni & Turcæ, qui Orientem & Occidentem innocentī Christianorū sanguine obruerunt. Istas verò Ecclesiae Christi spinas tot ictibus obtusas, & sanguine tam diuturno propemodū putres, Romani Pontifices denuo acuerunt, & ut gens illa portentorum & miraculorum ferax est, veluti arefactam Aharonis virgam, vigori suo, sacerdotali quadam prærogativā, restituerunt. Unde acutiores, sequentibus seculis, in Sponsam Christi sunt spinæ impactæ, vel ipsis sanctorum illorum Patrum, vel vicariis Principum secularium, amore meretricis magnæ insanientium, manibus. Testis Hispania, Italia, Anglia, Gallia, Belgium, & tota Germania. Maria Christiani sanguinis hausit Belgium: hausit Gallia, quæ à Colloquio Possiaceno, anno 1562. Martyrum cæsa vidit CCCM. Crudelius in Christianorum viscera nunquam sævitum: ubi humanitate omni exutā, beluinam feritatem assumere homines, & cælorum viscera dilaniarunt. Sancta illa Hispanica Inquisitio, Ecclesiae Christi extirpandæ, obstetricantibus Romanis Pontificibus, nata, ecquem Hispaniæ angulum non cruentavit? Nostorum taceo temporum cædes & exilia, quibus penè attrita Christi Ecclesia, cum animabus illis Apocalypsicis ingemiscit & exclamat: *Vsquequò, Domine, qui sanctus es & verax, non iudicas, & sanguinem nostrum vindicas, eum reposcendo ab iis qui habitant in terra?* Apoc. 6. 10. Eadem si nobis quoque fors affu-

affulgeat; ne offendamur in Christo. Matth. 11. 6. Mundum, qui totus in illo improbo jacet, 1. Ioan. 5. 19. relinquamus mundi filiis, qui cum mundo peribunt. Circumsonent aures nostræ monito Christi: *Quærite primò regnum Dei, & iustitiam ejus: & ista omnia adjicientur vobis.* Matth. 6. v. 33. Nec obliviscamur hortatus Apostolici: *Si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Superna curate, non terrestria.* Col. 3. 1. 2. Contenti simus sorte nostrâ, sive lauta illa sit, sive misera & tenuis. Stemus in vestigiis Pauli, qui ita de se: *Ego, inquit, didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse. Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, id est, tum ad exundantiam, tum ad penuriam. Omnia valeo per eum qui me corroborat, nempe Christum.* Philip. 4. v. 11. 12. 13. Habuit hæc talia ante animi oculos Moses: *Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filie Pharaonis: potius eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem: majores ducens divitias probrum Christi, quam Egyptiorum thesauros. Intuebatur enim in præmij retributionem.* Hebr. 11. v. 24. 25. 26. Persuasissimū habuit sanctus Dei Vir, si adoptione regiâ se abdicaret, tum sibi adoptionem Dei constaturam: si fruitionem peccati, eamque per brevem, contemneret, bonâ conscientia, quæ jure convivium & perpetua lætitia est, se perfruiturum: si denique thesauros Egypti linqueret, veris atque æternis bonis se ditatum iri.

II. QUI rogârunt? *Discipuli.* Per hos intelliguntur duodecim Apostoli, qui κατ' ἐξοχήν hoc nomine insigniuntur. Matth. 10. 1. quibus septuaginta συνερχομαι. Christus adjunxit. Luc. 10. 1. Et merito quidem hoc nomine Apostoli Christi vocati fuere, tum quod quæ ad salutem scitu, creditu, speratu, & factu sunt necessaria, eos doceret. Vos, inquit, dixi amicos; quia omnia quæ audiivi à Patre meo, nota feci vobis. Ioan.

Ioan. 15. v. 15. tum quod firmiter Præceptori suo, rebus tam adversis quam prosperis, adhærerent. Rotundè Petrus Christo dicit: *Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.* Matth. 19. 27. tum quod monitis & voluntati ejus parerent. Inde est illud Christi ad discipulos hosce suos: *In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.* Ioan. 15. 8. tum quod castigationes & reprehensiones ejus æquo ferrent animo, uti probi & ingenui discipuli assolent. tum denique quod vestigiis ipsius insisterent, memores mandatorum ejus: *Discite à me quod mitis sim & humilis corde.* Matth. 11. 29. *Exemplum præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Ioan. 13. 15. Paulus Corinthiis inculcat illud: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* 1. Cor. 11. 1. Neque sequius Petrus: *Christus reliquit nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.* 1. Epist. 2. 21. Hi discipuli, qui in tanta doctrinæ Christi luce versabantur, stultam istam quæstionē moverunt: non viri abjecti, & à Christi confortio alieni. Qui humilitatis futuri erant præcones, ambitionem suam inanem atque dementem produnt. Qui humilitatis exemplum sibi in Magistro propositum quotidie intuebantur, de primatu litigant. Quibus Dominus ipse serviebat, imperare volunt. Intoleranda ruditas, quod tam absolutè, tantâque curâ per triennium instituti, non minorem inscitiam produnt, quàm si nullum unquam verbum de regno cœlorum salutisque viâ audivissent.

Ufus I. ad διδασκαλίαν.

ETiam qui sanctissimi habentur, nævis & defectibus suis laborant. Agnovit id Salomon, qui omnibus cum suum superioris temporis memoriæ hominibus sapientiæ laude præstitit. Disertè enim ait: *Nemo est qui non peccet.* 1. Reg. 8. 46. Nec aliter Iacobus Apostolus, quem Paulus.

Gal. 2. 9. cùm *Ecclesie columnis* annumerat: *In multis*, inquit, *impingimus omnes*. Iac. 3. 2. Nimirum ægrotis similes sunt homines regenerati. Illis cordi quidem est & curæ sanitas, ac proinde sollicitè cùm diætam observant, tùm pharmacis præscriptis utuntur. Verùm sæpenuerò ob corporis intemperiem (quantumvis medici præscripta diligentissimè exequantur) in pristinum morbum relabuntur: & sic medicum de integro accersere atque consulere necesse habent. Eundem in modum filiis Dei serium est Deo placendi obtemperandique cordis studium & cura. Sed propter peccatum in illis inhabitans, crebrò impingunt ac deficiunt, unde novâ, vel potus assiduâ ac nunquam interruptâ, resipiscentiâ supplices se coram Deo incurvare coguntur. Audite suspirantem, ac cum sensu imperfectionis atque infirmitatis suæ magno molimine luctantem Paulum: *Non facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago. Quod si id facio ego, quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, id perpetrat. Invenio igitur mihi volenti facere bonum hanc legem impositam esse; quod mihi malum adiaceat. Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem. Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis. Aerumnosus ego homo quis me eripiet ex isto corpore mortis?* Rom. 7. 19.—24. Magni Ecclesiæ soles, eclipses & deliquia vel fidei, vel sanctitatis, vel patientiæ suæ nonnunquam patiuntur, obscuranturque alii ad plures, alii ad pauciores digitos: ut omnes in perpetuò lucentem Solem justitiæ, Christum, intenti, luminis fidei suæ constantiam, radiorumque sanctitatis & patientiæ accretionem, inde quotidie petant. Apostoli ambitionis cestro perciti, & errore de mundani alicujus regni Christi splendore decepti, stultè primatum in terris affectant. Noachus, justitiæ præco, turpi se ebrietate obstringit. Moses, fidelis in tota domo Dei famulus, Deoque

Deoque familiarissimus, ipse sibi maculam incredulitatis inussit. Abrahamus, Dei amicus, ac credentium omnium pater, metu mortis, mendacio se polluit, & Saræ, uxoris suæ, pudicitiam prostituit. Lotus, vino somnoque quasi sepultus, incestum commisit. David, Vir secundum Dei cor, adulterio, homicidio, & animi elatione se coinquinavit. Salomon, quo sapientiozem mundus non vidit, in idololatriam & vagas libidines prolapsus est. Petrus, Apostolorum primus, ter Servatorem suum abnegavit. Nimirum *caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quacumque voluerimus, eadem faciamus*. Gal. 5. v. 17. Quemadmodum Deum nonnisi ex parte, ac per speculum & ænigma in hac vita cernimus & cognoscimus: 1. Cor. 13. 9. 12. Ita eundem nonnisi ex parte & imperfectè diligimus. Perfectio fidelium, si qua est, in eo consistit, ut imperfectos se esse fateantur. Ut hîc palam appareat, optimo niti fundamento verba Ioannis: *Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, & muudet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus nos non peccasse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis*. 1. Epist. 1. vers. 8. 9. 10. Plurimi sunt & medici & chirurgi, qui cùm occurrat opulentus aliquis valetudinarius, majoris lucri causa, diutius in ipso curando immorantur: Ita Deus, medicus coelestis, tardius nos ab animæ morbis liberat, ut ipsius auxilio indigentes, ad ipsum quoque indefinenter confugiamus, ab eoque toripendamus, sicque magis ac magis ipse in nobis glorificetur. Sic Paulum Deus cum gravissima tentatione colluctari voluit, ne revelationibus divinitus sibi factis, aliisque donis, quibus longè aliis excellebat, superbiret. Ipse loquatur: *Ne, inquit, supereminetia revelationum supra modum efferrer, datus est mihi surculus infixus carni,*

nempe angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferrar. Super hoc ter Dominum rogavi; ut abscederet à me. Sed dixit mihi, Sufficiat tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi. 2. Cor. 12. 7. 8. 9. Quemadmodum ex ipsa viperæ carne remedium prælentissimum adversus ejusdem morsum componitur: Sic Deus ex infirmitatibus post regenerationem in nobis adhuc superstitibus, iisque venenatis & ipsius judicio detestandis, salutare conficit remedium, ad corrigendum & reprimendum reliqua vitia & morbos illis perniciosiores, nempe arrogantiam & vanam virtutum nostrarum confidentiam, Deique contemptum & oblivionem, ac similes pestes alias, quæ nos subito è vivis tollerent, nisi remedium statim illis adhiberetur. Quibus sanè optimus Deus noster medetur, qui discrimen in quo versamur probe cognoscens, patris instar, studiosius, quam nos ipsi, salutem nostram curat.

Usus II. ad *παίδεαν*.

NON Apostoli duntaxat, & qui eis adjuncti fuere septuaginta adjutores & cooperarii, *discipulorum* Christi nomine insigniuntur: sed commune hoc nomen est omnibus, qui per Evangelii prædicationem & sacrum Baptismum, ad Christum adducuntur, ipsique sua dant nomina. Huc pertinet phrasis illa Christi: *μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη*, q. d. *discipulate*. h. e. *discipulos facite omnes gentes*. Matth. 28. 19. Paulus & Barnabas Derbe evangelizantes, *discipulos multos fecisse* dicuntur. Act. 14. 21. Qui nunc Christiani appellantur, primitus nominati fuere *discipuli*, Lucâ teste. Ibid. cap. 11. v. 26. Neque viri duntaxat nomine *discipulorum* nuncupati fuere: Ibid. cap. 21. 4. sed etiam mulieres, *discipularum*; ut;

ut exemplo *Tabithæ* liquet. Ibid. cap. 9. 36. Id ergo indagandum & expendendum, quomodo filii Dei officium *discipulorum Christi* exequi & tueri debeant. Sunt autem tria objecta, ad quæ, tanquam certum præfixum scopum, omnes & singuli Christiani seu *Christi discipuli*, in omnibus suis dictis & factis, assiduè & studiosè respicere debent; Deus, Proximus, Ipsi. Deo placere; Proximum ædificare; Suam ipsorum salutem promovere, enixè studebunt. Hinc nata aurea illa regula, à Paulo Christi discipulis præscripta: *Piè & justè & temperanter vivamus in præsentī seculo*. Tit. 2. 12. *Piè*, putà erga Deum, vivunt; qui omnium suorum sermonum & actionum, unicam normam, Dei verbum; sanctam gubernatricem, veram in Christum fidem; & finem supremum, Dei gloriam constituunt. *Iustè* se erga proximum gerunt; qui omnibus suis verbis factisque illud Pauli monitum exprimunt: *Vnusquisque nostrum proximo placeat in bonum, id est, ad ejus ædificationem*. Rom. 15. 2. Hi reapse testantur, unicè se pensi habere perfectam illam sanctamq; charitatis regulam, quam coelestis Præceptor discipulis suis commendat, dicens: *Quaecunque volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis*. Matt. 7. 12. Denique *temperanter* erga seipsos vivunt Christi discipuli; quando in omnibus suis actionibus & sermonibus ad isthanc Paulinam collimant exhortationem: *Retine bonam conscientiam*. 1. Tim. 1. 19. Eam qui negligit & posthabet, seipsum perdit. Cui cor suum testimonium sinceritatis non perhibet, nec pietate Deum, nec charitate & justitiâ proximum ritè exhilarare potest, juxta pronunciatum Ioannis: *Per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddimus corda nostra. Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia. Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum*. 1. Epist. 3. v. 19. 20. 21. Haud ignotum id Paulo: *Ipse me exerceo, inquit, ad conscientiam habendam sine offensa a-*
C
pud

apud Deum, & apud homines semper. Act. 24. 16. Quæ generatim hæc de discipulorum Christi officio exposuimus; speciatim jam persequenda sunt.

Ac primò quidem *pietatem erga Christum Præceptorem*, exemplo terrenorum discipulorum, colere debent. 1. Discipuli probi mandatis præceptoris parent, ac præcepta auribus instillata observant & memoriâ retinent. De Baruco discipulo Ieremiæ scriptum extat: *Fecit Baruc filius Nerijæ omnino prout præceperat ipsi Ieremias Propheta.* Ierem. 36. 8. Haud aliter de suis discipulis Magister coelestis Christus: *Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* Joan. 8. 31. Quare qui genuini Christi discipuli haberi cupiunt, Iacobo Apostolo monitore, *celeres sint ad audiendum: neque tantum auditores sint sermonis, sed etiam effectores.* cap. 1. 19. 22. Discipuli lautiolem & meliorem sortem non ambiunt, quàm ea sit, quâ præceptorem contentum esse oportet. Huc facit illud Christi: *Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum. Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipse: & ut servus sit sicut dominus ipse.* Matth. 10. 24. 25. Decet & nos acquiescere in sorte Præceptoris nostri. Ille de se dicit: *Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?* Luc. 24. 26. Sic Paulus & Barnabas confirmaturi animos discipulorum Christi, dixerunt: *Oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.* Act. 14. v. 22. Sed juxta stat consolatio illa: *Si cum Christo patimur, cum eo etiam glorificabimur.* Rom. 8. 17. Hoc se solatio Joannes in exilium pulsus erigit: *Ego Ioannes, socius in afflictione & in regno & patiente expectatione Iesu Christi.* Apoc. 1. 9. Omnem expectationem superat dulcissimum illud & amplissimum promissum, quod discipulis suis afflictissimis Christus fecit: *Vos ite estis qui permanistis mecum in temptationibus meis. Ego verò paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeat is super thronos, iudicantes.*

cantes duodecim tribus Israël. Luc. 22. 28. 29. 30. 3. Discipulus diligens, præceptoris sui gaudium, decus, atque corona est: Christi discipuli gloriam supremi sui Præceptoris pro viribus amplificare debent. Quomodo id fieri debeat, ex ore Christi discamus. *In hac re, ait, glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis, & eritis mei discipuli.* Ioan. 15. 8. Rursus: *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in cælis.* Matth. 5. 16. 4. Ingenui discipuli præceptorem suum reverentur, & studiosè cavent, ne indignationem ejus in se convertant. Vitemus & nos iram coelestis Doctoris, non tam formidine poenæ, quàm virtutis amore. Nam *reverentia Iehovæ est caput scientiæ.* Prov. 1. 7. Ejusmodi providus, Deique reverentissimus discipulus fuit Iosephus; qui ad adulterium à lasciva hera sollicitatus, maximo planè animo respondit: *Quomodo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum?* Genes. 39. 9. 5. Discipulus frugi præceptorem de rebus ignotis dubiisque interrogat. Nostrium est, *os Christi consulere*: Esai. 30. 2. qui responsa nobis optata & salutaria dat in verbo suo. Certè David vix ipse sibi satisfacere potest in canendis encomiis verbi divini: *Doctrina, inquit, Iehovæ integra est, restituens animam: testimonium Iehovæ verax, sapientiam afferens imperito; Mandata Iehovæ sunt recta, letificantia animum: præceptum Iehovæ purum, illustrans oculos.* Psal. 19. 8. 9. Quæstionem nullam movere poteris, quin mox responsum ad eam ex verbo Dei sis laturus. Interroganti, quid mediâ in morte sperandum? respondebit Christus: *Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: sed transivit à morte in vitam.* Joan. 5. 24. *Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet.* Ibid. cap. 11. 25. Quærenti tibi, quid expectandum in precibus? mox expectationi tuæ occurret Præceptor,

ceptor, respondens: *Amen amen dico vobis, quaecumque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Ibid. cap. 16. v. 23. Sciscitanti, quid solatii in afflictionibus? responsum hoc tibi habeto: *Invoca me tempore angustiae; eripiam te, ut honore afficias me.* Psal. 50. 15. Roganti, quid consilii in tentationibus? hoc ab eo responsum feret: *Sufficiat tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatē consummatur.* 2. Cor. 12. 9. Percontanti, quid auxilij in paupertate? isthoc te dignabitur responso: *Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram.* Hebr. 13. 5.

Jam porro expendamus, quomodo se Christi discipuli erga alios, ac imprimis condiscipulos suos, gerere debeant.

1. Discipuli fraterno amore sodales, & commilitones suos in Musarum castris, prosequuntur: & experientia testatur, firmum atque sincerum esse amorem condiscipulorum, qui in ipsam senectutem durer. Idipsum Christus à discipulis suis exigit. Ipsum audiamus. *Præceptum novum do vobis, ut alij alios diligatis: sicut, inquam, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alij alios. Ex hoc omnes cognoscent, vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alij in alios.* Ioan. 13. 34. 35. Et sanè, non jucundum solum hoc & bonum est, sed etiam utile & necessarium. David canit: *Ecce quàm bonum & quàm amœnum est, habitare fratres etiam unà. Est ut unguentum illud præstans, fustum super caput, descendens super barbam, barbam Aharonis: quod descendit super os vestium ejus. Est etiam ut ros Hermonis, ut ros qui descendit super montes Tsjionis, nam illic mandat Iehova benedictioni, & vitæ usque in seculum.* Psal. 133. vers. 1. 2. 3.

2. Discipuli probi condiscipulis suis aliisque exemplo diligentiae, obedientiae, & modestiae praelucunt: quin & doctiores, rudes & indoctos juvant, & qui altioris sunt profectus, eos qui tantos in studiis progressus non fecerunt, erudiunt. Idipsum Christi discipulos decet. Significanter Paulus: *Observemus alij alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera.* Hebr. 10. 24. Uberius adhuc: *Eum qui fide est infirmus, assumite.*

sumite. Rom. 14. 1. A quo non diffidet illud ejusdem: *Debemus nos, qui firmi sumus, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipsis.* Ibid. cap. 15. 1. Speciatim id olim Petro injunxit Christus: *Tu quum conversus fueris, stabili fratres tuos.* Luc. 22. 32. Neque frustra id erit. Sicut enim ille qui propter præceptorem discipulo benefacit, mercedem ab ipso præceptore reportat, qui beneficium discipulo, in nomine suo, præstitum, in se collocatum aestimat: Ita Christus sibi factum censet, quicquid in fratres & discipulos suos erogatum & collatum est. Nota sunt pronunciata munificentissimi Servatoris: *Quicumque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidae solum, nomine discipuli, amen dico vobis, non perdidit mercedem suam.* Matth. 10. 42. *Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Ibid. cap. 25. 40. Nempe stat illud Pauli: *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis, quam ostendistis erga ipsius nomen: ut qui ministraveritis sanctis, & ministratis.* Hebr. 6. 10.

Restat ut explicemus, quales se Christi discipuli erga Semetipsos præstare debeant, tum in Ingressu suo in scholam coelestis Præceptoris, tum in Progressu.

In ingressu duo ab ipsis requiruntur. 1. Discipulum verà sui ipsius cognitione præditum esse, humilemque de se opinionem habere oportet, ut suæ sibi ruditis & ignorantie probe conscius, institutione se & doctrinâ opus habere agnoscat. nam animi elatio profectus omnis impedimentum est. Hinc natum est illud: Multi ad veram scientiam & sapientiam pervenirent, nisi jam eò se pervenisse putarent. Sic Christi scholam frequentaturi, ante omnia incitiam & cæcitatem suam agnoscere debent, juxta illud: *Nullus seipsum seducat: si quis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapiens.* 1. Cor. 3. v. 18. Uti flatus inanis in ventre insidens, concoctionem lædit: Sic inflatio, & tumida propriae

scientiæ opinio atque jactatio, animæ sanitatem impedit, aditumque ad sapientiam ac scientiam veram præcludit. Hoc nomine Christus Antistitem Laodicensium perstrinxit: hunc fontem exitii ipsius asserit: *Dicis, dives sum, & nulla re mihi est opus: Neque nosti te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.* Apoc. 3. 17. Ergo agnoscamus nos naturâ amentes & errantes. Tit. 3. 3. Stemus in vestigiis Æthiopis Eunuchi, qui legens Esaiam Prophetam, & rogatus à Philippo; *nempe intelligis quæ legis?* ingenuè respondit: *Quinam enim possim, nisi mihi quispiam dux viæ fuerit?* Act. 8. 30. 31. Sic instituturus nos est cælestis Præceptor. Nam *testimonium Iehovæ verax est, sapientiam afferens imperito.* Psal. 19. 8. Atque ut Elisæus Propheta oleum non infudit, nisi in *vacua viduæ obæratæ vasa*, 2. Reg. 4. 3. Ita cælestis Elisæus oleum institutionis veræque sapientiæ non nisi in vasa ab opinionis propriæ sapientiæ sordibus expurgata, est infusus. Verè ut cecinerit Maria, mater Domini: Deus *forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum. Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.* Luc. 1. 51. 53. Hoc Patris sui coelestis decretum atque consilium, hanc sapientissimam ejus dispensationem Christus Præceptor noster summusque Propheta prædicat, exclamans: *Gloriam tibi tribuo Pater Domine cæli & terræ, quod hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus: & ea retexeris infantibus. Etiam Pater, quia ita placuit tibi.* Matth. 11. 25. 26. 2. A discipulo scholam ingressuro, firmum cordis requiritur propositum de studiis seridè tractandis, ac duris adversisque omnibus toleranter ferendis & constanter superandis, donec studiorum metam contigerit. Hoc scuto difficultates omnes vincere atque amoliri potest. Ita Christi scholam ingressuri, sancto hoc proposito animum obfirmabunt, velle se bonum facere, malum odisse & fugere, ac ad Præceptoris coelestis nutum totos se conformare. Hoc propositum, hæc

hæc cogitatio arma illa, de quibus Petrus: *Quum Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eodem cogitatione armamini, nempe quod qui passus est in carne, destitit à peccato: ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis vivat.* 1. Epist. 4. 1. 2. His armis pravæ carnis suggestiones, dolosas mundi illecebras, ac fallaces Diaboli in suam nos scholam blandè invitantis insidias vincimus, nihilque tam arduum, tam molestum, tamque difficile nobis obtingit, quod non superemus. Ideo Barnabas Antiochenos ad Dei cultum & sedulam salutis curam exstimulaturus, hortatus est omnes *ut proposito cordis cum Domino permanerent.* Act. 11. 23. Hoc proposito se armarant tres socij Danielis, Sadrach, Mesach & Abednego, ideo tentati ad idololatriam, fidem suam in Deum testati sunt, quem neque vitæ pretio, neque metu mortis abnegare velint: *Nebucadnetzar, inquit, ut respondeamus tibi, non sumus solliciti de hoc negotio: Sive futurum est, ut Deus noster quem nos colimus, qui potens est ad eripiendum nos; à fornace ignis accensa & à manu tuâ, ô Rex, eripiat nos; sive non; notum sit tibi, Rex: deos tuos nos non esse culturos, & imaginem auream quam erexisti non adoraturos.* Dan. 3. vers. 16. 17. 18. Nimirum penitus cordibus eorum infixum erat, ne latum quidem unguem se à legitimo Dei cultu discedere velle. Cyprianus, quæsitus ad supplicium, religionis Christianæ causâ, quum suaderent Imperatoris aulici, ut deliberaret, quid faceret, & vitæ suæ parceret, memorabilem illam vocem protulit: *In re tam sancta nulla deliberatio.* David contra obmurmurationem & blasphemiam adversus coelestis sui Præceptoris voluntatem & Providentiam animum sum pio illo proposito obvallavit: *Dixeram, Observabo vias meas, ne peccem lingua mea: servabo circa os meum capistrum, tantisper dum improbus erit coram me: obmutueram silentio.* Psal. 39. 2. 3. Hoc proposito armatis nobis jugum Christi Præceptoris

ptoris facile est, & onus ejus leve. Matth. 11. 30. Quo sensu Ioannes quoque affirmat, regeneratis *præcepta Dei non esse gravia*. 1. Epist. 5. 3.

In *Progressu* variaz discipulis probis commendantur virtutes. 1. Palmam hîc fert diligentia, quâ unâ reliquæ omnes virtutes continentur, & quæ omnia vincit. Ecquid enim tam difficile, tam abstrusum, tam durum, quod diligens discipulus non didicerit, invenerit, & superârît? Præclare Salomon: *Anima sedulorum efficietur pinguis*, sc. eruditione, scientiâ, & cæteris animi corporisque bonis. Prov. 13. 4. A quo non abludit illud ejusdem: *Cogitationes seduli, tantum emolumento sunt*. Prov. 21. 5. Sed nec prætereundum istud Vatis Regii: *Vidisti virum diligentem in opere suo? ante reges consistet, non consistet ante obscuros*. Ibid. cap. 22. v. 29. Quot discipuli diligentia clari, contemptialioqui coram mundo, ante reges constitère, Iosephus, Daniel, alii? Et nihil ita exornat discipulum Christi, quàm ut magnam adhibeat diligentiam in addiscendâ & faciendâ Dei voluntate, saluteque suâ promovendâ. Inde est mandatum illud Apostolicum, omnibus Christi discipulis inculcatû: *Estote studio minime ignavi: spiritu ferventes*. Rom. 12. 11. Cui & hoc consonat: *Ambite spiritualia*. 1. Cor. 14. 1. A quibus minime separo istud Petri: *Studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace*. 2. Epist. 3. 14. Tales fore Israëlitas convertos, Dei discipulos, Hosea testatur: *Tunc cum curâ persequemur, ut cognoscamus Iehovam: quia tanquam aurora comparatus erit exortus ejus* cap. 6. 3. Omnes ergo & singuli sibi dictum existiment ab Apostolo: *Exerce te ipsum ad pietatem*. 1. Tim. 4. 7. Miles in armis se exercet, ut hostem dexterè, feliciterque & fortiter aggredi ac vincere possit. Quidni nos arma spiritualia assidue & sedulo tractaremus, Dei ut militiam militare queamus? Exsuscitanda sunt dona Dei precibus; Scripturæ sacræ lectione, auditu, & meditatione; pietatis

pietatis, iustitiæ, atque temperantiæ exercitiis, ne extinguantur, aut minuantur: sicut ignis sufflatione, lignorumque & cespitum injectione, fovetur. 2. Diligentia comes est Patientia. Horatius canit lib. de arte poëtica:

*Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, sudavit, & alfit.*

Multa patienter facere, multa pati discipulum oportet, antequam ad fastigium eruditionis perveniat. Sæpe noctes insomnes ducendæ: multis strenuè, ob defectum opum & mediolorum, esuriendum, sitiendum, algendum: sæpe acres reprehensiones & castigationes ob petulantiam vel indigentiam tolerandæ. Ita discipulum Christi *animam suam per tolerantiam suam possidere oportet*. Luc. 21. vers. 19. Discipulis Christi dictum: *Siquis vult ponere me venire, attollat crucem suam, ac sequatur me*. Matth. 16. vers. 24. Absque hoc si esset, haud constaret, nos Christi esse discipulos. Rotundè Apostolus: *Oportet per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei*. Act. 14. 22. Item: *Omnes qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur*. 2. Tim. 3. 12. Eadem fors discipulorum Dei in Veteri Testamento fuit, Davide teste: *Multæ sunt afflictiones iusti*. Psal. 34. 20. Ideo & hos Deus animum munire patientiâ iussit: *In silentio & spe erit potentia vestra*. Esai. 30. 15. Quod ipsum sibi quoque volunt Pauli verba: *Tolerantiâ vobis est opus, ut voluntati Dei obsecuti reportetis promissionem illam*. Hebr. 10. 36. Istâc virtute cuncti discipuli Christi insignes fuere. Patientiâ armatus, & à vindictâ cohibitus Iosephus, fratres sceleris in se recollectione consternatos, erexit: *Nunc ne vos dolore crucietis, neque displiceat in oculis vestris, quod vendidistis me adducendum huc: nam victus causâ misit me Deus ante vos*. Gen. 45. 5. Rursus: *Vos quidem cogitaveratis contra me malum: sed Deus cogitavit illud in bonum convertere, ut faceret sicut est die hoc, conservando in vita populum multum*. Nunc itaque ne timeatis; ego sustentabo

bo vos & parvulos vestros: ita consolatus est eos, & loquutus quæ erant eis cordi. Ibid. cap. 50. vers. 20. 21. David à Simei conviciis in exilio proscissus, patientiæ clypeo arrepto, & ipse à vindicta abstinuit, & suos impedivit, nequid adversus eum facerent. 2. Sam. 16. 10. & seqq. Idem; quoties gravissimâ aliquâ calamitate urgeretur, aut atrocissimis injuriis afficeretur, semper in ore habuit, & opposuit suum illud: *Obmutescam, non aperiā os meū: quia tu fecisti, Iehova.* Psal. 39. 10. Iobus, bonis omnibus exhaustus, natis natabusq; suis orbus, tetrīs ulceribus percussus, mundoq; spectaculū factus, in patientiā quasi obduruit ingeminans illa: *Iehova dedit, & Iehova abstulit: sit nomen Iehovæ benedictū.* Iob. 1. 21. *Scilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acciperemus?* cap. 2. 10. *Et si occidat me Deus, tamen in eum sperabo.* c. 13. 15. 3. Discipulū frugi rerum suarū satagere oportet, non aliena curiosè sectari, rimari & tractare. Semper aures animumq; ejus ferire debet vox illa: *Dic cur hīc?* Qui piscando, venando, aucupando, digladiando, virgines ambiendo, voluptuando, scortando, compotando, oriando, contabulando, huc illuc discurrendo, & nugando, tempus terunt, nunquam veram solidamque eruditionem consequuntur. Nimirum ingeniū discipulorum est instar fluvii, qui circumagendæ molæ sufficit: is si in plures derivetur rivos, ut plures unâ circumagat molas, ne unam quidem rotā molarem versare potest: ita ingenium pluribus rebus intentum hebescit, & ineptum ad omnia redditur. Sic sibi dictum existiment discipuli Christi: *Vno opus est. Bonam partem, cum Maria, eligere debent, quæ non auferetur ab eis.* Luc. 10. v. 42. Hoc unum David unicè cogitavit, petiit, egit, tractavit: *Vnum, inquit, peti à Iehova, id ipsum requiro, ut habitem in domo Iehovæ, omnibus diebus vite meæ; ad videndum amœnitatem Iehovæ, & ad inquirendum in templo ejus.* Psal. 27. 4. Nulla ingeniorum pestis præsentior est curiositate & πολυπραγμοσύνη. Serio Petrus inculcat illud: *Ne quisquam vestrum male afficiatur.*

afficiatur ut alienarum rerum inspector. 1. Petr. 4. 15. Asseveranter Paulus: *Per gratiam quæ mihi data est, edico cuiusvis versanti inter vos, ne supra modum sapiat ultra quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.* Rom. 12. 3. Huc etiam illud ejusdem vergit: *Ambitiosè contendite quieti esse, & res vestras agere.* 1. Theff. 4. 11. His consonat illud Siracidæ: *Difficiliora captu tuo ne quæras temerè, & valentiora viribus tuis ne exquiras insipienter; quæ mandata sunt tibi hæc sanctè cogita. Non enim opus est tibi ut occulta intuearis oculis.* cap. 3. 21. 22. Curiosī similes sunt morioni illi Syracusano, qui atrā bile percitus, se hominum opulentissimū opinabatur, suasque esse naves omnes quæ ad portum appellerentur, & contrarium affirmantibus succensebat. Curiosī, inani persuasione tumidi, putant se omnes intelligentiā anteire, omnes se linguas callere, cœli astrorumque motum accuratè se observasse, terræ abdita scrutatos esse, omnes omnium seculorum historias & eventus in scrinio pectoris circumferre, se ad Ecclesiæ & Reipublicæ gubernacula omnium aptissimos esse: & si quis contrarium statuatur, ei irascuntur. Hi stultæ suæ opinionis inductu res magnas & arduas nonnunquam suscipiunt, ad quas gerendas aptiores non sunt, quàm asinus ad musicam, aut bos ad choream, ut vulgò dicitur. Longè secus David, solertissimus Dei discipulus, cujus vestigiis omnes Christi discipulos insistere decet: *O Iehova, inquit, non superbit cor meum, nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus.* Psal. 131. vers. 1. 2. 4. A probis discipulis exigitur, ut indies in bonis literis & pietate proficiant: qui in studiis progressum non faciunt discipuli, neque ex bono in bonum traducuntur, malè audiunt, & pessimè sibi consulant. Discipulos Christi cre-

scere oportet in cognitione Filij Dei: quin & Christum ipsum paulatim in illis adulescere decet, donec viri adulti & perfecti evadant, ad mensuram plenæ staturæ Christi: quod quidem in altero fiet seculo, ubi Deus erit omnia & in omnibus. Eph. 4. 13. De discipulis nequam & pigris Paulus: *Semper descendes, nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt.* 2. Tim. 3. 7. Huc pertinet effatum Siracidæ: *Intestina stulti similia sunt confracto vasi: ullam scientiam non tenent in vita sua.* cap. 21. vers. 17. Hoc ipsum Paulus Hebræis exprobrat: *Vos quas oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initij eloquiorum Dei: factique estis iis quibus lacte sit opus, & non solido cibo.* Hebr. 5. v. 12. Næ turpe atque absurdum est eos, quos post tam longam institutionem, aliis magistros esse decebat, in primis adhuc pietatis elementis, quasi inter discipulos alphabetarios, hære, quibus capita, quæ vocamus, catechetica, atque ita prima Christianismi rudimenta instillari oporteat. Quanta verò hodie pigrorum Christi discipulorum seges est, qui ætate crescentes, cognitione decrescunt? qui viginti, triginta, quadraginta annos Christianismum professi, Christi cognitione & pietatis studio vix pueris æquari possunt? De primis reformationis Ecclesiæ temporibus verè pronunciare possumus: Majores nostros multum habuisse conscientiæ, & parùm scientiæ. Verùm de nostro seculo, quo tot veræ cognitionis & pietatis media, quibus destituti majores fuerunt, suppetunt, justius multo dicimus, Scientiam cum conscientia ferè exulare. Torpore isthoc excusso, Petrino pareamus monito: *Crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Iesu Christi.* 2. Epist. 3. 18. Verseturque perpetuò in memoria dictum Joannis: *Qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.* Apoc. 22. 11. Illi demum ambulant sicut Domino convenit, ac per omnia ei placent, qui crescunt in agnitione Dei. Col. 1. 10. Non standum est in via pietatis, sed

sed de virtute ad virtutem pergendum, donec apud Deum in Tisiphone compareamus. Psal. 84. 8. Qui stat, retrocedit. Christianus seu Christi discipulus proficit aut deficit: in eodem statu permanere non potest. Inprimis verò proficiendū in virtutibus cardinalibus, uti sunt *fides, spes, charitas.* 1. Cor. 13. 13. Fidem augescere oportet, Paulo monitore 2. Cor. 10. 15. *Spe exundare* decet Dei filios per virtutem Spiritus sancti. Rom. 15. vers. 13. De charitatis incremento idem Paulus: *Veritati studentes in charitate, prorsus adulescamus in eum qui est caput, nempe Christus.* Eph. 4. 15. Gradus istius profectus præclare describit Petrus, ac sedulum Christi discipulum ex una classe in alteram felici progressu vult ascendere: *Ad hoc ipsum vos, omni præterea collato studio adjicite fidei vestræ virtutē, virtuti notitiam, scientiæ verò continentiam, continentie verò tolerantiam, tolerantie pietatem, pietati verò fraternum amorem, fraterno verò amori charitatem.* Hæc enim si vobis adsint, & abundant, non inertes vos nec infructuosos efficiunt in Domini nostri Iesu Christi agnitione. 2. Petr. 1. 5—8. 5. Quum ingenuis & bonæ frugis discipulis infidias struunt nebulones & seductores, eorumque animos sollicitando & pollicitando lætant, ac in fraudem pellicere satagunt, consortia prava eos, ceu pestem studiorum atque ingeniorum præsentissimam, diffundisse & fugere decet. Hinc tanto ardore Salomon filio suo inculcat illud: *Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito. Si dixerint, veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus nos contra innocentem impunè: absorbebimus eos velut sepulcrum vivos, & integros ut descendentes in fossam: omnem substantiam pretiosam consequemur, implebimus domos nostras spolijs: sortem tuam conicies inter nos: & marsupium idem esto nobis omnibus.* Fili mi, ne ambulato viâ communi cum illis, cohibe pedem tuum à semita illorum: quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem. Prov. 1. vers. 10. & seqq. Uti scabie infecta ovis, vicinam inficit: Ita seductor discipulum

pulum probum. Verè ut dixerit Siracides: *Qui attrebat pi-
cem, inquinabitur ea; & qui communicat cum superbo, similis fiet
ei.* cap. 13. 1. Ita Christi discipuli piis se associare, impiorum
confortia fugere debent. Neque enim fallit Apostolicum
istud enunciatum: *Mores bonos commercia corrumpunt mala.*
1. Cor. 15. 33. Id magno suo damno expertus est regum
sapientissimus, Salomon, qui multarum exterarum foemina-
rum consortio corruptus, in idololatriam lapsus est. 1.
Reg. 11. Petrus inter procerum Iudaicorum ministros se-
dens, & ad ignem in medio aulae Pontificis accensum
cum iis se calefaciens, turpissimè Servatorem suum ab-
negavit. Luc. 22. Optimo jure ut exclamet Paulus: *An
nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?* 1. Cor. 5. 6.
Quæ diductiùs paulò alibi sic exequitur: *Ne participate opera
illa infrugifera tenebrarum, sed potius etiam arguite,* Eph. 5. 11.
Paulo jungo Davidem sic loquentem: *Beatus est vir ille, qui
non ambulat in consilio improborum, & in via peccatorum non stat,
& in sede derisorum non sedet.* Psal. 1. 1. Quemadmodum in
venis filicis quædam ignis scintillæ latent, quæ ubi filex fer-
ro ictus fuerit, protinus emicant, & facile ignem accendunt:
Eodem modo quum tam ex corruptæ naturæ vitio, quàm ex
depravatæ consuetudinis novâ tyrannide, cupiditatum scin-
tillæ & semina in imo pectore, veluti in filice lateant, ubi ex
pravorum sociorum instigatione, peccandi opportunitas
oblata fuerit, & objecta potentiam moverint, protinus scin-
tillæ quæ sopitæ erant excitantur, & quæ intus latebant, fo-
ris erumpunt. Quare qui seduci nolunt, & ad scelera ab
impiis impelli, Davidem imitentur, qui ita de se: *Socius, ait,
eram omnibus qui reverentur te, & observantibus mandata tua.*
Psal. 119. 63. Equidem nihil utilius, nihil magis necessari-
um. Salomonem audi: *Qui ambulat cum sapientibus, sapien-
tior fiet.* Prov. 13. 20. Qui assidue ad solem ambulant, ejus-
dem radiis colorantur. Hinc de se Sponsa Christi: *Nere-
spiciatis*

spiciatis ad me, quod sim subnigra, quod contuitus sit me Sol.
Cantic. 1. 6. Et nos assiduâ hominum piorum consuetudi-
ne, animo illis & vitæ instituto conformamur. 6. Multum
facileque in studiis proficiunt discipuli, qui alacres & prom-
pti sunt ad discendum: qui verò non nisi coacti discunt,
exiguum aut nullum progressum faciunt, ac plerumque ad
ingenium relabuntur. Amor industriam exacuit, estque
planè artium omnium & scientiarum magister: homini ala-
cri nihil est difficile. Ità Christi discipuli prompto alacri-
que animo in schola Christi versari, & præcepta ejus celeri-
ter imbibere atque exequi debent: ita nihil difficile ipsis fu-
turum est. Etenim Paulo teste, si prius adfuit promptus ani-
mus, aliquis acceptus est. 2. Cor. 8. 12. Inde graviter quos-
vis hortatur: *Quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam
Domino, & non hominibus.* Col. 3. 23. Tales Christi discipu-
los & subditos fore, jam olim prædictum à Davide: *Popu-
lus tuus erit summè voluntarius die exercitus tui, in ornatibus san-
ctis.* Psal. 110. 3. Et tales revera sunt omnes Christi disci-
puli, in quolibet hominū ordine. David Rex in ordine politi-
co de se pronunciat: *Facere voluntatem tuam; Deus mi, dele-
tor: & lex tua est in visceribus meis.* Psal. 40. 9. In Ecclesiasti-
co promptum suum ad Deo hominibusque serviendum ani-
mum ostendit Paulus. Ad Romanos scribit: *Quicquid in
me situm est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis euange-
lizandum.* cap. 1. 15. Idem sonant hæc: *Si euangelizem, non est
quod glorier: necessitas enim mihi incumbit: Væ autem mihi est
nisi euangelizem. Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo: sin-
invitus, dispensatio credita est mihi.* 1. Cor. 9. 16. 17. Esdras
commendans oblationes à populi Dei primoribus ad Tem-
pli instaurationem factas, hoc memoratu dignissimum sub-
jicit: *Ex primoribus paternarum familiarum quum pervenissent
ad domum Iehovæ qui habitat Ieruschalaïmis; quidam sponte se
offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius: pro facultate*
sua

sua dederunt in thesaurum ipsius operis; auri drachmas semel & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille, & tunicas sacerdotum centum. Esdr. 2. vers. 68. 69. Ita quicumque se ad ædificandam domū Dei & pascendum gregem Christi applicant; muros spiritualis Hierosolymæ exstruent, & gregem Dei, qui penes ipsos est, pascent, illiusque in spectioni vacabunt, non coactè, sed libenter: non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo. 1. Petr. 5. vers. 2. Idiplum à reliquis etiam Christi discipulis exigitur; intantum quidem, ut ne ipsæ quidem eleëmofynæ Deo gratæ sint, nisi animo hilari datæ. Perspicuè Paulus: *Quisque sicut præoptat corde, h. e. ultro seligit ac constituit apud se, ita agat: non ex tristitia, aut ex necessitate. nam hilarem datorem diligit Deus.* 2. Cor. 9. 7. Atque hæc spiritus promptitudo, propria regeneratorum Christi discipulorum nota est. Matth. 26. 41. Inde est illud Pauli discipuli veterani: *Delector Lege Dei quod ad interiorem hominem.* Rom. 7. 22. 7. Discipuli probi & diligentes non subducunt se examini, sed libenter se illi subjiciunt, quippe sui sibi progressus & sedulitatis probè conscij. Et præceptor discipuli profectum explorat, interrogando eum de iis quæ novit: non quod de ipsius eruditione dubitet, sed ut & reliquis discipulis de progressu ejus in literis constet, exemploque ejus ad diligentiam excitentur. Ita nec discipuli Christi examen, quod per afflictiones & tentationes Præceptor coelestis instituit, refugient. Exploratè Apostolus Jacobus: *Summo gaudio ducite, fratres mei, quòties in tentationes varias incideritis: illud scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam. Ceterum tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.* cap. 1. 2. 3. 4. Eodè respiciunt isthæc Petri: *Quæ in re exsultatis, ad exiguum tempus nunc (si oportet) in varijs tentationibus tristitia affecti: ut exploratio fidei vestræ multo pretiosior exploratione auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur vobis esse laudi & honori & gloria*

gloria, quum revelabitur Iesus Christus. 1. Epist. 1. 6. 7. De eo quoque Siracides discipulos Domini præmonuit: *Fili, si ad servendum Domino accesseris, compara te ipsum ad tentationem.* cap. 2. 1. Tentat autem coelestis Magister discipulos suos in fide, spe, obedientiâ & dilectione, non quasi ipsorum sinceritatem & constantiam ignoret, sed ut eandem aliis quoque patefaciat. Ita variis modis discipulum suum veterem Abrahamum Deus tentavit, ejusque in fide constantiam imitandam nobis proponit. Rom. 4. Iobum quoque discipulum suum fide, pietate, tolerantia & omnigenis virtutibus nulli secundum, gravissimè exercuit. Job. 1. & 2. capp. Finem Iacobus indigitat, dicens: *Ecce, beatos prædicamus eos qui adversa sustinent. tolerantiam Iob audistis, & finem Domini audistis.* cap. 5. 11. 8. Nihil est quod discipulorum in studiis profectum ita juvet & augeat, quàm si doctiores æmulentur, & tardiores præcurrant: si habeant quos primum imitentur, ac mox vincere velint. Aristoteles interrogatus, quo pacto discipuli egregiè proficerent, Diogene Laërtio teste, respondit: *Si excellentiores prosequentes, tardiores non morentur.* Christi discipuli laudem merentur, si condiscipulorum suorum æmulentur cognitionem, fidem, pietatem, eosque æquare studeant. Invidiam haud probamus, quæ dona Dei in aliis obscurare & extinguere satagit: sed sanctam aliorum imitationem commendamus. Verè & piè Paulus: *Bonum, inquit, est, æmulari in re bona semper.* Gal. 4. 18. Rursus: *Affectate charitatem, ambite spiritualia: magis autè ut prophetetis.* 1. Cor. 14. 1. Hoc fine ad sui exempli imitationem idem Apostolus hortatur Corinthios: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* 1. Cor. 11. 1. Item Thessalonicenses: *Nosmetipsos pro exemplari præbemus vobis ad nos imitandos.* 2. Theff. 3. 9. Ac sanè quum videamus discipulos Diaboli, mundi ac hereticorum tanto studio conatuque ad mala ferri, ac præceptores suos impios sectari: quidni nos Christi discipuli

discipuli, studiosius atque enixius pietatem coleremus, & arctius coelesti ac veraci nostro Præceptori adhereremus? Sin minus; Christus nobis exprobrat illud: *Certe filij hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.* Luc. 16. 8. Videmus, avarum dies ac noctes divitiis inhiare, & ne festis quidem diebus à corradendis per fas & nefas opibus feriari. Ita enim avaros loquentes introducit Amosus: *Quando transiverit hoc novilunium, ut vendamus commeatum? & sabbatum, ut aperiamus frumenti horrea? minuendo Epham, & majus faciendo pondus, ac pervertendo lancibus dolosis, comparando pecunia tenues, & egentem pari calceorum; ut denique quisquiliis frumenti vendamus.* cap. 8. 5. 6. Passim plagas suas tendunt avari, quibus fratres suos venentur: instar venatoris feram persequentis. Mich. 7. 2. Quanto nos diligentiores & occupatiores erimus in colligendis illis thesauris, de quibus Servator: *Recondite vobis thesauros in cælo, ubi neque tinea neque erosio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt neque furantur?* Matth. 6. 20. Cernimus, Pontificios Missas quotidie frequentare, & opes suas exstruendis, exornandis, & instaurandis monasteriis impendere. Quidni sollicitius nos cultui divino vacaremus, & liberalius ex facultatibus nostris inopiæ egenorum subveniremus? Ex monito Christi: *Querite primò regnum Dei, & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.* Ibid. vers. 33.

II, QUÆM interrogârunt discipuli? *Adierunt Iesum.* Malum, quoddam errore gravi imbuti erant animi discipulorum: pejus, quoddam in illo doctrinæ capite errabant, de quo toties Præceptor ipso erudierat. Illud verò bonum ac laudem dignum, quoddam tandem *ad Iesum accesserunt*, & animi sui morbum ipsi aperuerunt. Verè enim à Petro dictum: *Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes.* Ioan. 6. 68. Iesus est, id est, Salvator. *Liberat enim, Angelo interprete, populum suum ex peccatis ipsis.* Matth. 1. 21. Inter peccata e-

ta eminent ignorantia & errores, qui mentem excæcant, & lucem veræ & salutiferæ cognitionis spoliant. Hos solus Iesus demere potest, oculosque mentis illuminare. Eph. 1. vers. 18.

Ufus ad *audet*.

PROperemus & nos ad Iesum, nostrasque ei stultitias detegamus, ut corrigantur. Humanum est, erroribus implicari: Diabolicum, in errore mori malle, quàm vel minimam institutionem ferre. Christianum est, ab errore liberari cupere ab eo qui ipsa est veritas, & in viam reduci ab eo qui ipsa vita est. Ioan. 14. v. 6. Præceptorum idoneorum & multiplici eruditione instructorum maxima semper fuit dignitas, etiam apud eos qui veræ Christi cognitionis expertes fuere. Disertè Dionysius Sophista, Epist. 24. *Eruditionis ac morum præceptor videtur præstantior esse patre. Nam ille cum voluptate operam dat progignendis liberis. Hic verè artis consilio bonos efficit.* Haud ignarum illud Alexandro Magno, qui Aristotelem, cui puer formandus fuerat traditus, summâ veneratione prosequabatur, dicens: *Se illi non minus quàm patri debere, quoddam à patre vivendi, à præceptore bene vivendi initium accepisset.* Erasmi. libr. 4. Apoph. M. Antoninus Philosophus tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Jul. Capitolin. in vita ejus capp. 2. & 3. Floridè admodum Seneca: *Quædam, inquit, pluris sunt, quàm emuntur. Emis à medico rem inestimabilem, vitam ac valetudinem bonam: à bonarum artium præceptore studia liberalia, & animi cultum. Itaque his non rei pretium, sed operæ solvitur, quoddam deserviunt, quoddam à rebus suis advocati nobis vacant, mercedem non meriti, sed occupationis sue ferunt.* Libr. 6. de benefic. cap. 15. Quare quem-

admodum ægri, qui vitam & sanitatem amicitia potior rem ducunt, affectam valetudinem non nisi peritissimo medico committere solent: Ita non nisi optimo cuique præceptori erudiendos filios dat prudens pater. Sicuti namque nutricum quanto purius incorruptiusque lac fuerit, tanto infantium qui eo aluntur valetudo magis corroboratur: Ita præceptores quo magis in literaturâ & omnigenâ rerum cognitione excellunt, eo discipulorum animis rerum & disciplinarum ideas fortius imprimere certum est. Næ magna istiusmodi præceptorum necessitas est atque utilitas. Uti enim cos, licet non scindat, cultros tamen acuit, qui secant: Sic etiam si præceptores non doceant in Ecclesia, aut regnent in curia, homines tamen præparant, qui id ipsum tandem præstant. Socrates interrogatus, cur ipse non administraret Rempublicam, cum esset sciens? respondit, *Eum utiliore civitati esse, qui multos idoneos efficeret. Reipub. moderandæ, quàm qui ipse rectè gubernaret.* Laert. lib. 2. Diogenem Cynicum captum & venum expositum in Creta quum emere vellet Xenades Corinthius, & quid is artificij novisset percunctatus: *Novi*, inquit Diogenes, *homini- bus liberis imperare.* Tum Xenades responsum ejus demiratus emit, & manumisit, filiosque suos ei tradens: *Accipe*, inquit, *liberos meos, quibus imperes.* A. Gell. lib. 2. Noct. Attic. cap. 18. Laert. libr. 6. Discipulorum verò Christi salus in eo sita est, ut Christo Præceptori cælesti erudiendos se committant. Quæcunque enim in & à terreno præceptore requiri possunt, ea omnia, & quidem mensurâ plenissimâ & superfluyente, in *Iesu* inveniuntur. Quod si quis veritatis studiosus est, *Iesus via est*: si quis vitam æternam sectatur, *Iesus vita est.* Ioan. 14. 6. Si nos ipsos probè inspiciamus, & quæcunque in nobis sunt, æquâ lance & iudicio certo ponderemus, fatendum cum Davide: *Utique vanitas sunt filij hominis, mendacum sunt filij viri: lancibus impositi,*
ascensu-

ascensuri essent ipsi pariter, magis quàm vanitas. Psal. 62. vers. 10. Contrà de Christo Paulus pronunciat: *Omnia ipsum esse & in omnibus.* Col. 3. vers. 11. Quicquid sci- mus, quicquid habemus, ab ipso didicimus atque accepimus. Inde sunt illa Pauli: *Quid habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* 1. Cor. 4. 7. Quicquid scitu, creditu, speratu & factu nobis est necessarium, in *Iesu* reperitur. Paulum testem cito: *In Christo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.* Col. 2. vers. 3. Terreni præceptores sæpe discipulis suis falsa pro veris, dubia pro certis, mala pro bonis, noxia pro utilibus, supervacanea pro necessariis instillant. Cœlesti Præceptori, ipsi Phariseorû discipuli & Herodiani, qui in exitium ejus & necem conspirarant, illustre hoc perhibent testimonium: *Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere.* Matth. 22. 16. Inde est votum illud Davidicum: *Vias tuas, Iehova, notas fac mihi: semitas tuas doce me. Fac ut incedam in veritate tua, & doce me: nam tu es Deus salutis meæ; te exspecto totum diem.* Psal. 25. vers. 4. 5. Illi præcepta tradere & præscribere possunt, sed eor ad illa amplectenda, imbibenda & exequenda flectere non possunt. De nostro Præceptore sacræ paginæ: *Docebat eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scriba.* Matth. 7. vers. 29. Docebat cum divina auctoritate, & singulari quadam suavitate, delectatione, dexteritate persuadendi, animique hilaritate: non percellebat tantum aures, sed efficaciam prædicationis & Spiritus penetrabat corda auditorum: unde *potens re ipsa & verbis* dicitur. Luc. 24. 19. Illi sæpe modum rectè discipulos instituendi ignorant, ac hoc nomine non usque adeo grati sunt suis auditoribus: Christi tanta in docendo est gratia, ut de ingratis Nazaretanis scriptum extet: *Omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur super sermonibus plenius gratiâ, procedentibus ex ore ipsius.* Luc. 4. vers. 22.

Nimirum effusa erat gratia labiis ipsius. Psal. 45. 3. Si quis omnis consilij expers, triste illud cum rege Josaphato canat: *Nos nescimus quid facturi simus.* 2. Chron. 20. 12. mox secum recogitet, Præceptorem hunc *Consiliarium esse*, Esai. 9. v. 6. *imò magnum consilio, & amplum actione.* Ierem. 32. v. 19. Si cui cor est durum, indocile, stupidum, Is Præceptorem coelestem audiat, uberrimo hoc promisso discipulos erigentem: *Dabo vobis cor novum, & Spiritum meum ponam in medio vestri; & amovens cor lapideum è carne vestra, indam vobis cor carneum: & Spiritum meum ponam in medio vestri: quo faciam ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis facientes ea.* Ezech. 36. v. 26. 27. Quid? quod Præceptor noster discipulos suos, qui naturâ in lapsibus & peccatis mortui sunt, voce ac Spiritu suo vivificat. Eph. 2. 1. 5. Nec aliud sibi vult amplissima illa promissio ejus: *Amen amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem Filij Dei: & qui audierint, vivent. Sicut enim Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.* Ioan. 5. 25. 26. Si quæras, Ubi Præceptorem hunc offendere possis, viamque veritatis & salutis ex eo discere? Scito, Apostolos Christum accessisse & interrogasse in domo, in quam diverterat Capernaumi. Marc. 9. v. 33. Ita & nos Christum quæramus & consulamus in domo Ecclesie. 1. Tim. 3. 16. Doctores & pastores ab ipso datos adeamus & audiamus; quippe hisce commentariis instructos: *Qui vos audit, me audit.* Luc. 10. vers. 16. Et stat promissis suis Præceptor veracissimus & fidissimus: *Vbi sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.* Matth. 18. vers. 20. *Quocumque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, veniens ad te, benedicam tibi.* Exod. 20. vers. 24.

IV. Quid verò discipuli Jesum rogârunt? *Dixerunt, Quisnam maximus est in regno cælorum?* Regnum cælorum varios in sacris Literis habet significatus. 1. Notat Ecclesiam visi-

visibilem in hoc mundo, ejusque collectionem & administrationem. Hoc sensu vocem hanc accipit Joannes Baptista, dicens: *Respicite. appropinquat enim regnum cælorum.* h. e. instauratio & propagatio Ecclesie Dei, per prædicationem Evangelij, tempore adventus Messie. Matth. 3. 2. Sic Judæis ingratis Christus interminatur: *Tolletur à vobis regnum Dei.* h. e. non amplius Deus apud & inter vos colliget Ecclesiam per Verbum & Spiritum suum. Ibid. cap. 21. vers. 43. 2. Per regnum cælorum intelliguntur ipsa spiritualia beneficia, quibus Christus cives suos ornat & cumulat. Discipulis suis dicit Servator: *Vobis datum est nosse mysteria regni cælorum.* h. e. Myisticum sensum parabole seminantis, quæ adumbrat conditionem Evangelij prædicati in hoc mundo. Matth. 13. 11. Et Paulus ait: *Regnum Dei non est esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum,* id est, Ecclesie fides & salus non consistit in illis externis rebus: nec per esum aut abstinentiam Deo placemus. Rom. 4. 17. 3. Nonnunquam regnum cælorum significat ipsum coelum, habitationem Dei sanctorumque supra aspectabiles coelos omnes, in quo veri hujus regni cives æternâ lætitiâ & gloriâ perfectissimè, quâ animâ quâ corpore, fruuntur. Hâc significatione capitur Matth. 5. 3. *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsarum est regnum cælorum.* Verùm Apostoli Christi regnum nomine regni cælorum appellantes, non intelligunt illud quod in cælo Christus habet: sed quod cælitus promissum, instituendum in terra sperabant; ad formam regnorum mundi. Ita autem vocant ad imitationem Præceptoris sui, ex cujus ore appellationem istam jam sæpe audiverant. Nam cum prædicare exordiretur, dicebat: *Respicite. appropinquavit enim regnum cælorum.* Matth. 4. 17 Et vix aliud quidpiam frequentius Christo appellatione regni cælorum usurpatum. Sed turpiter errârunt discipuli, & reipsâ & nomine. *Reipsâ*, quod terrenum Christi regnum somniarent.

Longè

Longè aliter Rex gratiæ: *Regnum meum non est ex hoc mundo.* Ioan. 18. 36. *Nomine;* Regnum cœlorum, seu cœleste appellant, cui nihil minus quàm cœlestia tribuunt. Terrenum enim regnum intelligunt, quasi spirituale vocarent, carnale autem affectarent & poscerent. In hoc regno existimant aliquem fore *μεγιστον*, maiorem, id est, *μεγιστον*, maximum; comparativo pro superlativo utentes. Sic Paulus: *Manet fides, spes, charitas; tria hæc.* *μεγιστον*, h. e. maxima autem harum charitas. 1. Cor. 13. 13. Conter Matth. 23. 11. Occasionem huic quæstioni præbuit perturbatio *vehemens* & *contristatio* Apostolorum ex prædictione passionis & mortis Christi. Matth. 17. 22. 23. Non enim intelligentes, quid sibi resurrectionis Christi veller, sed in passione duntaxat & morte ejus hærentes, neque de sua interim cruce, quæ prædixerat, recordantes; quis Christo mortuo succederet hæres, ac reliquis Apostolis atque Ecclesiæ cum dominio præesset, anxie sciscitantur. Ideoque addunt: *τις ἐστιν, sc. ἡμῶν?* Aliunde enim hunc rectorem & Christi successorem non putant asciscendum; sed ex ipsorum numero & collegio. Ac singuli proculdubio suas sibi prærogativas imaginati sunt, cur alius alii præferendus esset. Nam quidam Apostoli erant Christi cognati, ut Judas Thaddæus, & Iacobus parvus. Marc. 6. 3. Hi sanguine aliquid deberi existimarunt. Alii ab initio cum Christo fuerant, ut Andreas & Petrus. Matth. 4. v. 18. Nec hoc negligendum videbatur. Alii majoribus ornati erant donis, sicut Iacobus & Ioannes, qui propterea *Boanerges*, quod est *filius tonitruum*, dicti sunt. Marc. 3. 17. Petrus adhibebatur ad plura; nuper ipsi *claves regni cœlorum* promissæ erant: Matth. 16. 19. & modò tributum pro ipso solutum est: Matth. 17. 27. unde multum prærogativæ ipsam præ reliquis habere singuli intellexerunt. Quicquid sit, quæstionem hanc non moverunt pietatis, nec æternæ salutis studio. Fuit enim quæstio tùm carnalis

his & stulta, tùm curiosa, tùm absurda, tùm ambitiosa. *Carnalis & stulta;* Somniant regnum Christi simile futurum terrenis imperiis, in quo ipsi honoribus & dignitatibus emnere debeant. Non vocârat eos Christus ad regnandum in his terris. Quid Christi verbis clarius? *Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur. Vos autem non ita estote: sed qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor est, sicut qui ministrat.* Luc. 22. 25. 26. Ad crucem ferendam vocati erant. Hoc enim primum est alphabetū, quod discipulis Christi imbibendū: *Sed quis vult post me venire, abdicet semetipsum, & attollat crucem suam, & sequatur me.* Matt. 16. 24. In sacram erant adsciti militiam; non ut externis armis mundo resisterent: sed ut *per tolerantiam suam animas suas possiderent.* Luc. 21. 19: non ut hostes Evangelij exstingerent & extirparent: sed ut persecutiones fortiter sustinerent. Hæc enim fata illis Christus cecinerat: *Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum. Tradent vos in consessum, & in conventibus suis flagellabunt vos. Sed & ad præfides ac reges ducemini mea causa.* Matth. 10. vers. 16. 17. 18. *Curiosa;* quærunt enim quæ nec scire ipsos decebat, nec etiam eorum intererat. Nam licet in regno cœlorum gloriæ futuri sint gradus: uti *alius est decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum. stella enim stellæ præstat decore.* 1. Cor. 15. 41. tamen ad Apostolos non pertinebat scire, *quis maximus esset futurus.* Dei enim solius est, honores illos discernere, & cuique suum reddere. *Maximus* sine controversia est Christus, Rex gratiæ & gloriæ, Filius Dei unigenitus, Redemptor atque Servator humani generis. Dare ergo operam unicè debebant, ut sint de illorum numero, qui ter maximum Christum in vitâ illâ beatâ celebraturi sunt. Est & hoc manifestum sædæ curiositatis signum, quòd Apostoli ignorantes quâ viâ ad regnum cœlorum sit perveniendum, intima quæque scrutantur, quis sc. maximus in

eo sit futurus. Ignorabant initia, & ultima rimantur. De fide, patientia, Dei invocatione, aliisque exercitiis, quibus in regnum Dei pervenitur, nihil cogitantes; quid in coelo geratur, disputant & quærent. Hoc verò perinde est, ac si quis iter facturus, de hospitii situ quærens, pedem non promoveat. *Absurda*; Triumphum ante militiam & victoriam agunt, ac præposterè, abjecta militiæ, ad quam vocati erant, curâ, quasi milites emeriti, quietem sibi & stipendia cum honorario ante tempus postulant. Denique *ambitiosa* fuit quæstio; tum quòd Christo patiente & moriente, ipsi magnificè dominari cupiunt: tum quòd mutuâ æmulatione stimulat, alij in alios imperium affectant. Debebant *alijs aliis honore præire*, Rom. 12. 10. & certatim uno sanctoque consensu intenti esse ad se mutuo juvandos, nec fratribus minùs quàm sibi palmam appetere; sed quisque ex ambitionis cestro sibi honorem præ alijs rapuit. O rem pudendam! Satanam inter Christi discipulos rem ed adduxisse, ut de evanido mundi honore inter se altercarentur. Si Alexandri illius Magni, Orbis dominatoris, sectatores hoc fecissent, minùs mirum esset.

A P P L I C A T I O.

Ambitionis vitium omnibus hominibus naturâ adhærescit. Hæreditarius hic est animi morbus, quem ex primis contraximus parentibus, qui suâ non contenti sorte, divinos honores affectârunt. Gen. 3. Semen ambitionis in nobis est: sed in corde latet, tanquam sub glebis mortuum & putridum, donec oblatâ occasione vegetetur & succrescat: vel tanquam fur in nobis se abscondit, quoad præsentem quâpiam occasione, veluti viatore, ex antro suo se proripit. Ambitio semel accensa & arrepta à Christi discipulis, statim adolevit, & vires accepit, ut jam ampliùs domi & clam contineri

tineri nequiverit. Istam Camarinam ter moverunt discipuli. Semel post primam passionis Christi prædictionem, hoc loco. Iterum post alteram Christi de perpeffionibus & morte sua concionem, prope Jerichuntem, Matth. 20. vers. 17. & seqq. Tertio post cænam Eucharisticam, imminente jam passione in horto, Luc. 22. 24. Hæc autem illorum ambitio tanto minus ferenda est, quòd humillimo loco nati essent, ut mirum videri potuerit, quomodo illos subeat: *tanquam si spina quædam quæ in Libano est, mittat ad cedrum quæ est in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxore*. 2. Chr. 25. 18. Quòd si tempus notemus, mota est ab illis hæc controversia, quum Christus apud eos de cruce ferenda differuisset & mandata dedisset, deq; sua passione & morte vaticinatus fuisset. In quo vitiata nostræ naturæ pervicaciam cernimus, quæ eo magis sæditatem suam despumat, quo salutaribus doctrinæ, admonitionis & correptionis repagulis fortius cohibetur. Verè ut pronunciârit Paulus: *Peccatum occasione per præceptum de non concupiscendo sumptâ, effectit in me totam cupiditatem*. Rom. 7. 8. Tàm enim deploratus est hic morbus, ut sicut mulieris sanguinis profluvio laborantis morbus medicinis deterior & exulceratior factus est: Marc. 5. 25. 26. Ita hoc peccatum prohibendo irritetur, & comminando augeatur. Prorsus ut calx eo magis acceditur, quo magis aqua affunditur: tanquam torrens rapidus tanto impetuosior est, quo plura obstacula, quæ fluxum & cursum ejus retardent & fistant, illi objecta & opposita sunt. Uti ægrotus impotentiùs appetit ea quibus interdixit medicus: Uti furiosi magis repugnât, cû ligari se sentiunt: & ut equus ferociens, domitorem sentiens, acriùs recalcitrât. Cum hac pervicacia & obstinatione conjuncta est insania. Nam honores illi, quos sibi & animis confinxerant discipuli, nulli omnino futuri erant. Nimirum sic sæpe fit, ut umbram sectantes felicitatis quæ comprehendere nequit, rem ipsam no-

bis in os oblatam amittamus. Nec potest hic ullus esse securus: quia Diabolus omnibus statibus inferioribus æquæ ac superioribus, quoad ambitionis vitium, insidiatur. Occupavit hoc peccatum in primis regum, principum & magistratum aulas. Uti enim in pinguioribus caseis facillimè subnascuntur vermes: & teredines in ligno tenui & delicato faciliùs gignuntur, quàm in duriori atque nodoso: & blattas citiùs concipit exquisita lana, quàm tomentum: Sic etiam ambitio citiùs tentat virum potentem & authoritate insignem, quam plebejum aliquem. Exempla loquuntur tam piorum quàm impiorum. Inter reges *pios* se primo loco oggerit Rex David, qui quum apud se esset, & Dei metu in officio contineretur, canebat, idque animo haud duplici: *O Iehova, non superbit cor meum, nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus apud me fuit anima mea; puniat me Deus.* Psal. 131. vers. 1. 2. Verùm in cribro Satanæ huc illuc agitatus, carniq; corruptæ fræna laxans, ambitionis cestro percitus, *populum numerari iussit*: quo facto iram Dei in se & populum concitavit. 2. Sam. 24. vers. 1. Ad eundem lapidem impegit Rex Hiskias. Merodac Baladan Babyloniarum rex eum visitaturos legatos mittebat. Hiskias licet tot commonefactionibus eruditus, tamen vanâ gloriolâ tumens thesauros, arcem, & siquid admiratione dignum videbatur, tanquam suas opes ostentabat. Id improbens Deus, denunciavit futurum, ut hæc omnia Babylonem transportentur. Esai. 39. Non reticuit nec diffimulavit Spiritus sanctus gravem hunc ejus lapsum: *Non pro beneficio erga se rependit Hiskias: nam extulit se animus ejus: quapropter fuit contra eum servens ira, & contra Iehudam ac Ieruschalaima.* 2. Chron. 32. vers. 25. Quod ad reges & magnates *impios*; illi plerumque vilia inanis ambitionis man-

cipia.

cipia sunt. Pharaon Rex Ægypti, iussus Israelem dimittere, in Excelsum arrogantissimè insurrexit, dicens: *Quis est Iehova, cujus voci auscultem dimittendo Israelem? non novi Iehovam, ideo etiam Israelem non dimittam.* Exod. 5. 2. O ferreum & blasphemum os, dignum quod marinis fluctibus compescatur atque obstruatur! Audite etiam ambitiosissimum Regem Babyloniarum immaniter se efferentem, eum ipso Deo de possessione & sede certantem, ac eidem Altissimo, manifestâ blasphemiam, se æquantem, cumque animo suo dicentem: *In caelos ascendam, supra stellas Dei fortis exaltabo solium meum; & sedabo in monte conventus, in lateribus Aquilonis: ascendam supra excelsa nubis densæ, me æquabo Excelsis.* Esai. 14. 13. 14. Sic Sennacheribus tyrannus Assyrius, supra verum illū unicūq; Deum se extulit, omnem ejus potentiam impugnavit, eū cū idolis, quæ nihil sunt, contulit, imò Numen omne sustulit, dicens populo Dei: *Videte ne seducat vos Hiskias, dicendo, Iehova eripiet nos: an eripuerunt dii gentium quisque terram suam à manu Regis Assyriæ? Vbi sunt dii Chamathæ, & Arpadi? ubi dii Tzepharvajimorum? quin etiam eripueruntne Schomronem à manu mea? Qui sunt inter omnes deos regionum istarum, qui eripuerint regionem suam à manu mea: ut eripiat Iehova Ieruschalaima à manu mea?* Ibid. cap. 36. 18. 19. 20. De Herode Agrippa, divinos sibi honores arrogante, scriptum reliquit Lucas Evangelista: *Statuto die, Herodes indutus veste regiâ, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos. Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non hominis. Illico verò percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & cecidit à vermibus, exanimatus est.* Act. 12. vers. 21. 22. 23. De M. Crasso sic scribit Plutarchus in vita ejus: *Non satis esse putabat, si inter tot hominum millia præ cæteris excellentissimus haberetur. Sed quia duobus tantum (videlicet Pompejo & Cæsare) aliquanto videbatur inferior, omnia sibi deesse arbitratus; tantas res aggredi non dubitavit, id est, bellum Parthi-*

cum, in quo victus & interfectus est. De Cæsare idem author in vita ejus: *Fama est, inquit, in transgressu Alpium prætereuntes amicos ejus oppidum barbarorum, quod homines admodum pauci tenuesque colebant, per risum & jocum dixisse: Num quæ hîc quoque de honoribus ambitiones, & de primatu certamina mutuaeque factiosorum invidiæ forent. Ibi serid Cæsarem ad eos dixisse, Mallem equidem apud hos primus esse, quàm Romæ secundus. Videsne quanta primatus cupiditate Cæsar teneretur? Malebat in vili pago, inter ignobiles nulliusque pretii homines, esse primus, quàm Romæ, inter viros nobilissimos, esse secundus. De Alexandro Magno Valerius Maximus libr. 9. cap. 5. *Alexandri regis virtus & felicitas tribus insolentiae gradibus exultavit evidentissimis. Fastidio enim Philippi, Iovem Hammonem patrem ascivit: tædio morum, & cultus Macedonici, vestem & instituta Persica assumpsit: spreto mortali habitu, divinum æmulatus est. Nec fuit ei pudori, filium, civem, hominem dissimulare. Eidem Alexandro Magno non suffecerunt paterna regna, sed univèrsam Orbem conquerere studuit. Quamobrem reportatâ de Dario Persarum rege victoriâ, & pacis conditiones, filiae Darii nuptias, atq; regnorum mediam partem, respuens, respondit: Mundum uno Sole recreari: & duos Soles Asiam ferre non posse. Quàm multi verò postremis his seculis apparuerunt Alexandro similes? Quid sibi voluit illud regium symbolum Lunæ falcatae, cum inscriptione, Donec totum impleat Orbem: & illud Cæsaris, Plus ultra? Manifestè ista arguunt inexplabilem hominis ambitionis animû. Verùm enim verò in Regum duntaxat & principum aulis hoc vitium non nutritur, sed etiam locum in Ecclesiis & scholis invenit. Apostoli futuri erant Ecclesiæ pastores, plerique obscuro erant loco nati, & simplici tunicâ amiciebantur: ter tamen Satanas eos hoc peccato tentavit. De Diotrefhe Joannes: *Scrîpsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrefhes, non recipit nos.* 3. Epist.**

vers.

vers. 9. Diotrefhes iste ex ambitione supra fratres suos sese extollebat, ac dominatum in eos exercere, omniaque ex arbitrio suo instituire & disponere satagebat. Cyprianus queritur: *Etiam in sinu sacerdotum ambitio dormit, ibi sub umbra recubat, in secreto thalami se fraudulenter occultat.* De jejuniis & tentationibus Christi, 9. & 18. Ambitio etiam in ædibus privatis cubat: invidet alter alteri honorẽ, & aptiorem se ad officium æstimat altero. Nemo ferè sorte suâ est contentus. Hoc ergo vitium angue & catæ pejus fugiamus. Odisse imprimis & detestari ambitionem debent Theologi & Ecclesiarum pastores atque antistites. Nam per illam multæ hæreses & contentiones in Ecclesiam Dei sunt invec̃te. Ambitio ubi Romanum Episcopum tota occupavit, in Antichristum eum convertit: qui non, quod Apostoli hîc fecerunt, de primatu, cui competeret, quæsit, sed cum omni fraude injustitiæ primatum, imò monarchatum Ecclesiasticum & secularem sibi rapuit. Nam non satis fuit Romanis Episcopis, primariæ sedis Episcopos appellari, Oecumenici Episcopi, atque Ecclesiæ capita in terris dici voluerunt. Regibus atque Cæsaribus illudentes, se Soli, Reges verò ac Imperatores Lunæ assimilârunt: quatenus ut Luna nullum habet, nisi à Sole, lumen, ita Regum & Imperatorum dignitas & potestas ab ipsis sit. Neque hîc dum acquiescunt, sed cum Deo ipso litigant, & à suis assentatoribus Deos in terris se vocari patiuntur. Quod quidem exoticis testimoniis confirmare non est opus: quin ipse Papa prodeat, testimoniumque dicat. *Contra se enim unusquisque est testis imprimis idoneus.* Caus. 14. q. 2. p. 1. *De eo autem.* Sic igitur Nicolaus Papa, ut à Gratiano, Distinct. 96. c. 7. citatur: *Satis evidenter ostenditur, à seculari potestate nec ligari prorsus, nec solvi posse Pontificem, quem constat à pio principe Constantino D E V M appellatum, cum nec Deum posse ab hominibus judicari manifestum sit.* Ecce, Nicolaus Papa Deum

se. 21

se à Constantino Imperatore appellatum gloriatur; atque hinc colligit, neque ab hominibus Papas judicari posse aut debere. Augustinus Steuchus Papæ Bibliothecarius, hunc locum laudans, ita subjungit: *Audis summum Pontificem à Constantino D E V M appellatum, & habitum pro Deo? Hoc videlicet factum est, cum eum præclaro illo edicto decoravit, adoravit uti Deum, uti Christi & Petri successorem, DIVINOS EI HONORES, quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Christi imaginem veneratus est.* Libr. de Donat. Constantini. Glossator etiam Iuris Canonici dilertè nominat Papam, *Dominum Deum nostrum.* Gloss. sub finem Extravag. Joan. XXII. Tit. 14. de verbor. signific. c. *Cum inter nonnullos, in verb. Declaramus.* Nimirum ita jam olim à Paulo prædictum: *Non adveniet dies Christi, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, inquam, ille perditionis, sese opponens ille & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut Numen: adeò ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præferens se esse Deum.* 2. Thess. 2. 3. 4 Vides quomodo inexplibilis sit ambitiosus, cui ne totius quidem mundi gloria (nisi coelos conscendat, ut se somniet Deum) sufficit. Ambitio quoque mater fuit hæreticorum. Quando enim ex fastu & supercilio sibi quidvis in doctrina fingendi licentiam, vel errandi immunitatem tribuunt, ac φιλαυτία excæcati, plus rationi suæ fidunt, quàm expresso Dei verbo, ad rationis decempe-dam minus quadranti; tacito & veloci pede in hæreseων barathrum ruunt. Valentinum hæreticum speravisse Episcopatum, sed alium sibi prælatum indignè tulisse, & ideo in hæresin prolapsus, quia & ingenio potuerit & eloquio; scribit Tertullianus libr. adversus Valentinianos, cap. 4. Nisi per ambitionem Episcopum suum Alexandrum contemisset Arius, illoque doctior videri voluisset; tam graves hæreses nequaquam in Ecclesiam invexisset. Hanc pestem ut vitare queamus; consideremus iræ Dei adversus ambitiosos

& su-

& superbos atrocitatem & gravitatem. Stat enim illud Petri: *Deus superbis obstitit, submissis autem dat gratiam.* 1. Epist. 5. vers. 5. Ambitio igni similis est. Ignis suapte naturâ semper sursum ascendit; deorsum nunquam descendit, nisi invitus. Ambitio etiam ascendere semper cupit, sed descendere cogitur. Chilo Lacedæmonius interrogatus, quid in coelo ageret Deus: *Alta, inquit, deprimit, & humilia extollit.* Maria Virgo illud in cantico suo ad homines applicans: *Deus, inquit, forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.* Luc. 1. 51. 52. Exempla omnium seculorum testantur, nunquam impunitatem à Deo ambitioni concessam esse, sed semper eam dejectam fuisse & depressam. Ipse Diabolus, simul atque altiùs ascendere, & se Deo æquare conatus est, præcepit ruit cum horrendo fragore instar fulguris aut tonitrus. Quas in calamitates & ærumnas sese Adamus cum posteris præcipitem egit, quòd Deo æqualis esse, altiùsque attollere se voluisset? Gen. 3. 17. Nónne de Miriamo Moïsis sorore, septiduanæ lepræ poena sumpta fuit, propterea quòd ambitiosè in fratrem insurrexisset? Numer. 12. 10. Core verò, Datan & Abiron, cum suâ cohorte, postquam stultâ arrogantia sese cum Moïse comparassent, nónne terræ hiatu vivi absorpti sunt in oculis universi populi? Num. 16. 33. Huzzija rex Iehudæ, non contentus suâ dignitate, sacerdotis etiam munere ambitiosè fungi voluit: sed cum suffimentum teneret ad adolendum, statim exorta est in fronte ejus lepra, quæ ad mortem usque illum comitata est. 2. Chron. 26. 19. Sennacheribus ab Angelo Domini profligatus fuit, cæsis Assyriorum centum octoginta quinque millibus, proximâ nocte eum diem sequente, quo per os Rabfaces legati sui blasphemias voces in Deū evomuerat, & superbiâ excæcatus in Omnipotentē invehit, ac eū quasi provocare ausus fuerat. Esai.

G

36. 37. Haman, ille superbus ex eodē patibulo suspensus fuit, quod ipse Mardochæo paraverat, ob non exhibitam sibi ab eo, quemadmodum ab aliis, adorationem. Esth. 7. v. 10. Nebucad-netzar, post non paucas nec mediocres victorias de hostibus reportatas, quum pace frueretur, ab omnibus vicinis formidatus, quumque urbs ac regia ipsius sumptuosissimis aedificiis, & opulentissimis populorum debellatorum exuviis ac spoliis exornata & instructa esset, tantā felicitate ebrius, se hominem esse non ampliùs meminit. Quæ causa fuit cur Deus, ut hanc superbiam retunderet, ratione & autoritate ad tempus eum privaret, similemque brutis animantibus esse voluerit, quoad animi ac spiritus demissione, ac peccati sui agnitione, pristinam illam superbiam expiaret. Dan. 4. v. 31. & seqq. Quid? quod Petrus Apostolus, suis viribus confidens, & sese socijs præferens, falsā constantiæ opinione conceptā, in vitæ & gratiæ divinæ perdendæ, ac proinde veræ beatitudinis desperandæ discrimen venit. Matth. 26. Æsopus hoc etiam innuit in suo de testudine apologo: hæc dolens & impatienter ferens quod semper humi reperet, & cupiens in aëre volare, ut aves, rogavit aquilam ut se eveheret: quæ primū id recusavit, de periculo admonens, quod sine alis volare cuperet: verū illius importunā petitione victa, pedibus eam attollit, ac tandem, sive testudo per se volare expeteret, sive lasa esset aquila, nec ampliùs sustinere illam posset, demittit: quæ delapsa in terram, fracta est: ut doceantur homines, intra suæ vocationis terminos potiùs sese continere, mediocri sorte, cum benevolentia Dei conjunctā, contentos, quàm cum Dei offensione, ampliorem appetere, & in cælum conniti, ut Babylonice turris aedificatores. Poëtæ, qui fictionum involucris veritatem sæpe complexi sunt, fabulis, tum de Icaro, qui cereis pennis altius volans in mare decidit, tum de Phaerhonte, qui quū Solis currum & equos regendos suscep-

pisset,

pisset, fulmine dejectus est, nihil aliud docere voluerūt, quā omnis temeritatis & ambitionis exitum esse infelicem. Sed missis Ethnicorum fabulis, ipsius Dei adversus ambitiosos & superbos minas, quibus refertæ sunt Paginæ sacre, expendamus. Graviter & efficaciter Esaias: *Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum: editusque erit Iehova solus die illā.* Quum dies erit Iehovæ exercituum contra omnem superbum & excelsū, & contra omnem elatum, ut demittatur, & contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis, & contra omnes montes celsissimos, & contra omnes colles elatissimos, & contra turrim altam, & contra omnem murum munitum; tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum; editusque erit Iehova solus die illā. cap. 2. vers. 11. & seqq. His verbis Propheta significat, eos qui ambitiosè suam magnitudinē, nobilitatem, vires & opulentiam jactant, brevi ab ira divina, tanquam fulgure, dejectum iri. Et Deus Edomæis, ob factum eorum, per Obadiam Prophetam, calamitatem & ruinam denuncians: *Ecce, inquit, parvum dispositurus sum te inter gentes; contemptus eris valde. Superbia animi decipit te, o qui habitas in fissuris petre, in altissima habitatione suā; dicens cum animo suo, quis deiceret me in terram? Si exaltares velut aquila, & si inter stellas poneres nidum tuum; inde deicerem te; dictum Iehovæ.* vers. 2. 3. 4. David his consona talia profert: *Vidi improbum qui magnā vi erumpebat, & sese explicabat tanquam arbor indigena virens.* Deinde præterit aliquis, & ecce non erat ampliùs: quæsi vi eum, sed non inventus est. Psal. 37. 35. 36. Nec est quod quis miretur, ambitiosos Deo exosos esse. Cinis & pulvis sunt, nihil sunt: quicquid boni habent, Deo soli debent. Deus verò nihil antiquius chariusque habet gloriā suā. *Gloriam, inquit, meam alteri non dabo.* Esai. 42. 8. Hanc ambitiosi nefando quodam sacrilegio, Deo suffurantur. Quanto enim altius se efferunt &

evehunt, tanto magis Dei gloriam dejiciunt & deprimunt. Siquis Princeps egenum aliquem domo sua exceptum, & intra mediocritatem ab se opibus auctum atque ornatum, biennio vel triennio post opulentissimum videret, maximam pecuniæ vim fœnori collocantem, numerofo satellitio stipatum, ac ingentes sumptus facientem; nonne justâ de causâ furti suspectum haberet? Ita nos, quum indigi ac nudi domum Dei ingrediamur, squalore, vermibus & ignominia cooperti, si postea superbe nos geramus, nonne tantum de gloria Dei detrahimus ac suffuramur? Quod nobis est, Deus bone! patrimonium, quæ bona parta, ob quæ gloriemur? *Annon pater noster* (ut ait Propheta) *erat Amarrheus, & mater nostra Chitthæa?* Ezech. 16. 3. Hæreditas ab illis relicta, annon est peccatum, miseria, mors & maledictio? Quos verò nobis amicos acquisiverunt præter carnem cum ejus concupiscentiis, mundumq; cum ipsius voluptatibus & deliciis? Quod si igitur Deus cū ambizioso contendere velit, & rationem exigere quamobrem sibi gloriam assumat; quid ille respondere possit, quo id excuset, ac prober eam se non suffurari? Si omnis *honor & gloria Deo soli* tribuenda; 1. Tim. 1. 17. efficitur, quum de nobis ipsi gloriamur, alterutrum, ut aut ipsi nos illi adæquemus, aut abripiamus id quod nunquam ab ejus Imperio & Majestate separari potest. Nam quod virtutes ipsius attinet, eas communicare potest. Sapientiæ suæ participes facit Prophetas ac ministros Ecclesiæ; potentiæ atque autoritatis, principes & judices; misericordiæ ac bonitatis, eos omnes qui mansueti sunt & charitate præditi. Sed gloriam & honorem istis virtutibus debitum, sibi uni excipit ac servat, cujus nulli, qualescunq; sint, consortes fieri possunt. Ideoq; per Ieremiã nos sic alloquitur: *Ne gloriator sapiens in sapientia sua, neque gloriator potens in potentia sua, neque gloriator dives in divitiis suis. Sed in hoc gloriatur qui gloriatur, se intelligere*

gere & cognoscere me, me esse Iehovam. cap. 9. 23. 24. Porro ambitionem valde retundit, si virtutis alienius nobis conscius, in comparatione tamen ad alios homines, ac præsertim pios, nos ipsos præ illis non justificemus, melioresque ac sanctiores eis statuamus. Huc pertinent monita illa Apostolica: *Ne elatè de vobis ipsis sentite, sed humilibus obsecundate. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.* Rom. 12. 16. *Nihil gerite per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existiment sibi præcellere.* Philip. 2. 3. Hoc unum omnibus nobis incumbere agnoscamus, ut, cum eodem Apostolo, nos ipsos *longè minimos omnium sanctorum* agnoscamus. Eph. 3. 8. Illud autem quum suæ sibi virtutis consciis difficile sit, tribus hisce modis obtineri potest. i. Primò hoc agendum est, ut averso quodammodo vultu à virtutibus nostris & bonis operibus, quæ nec advertentes sequuntur; Apoc. 14. v. 13. in vitiis & defectibus, à quibus periculum est, scrutandis & opponendis contra, vigilantes potius ac severi simus. Sicut enim castis, à formis mulierum; Sirac. 9. 8. 9. ita verè fidelibus à pulchritudine virtutum suarum avertendi sunt oculi, si quam in seipso *animus fornicationem* exercere solet, evitare velint. Num. 15. v. 39. Testimonia quoque & judicia aliorum hominum, quæ veluti specula quædam foris sunt; uti in maculis nostris providendis tutius inveniunt fidem, ita in virtutibus, vel fugienda quodammodo, vel ut externam operis speciem, solumque loquentis animum indicantia, contemplanda sunt. Magis enim amat, qui de aliena virtute prolixius sperat; & benignius judicat. Estque speciosius, quod vel à pluribus laudatur, vel à melioribus. Ipsam interim hominis animæ faciæ nemo hominum æquè novit *ac spiritus hominis qui in eo est.* 1. Cor. 2. 11. Qui tamen quum seipsum sæpe fallat, solum Deum nunquam fallit. Ita enim Deus: *Fraudulentum cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscat ipsum?*

Ego Iehova scrutator cordis, probator renum: idque ut dem cuique secundum vias suas, secundum fructum actionum suarum. Jerem. 17. 9. 10. Interim animus pius satis habet, si se piū esse noverit: in cæteris nusquam errat utiliū, quā ubi se minū, quā sit, innocentem ac bonum iudicat. Quod tamen nunquam, opinor, accidit, aut constanter saltem nunquam accidit: sed potiū ut de virtutibus & facultatibus suis longē amplius sperent homines, quā in iis revera est.

2. Deinde etsi aliquæ sint in nobis virtutes ac bona opera, cogitandum etiam, quamvis numero plura agamus; tamen proportionē fortē aliis minus agere. Eo quod ex maioribus donis ac virtutibus à Deo collatis, minū fortē reddamus Deo: & quasi ex magnis opibus, exiguam largiamur eleēmosynam. Non quantitate, sed animi affectu Deus bonum opus æstimat. De eleēmosyna Paulus: *Si prius adsit promptus animus, aliquis acceptus est pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.* 2. Corint. 8. 12. Exemplum viduæ pauperculæ loquitur, cuius supra opes liberalitatem Servator prædicat. Historia sic habet: *Respicens Christus vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium. Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta areola duo. Et dixit, Verē dico vobis, vidua hæc pauper immisit ampliū quā omnes. Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat, immiserunt quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum viduum quem habebat.* Luc. 21. 1—4. Quod & illud Christi referri potest: *Cuiuscumque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo: & apud quem depositum fuerit multum, ampliū reposcetur ab eo.* Ibid. cap. 12. vers. 48.

3. Denique si & virtutes aliquæ satis perfectæ, vel perfectiores fortē in nobis quā in aliis evidenter sint; humilitatis tamen perfectionem nunquam nobis arrogabimus. cuius utique in summo gradu perfectionem, nemo nisi in summo gradu superbus, sibi arrogare potest. Quantum autem deest humilitatis; tantum utique superest am-

ambitionis & superbiæ: quæ, miro animi in seipsum redeundi & vitiandi modo, etiam in ipsa humilitate metuenda est. Unde verissimè Chrysostomus: *Nihil perinde gignit superbiam, ut bona conscientia, nisi advigilemus.* Homil. 3. in illud: *Elatum est cor Ozia.* Ecquis de virtutis suæ conscientia non quantumcunque superbiat? Quantumvis igitur aliis plus boni egerimus; incerti tamen sumus, annon plus aliis vicissim prælatione & ambitione, & persuasione sanctitatis, opera bona contaminaverimus, quasi vestes albas; in quibus maculæ turpiores, quā in nigris esse solent. Nam *qui non fit peccator, quod impossibile est; fit peccator dum superbit;* ut eleganter & verè Ambrosius ait in Rom. 12. His probè expensis exclamemus cum Constantino, apud Eusebium in vitâ ejus libr. 3. cap. 20. *Qui reverè sint bonitate superiores, divini Numinis est discernere.* Verū enim verò quum corda nostra; propter nativā pravitatem, facili momento in vitium ambitionis præcipitentur, nisi per Spiritus sancti gratiam à carnalibus defectibus probè defæcentur; Deum Trin - unum humiliter atque ardentè oramus, ut nos per Spiritum suum sanctum ad veram animi demissionem efficaciter exciret, flectat, & impellat. *AMEN.*

CONCIO SECUNDA

I N

M A T T H. XVIII. vers. 2. 3.

Et quum advocasset puerulum Iesus, statuit eum in medio eorum, & dixit, Amen dico vobis, nisi converteritis vos, & fatis ut pueruli; nequaquam ingrediemini in regnum caelorum.

Christus, Præceptor ille bonus & fallere nescius, discipulis suis prima professionis & conversationis eorum rudimenta proponens & exponens, ab abnegatione seu abdicatione sui ipsorum exorditur: *Si quis, inquit, vult ponere me venire, abdicet semetipsum.* Matth. 16. vers. 24. Abnegatio ista sui ipsius varijs fit modis. 1. Discipulum Christi propriam se abdicare oportet sapientiam, ut sapiens in Deo, ex verbi ejus præscripto, fiat. Disertè Paulus, veteranus & exercitatus Christi discipulus: *Nullus seipsum seducat: si quis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat, ut fiat sapiens.* Sapientia enim mundi hujus, stultitia est apud Deum. 1. Cor. 3. 18. 19. Ipse Paulus, quum Legis & multarum aliarum rerum cognitione æquales suos omnes longè post se reliquisset, omnia tamen ista pro stercorebus, imò pro rebus nocentissimis duxit, ut Christum lucrifaceret & cognosceret. Philip. 3. 8. 10. In Romana historia Junius Brutus describitur, qui prudenti stultitiæ simulatione Tarquinii superbi

bi infidias effugit, cum is omnibus necem strueret, quos tyrannidi suæ obitare posse suspicabatur. Et in Scholis versiculus ille jactatur:

Stultitiam simulare loco, sapientia summa est.

At nullà hinc simulatione opus est. Verè & ex animo mundi sapientia excludenda est, ubi de æternâ salute agitur, & quasi clausis oculis Deus sequendus, quâ ille nos ducit per verbum suum: ita verè servabimur. Hoc demum est in captivitatem redigere omnem cogitationem ad obediendum Christo. 2. Cor. 10. 5. 2. Seipsum abdicat, qui voluntatem propriam abnegat. Dei enim voluntas sola bona est; Rom. 12. 2. nostra mala. Dei voluntati parendum est, quæ sicut optima est, ita ad vitam & bonum semper nos deducit. Propria verò voluntas ad mortem nos & damnationem deducit. Per quid primus generis nostri parens ex Dei gratia salutisque statu in æternam damnationem prolapsus est? Verbo dicam: Dei voluntate sepositâ & contemptâ, propriam voluntatem sequebatur, & Domini præcepto neglecto, Diaboli suasioni aures patulas præbebat. Ipse Servator noster, in agone constitutus, propriam voluntatem Patri suo cœlesti in odorem bonæ fragrantiae obtulit: *Pater mi, ait, si possibile est, abeat à me poculum istud: verumtamen non ut ego volo, sed ut tu.* Matth. 26. 39. David, à filio Absolomo regno pulsus, totum se Dei voluntati, suâ abnegatâ, commisit & submisit, ac Tzadoco Sacerdoti dixit: *Reduc arcam Dei in civitatem: si invenero gratiam in oculis Iehovæ, utique reducet me, & faciet ut revisam se & habitaculum suum.* Quod si ita dixerit, non delector te, faciat mihi prout bonum videtur in oculis suis. 2. Sam. 15. vers. 25. 26. 3. Seipsum abnegat, qui proprio amorì renunciat. Seipsum qui odit, Christum verè diligit. Amore est summum animæ bonum; tribuendum ego summo Bono, nempe Deo. Quod summè amamus, hoc rerum omnium finem æstimamus, ultimumque desideriorum nostrorum

complementum. Atqui solus Deus est principium & finis creaturarum, primus est & novissimus, solus cordis nostri desideria implet. Dei ergo amor proprio præferendus est amor: in solo Deo amor noster incipere & desinere debet. Graviter Servator: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem, & liberos & fratres & sorores, atq; aded etiam animam suam; non potest meus esse discipulus*; Luc. 14. 26. Cave putes odium parentum, consanguineorum & charissimorum amicorum, à Christo nobis instillari. Alibi mentem suam apertissimè Dominus sic explicat: *Qui amat patrem aut matrem suam supra me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus*. Matt. 10. 37. 4. Denique seipsum abdicat, qui proprio honori renunciat. Qui suam venantur gloriam, Dei gloriam quærere nequeunt. Hoc ipsum Christus Phariseis eorumque affectis exprobrat: *Quomodo vos potestis credere, quum gloriam alij ab alijs captetis, & gloriam illam, quæ à solo Deo proficiscitur, non quæatis?* Joan. 5. vers. 44. Ita seipsum abnegavit Christus ipse: *Discite à me, inquit, quod mitis sim & humilis corde*. Matt. 11. v. 29. Rursus: *Gloriam ab hominibus non capto*. Joan. 5. 41. Uberiùs adhuc: *Ego non quæro gloriam meam*. Ibid. cap. 8. 50. Equidem quum omnes bonorum rivuli è divinæ bonitatis fonte emanent, omnia vicissim in hoc mare transferenda sunt. Herba, quæ heliotropium dicitur, semper ad Solem se convertit, à quo vitam & succum haurit: Quidni Dei filij cum omnibus suis donis, omnique suo honore, ad Deum, munificentissimum Largitorem, se convertant, sibi verò nil quicquam tribuant? Ab isthac suipforum abnegatione longè aberant discipuli Christi, cum de primatu altercarentur, summosque in regno Christi honores temerè ambirent. Quare Christus, cui ipsorum salus unicè cordi curæque erat, graviter & tempestivè eos ad suipforum abnegationem, ac veram animi submissionem & factis & verbis hortatus est. Nuper stulram, absurdam

absurdam & curiosam quæstionem, atque ambitiosam contentionem discipulorum Jesu de primatu explicavimus: Jam porrò Christi ad quæstionem illam responsionem, litisque diremptionem expendemus. Dupliciter Christus ipsos instituit, & ab avijs in veram viam reducit;

I. Facto. vers. 2.

II. Verbis, seu facti explicatione. vers. 3. 4.

Christus, qui corde est humilis, nos Spiritu humilitatis donet. AMEN.

I. FACTUM.

Iesus, Apostolis humilitatis studium, odiumque arrogantiae & primatus instillaturus, *puerulum advocavit, eumque in medio eorum statuit*. vers. 2. Non verbis primùm, sed facto cum ipsis agit. Ad *puerulum* erudiendos ablegat, qui magni sibi & illuminatissimi doctores videbantur. Suum ipsis exemplum ad imitandū proponere potuisset: quemadmodū Paulus Philippenes exemplum humilitatis ab eo petere jubet, dicens: *Is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui quum esset in forma Dei, non duxit esse rapinam, parem esse cum Deo: sed ipse sese inaniavit, formā servi acceptā, similis hominibus factus: & habitu inventus ut homo, ipse sese submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Phil. 2. 5. — 8. Verum ut magis discipulorum arrogantiam retundat Christus, à *puerulo*, qui vix fari gradique poterat, eos vult discere, quomodo pravum hunc affectum corrigere debeant. *Advocat puerulum* admodum pusillum, eumque, Marco cap. 9. vers. 36. teste, *in ulnas recepit*, & pectori admovit, ostensurus charissimam sibi esse modesti animi simplicitatem & humilitatem. Tandem *in medio eorum puerulum statuit*. Objectæ enim oculis species magis afficiunt, quàm nuda verba. Perinde

inde hoc est, atque si dixisset Christus: Tales vos esse decebat, qualis hic puerulus est. Minimus ille videtur in oculis vestris, sed reverà maximus est, mihiq; longè gratissimus.

Ufus I. ad διδασκαλίαν geminam.

I. **N**ON verbis duntaxat, sed etiam factis homines doceri possunt. Christus *puerulum advocatum, in medio discipulorum statuit*, ut ab arrogantia eos avocatos, animi submissionem doceret. Et in ultima Coena, quum eandem de primatu contentionem discipuli movissent & instaurassent, pedum ablutione humilitatem illis commendavit. Dixit enim eis: *Si ego lavæ pedes vestros Dominus & Præceptor, vos quoque debetis alij aliorum pedes lavare.* h. e. Multo magis omnis generis officia charitatis, urgente necessitate, mutuo præstare, etiam ea quæ aliàs à minimis & vilissimis præstari solent. *Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Ioan. 13. v. 14. 15. Utilissima hæc atque appositissima est doctrinæ ratio ad demonstrandum, instituendum, permovendum, & infigendum res, quas commendatas volumus. Nam actio rem oculis subjicit. Ethnici ipsi eadem ratione sæpe sunt usi. Tarquinius Superbus Romanorum Rex, nuncio à Sexto filio Gabijs misso, sciscitatum, *quidnam se facere vellet? quandoquidem ut omnia unus Gabijs posset, ei dij dedissent;* nihil voce respondit, quia dubiæ fidei videbatur. Sed velut deliberabundus, in hortum transijt, sequente nuncio filij: ibi inambulans tacitus, summa papaverum capita dicitur baculo decussisse. Interrogando expectandoque responsum nuncius fessus, ut re imperfecta, redijt Gabios. quæ dixerit ipse, quæque viderit, retulit: *seu irâ, seu odio, seu superbiâ insitâ ingenio, nullam eum vocem emisisses.* Sexto ubi quid vellet parens, quidve præciperet, tacitis ambagibus, patuit: primores civitatis, criminando alios

apud

apud populum, alios suâ ipsius invidia opportunos interemit. Liv. Hist. ab urbe condit. lib. 1. cap. 54. pag. mihi 20. a. Simile quid de Periandro Corinthio Aristoteles commemorat Libr. 3. Politic. cap. 13. pag. mihi 447. *Ferunt, inquit, Periandrum nihil respondisse ei, qui consilij petendi causâ ad ipsum missus fuerat: sed supereminentes spicas demetendo segetem adæquasse. cujus causam cum non intelligeret nuncius, ac factum ab eo narraret, intellexisse Thrasymbulû, quod oportebat supereminentes civis auferre.* Sed missis profanis, ad sacra exempla redeamus. Isthæc docendi & increpandi ratio usitatissima fuit Prophetis. Jeremias non tantum dicit, urbem Hierosolymâ vastandam, sed simul *lagenam fictilem frangit*, ut interim illud quoq; significet, quàm nullo negotio vastari possit. Ier. 19. 10. Idem Propheta profert *juga*, profert *vincula*, eaque omnibus ostendit: deinde verbis, quid illis velit, exponit, omnibusq; modis, quod commendatû voluit, hac ratione inculcat. Repræsentat autem & præfigurat subjugationem regni Judæ, & quinque circumjacentium regnorum à Nebucadnetzare, rege Babylonîæ, & reges illos hortatur, ut sese Nebucadnetzari dedant, neque ei servire reculent, nisi gladio, fame, & peste interire, ac in terram perigrinam depelli velint. cap. 27. 2. & seqq. Ejusmodi mystica facta multa in sacris literis leguntur. Asperio sanguinis victimæ Paschalis ad limina Israëlitarum in Ægypto, indicabat neminem in istis ædibus ab Angelo interfectore occidendum esse, Exod. 12. 13. & sanguine Agni immaculati, id est, Christi, per vivam fidem asperfos morti æternæ non esse obnoxios. Hebr. 10. v. 22. Amputatio præputii carnis in Circumcisione notabat abscissionem peccatorum, & circumcisionem cordis per Dei Spiritum. Ierem. 4. 4. Col. 2. 11. *Carbo ignitus, quo os Esaie tetigit* Angelus Dei, indicabat Spiritus sancti igne Prophetam illustrandum, repurgandum, accendendû & confirmandum, donum eloquentiæ eidem conferendum, & verbum

H 3.

bum

bum Jehovah in ore ejus ponendum, ut Prophetam Jehovah possit agere. Esai. 6. 5. & seqq. Ezechiel iussus *volumen comedere*, jubebatur sensibus imis reponere illa Dei oracula, quæ exulibus in Babylone erant proponenda & inculcanda. cap. 3. 1. 2. 3. Sic aqua Baptismi significat sanguinem & Spiritum Christi; nobisque federatis remissionem peccatorum per sanguinem Christi, & regenerationem per Spiritum sanctum obsignat. Unde Baptismus *ablutio peccatorum*, Act. 22. 16. & *lavacrum regenerationis* cluet. Tit. 3. 5. Animos ad concinnam *ὑπολογίαν* attendite. Christi sanguine & Spiritu non minus à sordibus animæ, h. e. ab omnibus peccatis nostris lavamur, quàm aquâ extrinsecus abluti sumus, quâ sordes corporis expurgari solent. Sordes corpus hominis contaminant: ita peccata animam inquinant. Dilectè Spiritus sanctus: *Polluant se homines omnibus defectionibus suis*. Ezech. 14. 11. Verùm ut sordes corporis aquâ eluuntur: Sic *Christus sanguine suo nos purificat ab omni peccato*. 1. Ioan. 1. 7. & Spiritus Dei nos *sanctificat*. 1. Cor. 6. 11. Generatio omnis fit ex humido, seu ex aquosa materia. Unde Thales aquam *omnium rerum principium esse* asseruit. Regeneratio fit *per Spiritum sanctum*, qui sæpe nomine aquæ significatur. Ioan. 3. 5. Aqua res duras emollit, terram fecundat, & sitim restinguit: Spiritus sanctus *amovet cor lapideum è carne nostra, & indit nobis cor carneum*. Ezech. 36. 26. Spiritus sanctus corda nostra fontibus gratiæ rigat, ut *fructus Spiritus* edamus, *charitatem, gaudium, pacem, iræ cohibitionem, benignitatem, bonitatem, fidem, lenitatem, continentiam*. Gal. 5. 22. Spiritus sanctus sitim terrenarum rerum & remissionis peccatorum pellit. Audite Servatorem, suaviter nos ad Spiritus aquas invitantem: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent*. Ioan. 7. 37. 38. Calida, arefacta, & ignita aquâ reficiuntur & restinguuntur: Christi

Christi sanguine flammæ infernales & ignis consumens iræ divinæ, quibus torrendi extra Christum fuisset, extincta sunt. Eadem beneficia spiritualia aqua Baptismi nobis obsignat. Sigillum enim est & pignus certissimum, quod non minus certò sanguine & Spiritu Christi in remissionem peccatorum aspersi simus, quàm aquâ sordes corporis nostri abluuntur. Fidelium quisque ita apud se statuit: Christus promissionem hanc Baptismo annexit: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur*. Marc. 16. 16. Ast ego credo, & in fidei meæ confirmationem, saluari Baptismi aquâ tinctus sum. Certissimè igitur servabor. Hoc scutum ignitis Diaboli tentationibus & peccati angoribus pii opponunt. Quæ Baptismi, eadam sacre Coenæ ratio est. Panis & vinum significant corpus & sanguinem Christi. Quod enim panis & vinum in naturali: hoc corpus & sanguis Christi in vita efficiunt spirituali. Testis Christus ipse: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*. Ioan. 6. v. 55. Ut panis & vinum vitam præsentem sustentant: Sic corpus & sanguis Christi, animas nostras ad vitam æternam spiritualiter nutriunt. Servator ipse sic analogiam explicat: *Ego sum panis ille vivus qui è cælo descendi. Siquis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vitâ. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo illum ultimo illo die*. Ioan. 6. 51. 54. Ut symbola ore corporis percipiuntur: Ita corpus & sanguis Christi ore animæ, h. e. fide. Perspicuè Paulus: *Christus inhabitat per fidem in cordibus vestris*. Eph. 3. 17. Ut panis non deglutitur integer, sed fractus manducatur: Sic corpus Christi percipitur fractum & in cruce mactatum, & sanguis fusus. Ut panis & vinum sine appetitu vescenti non profunt: Sic corpore & sanguine Christi nonnisi *esurientes & sitientes iustitiam*, ad vitam æternam pascuntur. Matt. 5. 6. Uti ex multis granis unus fit panis, & ex

ex multis acinis vinum unum: Sic Apostolus; *Unus, inquit, est panis, unum corpus nos illi multi sumus, nam omnes ex uno illo pane participamus.* 1. Cor. 10. 17. Adhæc panis & vinum credentibus communionem corporis & sanguinis Christi obsignant. Nam quàm verè sacra symbola in Christi memoriam ore corporis percipimus: tam verè & certò corporis & sanguinis Christi, per operationem Spiritus sancti, participes sumus. Paulum rursus audite: *Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?* 1. Cor. 10. 16. Quàm verè panis & vinum nobis exhibita, nostra fiunt: tam verè passio & obedientia Christi nostra est, non secus quàm si ipsimet poenas illas pro peccatis nostris dedissemus, & Deo satisfacissemus. Sic enim speciatim sibi meritum Christi Paulus applicans, dicit: *Christus dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Gal. 2. 20. Panis sumptus & comestus, vinumque haustum in nobis manent, ac nos sustentant: Nos *edentes Christi carnem, & bibentes ejus sanguinem, in ipso manemus, & ipse in nobis.* Ioan. 6. 56. Panis comestus vinumque haustum, in substantiam corporis & sanguinis nostri transeunt: Nos verà fide corpus & sanguinem Christi percipientes, sacrosancto corpori & sanguini Christi magis magisque, per operationem Spiritus sancti, unimur, *ut simus ex carne ejus, & ex ossibus ejus.* Eph. 5. 30. *Qui enim agglutinatur Domino, unus cum eo Spiritus est.* 1. Cor. 6. 17.

II. Etiam ab iis, in quibus minima apparet virtutis significatio, discere aliquid possumus. Ad puerulum Christus discipulos suos ablegat. Ab iisdem humilitatem se didicisse fatetur David: *O Iehova, inquit, non superbit cor meum, nec effervunt oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus, quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus.* Plal. 131. 1. 2.

Nimirum

Nimirum *ab ore infantium & lactentium robur fundavit Iehova.* Plal. 8. 3. Et utinam hodie pueri, cognitione Christi, fide, animi submissione, & vitæ integritate, ut plurimum senes non vincerent! Quid? quòd Deus, ingratitudinem nostram & superbiam retusus, non ad pueros duntaxat nos remittit, sed sæpe ad boves & asinos: *Agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël non agnoscit, populus meus non animadvertit.* Esai. 1. 3. Itemque ad volucres, suis temporibus remeantes & commeantes: *Etiam ciconia in cælo novit stata tempora sua, & turtur grusque & hirundo observant tempus adventus sui: at populus meus non noverunt jus Iehovæ.* Jerem. 8. 7. Christus suos ab inani & præposterâ victus & amictus solitudine avocaturus, ad aves & flores agri ablegat: *Intuemini in volucres cæli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cælestis alit eas: nonne vos multo præstatis eis? De vestitu quid solliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augeantur: non fatigantur, neque nent. Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universa gloria sua sic amictum fuisse ut unum ex istis. Quòd si herbam agri, quæ hodie extat, & cras in elibanum conjicitur, Deus ita circumvestit: nonne vos multo magis, & exigua fide præditi?* Matth. 6. 26. 28. 29. 30. Nemini ergo mirum videri debet, si Deus aliquando juvenum, abjectorum coram mundo, hominumque simplicium ministerio, ad propagandum regni sui fines utatur. Ad arduum & admirandum opus collectionis Ecclesiæ novi Testamenti Deus elegit Apostolos, homines privatos, humiles, imbelles, imperitos, infantes, quibus nulli omnino videri poterant minus idonei. Hostes veritatis Evangelicæ eos contemptim & fastidiosè homines illiteratos & idiotas appellabant. Act. 4. 13. Causam assignat Apostolus: *Quæ stulta sunt mundo, elegit Deus, ut pudefaciat sapientes: & quæ sunt infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida.* 1. Cor. 1. 27. Quibus meritò adjungo illud ejusdem:

dem: *Habemus thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc huius potentia supereminetia sit Dei, & non ex nobis.* 2. Cor. 4. v. 7. Ecce humilitas ministrorum & externus personæ contentus locum dat Dei gloriæ: Neque enim *is qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed Deus, qui dat crescendi vim.* 1. Cor. 3. 7. Scientissimi atque expertissimi est artificis, malo & inepto instrumento idem efficere, quod alius aptissimo atque appositissimo vix possit: sicut Apellem carbone de foco sumto, ita eum à quo esset ad Ptolomæi prandium invitatus, expressisse tradunt, ut omnes invitatore illum ad primam delineationem agnoscerent. Sed mirandum non est, Deum quæ velit in congruentibus præstare instrumentis; qui instrumentis omnino nullis indiget, quicquid fingere statuerit. Itaque misit paucissimos ad quam plurimos, rudes ad peritissimos, misit infantes ad armatos, imbelles ad bellicosos, inopes ad imperium populi Romani. Conveniebat enim tantam esse in primis illis ædificiis huius exstructoribus humilitatem, ne ipsi humanis viribus artibusque aliquid tribuerent, aut in eis spei quicquam ac fiduciæ collocarent, sed sibi penitus diffisi, ab ope & præsidio Dei penderent. Tum nequis stultè ac dementè aliquid ex iis quæ facta essent, humanæ potentia attribueret. Ne ipsi quoque Apostoli humilitatem ullam possent aspernari, memores suæ. Ab hac causa Paulus, de ministerii sui suorumque cooperariorum dignitate atque efficaciâ differens, & arrogantia crimen à se removens, omniaque à se & collegis gesta Dei virtuti tribuens, exclamat: *Ad hæc quis idoneus?* 2. Cor. 2. 16. Non pendet ab hominibus infirmis virtus verbi prædicati, sed à solo Deo, qui *potentiam suam per infirmitatem eorum consummat.* Ibid. cap. 12. 9. Quare oculos ab hominibus averfos, ad solum Deum reflectere debemus, ac non qui, sed quid ministri & legati Dei loquantur, atten-

attendere: sicuti munere aliquo à rege vel principe ornat, nuncium illud offerentem non moramur, sed liberalitatem donantis & mittentis agnoscimus, ipsumque munus dignè æstimamus. Ac sanè eo aliùs huius rei consideratio animis nostris infixæ hærebit, quod ab ipsis Ecclesiæ incunabulis Deus ad ejus ædificationem homines mundo despectos adhibuit, magnaue per parvos præstitit. Elisæum ab aratro protractum, ad colendum Ecclesiæ agrum, & ad aranda corda hominum vocavit. 1. Reg. 19. 19. Amosus Propheta, rationem vocationis sui, Amaziæ regi exponens, ait: *Non Propheta eram, neque filius Prophetae eram: sed bubulcus eram, & perquirens sycomora ad victum: quum assumpsit me Iehova à sequendo grege; & edixit mihi Iehova, abi, propheta apud populum meum Israel.* Amos. 7. vers. 14. 15. Apostolos, ex infimo hominum genere petitos, Judæorum Scribis & Gentium Philosophis, imò Romanis Imperatoribus, orbis terrarum dominis, opposuit, & illorum operâ totius Orbis faciè innovavit. Piscatoribus, piscibus capiendis retibusve sarcien-dis, intentis Christus edixit: *Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum:* Matth. 4. 19. *ab hoc tempore vivos capietis homines.* Luc. 5. 10. Matthæum ad publicanorum mensam sedentem, & homines pecuniâ emungentem, animabus lucrificandis destinavit. Matth. 9. vers. 9. Paulum tabernaculorum opificem elegit *ad restaurandum tabernaculum collapsum Davidis.* Act. 15. vers. 16. Cujus, quæso, pretij erat cæcus ille natus, qui coram Pharisæis tantâ ἀσέβεια utebatur, & causam Jesu Christi tuebatur longè fortius & doctius, quàm vel oratorum disertissimus quispiam? Ioan. 9. Hieronymus Stridonensis sanctus fuit & eruditissimus, ac supra omnes eloquentissimus Ecclesiæ doctor, de quo non-nemo: *Quo tandem modo, inquit, aut quibus ego verbis, tuam, maxime Hieronyme, ingen-*

tem simul pietatem ac facundiam describam? Quonam modo tot linguarum simul & totius propè antiquitatis ac Philosophiæ admirabilem peritiam? Quomodo heroicum illum in scribendo & celestem ardorem tuum, quo imbelle hæreticorum agmen, non secus quàm mucrone quodam stricto, persecutus es ac profligasti? Quæ omnia profanos etiam in admirationem rapiant. Verùm neque familiæ splendore, neque amplis divitiis, neque authoritate, neu aliis terrenis commodis, illustris fuit Hieronymus. Ipse de se scribit: *Natus in paupere domo & tugurio rusticano, vix milio, & cibario pane, rugientem saturare ventrem poteram.* Epist. ad Nepotian. Quodd autem non in verbis situm sit regnum Dei, sed in Spiritus potentia, 1. Cor. 4. v. 20. ostendit maximè memorabilis historia, quæ à Ruffino recitatur lib. 1. Histor. Eccles. cap. 3. Senex quidam in Synodo Nicena, doctrina & artibus minimè instructus, sed confessor Christi constans, non dubitavit se opponere Philosopho facundo & ingenioso, & cū eo de veritate fidei disputare. Neque verò præstigias sermonis versuti & callidi, sed evidentem & planam sententiam veritatis adhibuit: *Audi, inquit, Philosopho, unus est Deus, cæli & terræ, & omnium tam visibilium quàm invisibilium Opifex, qui universa creavit efficacia Verbi, & sanctitate Spiritus sancti sui firmavit.* Hic igitur λόγος, quem nos Filium Dei appellamus, misertus hominum, qui in errore brutorum similem vitam degerent, sustinuit de muliere nasci, & versari cum hominibus, & pro ipsis mortem oppetere. Venturus est autem rursum ad iudicium de ijs, quæ ab unoquoque acta fuerunt in vita. Hæc ad istum se modum habere credimus, neque in ullam partem curiose inquirimus. Ne igitur te frustra defatiges, vestigando argumenta & demonstrationes eorum, quorum perfectio est fides: aut sciscitando de modo, quo aliquid horum fieri aut non fieri potuisse videatur: sed responde interroganti mihi, *An hæc credas?* Hæc oratione percussus Philosophus ille, *Credere se ait: & se victum esse gaudens, eadem profiteri ac sentire.*

sentire, quæ Senex, & aliis suadere, ut secum consentirent, sanctè dejerans, divinitus factum esse, ut ad amplectendam religionem Christianorum converteretur. *Donec enim verbis, inquit, mecū gesta res est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur dicendi arte subverti: Vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt verba resistere virtuti, nec homo adversari potuit Deo.* Plena est universa Ecclesiæ historia talium exemplorum, quæ declarant Deum in nostra infirmitate robur & vires suas exerere. In historiis Martyrum narratur de quodam Opifice, qui quum esset in vincula coniectus religionis nomine, & ad iudicem deinde pertractus, ut ad luorum adversariorum accusationes, & ad articulos omnes quæstionis in ipsum habitæ responderet; coram suo iudice tantà cum animi confidentiâ, & tam appositè ad singula postulata respondit, ut magnam sui admirationem apud eum concitavit: adeò ut ex eo percontatus fuerit: *unde ea quæ diceret, didicisset, & unde tantam dicendi libertatem haberet, siquidem in Scholis aut Academiis nullam partem ætatis suæ trivisset.* Cui uno verbo respondit bonus ille vir, *se ejusdem virtute loqui, cujus asina Balaami quondam loquuta fuisset.* Hoc ipsū objecit Mosi Deus, cum toties sibi demandatâ Pharaonis adeundi provinciam, quâ populum suum servitute liberare juberetur, à se rejicere conatus est, oris balbutiem & linguæ tarditatem excusans, suam denique in dicendo imbecillitatem, quâ impediretur quominus eam ad tantum Regem legationem obire auderet, cui proinde Dominus respondit: *Quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum aut surdum, aut sensibus valentem, aut cæcum? nōne ego qui sum Iehova? Nunc itaque i: & ego adeo orī tuo, & docebo te quæ loquuturus es.* Exod. 4. 11. 12.

II. FACTI EXPLICATIO.

Dixit Iesus: Amen dico vobis, nisi converteritis vos, & fiat ut pueruli; nequaquam ingrediemini in regnum celorum. Hic in antecessum notandum; Christum non respondere ad stultum Apostolorum ἑρμηνεία, quis esset maximus; sed docere, quid facere, quidve vitare illi debeant, qui consortes regni celorum esse cupiunt. Extra omne dubium Christus ipse futurus erat maximus. Eum enim Deus collocavit ad dexteram suam in celis, longè supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro. Et omnia subiecit ejus pedibus, eumque constituit caput super omnia ipsi Ecclesie. Eph. 1. 21. 22. Quod ipsum uberius alibi prosequitur Apostolus: Deus Christum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen: ut ad nomen Iesu omne genua flectat celestium ac terrestrium & subterraneorum. Omnisque lingua profiteatur Iesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris. Philip. 2. v. 9. 10. 11. Certissimum hoc est, quippe eventu ipso comprobatum. Verum Christum discipulos suos vult discere, quales regni sui coheredes habiturus sit.

Ufus I. ad παραδείκλον.

Quisquis regnum celorum ingredi avet, is primò studiose atq; diligenter curet, ut de ingredientium sit numero. Sic in stadio currentium cura prima est, ut vincant: agonothetæ autem est, præmia inter victores distribuere, gradusque honorum ponere. Nos milites sumus in castris Iehovæ. At perspicuè Paulus: Quod si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitime certaverit. 2. Tim. 2. 5. Ergo, ex ejusdem

jusdem Apostoli monito, bonam illam militiam militemus, retinentes fidem & bonam conscientiam. 1. Tim. 1. 18. 19. ut pugnam strenuè & fideliter defuncti, eidem succlamare possimus: Certamen illud præclarum decertavi, fidem servavi. 2. Tim. 4. v. 7. De stipendio & coronâ non est quod simus solliciti. Paulum rursus audiamus: Quod reliquum est, inquit, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille iudex. 2. Tim. 4. 8. Nec aliter ipse coelestis Brabeutes: Esto fidelis usque ad mortem. Hoc tuum est facere. Addit autem: Et dabo tibi coronam vitæ. q. d. De hoc tu ne sis sollicitus. Apoc. 2. 10. Stultus esset agricola, qui secum reputaret, quot modios & plaustra frumenti, anno sequente, ex agro sit in horreum collecturus: nec tamen aratro manum admoveret, nec semen terræ mandaret, nec agrum stercoret. Stat enim illud: Agricolam oportet prius laborando fructus percipere. 2. Tim. 2: 6. Sic tu: vineam Domini colito, sementem eleemosynarum in agro pauperum ferito, æstum pondusque diei portato. Deus uberrimos fructus non negabit. Laborantibus merces est promissa; militantibus, corona gloriæ; currentibus, brabium. Nos ne desimus officio; certi Deum promissis staturum. Nervosè Paulus: Non injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis, quam ostendistis erga ipsius nomen: ut qui ministraveritis sanctis & ministretis. Hebr. 6. 10.

Ufus II. ad ἐλεγχον Pontificiorum.

QUod si Christus primatum in Ecclesia stabilire voluisset, qualem sibi Pontificii imaginantur, tribus verbis discipulis, de primatu per disceptationem decertantibus, ac ut suum judicium interponat rogantibus, respondere potuisset: Petrus erit primus & maximus. Verum nihil horum facit: quin potius magnâ severitate primatum inter Aposto-

Apostolos compescit. Imò nunquam eis hanc quæstionem solvit, sed semper ab ea illos ad humilitatem revocavit. Ac ne in ultima quidem coena à resurrectione dixit: Petrus est major; sed ex æquo eis Apostolatam commendavit. Ioan. 20. 21. 22. 23. In Ecclesia unus & solus Christus *inter omnes* & in omnibus est *πρωτεύων*, h.e. *primas tenet*. Col. 1. 18. Solus est *constitutus caput super omnia Ecclesiæ*. Eph. 1. 22. Solus sponsus est Ecclesiæ. Huic uni viro, Christo, Paulus Corinthios, *ut virginem puram stitit*. 2. Cor. 11. 2. Solus est Ecclesiæ fundamentum. Disertè Apostolus: *Fundamentum aliud nemo potest statuere præter id quod positum est, quod est Iesus Christus*. 1. Cor. 3. 11. Soli Christo *data est omnis potestas in cælo & in terra*. Nec mirum. Iple enim *nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem seculi*. Matth. 28. 18. 20. Apostolis eorumque veris successoribus, Ecclesiarum pastoribus, omnis primatus & dominatus præcisè denegatus est, & serio à Christo interdictus. Quid enim est hoc illo evidentiùs: *Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur. Vos autem non ita estote. sed qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor est, sicut qui ministrat*. Luc. 22. 25. 26. Huc huc aures arrigant animumque advertant Pontifices Romani eorumque parafiti, qui longum contexunt catalogum terrarum & urbium, quas Petri patrimonium dicunt. Ex hoc Christi interdicto planè constat atque perspicuum est, neque Petrum, neque collegas ejus quicquam hujus habuisse. Pontificii Constantini, Pipini, Caroli Magni atque Ludovici donationes prætexunt. Nos illis verba Christi opponimus, ex quibus apparet, ipsos ista non debuisse accipere, quum Christus tam disertè interdicat, ne instar principum hujus seculi cuiquam dominantur aut imperent. Unde ergo ista habent? Ex eo nimirum, quòd in hac etiam parte Romanos Pontifices palàm testari oportuit, ipsos magni illius *divitiarum* sive

sive Antichristi spiritu agitari, cui ambitionem & fastum intolerabilem cum insatiabili avaritia conjunctum Apostoli, Paulus, Petrus & Ioannes tribuunt. 2. Theff. 2. 3. 4. 2. Petr. 2. 3. Apoc. 13. 17. & cap. 18. 11. & seqq. De Christo legitur, quòd cum ipsi totius mundi regna Satan offerret, & vicissim ut prostratus se adoraret, peteret, cum magna indignatione eum rejecerit, dicens: *Abcede à me Satana. scriptum est enim: Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles*. Luc. 4. v. 6. 7. 8. Petrus item à Simone Mago oblatam pecuniam recipere noluit. Act. 8. 20. & Cornelio Centurioni ipsum adorare volenti, dixit: *Surge: & ego ipse homo sum*. Ibid. cap. 10. 26. At non ita Pontifices, qui meliùs rebus suis consulturi, primatum in Ecclesia à latrone Phoca ipsis concessum avidè amplexi sunt, deinde terras alienas sibi donatas similiter acceperunt, & sublimes aliorum humeris gestari, regesque ad pedum suorum oscula procumbere volunt. Itaque non Christi exemplum sectantur, sed Gechazi spiritu ducuntur, qui quæ herus Elisæus à Nahamane Syro oblata munera accipere noluit, ipse mox heri nomine impudenter postulavit. 2. Reg. 5. Hujus vestigia cum premant Pontifices, & ab his creati Cardinales, Episcopi & Abbates, non pro Apostolicis haberi debent, sed digni sunt qui cum Gechazi leproso ab Ecclesiæ consortio excludantur, & quibus idem dicatur, quod Petrus olim Simoni Mago: *Pecunia vestra, & primatus vester, & omne regnum vestrum vobiscum pereat*. Act. 8. 20. Certè Apostoli, repleti Spiritu sancto, primatum nec affectârunt, nec de eo se jactârunt, nec dominatum vel in collegas, vel in auditores eorumve fidem exercuerunt. Istud sacrilegii & spiritualis tyrannidis crimen, imò vel levissimam arrogantiae suspicionem à se amoliti sunt. Pauli est illud: *Non dominamur vestræ fidei: sed administri sumus gaudii vestri*. 2. Cor. 1. 24. Nimirum fides, hominum imperio non est obnoxia: nullam illa sub-

jectionem agnoscit, quàm Verbi Dei. Ipse Petrus primatum nec affectavit, nec sibi arrogavit: sed *οὐκ ἑαυτῷ* se humiliter vocavit, & reipsa præstitit. Omnes etiam *πρεσβυτερος*, id est, eos qui Ecclesiæ curam gerunt, hortatur, *ne dominantur cleris, sed ut sint exemplaria gregis.* 1. Petr. 5. 1. 3. Ac in genere omnes *subjectos esse voluit cuius humane ordinationi propter Dominum.* 1. Epist. 2, v. 13. De seipso ne *ῥῶ* quidem.

His præmissis ac prælibatis, consideremus:

I. Quid ab Apostolis Christus exigit:

II. Quibus de causis.

Quod ad prius (de quo impræsentiarum) duo ab Apostolis postulat.

I. *Ut se convertant.* Utique Apostoli verè jam ad Deum erant conversi. Ideo *beatum* Christus Petrum cum collegis pronunciârat, quippe salutiferâ ipsius cognitione divinitus ornatum. Matt. 16. 17. Et ipsi Apostoli suæ sibi fidei conscii & certi, orârunt *Dominum, Adauge nobis fidem.* Luc. 17. 5. Inde sunt illa Christi ad Apostolos: *Vos puri estis*, h. e. à me purificati à peccato ejusque dominatu. Ioan. 13. 10. *Iam vos puri estis propter sermonem quem loquutus sum vobis*, & quem vos verâ fide recepistis. Ibid cap. 15. 3. Loquitur autem hîc Christus de *aversione* discipulorum ab ambitione & superbia. Nam de primatu disceptantes, de regia demissionis animi via, quæ in coelum ducit, declinârunt, & viam illam latam ac deterrimam ambitionis & arrogantiae, quæ in æternum exitium abducit, ingressi erant. Scilicet non erant impeccabiles Apostoli. Utut *spiritus*, seu affectus animi qui à Spiritu sancto gubernabatur, *promptus erat, at caro erat infirma.* Matth. 26. 41. Mansit in Apostolis, peccatrice carne vestitis, uti in omnibus regeneritis, lucta carnis & spiritus, quam ita Paulus describit: *Caro concupiscit*

cupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quacunque volueritis, eadem faciatis. Gal. 5. 17. Ergo ab ambitionis via Christus discipulos vult recedere, ac in viam contrariam humilitatis, quâ ad Altissimum pervenitur, transire. Verbo dicam: vult eos alios esse, quàm nunc sint. Neque tamen existimandum, isthanc *conversionem* in Apostolorum viribus ita sitam fuisse, ut efficax Dei operatio excludatur. Est enim *conversio* vel prima, vel orta. *Illâ*, quâ quis primùm convertitur: & ad Deum solum pertinet: qui hominis, à Deo per mentis cæcitatem & cordis lapidei duritiem, averfi, per Spiritum sanctum *oculos mentis* aperit & *illuminat*, Eph. 1. 18. & *cor lapideum aufert, ac novum & carneum*, h. e. flexile ac ductile efficit ac reformat, Ezech. 36. 26. actumque internum & habitum fidei & charitatis indit. Jerem. 31. 33. 34. 1. Tim. 1. 5. *Hæc* verò est, quâ hoc habitu donati & conversi se porrò, Deo adjuvante, convertunt, eoque orta hæc *conversio*, & Deo ut causæ principali, Ezech. 36. 26. & hominibus conversis, ut causæ proximæ, attribuitur. Huc pertinet illud Jeremiæ: *Converte me ut convertar, quia tu es Iehova Deus meus. Nam postquam conversus fuero, pœnitebit me; & postquam ostensum fuerit mihi, applaudam femori.* Jerem. 31. 18. 19. Voluntas à Spiritu sancto jam renovata, non tantùm agitur & movetur à Deo, sed à Deo acta, agit & ipsa. Quamobrè etiam homo ipse per gratiam istam acceptam, credere & resipiscere, rectè dicitur.

Ufus ad *παιδείαν*.

Quicumque servari cupiunt & in regnum coelorum ingredi, conversione indigent. Illud alibi Christus vocat *renasci*, & asseverantissimè ait: *Amen amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.* Ac ut serio se loqui remque agere testetur, subjungit: *Amen amen dico*

dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Ioan. 3. v. 3. 5. Nimirum uti lucem mundi non conspiciunt, qui ex matre non sunt nati: Ita nec coelestem intuebuntur lucem, nisi qui iterum ex Spiritu sancto fuerint geniti. Qui peccat, latâ viâ incedit, ac à Deo recedit, inque exitium properat. Qui servari desiderat; à spatiosa mundi viâ, in strictam Dei viam, quæ ad vitam æternam ducit, redit. Perspicuè Servator: *Introite per angustam portam: quoniam lata est porta & spatiosa via quæ abducit in exitium, multique sunt qui introeunt per eam. Quia angusta est porta & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Matth. 7. vers. 13. 14. Magi, qui ab Oriente Christum adoratum advenerant, divinitus in somnio admoniti, per aliam viam regressi sunt in regionem suam, quàm quâ patriâ exiverant, & ad Herodém venerant. Matth. 2. 12. Ita nos converti; & per aliam viam ad Deum, & in coelestem patriam, à qua exulamus, redire oportet, quàm quâ exivimus. Ideo Lytrensibus idololâtris Paulus & Barnabas edicunt: *Annunciamus, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum.* Act. 14. v. 15. Recessimus à Deo per viam peccati: revertamur ad eum per viam iustitiæ. Abivimus à Deo per viam incredulitatis, desperationis, odij, impuditiæ, intemperantiæ, rixarum: redeamus ad Deum per viam fidei, spei, charitatis, castitatis, temperantiæ, pacis. Fugimus à Deo per viam ambitionis & arrogantiae: recurramus ad Deum per viam humilitatis atque demissionis animi. *Propinquus est Iehova fractis animo: & contritos spiritu servat.* Psal. 34. vers. 19. Atque hoc est recedere à malo, & facere bonum. Ibid. vers. 15, quibus duabus partibus vera ad Deum conversio constat. *A malo recedendum; nam iniquitates nostræ discriminant inter nos & Deum nostrum, velut interiectus paries: & peccata nostra faciunt, ut occultet faciem à nobis, ne exaudiat.* Elai. 59. vers. 2.

Bonum

Bonum faciendum est; quia nos Deo, qui summum Bonum est, jungit. *Quod si in luce ambulamus, inquit Ioannes, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuum.* 1. Epist. 1. v. 7. Duo ista arctissimè à Deo juncta, non sunt divellenda. Non prodest peccatorum fuga, nisi cum studio iustitiæ sit conjuncta. Viatores sumus, & ad coelestem Hierosolymam tendimus: quid juvat peccatorum viam reliquisse, nisi iustitiæ viam ingrediamur atque calcemus? Ægri sumus ab anima per peccata: frustra pravi peccatorum humores expurgantur, cæcitasque ex intellectu, malitia ex corde, & *corruptela* ex affectibus pellitur, nisi sanitas animæ, menti cognitio & sapientia, cordi iustitia & sanctitas, atque *corruptela* affectibus restituatur. Num tibi probaretur fervus, qui à lusu, compotationibus, scortatione & oblocutione abstinens, totum diem in otio consideret, nec vocationis & officij partes exequeretur? Non tantum à malo nos vult recedere dominorum Dominus, sed etiam in vinea sua strenuè laborare. Nec aliorum tendunt illa Pauli, qui sibi imperatum à Domino asserit, *ut aperiat oculos auditorum, & convertat eos à tenebris ad lucem, & à potestate Satanae ad Deum.* Act. 26. vers. 18. Medicina, Hippocrate teste, nihil est aliud, quàm sublatio noxiarum & superfluatorum humorum in corpore humano, & restitutio bonorum, qui in illo defunt. Conversio ad Deum (quam jure medicinam animæ dixeris) est depositio peccatorum, quæ animam onerant, & studium pietatis ac iustitiæ, quo anima reficitur & roboratur. Exemplis confirmo. Rege Manassè vix superbiorem & arrogantiorum Sol aspexit, qui idololatriâ, incantationibus, magiâ & dementissimâ ambitione Deo ipsi bellum indixit; & sanguinis innoxij fusione, ac piorum oppressione, effrænâque & indomitâ scelera quævis audendi licentiâ generi humano insolentissimè insultavit. Sed conversus, *deprecatus est fa-*

K. 3.

ciens

ciem Iehovæ Dei sui, depressitque se valde coram Deo majorum suorum. 2. Chron. 33. 12. Filius prodigus in Deum ac patrem suum impudenter & arroganter insurgens, ac bona paternæ cum meretricibus abliguribat. Dura isthæc & dira vox est, quæ cum mitissimo Patre immorigerus & ferreus filius expostulabat: *Pater, da mihi partem substantiæ ad me attinentem.* Luc. 15. 12. Verum ad incitas redactus, & ad Deum conversus, ex sensu peccatorum cum tristitia & pudore conjuncto, in supplices hæc & humiles voces erupit: *Pater, peccavi in cælum & in tuo conspectu: neque amplius sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.* Ibid. vers. 18. 19. Paulus ante conversionem erat lupus rapacissimus, blasphemus, persecutor Ecclesiæ, contumeliosus, 1. Tim. 1. 13. fidei vastator. Gal. 1. 23. Lucas animum ejus furoribus inflammatum ita fuisse scribit, ut belluarum instar omnem humanitatis sensum exuerit: *Saulus, inquit, adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximum, & petijt ab eo epistolas perferendas Damascus ad synagogas: ut si quos invenisset hujus sectæ tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.* Act. 9. 1. 2. Post conversionem factus est ovis mitissima, imò fidelissimus ovium pastor, fidei prædicator & propagator, Dei laudator, illustrissimum humilitatis exemplar. *Ego, ait, sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei.* 1. Cor. 15. vers. 9. Refert Ambrosius, adolescentem post amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ, quæ ubi non interpellatam mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit: *Ego sum; responderit ille: Sed ego non sum ego.* lib. 2. de poenitentia, cap. 10. Et quotidie obvia sunt exempla converforum, qui abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & justè & piè vivunt in præsentis seculo. Tit. 2. 12. Petrus eos non amplius cupiditatibus

homi-

hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis, vivere asserit. 1. Epist. 4. 2. Verum enim verò, quum hoc in nostris non sit situm viribus, Deus, qui solus respiciantiam dat Israeli, Act. 5. 31, precibus nobis adeundus est & solicitandus cum Davide: *Cor mundum crea mihi, ô Deus: & spiritum firmum renova intra me.* Psal. 51. 12. Et cum Jeremia Propheta: *Convertite me ut convertar, quia tu es Iehova Deus meus.* cap. 31. 18.

II. Jam porrò Christus indicat discipulis, quæ in re ipsis præcipuè opus sit conversione. *Nisi, inquit, fiat ut pueruli.* Et dicitur: *Sicut puerulus iste.* Quis puerulus iste fuerit, non exprimitur. Sunt nugarum institores (inter quos est Nicephorus, lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 3.) qui fabulantur hunc fuisse Ignatium, Petri & Enodij successorem, qui Antiochiæ Episcopum egit, & sub Trajano Imperatore martyrij coronâ insignitus fuit; quem hoc omine Christus episcopatu consecravit. Ex Pontificiis Cornelius Iansenius Gandavenfis Episcopus in hæc verba scribit: *Putatur puellus iste fuisse Martialis ille, qui postea discipulus Petri existens in Germaniam missus ab illo, prædicandi Evangelij gratiâ: de quo vide glossam in capite unico, de sacra unctione.* Commentar. in Concordiam Evangelicam, cap. 70. pag. mihi 526. b. Fabulas isti narrant, & cerebri sui commenta, quæ nullâ verisimili ratione nituntur. De quibus Paulus: *A veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.* 2. Tim. 4. 4. Cæterum quum Christus discipulos suos vult fieri similes puerulis, similitudo principali ejus scopo atque intentioni adæquanda est, neque extra eam extendenda. Non est Christo propositum docere, puerulos omnis esse expertes peccati, atque in eo imitandos. Suis enim laborant nævis & vitiis pueruli: petulantes sunt, immorigeri, ambitiosi, iram facili colligunt & temerè ponunt, in horas mutantur. Salomon tribus verbis dicit: *Stultitia*

titia alligata est animo pueri. Prov. 22. 15. *Pueri parvi erant qui Elifæo Prophetæ illudebant.* 2. Reg. 2. vers. 23. Conscientia peccatorum pueritiæ Davidi querulas istas voces extorfit: *Peccatorum pueritiæ meæ & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam, Iehova.* Psal. 25. vers. 7. Ac licet paucissimis & levissimis actualibus peccatis infecti sint pueruli, omnes tamen originali labe sunt inquinati. Davidem testem locupletissimū fideq; dignissimū sisto. Diserte ille: *En cum iniquitate genitus sum: & cum peccato concepit me mater mea.* Psal. 51. 7. Neque sequitur Jobus: *Quis edat mundum ex immundo? ne unus quidem.* cap. 14. 4. Quibus addi meretur illud Apostoli: *Per unum hominem peccatum in mundum introiit ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit in quo omnes peccaverunt.* Rom. 5. 12. Servus gignit servos: pauper pauperes. *Et quod genitum est ex carne, caro, est.* Ioan. 3. 6. Adamus genuit Sethum ad similitudinem suam, ad imaginem suam, sc. non ad illam puram Dei imaginem, secundum quam à Deo creatus fuerat (hæc enim erat deformata) sed ad illam imaginem quæ tūc in Adamo & Eva uxore fuit, putà corruptam ex peccato. Gen. 5. v. 3. Idipsum Paulus non obscure monet, quando ad Ephesios scribit: *Eramus naturā filij iræ, ut etiam reliqui.* cap. 2. 3. Quod si naturā filij iræ sumus; naturā peccatores simus oportet, quando solum peccatum iræ divinæ causa est. *Patet enim ira Dei è celo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum.* Rom. 1. 18. Nemo hîc excipitur, ne infans quidem nondum natus. Loquitur communis omnibus mors, à qua infantes minimè sunt immunes. Est autem mors, *peccati stipendium:* Rom. 6. 23. quod justè non potest nisi peccatoribus irrogari, quum omnis pœna, si justa sit, pœna peccati sit: nec morte pungi debeat, qui aculeum ejus non sensit. Quæ quum ita sint, nemini ambigum est, verissimum esse quod Deus ipse pronunciat:

Figmen-

Figmentum cordis hominis malum esse à pueritia ipsius. Gen. 8. vers. 21.

Nec scopus Christi est, discipulos suos ad imitationem puerilis incitiæ & inconstantiae exhortari. Nam ab ea Dei Spiritus graviter nos & seriò dehortatur. Pauli sunt ista: *Fratres, ne estote pueri prudentiâ: sed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti estote.* 1. Cor. 14. vers. 20. *Ne simus amplius pueri, qui fluctuamus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratorem ad artificiosè fallendum veritatem.* Eph. 4. vers. 14. Ridemus pueros, quod res admodum parvas ac frivolas demirantur, chariusque amplexantur; magnas verò ac valde utiles non item: sed eas vel negligunt, vel etiam contemnunt. Ut si incidant in librum qui majusculas literas habeat coloratas ac figuratas, illas demirantur: vim autem & verborū sensum prorsus non curant. Nec minus risu digni, qui rebus externis, fluxis, supervacaneis intenti & inhærentes, thesauros cœlestes, & mysteria salutis fastidiunt & flocci æstimant. Puerilis hæc est stultitia. Hoc est (quod vulgò dici solet) umbram pro corpore, verba pro farina, pilos pro lana, imò scorpionem pro perca captare. Isti *vani fiunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.* Quum se didicissent sapientes, stulti facti sunt. Rom. 1. 21. 22. Adhæc pueri, existimantes se honesta & utilia quædam appetere; dedecus & maxima incommoda sibi frequenter accersunt. Nam judicio carent, neque rerum delectum habent: oblectant se strepitu, omiſſis veris & solidis bonis, quin & inter se coludentes nonnulla quandoque proferunt, quæ tam à se quàm ab alijs non intelliguntur, & novis rebus magnopere moventur, atque iis potissimum quæ admirationem pariunt. His similes sunt homines carnales, qui puerilia & minima sectantes, ad res ad salutem absolūtè necessarias animum nunquam extollunt: qui sanam doctrinam non suffe-

L

rentes

rentes, auribus pruriunt, ac ipsi sibi secundum suas peculiare cupiditates doctores coacervant. 2. Tim. 4. v. 3. qui rebus novis gaudentes, veterem veramque salutis viam vel ignorant, vel fastidiunt. Hoc nomine Christus perstringit Iudæorum antistites: *Vae vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum & cuminum, & omittitis quæ graviora sunt Legis, iudicium & misericordiam ac fidem.* Matt. 23. 23. Sic peregrina videbantur Atheniensibus, quæ salutis avidis & studiosis notissima sunt, & nova, quorum ignari, exheredes æternæ vitæ semper fuerunt. Lucam audite: *Quidam ex Epicureis & Stoicis Philosophis conflictabantur cum Paulo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alij verò peregrinorum Deorum videtur annunciator esse, quoniam Iesum & resurrectionem ipsis annunciabat. Et apprehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova de qua tu loqueris doctrina? Peregrina enim quedam infers auribus nostris. volumus ergo scire quidnam ista sibi velint. Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini, nulli alij rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.* Act. 17. v. 18. -- 21. Denique pueri inconstantes sunt, in horas mutantur, ut meritò desultoria levitas illis exprobrari soleat. Sic pueri sunt, qui nondum gressum firmarunt in via Domini, sed vacillant: qui nondum constitutum habent quam viam tenere debeant, sed modò huc modò illuc inclinant, semper dubij, semper inconstantes. Hi semper discunt, sed nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt. 2. Tim. 3. vers. 7. Esaias Iudæos verbi divini & iudiciorum ignaros & rudes, atque ita ad discendum ineptissimos, comparat pueris à lacte avulsis: *Quem, inquit, doceret scientiam, & cui proponeret intelligendum documentum? depulsis à lacte, avulsis ab uberibus?* q. d. Non magis valetis sensu ad percipienda documenta iudiciorum Dei, quam pueruli: sensu infantes estis. cap. 28. vers. 9.

Nec

Nec denique Apostolos Christus vult repuerascere. Hoc enim in contemptum ferè semper sumitur, & plerumque de senibus dicitur, quum desipere vitio ætatis incipiunt. Inde natum illud: *Bis pueri senes rectâ ratione.* Huc tendunt illa Senecæ, laudatissimi inter omnes veteres scriptoris: *Quem animû nos adversus pueras habemus, hunc sapiens adversus omnes, quibus etiam post juventam canosque puerilitas est. An quicquam isti profecerunt, quibus animi mala sunt, auditque in majus errores, qui à pueris magnitudine tantum formâque corporum differunt: cæterum non minùs vagi incertique voluptatem sine delectu appetentes, trepidi, & non ingenio, sed formidine quieti? non ideo quicquam inter illos puerosque interesse quis dixerit, quòd illis talorum nuncûque & aeris minuti avaritia est; his auri argentique & urbium: quòd illi inter ipsos magistratus gerunt, & prætextum fascisque ac tribunal imitantur; hi eadem in campo foroque & in curia ludunt. Illi in litoribus arenâ congestâ simulacra domuum excitant: hi ut magnum aliquid agentes, in lapidibus ac parietibus & tectis moliendis occupati, ad tutelam corporum inventa, in periculum vertunt. Ergo par pueris, longiusque progressis, sed in alia majoraque error est.* Libr. Quòd in Sapientem non cadit injuriâ, cap. 12. Tale quid Paulus Hebræis exprobrat: *Vos quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initij eloquiorum Dei: factique estis ij quibus lacte sit opus, & non solido cibo. Enimverò cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ, (infans enim est) Sed adultorum est solidus cibus, eorum videlicet qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.* Hebr. 5. vers. 12, 13. 14.

Vult Christus discipulos suos fieri ut puerulos, id est, eis similes esse in laudabilibus quibusdam atque insignibus virtutibus. Ea enim est naturæ nostræ corruptio, ut quo quis est ætate provectior; hoc sit ingenio corruptior. Virtutes illæ variae sunt, quas ad paucas revocabimus.

L 2

1. Præ-

1. Præcipue & nominatim Apostolis commendat puerilem humilitatem. Nam statuens in medio eorum puerulum, ait: *Quisquis summisit sese, sicut est puerulus iste.* vers. 4. Planè uti olim David in animi submissione, similem se esse pueris à lacte recens depulsis, professus est. Psal. 131. v. 2. Pueruli non sunt superbo spiritu, nihil sibi arrogant, nullum dominatum ambiunt, utpote qui ignorent, quid sit dominatus: præ alijs se non efferunt, nec alios despiciunt. Perinde regis filiolo est, utrum cum Cæsaris an rustici filio ludat, ac in ejus familiaritate versetur. Per ætatem nondum sciunt pueruli, quod dexterum, quod sinistrum sit latus, neque de primo confesso, accubitu aut præcessione cum quoquam altercantur. Haud diffitemur, superbiam infantibus ab utero esse ingentam, ut primam sui curam haberi velint, verum in eorum cordibus tanta adhuc regnat simplicitas, ut honorum gradus, & quævis superbiæ fomenta ignorent. Quod ipsum dilucidis hisce & experientiæ sustentaculo nixis verbis expressit Basilii Seleuciæ Isauriæ Episcopus, magni illius Chrysostomi amicus & contubernalis: *Vultis esse pueri? puerorum mores imitamini, morum simplicitatem adsumite. Illis nulla de dignitate vox, illi primas non ambiunt, hac ægritudine non laborant, non nōrunt efflorescentem parentum nobilitatem, non super divitiis elatione vanā gloriantur, non ob patriarum gloriarum multitudinem. Insuper consuefunt cum ijs, qui unā sunt secum ætate: videbis dominum simul & famulum in omnibus conversantes, videbis pauperem puerum & opulentum ignaros discriminis, ignaros diversæ educationis. Verum manent eorum ingenia ab affectibus pura, mens impermixta malitiæ, voluntas à versutia libera, ratio à malitia aliena, animus ad malitiam inexercitus: nondum enim per ætatem ratio fastu intumuit, nondum pecuniarum sensum ingeneravit, nondum nobilitatis flore delectari didicerunt, nondum aures auritis facinoribus percussæ sunt, nondum digni-*

tatis

tatis affectibus inquinati, nondum creati à rebus magnum quidquam esse rentur, nondum honoribus exultat natura, nondum mores honorum cupiditate capiuntur: sed ipsum naturæ nominis remanet adulteris notis impercussum. Hæc ille Orat. 28. Puerorum vestigia Apostolos legere vult Christus, ut verè se infra alios demittant, nihil sibi quicquam coram Deo arrogant, nec fastidiosè fronteque superbâ alios despiciant, vel supra alios primatum affectent: sed satis habeant, quod sint ex Christi membris, nihilque aliud optent, quàm ut solum Caput, Christus, excellat. Hæc demum placens Deo ambitio est, hic verus primatus, veraque excellentia. Ad hanc sanctam ambitionem & φιλοτιμίαν nos exhortatur Paulus: *Precamur vos, fratres, inquit, ut potius excellatis diligendo alij alios, & ambitiosè contendatis quieti esse, & res vestras agere, absque curiositate.* 1. Theff. 4. 10. 11. Ipse Paulus piā quādam & laudabili ambitione contendit passim primus evangelizare. Id enim vox φιλοτιμίας proprie significat. Rom. 15. 20. Hoc potissimum studio habuit, quasi ambitione quādam id agens, ut prædicatione Evangelij Christo adduceret eas civitates & populos, quibus nemo ante ipsum prædicarat, & quibus nomen Christi ne quidem auditum fuerat. Et de omnibus sinceris Dei cultoribus pronunciat, quod ambitiosè contendant, sive incolentes apud Deum in coelo, sive peregre agentes ab eo extra coelum, in mortali hoc corpore, ei accepti esse. 2. Cor. 5. vers. 9. Cæterum id probè observandum, humilitatem tantopere à Christo inculcatam & commendatam, non consistere in vilibus vestibus, externisque gestibus animi demissionem spirantibus: quibus plerumque Monachi, Anabaptistæ, alijque hypocritæ magnam coram hominibus humilitatem venditant, dum interim sublimi spiritu non tantum supra homines, sed etiam supra Deum sese efferunt. Talis fuit humilitas Pharisei illius, qui quidem coram hominibus se

non extollebat, sed meram humilitatem spirabat: at cor ipsius elatum erat coram Deo, & in iustitia propria confidebat. Luc. 18. vers. 11. 12. Atque hoc nomine Christus Phariseos omnes perstringit, *quod sibi persuaserint se iustos esse, & pro nihilo reliquos habuerint.* Ibid. vers. 9. In ipsis cordis penetralibus radicatum esse oportet humilitatem, ut quis humiliter de se sentiat, ac verè cum Davide de se affirmare possit: *Non est altus animus meus.* Psal. 131. r. Nihil invenitur, quod sit fabricatà humilitate superbius. Contumeliæ fucatæ frontis obsequiis præferuntur: transit amaritudinem dulcedo simulata. Nihil deterius quàm si humilem se putet & jactet, qui superbiæ morbo laborat. Quo pacto medicinam quærat, qui nihil se mali pati suspicatur? Puerulus *componit & sedat animam suam.* Psal. 131. vers. 2. Puerulus regio stemmate ortus, non tantùm blandè alloquitur pueros tenuioris fortunæ, ac familiariter cum puerulis humili obscuroque loco natis vivit & conversatur, sed neque contemptim de eis sentit, neque vel levissimam de sua supra eos excellentia & dignitate cogitationem suscipit. Tales suos filios & discipulos esse vult Christus. Hæc enim ejus vox est: *Discite à me quod mitis sum & humilis corde.* Matt. 11. vers. 29. Nec aliorum vergit monitum istud Petrinum: *Submissione animi estote intus ornati.* 1. Petr. 5. 5. Quod etiam subindicat Salomon, dicens: *Depressum spiritu sustentat honor.* Prov. 29. 23. Mundi filij & depravata hominum ratio eum qui se depresserit, ab omnibus veluti pedibus protritum iri existimat. Spiritus veritatis ad honorem assequendum & firmissimè retinendum, maximum esse compendium statuit, si quis demisso sit animo, humiliter de se sentiat, ac demisse se gerat. Hic enim Deum habet à suis stantem partibus. *In hunc intueor, dictum Jehovah, in pauperem & contritum spiritu.* Esai. 66. 2. Christus eleëmofynam erogantibus seridè inculcat illud: *Quum das eleëmofynam,*
ne

ne noverit sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth. 6. 3. Universè id de omnibus virtutum & bonorum operum speciebus statuendum: ut quicquid à nobis rectè agitur, non solum dissimulemus, sed etiam ignoremus & obliviscamur, contenti quòd Deus id noverit, & in suum commentarium retulerit, tùm ad perpetuam memoriam, tùm ut in extremo judicio, quo homines & Angelos judicabit, nos remuneretur. Etiam levissimi affectus ambitionis & superbiæ, subinde in cordibus nostris pullulantes & erumpentes, deprimendi sunt & compescendi timore Domini, cogitatione imbecillitatis ac vilitatis propriæ, & consideratione vanitatis, cui subjacent omnia, indefessoque rerum humilium studio, & cum primis imploratione divini auxilij. Exempla subjungam. Abrahamus erat centenarius major; Deus eum e logio amici sui, *omniumque credentium patris* ornarat. Esai. 41. vers. 8. Rom. 4. vers. 11. Deus *fedus gratiæ cum illo* pepigerat & *stabiliverat.* Gen. 17. 7. conscius factus fuerat decreti Dei de Sodomæ & vicinarum urbium everfione. Gen. 18. 20. nemo eo major, nemo honoratior. Verùm, instar pueruli quinquennis vel sexennis, se demisit, pusillusque in oculis suis fuit. Loquuntur verba ejus ad Deum: *Ecce, nunc superem alloqui Dominum, tametsi ego sim pulvis & cinis.* Ibid. vers. 27. Hic cernere est in animo pij ac sancti Viri, colluctantes inter se charitatem, quæ interpellare cupit pro periclitantibus Sodomitis eorumque vicinis: & sensum propriæ humilitatis, qui ab opere charitatis & interpellandi proposito pium pectus avocat. Suadebat, imò urgebat charitas, ut pro Sodomitis apud Dominum intercederet. Coeperat hoc facere. Coeptam intercessionem prosecuturo, occinebat propriæ humilitatis sensus: *Quid facis? Pulvis es & cinis, & loqui audes Domino tuo?* Uterque affectus bonus fuit in sancto Viro, quia alter alterum non impedivit. Bonus erat affectus charitatis, condolentis periclitantibus etiam malis

malis, & apud Dominum intercedere cupientis. Hunc expressit, dicens: *Ecce, nunc cuperem alloqui Dominum.* Bonus erat, inquam, & præclarus hic affectus, quia propriæ vilitatis sensum & confessionem non abjiciebat. Rursus, bonus erat Deoque gratus propriæ vilitatis sensus, quem Abrahamus expressit, inquiens: *Ego sum pulvis & cinis:* quia propositum ac studium interpellandi apud Dominum non impediebat. Quare omnium pulcherrimè sic est humilitatem conditionis humanæ confessus Abrahamus, ut tamen propositum intercedendi apud Dominum non abjecerit. Primum enim precantis ornamentum est humilitas. Superiorem se Deus non respicit, quum talis nusquam extet: nec parem, quum neque is usquam appareat. Eos amanter completitur, qui se sub potentiam ejus submittunt: eos erigit, qui se dejiciunt: eos magni æstimat, qui parvi sunt in oculis propriis. Eadem humilitatis virtute excelluit Jacobus Patriarcha, pij avi Abrahami pius filius. Audiens fratrem iratum Esavum sibi obviam cum copiis instructissimis adventare, mortemque minari, ad preces confugit humiles, seque indignum fassus est cui tot beneficia Deus conferret, nedum eo se dignum judicet quod petiturus esset. Suppliciter ac demissè orantem audite: *Impar sum omnibus his beneficiis, totique illi fidei quam præstitisti servo tuo: etenim cum baculo meo solum transiveram Iardinem istum, nunc autem in duas acies dominus effectus sum. Eripe me quæso è manu fratris mei, è manu Esavi: nam timeo ab ipso, ne veniens cadat me & matrem cum liberis.* Gen. 32. 10. 11. Leo animal generosum, nisi fame vehementer urgeatur, prostratis parcere dicitur, quod ingentis animi esse declarant illa verba Poëtæ:

*Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.*

Si hæc igitur placabilitas veræ nobilitatis est nota: quid illa infinita faciet majestas, ubi se homo supplex corâ illa demiserit?

serit? Nimirum sic ait sublimis & elatus, cujus nomen inhabitans aternitatem; & sanctus, qui in sublimi & sancto habito: etiam cum eo qui attritus est demissusque spiritu habito, ut vivum conservem spiritum demissorum, & vivum conservem animum contritorum. Elai. 57. 19. Ista majorum suorum vestigia religiosè pressit Rex David, coelesti sapientiâ illustrissimus, gloriâ clarissimus, autoritate gravissimus, potentiâ valentissimus, nominis famæque celebritate florentissimus, pietatis speculum, justitiæ exemplar, temperantiæ jubar, & (ut paucis multa dicam) *Vir secundum animum Iehovæ.* 1. Sam. 13. vers. 14. Nemo illo animo demissior, nemo in oculis propriis minor, nemo humilitate verâ puerulo propior. Clamant verba ejus, sancto juramento confirmata: *Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus.* Plal. 131. 2. Verbis & juramento facta Davidis respondent. Animus ejus de rebus arduis & magnis non cogitabat, sublimia non affectabat, à studio regnandi erat alienus. Gregis pastorem cum ageret, sorte suâ contentus erat, curisque pastoralibus urfus, cogitationes duntaxat de pectore pascendo & defendendo suscipiebat. Confer 1. Sam. 16. 11. & cap. 17. 34. 35. 36. De Saule tollendo ne levissima quidem cogitatio animum ejus transvolabat, sed primas, quoad ille vixit, ei cedebat, quamvis sapissimè & gravissimè ab eo læsus, in manibus suis eum haberet. Quamvis leonem, ursum, Goliathum, ac Philistæos cecidisset; animum tamen magno studio in modestia atq; submissione continebat. Cum vulgò occineretur, *Percussit Saul millia sua, ac David myriadas suas,* h. e. laude dignus est Saul, sed decuplo majore David; 1. Sam. 18. 6. applausum illum populi, unde Saul spiritum invidiæ concepit, deprimere ac compescere non potuit; animum verò suum, ne inde redderetur elatus, fortiter depresso, & in studio modestiæ continuit,

nuit, semper ingeminans illud: *Non nobis, Iehova, non nobis, sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter veritatem tuam.* Psal. 115. 1. Imò quoad in throno regio sedit, nunquam oblitus fuit, se ex caulis ovium extractum fuisse, sed identidem repetiit illud: *Quis sum ego, Domine Iehovi, & quæ est familia mea, quòd deducis me eousque?* 2. Sam. 7. v. 18. Centurio Capernaemicus, Christo adventum offerenti & pollicenti, animo submississimo respondet: *Domine, non sum dignus ut sub tectum meum ingrediaris.* Matth. 8. 8. Exemplum raræ in militum ducibus modestiæ & humilitatis. Solent enim his vires corporis, res secundæ, authoritasque & quidvis audendi effrænis licentia superbos tumidosque spiritus afferre. At Centurio hic fide præditus fuit, cujus hoc est ingenium, ut quo altius nos in Dei & bonitatis divinæ contemplationem evehit, eo magis nos humiliet, dum simul in nostræ vitiositatis & indignitatis cognitionem nos introducit. Uti enim qui Solem intuentur, quòd intentius hoc faciunt, eo magis visus atque oculorum suorum inbecillitatem experiuntur: Ita quo propius Centurio Deum Filiumque ejus intuebatur, eo magis suæ imperfectionis & indignitatis sensu percellabatur; humiliorque de seipso sentiebat, ac ad Christi, se suæque bona ipsi offerentis, facilitatem obstupescerebat. Puerulus quoque in oculis suis fuit Apostolus Petrus, discipulorum Christi coryphæus, cæteros ætate, & zelo anteiens. Videbat Christum triplici miraculo apud lacum Genezalet gloriam suam illustrantem. Ipsa piscium copiosa captura ingens erat miraculum. Nec minus mirabile, quòd rete, quamvis ruptum, pisces tamen continuerit. Accedebat tertium, quòd naves, plus nimio onustæ, submersæ non fuerint. Luc. 5. v. 6. 7. Petrus, reverentiâ divinæ Christi majestatis, & conscientia indignitatis & peccatorum suorum tactus atque perculsus, suppliciter ad genua Jesu accidens, dixit: *Discede à me: nam homo peccator sum, Domine.*

Domine. Ibid. vers. 8. Fuit Paulus Apostolorum ultimus simul & primus, magna fuit mundi & Euangelij tuba, infessus veritatis præco, & Gentium in fide magister: *in tertium cælum seu paradysum raptus, audivit ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.* 2. Cor. 12. v. 4. *amplius quam reliqui omnes Apostoli laboravit.* 1. Cor. 15. 10. Quis verò illo demissior animo? quis humilior de se sensit? *Ego, inquit, sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quòd persequutus sum Ecclesiam Dei.* Nihil sibi, sed omnia in solidum divinæ gratiæ adscripsit: *Gratia Dei, ait, sum quòd sum: & gratia ejus quæ in me collata est, non fuit inanis, sed amplius quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum est.* Ibid. vers. 9. & 10. *Erumnosum se hominem,* Rom. 7. 24. imò *peccatorum primum* agnovit. 1. Tim. 1. 15. Nullum contempsit, non tantum superiores Apostolos, sed ne discipulos quidem, Timotheum, Titum. *Totus mundus ipsi fuit crucifixus, & ipse mundo.* Gal. 6. 14. Sic ergo etiam summi viri inter puerulos sedere, nec donis suis efferri discant. Et cur, quæso, propter dona efferremur, quæ non nostra, sed Dei sunt, & ab eodem quovis momento repeti possunt? Cur quoque proximum propterea contemneremus, quum eo plus ipsi debeamus, quo plus à Deo accepimus? Verè humilium est magna, & multa facere; & humiliter de se sentire atque loqui: quemadmodum aristæ capita demittentes, granis onustæ sunt, & dolia plena non resonant: contra quàm aristæ & dolia vacua. Prout Sol suum in nos aspectum dirigit, ita brevior est umbra nostrorum corporum, ut meridie & sub id tempus videre est: Ita ostentationem & fastum eo magis pij refugiunt, quo pluribus virtutibus abundant. Viceversa, Solis recessus indicium est, quum umbræ longiores fiunt: Ita signum est virtutis decrescentis, quum arrogantia crescit.

2. Pueruli toti à parentibus suis pendent, sine quorum

ope nec vivere nec educari possunt, quum sint nudi, egentes cibi & potus, fordibus polluti, nec propter virium imbecillitatem ipsi se gubernare & tueri queant. Fame sitive stimulat, cibum potumque à parentibus postulant. Ab alijs sibi metuentes, ad parentes confugiunt. Si torvum quis ipsos aspiciat, querelas in parentum sinum effundunt. Filiolus Schunammitidis acerrimis capitis doloribus correptus, patri suo dixit: *Caput meum, caput meum.* 2. Reg. 4. 19. Nec mirum. Nam omnes ferè parentes plus amant filios, quàm seipsos. Deum ipsum testem in hanc rem cito: *An, inquit, obvisci potest mulier fetus sui, ut non misereatur filii uteri sui?* Esai. 49. 15. Josephum unum ex filiis amissum multos annos luxit Jacobus Patriarcha, nec prius diuturnum luctum absterfit, quàm ex insperato repertus est: cujus videndi desiderio & studio patriam & domesticos lares reliquit, migravitque cum tota domo in Ægyptum, centum viginti annos & amplius natus. Hagara cum filiolo Ismaële per desertum vagans, eumque siti enectum iri metuens, materno affectu commota, *puerum sub unam arborum abiecit*, ne Solis ardore conficeretur, sed quietus vitam in umbra finiret; *abienique subsedit è regione, procul abscedendo ut qui jaculantur arcus dicebat enim, ne videam quum morietur puer: subsidensque è regione, voce sublata flebat.* Genes. 21. 14. &c. Ipsa Hecuba apud Euripidem rogans Ulysssem, ne filiam Polyxenam à se ad necem abstraheret, subjicit: *In hac me oblecto, & obliviscor malorum: hæc pro multis est mihi solatium: civitas, nutrix, scipio, dux viæ.* Et Medea apud eundem Euripidem ait: *Meorum filiorum exilium vitæ utique permutarem, non auro tantum.* Ita pii, scientes se naturâ esse ærummosos, & miserabiles, & pauperes, & cæcos, & nudos; Apoc. 3. 17. à solo Deo, coelesti suo Patre, pendent, huic firmiter adhærent, in clientelam ejus se unicè commendant, ac ab eo vitam, victum, defensionem, salutem, & consolationem in ærumnis expectant. Sine eo ne momento

momento quidem subsistere possunt. Solus Deus paternam maternamque curam ipsorum agit, ipsosque recipit alendos, fovendos, tuendos, confirmandos & ornandos, si tanquam pueruli in ejus sinum se totos conijciant, ejusque amoris ac studio se regendos committant. Ita suæ sibi imbecillitatis conscius David, instar pueruli, firmâ cordis fiduciâ, ad coelestem suum Patrem confugit, atque ab ejus auxilio & præsidio pependit: *Inclina, Iehova, aurem tuam, Exaudi me: nam pauper & egens sum. Serva animam meam, nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, tu Deus mi, fiduciam habentem in te.* Psal. 86. 1. 2. Josaphatus, Rex Jehudæ, à Moabitis, Ammonitis, & Syris bello laceffitus & tentatus, sibi & copiis ac viribus suis diffidens, Patri suo omnipotenti supplicat: *Deus noster, annon judicium exerciturus esses in eos? nam non est in nobis vis obfistendi multitudini magnæ isti invadenti nos: & nos nescimus quid facturi simus, sed in te defixi sunt oculi nostri.* 2. Chron. 20. 12. Coelestis Pater nos puerulos cognitione, *lactis potu alit*, h. e. principiis & rudimentis doctrinæ Christianæ simplicissimè traditis imbuunt. 1. Cor. 3. 2. *Cibum solidum*, seu doctrinam perfectiorem, præbet *adultis*, qui amplius pueruli circa res fidei non sunt, sed solidum appetunt, & bene digerunt cibum, h. e. laudabiles in sermone justitiæ progressus fecerunt, quique habitum quendam cognitionis doctrinæ crebrâ lectione, auditione, & meditatione sacræ Scripturæ sibi comparaverunt. Hebr. 5. 14. Quid? quoddam Dei amor & cura, parentum terrenorum amorem & curam longissimè superat. Fieri enim potest, ut hi naturalis *εὐχρησ* erga liberos suos obliviscantur, eosque oderint. Athalia, avia crudelissima, omnes suos nepotes ex Achazia filio interfecit, ut stirpem Davidis penitus tolleretur, excepto & erepto solo Joascho anniculo. 2. Reg. 11. v. 1. In obsidione Samariæ matres *coxerunt filium, & comederunt eum.* 2. Reg. 6. 29. In primo excidio Hierosolymitano,

manus mulierum misericordium coxerunt natos ipsarum; fuerunt alimento ipsis in contritione filiae populi Dei. Thren. 4. 10. In postrema obsidione Hierosolymorum nobilis quaedam matrona, Maria, proprium filium assatum præ fame comedit. Joseph. de bello Judaico. Verum Deus nunquam nostrum obliviscitur. Ipsum de perpetuitate paternæ sollicitudinis, dilectionis, & benevolentiae suæ differentem audite: *Quod si dicat Tzyon, Derelinquit me Iehova; & Dominus oblitus est mei: Anoblivisci potest mulier fetus sui, ut non misereatur filij uteri sui: etiam hæc oblivisci possint; tamen ego non obliviscar tui.* Esai. 49. 14. 15. Rursus: *An filius charus mihi est Ephraim? an natus summæ oblectationis? est. nam ex quo locutus sum contra eum, omnino recorder ejus adhuc: idcirco perstrepunt viscera mea propter eum, omnino miserebor ejus, dictum Iehovæ.* Jerem. 31. 20. Haud ignotum id Davidi, qui longi temporis experientiâ edoctus, ait: *Quamvis pater meus & mater mea derelinquerent me; tamen Iehova recipiet me.* Psal. 27. 10. Nullum, ipso Sophocle teste, atrocius est vulnus, quàm defectio amici. Huic ingenti dolori, quem desertio conjunctissimorum, præsertim parentum, parit, David opponit paternam, eamque perpetuam, coelestis Patris benevolentiam & curam: qui vult, novit, & potest opitulari, cum non modò à parentibus atque amicis, sed etiam ab omnibus creaturis deserti sumus. Hoc ipsum David alibi sic exprimit: *Tibi, ô Deus, derelinquit se defectus viribus: ad pupillum quod attinet, tu es ei adjutor. q. d. Tu non destituis afflicto, qui deserti à causis secundis te invocant.* Psal. 10. 14. Item: *Eripiet egentem vociferantem: & afflicto, cui non fuerit adjutor.* Psal. 72. 12. Immotum & inconcussum stat paternum illud Dei promissum: *Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram.* Hebr. 13. 5. Neque fallit effatum Davidicum: *Vt misereretur pater filiorum, sic misereretur Iehova timentium ipsum.* Psal. 103. 13. Erigit planè & stabilis illa quod extat Christi: *Si vos, qui mali estis, nostis dona bona dare liberis vestris;*

stris; quanto magis Pater ille vester, qui est in cælis, dabit bona vobis qui petierint ab ipso? Matth. 7. 11.

3. Pueruli de nulla re solliciti, nullisque curis districti, animo sunt composito, sedato atque tranquillo. Volvant reliqui omnia sursum deorsum in ædibus, circumcursitent inquieti; pueruli quieti sunt. Ita filii Dei in humilitate animique modestiâ quietem suam & tranquillitatem sitam habent, eamque majoris æstiment, quàm omnes hujus mundi honores. Quantum verò bonum quies & tranquillitas animi? Stabilis animi sedes est; magnum & summum bonum est, Deoque vicinum, non concuti. Et, Salomone iudice, *melior est buccæ cibi sicci, quicquid est tranquillitas, quàm domus plena mactatis animalibus, in qua sit contentio.* Prov. 17. v. 1. Artificium singulare (fas sit paulisper à proposito digredi) Salomon, sancti Spiritus instinctu, nobis proponit, quomodo mensam nostram semper abundè lautèque instructam reddamus, vel tum, cum atro pane, & salpâ seu acetariis vitam parcè ac duriter sustentamus: quomodo etiam patrimonium, utcumque angustum, angustum faciamus. Nam ut diæta & victus ratio salubris sit, quatuor isthæc requiruntur: 1. ut adsit Dei timor, qui optimum cibi potusque est condimentum. 2. ut justè sint acquisita alimenta. 3. ut cum proximi dilectione iis utamur. 4. ut quieto & tranquillo animo illis perfruamur. Quod si quatuor hæc virtutes, tanquam convivæ, & quidem convivarum justum ferculum, seu bel-laria adsint, mensa illa, etiam si non modò tenuis & parca, sed etiam incompta & subrustica sit, est tamen Dionysianis dapibus, & exquisitis epulis longè anteponenda. Quæ diætæ, eadem possessionis atque patrimonii ratio. Huic enim si virtutes istæ adsint, quamvis tenue sit patrimonium & vetigal, & perangusta possessio, præstabiliior tamen est amplissimis facultatibus atque latifundiis. Ad propositum redeo, ac puerilem humilitatem quietis atque tranquillitatis animi

anîmi radicem esse; Christo authore, probo. Ait Is: *Discite à me quod mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.* Matth. 11. 29. O salutarem & laudabilem ambitionem, si quis *ambitiosè contendat quietus esse, & res suas agere!* 1. Theff. 4. 11. Contrà superbîæ vitium inquietudini est obnoxium, animisque magnam perturbationem affert. Exempla loquuntur. David regno pulsus quievit, Deoque totum negotium commisit, nec ullis se factionibus miscuit. Rectà in exilium pergens, Tzadoko Sacerdoti, cum Arca Dei se comitatus, edixit animo sedato, & in sapientissimâ atque iustissimâ Dei voluntate acquiescente: *Reduc Arcam Dei in civitatem: si invenero gratiam in oculis Iehovæ, utique reducet me, & faciet ut revisam se & habitaculum suum. Quod si ita dixerit, non delector te; ecce me, faciat mihi prout bonum videretur in oculis suis.* 2. Sam. 15. 25. 26. Quæ mirandæ hujus animi tranquillitatis, & (ut ita dicam) acquiescentiæ causa? Verbo dicam: humilis erat. Humilitatis suæ testem certissimum, locupletissimum & integerrimum, Deum ipsum citare haud veretur: *O Iehova, inquit, non superbit cor meum, nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit, nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus.* Psal. 131. 1. 2. Contrà Absolomus & Saul animo erant inquieto, sursum deorsum cuncta simul confundebant, coelum, quod vulgò dicitur, terræ miscebant, omnemque lapidem movebant, tantum ut Davidem innocentem, cuius hic socer, ille filius, opprimerent. Ne mirator. Superbiæ & ambitionis oestro erant perciti. Quæ in Caino, primi omnium nostrum parentis filio, causa tanti odii & invidiæ in fratrem Abelem, tantæque inquietis, & atrocissimi fratricidii? Quæ, inquam, nisi prætumida arrogantia & indomita superbia? Nec alia de causâ Esavus odio exarsit in fratrem Iacobum, tantasque parentibus

parentibus molestias & sollicitudines creavit. Ecce tantas turbas moverunt, plebem concitârunt, atque in Mosem & Aharonem insurrexerunt Core, Dathan & Abiram? In superbia hoc fecerunt. Cur Alexander Magnus igni & ferro Asiam omnem populatus est? Cur Cyrus ante Ioniam devastavit? Cur Lacedæmonii cum Atheniensibus & Thebanis; Athenienses verò cum Megarensibus atque Corinthiis perpetuas inimicitias & bella gesserunt? Cur Carthaginenses in Romanos, Romani verò in omnes nationes, & his subjugatis, in seipsos & patriam manus intulerunt, in suos cives proscriptionibus ita sævientes, ut vel sola narratio tantæ crudelitatis, literarum monumentis prodita, lectores & auditores horrore afficiat? Nam liberi cædem parentum mercabantur, uxores maritorum: fratres carnificibus suos germanos, servi dominos jugulandos tradebant. Inimicitias istas & cædes peperit superbia. Quicumque ergo tranquillo sedatoque animo esse discipiunt, nec ipsi se molestiâ afficere, humilitatem colunt.

4. Pueruli in parentibus suis unicè lætantur: fleant, lamententur, egeant, tristentur, offendantur; dummodo præsentibus sint parentes, salva sunt omnia, & malorum omnium obliviscuntur: parentibus verò absentibus, lacrymis se & tristitiæ dedunt, nihilque res pretiosissimas faciunt. Ita pii ex Dei præsentia solido gaudio complentur, quâcunque etiam sorte fruantur. David proposito hoc animum suum muniverat: *Ad me quod attinet, letabor in Iehova.* Psal. 104. 34. A quo non abeunt illa ejusdem: *Indideras lætitiâ cordi meo majorem, quàm est eo tempore, quo frumentum istorum & mustum eorum aucta sunt.* Psal. 4. 8. Utique majorem! Nihil enim momenti lætitiâ illa habet, quam copia frumenti & musti gignit, comparata ad illam lætitiâ, quæ ex Dei oritur gratiâ & favore. Qui frumento & vino abundat, multis variisque etiam curis angitur atque distrahitur. Deo qui

N gaudet

gaudet propitio, curarum omnium liber est atque immunis. Vinum effundi, frumentum vitari potest: ut lætitia illa vinaria & frumentaria in tristitiam abeat. Gaudium è Deo constans est & perpetuum. Disertè Christus, gaudii istius fons & author. *Gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Joan. 16. 22. Ac si maximè frumentum, vinum, ac reliquæ terrenæ facultates, lætitiæ aliquid afferant; in morte tamen illa evanescit. At lætus atque gratus Dei vultus lumen est in vita ac in morte. Inde natum sanctum illud Davidis votum: *O Iehova, fac ut luceat erga nos facies tua: tunc servabimur.* Psal. 80. 20. Terrenum gaudium appositè assimilatur lumini ignis fatui, quod nocte intempestâ haud diu durat, sed mox perit atq; extinguitur: & qui fallax illud lumen sequuntur, in præcipitia & foveas à recta via abducuntur. Contrà lætitia in Deo est instar luminis Solis exorientis sub auroram, quod semper augescit, clariusque lucet, ac hominem recreat, & multa ei commoda præstat. Feriat ergo aures animi corporisque nostri monitum Apostolicum: *Gaudete in Domino semper: rursus inquam, gaudete.* Philip. 4. 4. Recogitemus nobiscum conditionem regni Christi, cuius nos cives profiteamur: *Non est regnum Dei escæ & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum,* Paulo teste Rom. 14. 17. Extra Deum nullum solidum & constans gaudium invenitur. Ille solus est spes desperantium, consolatio mœstorum, salus damnatorum, vita mortuorum, veritas errantium, lux in tenebris sedentium, adiutor oppressorum, sustentator tentantium, liberator persecutionem patientium, pater & mater desertorum, omnia denique in omnibus. Porro non rebus duntaxat ad votum fluentibus in Deo nos lætari oportet: sed tentationes quoque & calamitates læto animo excipiendæ sunt & tolerandæ. Expresè Servator: *Beati eritis quum vos conviciis affecerint, & persecuti fuerint, & mentientes dixerint quid-*

quidvis mali adversus vos, propter me. Gaudete & exsultate: quoniam merces vestra multa est in cælis. Matth. 5. 11. 12. Haud ignarum id Iacobo Apostolo: *Summo, inquit, gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis.* cap. 1. 2. A quo non abludit istud Petri: *In eo quod consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.* 1. Petr. 4. 13. Præxin nos docent Apostoli, qui virgis cæsi, gaudentes profecti sunt à conspectu Concilij, quod digni habiti essent, qui pro nomine Iesu contumeliâ afficerentur. Act. 5. 41. Speciatim de se Paulus: *Vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.* 2. Cor. 7. 4. Rursus: *Quinetiam si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis. Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.* Philip. 2. 17. 18. Ac ne quis gaudium ex afflictionibus conceptum stultitiæ atque temeritatis infimulet, Paulum rursus adeat atque audiat, crucem non præsentis acerbitalis sensu, sed fructu subsequituro merentem: *Omnis castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudij, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum iustitiæ reddit is qui per eam fuerint exercitati.* Hebr. 12. 11. Hic illud obtinet: *Radices amaræ, fructus dulces.* Mercator spe lucri, terrâ marique pericula adit: Athleta gloriolæ cupiditate nullos labores refugit: Æger valetudinis recuperandæ desiderio, amarissima bibere pharmaca non detrectat. Quidni ergo nos alacri lætoque animo calicem illum crucis à coelesti Patre nobis propinatum acceptemus, præsentemque amarorem secuturâ fructus dulcedine consolemur? *Fructus nobis propositus est, & is quidem tranquillus: nempe pax conscientiæ, quam emendati per crucem sentiunt: lætitia in Deo acquiescens: ipsa denique vitæ æternæ beatitas.*

5. Pueruli paucis sunt contenti, lacte, pomo, pyro, pulte, frusto casei, pane butyro illito, nec plura fercula, lautasque & sumptuosas dapes experunt. Filii Dei sorte suâ con-

tenti vivunt. Pauperari non potest, quisquis secundum naturam vivit. Quantulum enim naturæ satis est? paulum panis & aquæ, pyrum, pomum, allium, frustum lardi, racemus, pauxillumque orizæ, fabarum, & pisorum &c. Quis unquam naturæ sustentandæ causâ prædium vendere, aut pecuniam fænore accipere coactus est? M. Curius quum ex decreto Senatus agros in populum distribueret, querentibus quibusdam de parva portione sibi tributa, *Nolite, amici, inquit leniter, ut erat lenissimus*) existimare ei parum esse cui satis sit. Idem devictis Sabinis quum ex Senatus consulto ei ampliaretur agri modius, quem consummati milites accipere solent, recusavit, & gregalium portione contentus fuit, dicens; *Esse malum civem, cui non esset satis id quod cæteris esset satis*. Erasmi. lib. 6. Apophth. Eidem M. Curio foco affidenti, & natos in coenam apparanti, Samnites, contra quos hoc Imperatore Romani bellum gerebant, ejus virtutis, quam sæpe jam experti reformidabant, corrumpendæ causâ, magnum auri pondus miserunt. Qui ridens & catinum legatis ostendens: *Quisquis tali, inquit, cenâ contentus est, ei tantis non opus est divitiis*. Plutarch in Apophth. Chilonis Lacedæmonij, cujus fama & gloria tanta erat, ut defuncti exequias universa Græcia parentans prosequeretur, tres sententiæ ex iis, quas multas & præclaras protulit, quasi oracula exceptæ, & in templo Delphico Apollini consecratæ, aureis literis inscriptæ sunt. Prima, *Nullius rei præstantiorem esse cognitionem, quàm sui ipsius*. Altera, *Finem omnium contentionum & dissidiorum esse miseriam*. Tertia, *Nihil nimis concupiscendum, & unumquemque eo contentum esse debere quod satis sit: hoc autem parvo constare, si naturæ mensurâ, non cupiditatibus nostris, quæ sunt infinitæ ac insatiabiles, metiamur*. Hæc nihil unquam tantum accipiunt, ut satis dicant: illa nihil tantulum, quo non plenè sibi satisfactum agnoscat, Theodorus Beza in ore solitus est habere illud.

Exigua

*Exiguo didicit contentus vivere, quisquis
Cælestes toto pectore spirat opes.*

Haud ignarus gnomæ illius, quam Cominæus Vir πολιτικός libr. 10. de bell. Gallic. reliquit: *Nihil præstabilius est mediocri vitæ genere, quod qui potest assequi & tueri, is omnium est felicissimus*. Nec alterius opinionis David est: *Melius, ait, est parum justis, quàm copia improborum multorum*. Psal. 37. 16. Paradoxon hoc homini carnali videtur. Certè Epulo immisericors, & Nabali inhumanus non credunt. David, ex schola Spiritus sancti politus, trutinâ veritatis rem examinans, verè ita pronunciat. Circumiens ad lustrandas cellas, granaria, & cistas divitum, ibique affluentiam & confidentiam impiorum videns; ait, his malè esse. Contrà lustrans pauperum piorum penaria, & paululum ibi inveniens panis & olei, dicit, his bene esse. Fluxa enim sunt bona impiorum: pii Dei brachio, seu benedictione nituntur, & pauxillo se oblectant. *Agnosceit Iehova tempora integrorum: itaque possessionum in seculum duratura est. Non erubescunt tempore malo: sed in diebus famis saturabuntur*. Ibid. vers. 18. 19. Pauxillum pium satiat: affluentia impium minimè. Conspicua in hanc rem sunt verba Lutheri enarrantis cap. 26. Genesios, part. 3. fol. 43. a. quæ adscribam: *Qui pius est, contentus sit modico, eoque fruatur, & letetur cum conjuge & liberis, ac absterneat ab injusto lucro. Idem docent omnium gentium historiæ & libri: Sati- us esse multo, ut uno aut altero aureo honestè parto victites, quàm multis millibus cum injuriâ aliorum, turpiter acquisitis. Et audi- vi ego historiam admodum memorabilem, de cive quodam honesto & bono, qui cum in desponsatione filie additurus esset dotem, dixit ad generum: En habes triginta aureos, quos ego piè ac honestè ac- quisivi sine ullius injuriâ aut fraude. Hanc dotem ego accepi sem- pro triginta millibus aureorum. Deus enim benedixit recte partis, ita ut unus obolus plus conferat, quàm aureus raptoris aut usura-*

N. 3.

ry.

rij. Hæc ille. Equidem furor est & ultimus mentium error, cum tam exiguum capiant homines, cupere multum. Socrates quærenti quis ditissimus esset; *paucissimus contentus*, respondit. Virtus enim suis rebus contenta, naturæ opulentia est. Stob. Serm. 5. Nostræ ergo partes sunt, parère monito Apostolico: *Sint mores vestri alieni ab avaritia: estote contenti presentibus*, Hebr. 13. 5. Id verò ut eâ, quâ par est, a lacritate à nobis fiat, rationes pondere gravissimas expendamus, quibus *ἀνταρξίας* studium Paulus commendat: *Est*, inquit, *quæstus magnus pietas cum animo suâ sorte contento*. *Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus. Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt*. 1. Tim. 6. 6. 7. 8. Ipsi Philosophi, solâ naturæ luce collustrati, solum sapientem, divitem statuerunt, eò quodd nihil concupiscat. Nam qui adhuc concupiscit, nondum satis habet: qui verò satis non habet, revera dives non est. Multa autem conquirit, magnosque thesauros congestit, qui pietatem obtinuit, suâque sorte contentus est. Gurges est inexplebilis nostra cupiditas, nisi coërceatur: hoc optimum frænum, si nihil plus appetamus, quàm vitæ hujus necessitas postulat. Nam ideo fines transilimus, quia ad mille vitas, quas falsâ imaginatione concipimus, sollicitudo nostra se extendit. Nihil est magis vulgare, nihil etiam magis confessum hâc Pauli sententiâ, quodd *nihil in mundum intulerimus, nec efferre quidquam possumus*. Verùm simulatque omnes confessi fuerint, quod etiam oculis quotidie cernitur, unusquisque votis immensa latifundia non secus absorbet, quàm si alvum haberet dimidii mundi capacem. Atque hoc est quod Vates Regius ait: *Hæc via istorum expectatio est eis*, h. e. divites isti impii in stultis illis cogitationibus suis spem suam collocant. *Et posteri eorum os eorum approbant*. Psal. 49. 14. Ergo ut constet nobis sufficientia, discamus a nimum ita compositum habere, ne plus appetamus, quàm quod

quod ad tolerandam vitam necessarium est. Atque ideo Christus suos affeclas assimilat non lupis rapacibus, canibus voracibus, & suibus insatiabilibus; sed *ovibus*, quæ paucis contentæ sunt, & ea quæ equi & boves proculcârunt, depascunt. Ioan. 10. Non grandes & luculentæ divitiæ, non domus domibus conjunctæ, non agri agris adhibiti, vitam sustentant & prorogant: sed solus Deus vitæ author est atque conservator. Expresse & signatè Servator: *Videte & cavete ab avaritia. nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt, in eo sita est ut redundet*. Luc. 12. 25. Nec aliter Salomon: *Benedictio Iehovæ ipsa dat, neque addit molestiam secum*. Prov. 10. 22. Duo hisce verbis Propheta Regius docet scitu summè necessaria. Primò, Dei benedictione opes melius parari, conservari, & ad omnes usus, ad quos adhibentur, efficaciores reddi: ut parum, Deo benedicente, pluribus satisfactorum sit, quàm multum remotâ Dei benedictione. Inde Dei benedictio, *scipio panis*, nuncupatur. Levit. 26. 26. Nam sine eâ non magis nutrit panis, quàm senex, baculo privatus, incedere potest. *Benedixit Deus*, quaudò benefacit, quod fit, *tùm* quando suam exerit & indit creaturis suis vim nutriendi & confirmandi corpora nostra, efficitque ut hanc vim à se inditam exerceant & exerant: *tùm* quando vim illam conservat, ne intereat, tuendo eam, multiplicando, augendo & propagando: *tùm* deniq; quando gratiam singularem largitur, quâ usus & fruitio bonorum cedit ad ius gloriam & animarum nostrarû salutem. Quò illud pertinet Apostoli: *Quicquid condidit Deus, bonum est: nec quicquam rejiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per Verbum Dei & preces*. 1. Tim. 4. 4. 5. Deinde Salomon indicat, Dei benedictionē non ita homines fatigare aut cruciare, uti avaros insatiabilis plura habendi cupiditas. Deus enim suâ benedictione piis quasi somniantibus, & eâ de re parum cogitantibus, bona suppeditat, & suppeditata sine anxietate

anxietate conservat. Aded ut hîc locum inveniat effatum Davidicum: *Frustra est vobis summo diluculo surgere, tardè sedere, vesci cibo dolorum: nam certè dat Iehova dilectis suis somnum*, h. e. quietem seu tranquillitatem animi, quâ acquiescit homo in paterna Dei cura & providentia, ac proinde non nimis in acquirendo victu sollicitus est. Psal. 127. 2. Illustre atque laudabile *ἀνταρθεῖας* exemplum fuit Elias Prophetæ, qui panem & aquam, farinamque & oleum modicum non fastidivit, sed iis contentus, lautiores epulas non requisivit. Joannis Baptistæ *alimentum erant locustæ & mel agreste*. Matth. 3. 4. Paulus de se: *Ego, inquit, didici in quibus sum, iis ipsis contentus esse. Novi deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, id est, tum ad exundantiam, tum ad penuriam: omnia valeo per eum qui me corroborat, nempe Christum*. Philip. 4. 11. 12. 13.

6. Pueruli simplices sunt & sinceri, neque ita veruti, docti, & fraudulentum ut senes: unde *infantia innocens*, & *innocentiae regula* appellatur: uti res iis proponuntur, ita eas capiunt: si quid parentes ipsis promittunt, mox fidem adhibent, illudque se obtenturos persuasissimum habent. Egregiè non-nemo: *Quenam sunt infantis opera? Infans si verberatur, plorat. Resu agnoscit arridentes sibi; affectus contumeliâ, non irascitur, laudibus non extollitur. Si loco ejus alium veneris, non dolet. Si res illi suas eripias, non turbatur. Si paucis in rebus hæres fuerit institutus, minimè curat. Neminem vocat in judicium. Pro fortunis suis non contendit. Neminem odit. Si pauper est, non mæret; si dives, non superbit. Si mulierem videt, non concupiscit: nulla illi neque libido neque sollicitudo dominatur. Neminem judicat, nemini imperat, invidet nemini: in ijs quæ nescit, sese non jactitat. Proximi formam aut habitum non deridet: non exercet ullo cum homine inimicitias: non simulat: non quærit mundi dignitates: cum mulandis divitiis non incumbit: non diligit avaritiam: non est pertinax, non litigiosus, non in docendo ambitiosus*

ambitiosus. Si exuatur, non est sollicitus, non tristatur: propriam non defendit voluntatem: famem non metuit: maleficos & facinorosos homines non timet: serpentes & feras non formidat. Si bellum ingruat, non perhorrescit. Sic simplicitas atque sinceritas omnium piorum pulcherrimum est insigne ac ornamentum. David ait: Integritas & rectitudo custodiant me. Psal. 25. 21. Istæ simplicitas se exerit in fide & in vita. In fide; quando divinis promissis animo simplici & sincero credunt, absque hæitatione & contradictione. Ita de se David: Tibi dico cor meum, Dixisti, Requirate faciem meam: faciem tuam, Iehova, requiro. Psal. 27. 8. Perinde est atque si dicat pium pectus: Cum tu, Pater coelestis, me tuum jubeas auxilium implorare: ego puerulus credulus & filius tuus, fretus blandâ tuâ invitatione, qui alioquin temerè ad te irrumpere non aude-rem, ad te venio, te invoco, te colo, certus gratiosæ exauditionis. Nec mirum. Norat enim veritatem illius: Custodit simplices Iehova. Psal. 116. 6. Promiserat Abrahamo Deus: Ecce sedes meum tecum quod pater futurus es multitudinis gentium. Gen. 17. 4. Et clariùs atque explicatius: Certè revertar ad te quum vigebit hoc ipsum tempus, ecce autem filius erit Saræ uxori tuæ. Ibid. cap. 18. v. 10. Abrahamus, quâ erat simplicitate & sinceritate, contra spem sub spe credidit, fore ut ipse fieret Pater multarum gentium, secundum id quod ei dictum fuerat, Ita erit semen tuum. Ac minimè infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, quum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ. Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo: ac plenè persuasum habens, eum quod promiserat, posse etiam efficere. Rom. 4. 18. — 21. Ita & nos cor purum & simplex, omnisque doli & hypocrisis expers, coelesti Patri offeramus, neque à fide promissorum ejus ullâ nos ratione dimoveri patiamur, certi Deum mentiri nescium esse. Tit. 1. v. 2. Rem dixit Paulus cum diceret: Quotquot sunt promissiones

missiones Dei, in Christo Iesu sunt Etiam, & in ipso sunt Amen, ad Dei gloriam. 2. Cor. 1. 20. Adhæc *in vita & moribus simplicitas* exerere se debet. *Quod enim verum, simplex sincerumque, id naturæ hominis aptissimum,* Cicerone teste libr. 1. Officior. *Simplices autem & aperti,* eodem Cicerone definito, *sunt qui nihil ex occulto, nihil ex insidijs agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici.* Ibid. Hanc virtutem maximopere Christus commendat, dicens: *Estote simplices ut columbæ.* Matth. 10. 16. Columba avis est non modò inermis, verum etiam sine bile, & minimè iracunda. Itaque læsa non excandescit, pullis suis orbata eundem nidum repetit, neque aliud se ruendi medium novit, quàm pernicitatem alarum, quàm milvos quoque & accipitres eludit, ut eam assequi non possint. Quòd si quid accidat gravius & cum dolore conjunctum, neque rostrum neque unguis ad pugnam acuit, non etiam horrendum vociferatur, sed cum placido, tristisque gemitu patienter fert, quod vitare non potest. Idèd in sacra Scriptura Spiritus sancti typus est, qui & ipse mansuetudinis Spiritus est, & corporeâ specie, tanquam columba, supra Christum descendit. Luc. 3. vers. 22. Hanc volucrem imitari decet Dei filios, ut nihil ex vindictæ cupiditate agant, nemini nocere, omnibus autem prodesse studeant, denique absque dolo omnia faciant, ut in ipsis pia & innocua simplicitas conspiciatur, quæ testetur, quonam Spiritu ducantur. Horsum vergit monitum illud Paulinum: *Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus: ut sitis inculpati & simplices, Dei inquam filij inculpati in medio gentis praviæ ac perversæ: inter quos homines splendetis ut faces in mundo.* Philip. 2. 14, 15. Hoc nomine Christus commendat Nathanaelem venientem ad se: *Ecce verè Israelita in quo dolo non est.* Ioan. 1. 48. Ergo, ex monito Petrino, *deposita omni malitiâ & omni dolo & simulationibus & invidentiis, & omnibus obreclationibus, ut modo geniti infantes, lac illud ser-*

monis:

monis sincerum expetamus, ut per illud augeſcamus. 1. Petr. 2. 1. 2. *Beatus, cujus spiritui non inest dolo.* Psal. 32. 2. Verum enim-
verò simplicitati huic columbinæ miscenda est prudentia & astutia serpentina. Sic enim Servator: *Estote prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.* Matth. 10. v. 16. Equidem hinc vulpes; isthinc asini essemus, si aut prudentiâ sine simplicitate, aut simplicitate sine prudentia uteremur. Simplicitas sine prudentiâ, mera est fatuitas atque insulitas: prudentia sine simplicitate, nimia est acerbitas, & turpis astutia. Conjunctæ plurimum profunt, disjunctæ nocent. Gregorius Nazianzenus Orat. 19. Patri suo utramque & simplicitatem & prudentiam adfuisse testatur. *Nam cum serpentis circa malum prudentiam, columbinæ circa bonum simplicitati adjunxisset, ita se comparavit, ut nec prudentiam in versutam improbitatem, nec simplicitatem in stoliditatem degenerare sineret: verum ex ambabus, quoad ejus fieri poterat, unam virtutis speciem efficeret, numeris omnibus perfectam & absolutam.* Si scire discupis, in quibus sita sit prudentia serpentina; hæc porissimùm in serpente consideranda veniunt. Primum novit serpens perpetuam inter ipsum & hominem inimicitiam sancitam esse, propter quam homini ipse horrore & odio sit, ideoque hominum consortia studiosè devitat. Gen. 3. v. 15. Ita nos, quum eadem simultas inter Diabolum & hominem sancita sit, neque ille insidiari nobis desinat, ipsum similiter fugiamus, & cum eo omnes, quos mancipia ejus esse novimus. Graviter Petrus: *Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat, querens quem absorbeat. Cui obstitite firmi per fidem.* 1. Epist. 5. 8. 9. Neque aliter Jacobus: *Obstitite Diabolo, & fugiet à vobis.* cap. 4. v. 7. Adhæc serpentes in vitandis incantatorum præstigijs diligentiſsimos esse, divinus Psaltes docet, quando impios regni Saulini proceres confert *aspidi surdæ & aurem suam obturanti, ne audiat vocem incantantis.* Psal. 58. 5. 6. Ita nobis

majori studio advigilandum est, ne eorum præstigias admittamus, qui doctrinæ veritatis nebulas offundunt, mentesque fascinare student, ut relicto Sponso Christo, superstitiones sectemur, quæ hujus merito derogant. Sunt hi Satanæ leones, per quos fidem nostram expugnare, & nos perdere conatur. Ad horum ergo sermones, sive mellitis promissionibus eos condiant, sive minis terrere studeant, tanquam casta matrona aures obthuremus, ne quid ex illis in animum penetret, quo hujus integritas corrumpatur. Huc faciunt illa Pauli: *Affecto vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, quos uni viro, ut virginem puram sistam, nempe Christo: Sed metuo ne quomodo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate sua, ita corruptæ cogitationes vestræ degenerent à simplicitate quæ est in Christo.* 2. Cor. 11. v. 2. 3. Denique serpentem hoc inprimis agere dicunt Physici, ut in periculo caput tueatur, & ejus servandi studio corpus reliquum ictibus objiciat: Sic nobis etiam capitis tuendi cura præcipua esse debet. *Caput nostrum est. Christus Iesus, ex quo totum corpus congruenter coagmentatum & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente, pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens, & ex quo uno Spiritus vitæ in nos derivatur.* Eph. 4. v. 15. 16. Huic per fidem inferimur, quâ solâ ille apprehenditur ac retinetur. De hac ergo servanda quàm maximè sollicitos esse convenit. Ut enim in solo Christo Patris ira placatur: Ita fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: Hebr. 11. v. 6. & quicquid ex fide non est, peccatum est, Rom. 14. v. 23. Ut ergo fides nobis salva sit, & per hanc Christo capiti indivulso vinculo adhæreamus, non grave sit fortunas omnes amittere, & cum his quoque corpus totum atque sanguinem cum vita profundere. Stat enim Christi illud: *Quisquis voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam, meâ causâ, inveniet eam.* Matth. 16. vers. 25. Quare hic nobis

nobis omnium consiliorum atque studiorum finis esto, ut Christo Capiti indissolubili fidei constantis vinculo uniti maneamus.

7. Pueruli citò pacantur, nec iram diu retinent. Quamvis gravissimè offensi & læsi, mox rident, & ad lædentis familiaritatem se applicant. Jam manus conferuerunt, ac inter se altercati sunt; mox colludunt. Verè Seneca: *Sic consolamur crustulo pueros, sic infantium fletum infuso lacte compescimus.* Epist. 99. Sic placabiles se præbent filij Dei iis, qui ipsos offenderunt & læserunt. Amicos diligere, omnium est; inimicos, solum Christianorum. Notum est mandatum Christi: *Esto amicus adversario tuo, citò, dum es in via cum eo.* Matth. 5. v. 25. Cui consonant illa Pauli: *Non ipsi vosmet ulciscimini, dilecti: sed date locum iræ.* Rom. 12. v. 19. Item: *Induimini, ut electi Dei, sancti, & dilecti, visceribus miserationum, benignitate, animi submissione, lenitate, iræ cohibitione: Sufferentes alij alios, & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis; ita & vos.* Col. 3. v. 12. 13. Hâc placabilitate sancti utriusque Testamenti excelluere. Josephus, fratribus, sceleris in se recordatione consternatis, facilem se præbuit, ac divinæ providentiæ consideratione eos erexit: *Ne vos dolore crucietis, neque displiceat in oculis vestris, quod vendidistis me adducendum huc: nam victus causâ misit me Deus ante vos.* Gen. 45. v. 5. Sunt etiam melle quovis dulciora isthæc verba ejus: *Vos quidem cogitaveratis contra me malum: sed Deus cogitavit illud in bonum convertere, ut faceret sicut est die hoc, conservando in vita populum multum. Nunc itaque ne timeatis, ego sustentabo vos & parvulos vestros: ita consolatus est eos, & loquutus quæ erant eis cordi.* Gen. 50. 20. 21. Ita quoque affectus fuit David. Intolerabiles & acerbissimas injurias à Saule passus, & ardentes vindictæ cupiditatis impetus sentiens, se cohibuit, animamque sedavit, nec vel levissimum

adversario damnum intulit, sed eum ut Unctum Iehovæ veneratus est. 1. Sam. 24. & 26. capp. Saul ipse incredibilem Davidis placabilitatem admiratus, exclamat, ac Davidi dicit: *Iustior es me: nam tu rependis mihi bonum, quum ego affecerim te malo. Tu enim indicasti hodie, te afficere me bono: qui quamvis dederet me Iehova in manum tuam, tamen non occidisti me. Quum autem quis invenit inimicum suum, an dimittit eum cum beneficio? Itaque Iehova rependat tibi beneficium, pro eo quod fecisti mihi hodie.* 1. Sam. 24. 18. 19. 20. Eâdem lenitate & placabilitate usus est erga filium rebellem Absolomum, cui & parci voluit in prælio, & cuius horribilem mortem lacrymis ac lamentis persecutus est. 2. Sam. 18. A Simeï maledictis & conviciis provocatus, & à suis ad vindictam irritatus, modeste respondit: *Sinite eum ut maledicat, quia edixit ei Iehova. Fortasse respiciet Iehova ad afflictionem meam, & reddet mihi Iehova bonum loco maledictionis ejus. hodierno die.* 2. Sam. 16. 11. 12. Eundem erga hostes suos benevolum affectum alibi his verbis testatur: *Ad me quod attinet, quum egrotarent inimici mei, indumentum meum erat saccus, affligebam jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum redibat. Ac si esset amicus, ac si esset frater mihi, continenter ad ipsum itabam: tanquam lugens matrem, atratus curvabam me.* Plal. 35. 13. 14. Christus ipse in summis mortis angoribus potiorum hostiū, quam sui ipsius rationem habuit. Ita enim pro eis Deum precatus est: *Pater, remitte hoc ipsis. nesciunt enim quid faciant.* Luc. 23. 34. Eâdem *συμπάθεια* ductus Stephanus protomartyr, in agone salutem hostium suorum Deo commendat, dicens: *Domine, ne statuas eis hoc peccatum.* Act. 7. 60. Væ ergo eis qui æternas sibi induunt iras, & læsi in marmore scribunt. Isti progenies sunt Diaboli, non genuini filii Dei. *Diabolus enim homicida fuit à principio.* Ioan. 8. 44. *At quisquis odit fratrem suum, homicida est, & novis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.* 1. Ioan. 3. 15. Pauli ista vox est:

est: *Solne occidat super exacerbatione vestra.* Eph. 4. vers. 26. Quod si nox iracundos nos non debet deprehendere; præsentissimum sibi periculum imminere putent, quibus iræ æstuantibus, Sol hujus vitæ occidit. Equidem suo pte voto damnantur, quoties verba ista in precibus ingeminant: *Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.* Matth. 6. 12. Testem & judicem appello ipsum Servatorem: *Ita, inquit, & Pater meus cælestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris, lapsus eorum.* Matth. 18. 35.

8. Pueri disciplinæ sunt patientes, monitores ferunt, & dictis facile in meliorem partem flecti possunt: Sic pii correptiones fraternas admittunt, nec hortatoribus & correctoribus obstrepunt. Et sanè quum medicos & chirurgos, quantumvis aspera medicamenta nobis præscribentes, dūriterque & inclementer ulcera nostra contrectantes, perferamus: Quanto magis nos oportet verbi divini ministros, imò pios quosvis, qui nos minis & terroribus fulmineis ex Satanæ faucibus & tendiculis, atque è flamma iræ divinæ eripere satagunt, patientissime sustinere? Aliter, si illis aſcultare reculemus, & aures aggravemus, denunciata iudicia certissime evenient, & pertimescenda tabes nos in æternum excruciat, qui pati non possumus, ut sal verbi & correptionum nos ad sanitatem mordeat. Experti Judæi, qui, Dei jussu, à prophetis aliisque sanctis Dei viris, ob peccata in coelum clamantia & vindictam exposcentia, increpati, & ad resipiscentiam stimulati, obsurduerunt, ac minas Dei pro inanibus terculamentis habuerunt; Deique nunciis insultarunt. Tandem læsa petulanter Dei patientia in furorem erupit, poenasque de contumacibus meritas sumpsit. Prophetam audite: *Renuerunt attendere, & præbuerunt humerum refractarium, auresque suas aggravarunt, ne audirent: & cor suum disposuerunt ut lapidem perdiuturnum, ne audirent legem*

ipsam & verba quæ mittebat Iehova exercituum Spiritu suo dicenda per Prophetas illos priores: unde fuit fervor iræ magnus à Iehova exercituum. Fuit enim quemadmodum clamantem ipsum non audiverunt; ut ita clamantes ipsos non audirent, ait Iehova exercituum: sed turbine disjicerem eos in omnes gentes quas non noverant, & terra hæc desolaretur post eos, destituta transeunte & redeunte: ita disposuerunt terram desiderabilem in desolationem. Zachar. 7. v. 11 — 14. Hoc ipsum Deus per Prophetam denunciavit Amatzjæ regi Jehudæ, victoriâ ab Edomeis reportatâ elato, eorumque idololatriâ se polluenti, & Virum Dei liberè se corripientem scommate hoc & comminatione excipienti: *An consiliarium regi tradiderunt te? desiste, quare percuterent te?* Destitit Propheta; sed prius Regi pertinaci serid inculcavit illud: *Agnosco Deum intuisse consilium de perdendo te, quandoquidem facis hoc, ac non auscultas consilio meo.* 2. Chron. 25. 16. Nimirum verè pronuntiavit Salomon: *Qui abstrahit se à castigatione, spernit animam suam: qui autem auscultat correptioni, possidet animum.* Prov. 15. vers. 32. Hoc etiam atque etiam vobiscum recogitare disciplinæ olores & contemptores; longè diversus est eventus abstractionis vestræ à castigatione, quam vos putatis. Subducendo vos, ut animo vestro obsequamini, existimatis vos animabus vestris honorem habere, & contrà fervile quiddam esse & abjectum, scholæ Christi addictum & adscriptum esse, & correptiones æquo animo ferre: sed longè fallimini. Nam planè animas vestras spernitis, quæ hoc modo in ignorantia, & in cœno, & veluti in sanguine nativæ pravitatis suæ jacent; nec jacent tantum, sed indies majorem & cæcitatem & duritiem, seu perversitatem accerunt attrahuntque, quoad peccatis onustæ in imum barathrum demergantur. Quæ autem hæc inconsiderantia, corporis voluptatibus inservire, quibus anima, hominis nobilissima pars, persum eat: perinde ac si quis, ut rediviarum dolori medeatur, capitis

capitis sui damnum pateretur? Tametsi nec corpori hoc modo prospicitur, quod ejusdem cum anima interitus particeps erit. Viceversâ qui correptioni auscultat, animum suum possidet, Salomone teste. Cui effato affine est pronunciatum istud Christi: *Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.* Luc. 21. 19. Nam auscultare correptioni, tolerantia quædam est. Ita animam suam in tolerantia possedit David: *Percutiat me justus (percussionem vocat correptionem, quæ ægrè solet facere corpori) beneficium erit; & corripiat me, id erit unguentum præstantissimum: ne prohibeat illud à capite meo. Nam quod amplius id fecerit, eo amplius oratio mea erit in malis eorum.* Psal. 141. 5. Ac ne verbis duntaxat eum rem egisse existimetis, ipsa facta considerate, verbis examissim respondentia. A Nathane Propheta, ob adulterium & homicidium admissum, liberè graviterque reprehensus, non obstrepuit, nec silentium reprehensori imperavit, neque minas effudit, sed instar pueruli obmutuit, & unicum hoc respondit: *Peccavi Iehovæ.* 2. Sam. 12. 13. Magnates bene secum agi autumant, quando neminem habent sibi contradicentem; omnes adstipulantes. Et habet Gnatho Terentianus plurimos affectas. Ait is:

Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt, Nec sunt: hos confector: hisce ego non paro me ut rideant, Sed eis ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul: Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque: Negat quis, nego: ait, ajo: postremò imperavi egomet mihi, Omnia assentari. is quæstus nunc est multo uberrimus.

Eunuch. Act. 2. Scen. 2. Istud hominum genere nihil est perniciosius. Eleganter dictum est à Diogene Cynico: *καὶ τὸν ἐστὶν ἰς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας*: quod hi & vivos, & bonos etiam viros devorarent. David percussionem sibi expetiit, eamque admisit, & ejus haud minorem jucunditatem esse asseruit, quam qualis est quæ ex balsamo aut a-

lio fragrans unguento percipitur : imò preces se ad Deum, gratitudinis ergò, pro tam salutari admonitione & reprehensione à justis protectà, in malis ipsorum futurum pollicetur. Et sanè summa correptionis est necessitas atque utilitas. Neque enim satis est ad acquirendam veram sapientiam atque pietatem, si quis salutaribus præceptis sanæque doctrinâ imbuatur, nisi porrò correptio accedat. Præclare nobiscum agi reputare debemus in hac naturæ nostræ corruptela atque perversitate, si omnibus simul & conjunctis rationibus à Deo institutis ad salutem proficiamus. Naturæ enim inertis & asininæ semper in nobis supersunt reliquiæ, quæ scuticâ & flagello opus habent. Tametsi *spiritus promptus est, at caro est infirma*. Matth. 26. 41. Id verò partium enumeratione liquido constat. In familia virga correptionis liberis necessaria est. Testis Salomon : *Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amovebit procul ab ipso*. Prov. 22. 15. Quod & illud ejusdem vergit : *Qui cohibet virgam suam, odit filium suum : qui autem amat eum, tempestivè procurat eruditionem ei*. Ibid. cap. 13. 24. In Davidis familia Dei cognitio ampla & copiosa extitit : Ubi Davidis vitæ exemplum (exceptâ injuriâ Uriæ illatâ) lucidum & fulgens in totius familiæ oculis resplenduit : perierunt tamen filii ejus Absolomus & Adonia, quia virga correctionis subtracta fuit. Disertè Scriptura hoc notat de Adonia ; *quem pater ejus nunquam dolore afficiebat, dicendo ; quare ita facis ?* 1. Reg. 1. 6. In Republica idem usui venire constat. Quid enim sunt magna regna, absque justitiæ administratione & poenarum de utriusque tabulæ Decalogi violatoribus sumptione, nisi magna latrocinia ? Quod si magistratu officium strenuè faciente, vix tuti per publicas vias incedere possumus ; quid fieret sceleribus & facinorosis impunè grassantibus ? Stat illud Pauli : *Quod si feceris quod malum est, metue. non enim frustra magistratus gladium gerit. nam Dei minister est, vindex ad iram*.

iram ei, qui quod malum est fecerit. Rom. 13. 4. Ut & hic locum inveniat divina illa interminatio : *Maledictus qui cohibet gladium suum à sanguine*. Ierem 48. 10. Denique in Ecclesia Christi tanto magis opus est correptione, quod magis homines inepti sunt ad officium in Ecclesia præstandum, quàm in familia & Republicâ : quum ad societates illas tuendas & conservandas semina quædam naturâ hauserimus, quæ nulla sunt ad perficienda illa, quæ in Ecclesia Dei requiruntur. Ideoque gradus correptionis & disciplinæ Ecclesiasticæ Christus distinctè & accuratè exposuit, dicens : *Si peccaverit in te frater tuus, ito, & argue eum inter te & ipsum solum : si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Sin verò te non audierit, asume tecum adhuc unum aut duos : ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur res tota. Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ : quod si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut ethnicus & publicanus quispiam. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo : & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cælo*. Matth. 18. 15. — 18. Hinc liquet plurimum prodesse, ut correptio stabiliatur atque exerceatur. Neque enim acrius & efficacius frænum peccatoribus injici potest. Sicut in familiis & scholis sola virgæ contritatio metum affert : & in Republ. virgarum & securium ante Prætorem prælatio terrorem incutit, & audacium animos constringit, ut, prout eorum natura fert, non erumpant : Sic etiam in Ecclesia sola & nuda disciplinæ & correctionis stabilitio multos in officio retinet : & castigantur homines, non tantum cum ipsi corripiuntur, sed etiam cum alios castigari & corrigi vident. Atque huc tendit Paulinum illud : *Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant*. 1. Tim. 5. 20.

EPILOGUS.

ATque sic prolixè, & quantum satis est, uti spero, demonstravimus, à puerulis multa juvenes senesque, superiores & inferiores discere posse, quæ imitentur, ut viam veritatis & pietatis rectè calcare, & in regnum coelorum feliciter ingredi possint. Nam *quicumque* instar puerulorum, *se se deprimunt, extolluntur*. Luc. 18. 14. Qui in adversis & prosperis, in vita atque in morte, unicè ac firmiter à Deo dependent; protectorem & auxiliatorem sapientissimum, potentissimum & benignissimum eum experientur, ac epinici-um hoc triumphale, cum Paulo, læti canere poterunt: *Mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura, neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu Domino nostro*. Rom. 8. 38. 39. Qui de nulla re solliciti, animam suam sedant & componunt; ex Christi promisso *requiem animabus suis invenient*. Matth. 11. 29. Qui Dei præsentiam lætantur; æterno gaudio perfundentur, cantaturi cum regio Psalte: *Satietas gaudiorum est coram facie tua, Iehova; amœnitates sunt ad dexteram tuam in æternum*. Psal. 16. 11. Qui sorte suâ contenti sunt; in Deo ditescent, ac Davidi succi-*nent: Iehova pastor meus est, non possum egere*. Psal. 23. 1. Qui simplicitati & sinceritati cordis student; *beati sunt*. Psal. 119. 1. Nam *lux sata est justo, & rectis corde lætitia*. Psal. 97. 11. Qui placabiles sunt; Deum propitium sentient. Neque enim fallit promissio Christi: *Remittite, & remittetur vobis*. Luc. 6. 37. Denique qui *correctiones* admittunt, & *servant*; *honorabuntur*. Prov. 13. 18. *inter sapientes commorabuntur, animamque suam possidebunt*. Ibid. cap. 15. 31. 32. Hocce su-
as puerulos Christus tandem Patri suo coelesti sistet, dictu-

rus:

rus: *Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus*. Hebr. 2. 13. Pa-
ter verò eos assumptos, æternâ gloriâ & felicitate ornabit &
coronabit. Ibi perpetuatis gaudiis beabimur, ex conspectu
Patris, Filii, & Spiritus sancti, unici illius & veri Dei, qui
est benedictus in secula. *AMEN*.

CONCIO TERTIA,

I N

MATH. XVIII. vers. 3. 4.

Et dixit, Amen dico vobis, nisi converteritis vos, & fiat ut pueruli; nequaquam ingrediemini in regnum coelorum. Quisquis igitur æmiserit sese, sicut puerulus iste, is est maximus ille in regno coelorum.

Imirum ita est, uti vere graviterque Salomon: *Quum, inquit, venit superbia, venit ignominia*. Prov. 11. v. 2. Quibus verbis valde affinia sunt illa ejusdem: *Ante confractionem attollit se animus viri: anteit verò honorem abjectio*. Ibid. cap. 18. 12. Appositissima hæc atque suavissima similitudo petita est à viatoribus, vel potius cursoribus, qui uno eodemque tempore se in viam dant, cursuque contendunt, uter alterum celeritate vincat. Nempe ita superbia & ignominia in stadio currunt. Tametsi autem superbia prior cursum incipiat, sub sequens tamen illam ignominia, ita suum iter accelerat, ut illam assequantur atque contin-

gat. Superbia ex depravata nostra natura, tanquam ab inferis excitata, contentissimo & citatissimo gradu fertur: sed ignominia cœlitus immissa, celeritate illi haud cedit. Nec mirum. Nam *superbis Deus obstitit.* 1. Petr. 5. 5. Inter *sex ista quæ odit Iehova, imò inter septem quæ abominationi sunt animæ ejus*; primo loco collocantur *oculi elati.* Prov. 6. 16. 17. Exempla loquuntur. Hamanis superbia celeriter perrexerat, & in summum honoris fastigiū ipsum extulerat: verū nec ignominia præcurrentem superbiam insequens, substitit, sed continenti incitatoque cursu eam affecuta, de patibulo Hamanem deturbavit. Esth. 5. 6. 7. capp. Nebucadnetzaris regis Babylonis ambitio præpeti properabat cursu: imò ipsum Dei thronum se jam occupasse miserimus terræ vermiculus somniabat. *Annon, inquit, hæc est Babylon illa magna: quam ego edificavi, ut esset regia & ornamentum decoris mei robore potentiæ meæ?* Sed ignominia superbiam assequens & deprehendens, eum vix illa elocutum, de summa dignitate infra humanam sortem inter bestias rejecit. Dan. 4. v. 30. 31. Idipsum evenit Herodi Agrippæ, acerrimo atque furente cursu in via giganteæ arrogantia & superbiloquentiæ ad ignominiam contendenti. Historiam paucis Lucas describit: *Statuto die, Herodes indutus veste regia, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos. Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non hominis. Illico verò percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, exanimatus est.* Act. 12. v. 21. 22. 23. Contrà dejectio seu afflictio, atque honor & exaltatio piorum, cursu quoque certant. Illa quidem præcurrit, sed hæc eam *nata p̄cedas* sequitur: & ubi illa diu p̄s exercuit, hæc superveniens molestiam in quietem, tristitiam in læticiam, paupertatem in divitias, omnesque misérias in felicissimum statum convertit. Stat enim pronunciatum illud Christi: *Quicumque sese deprimat, extolletur.* Luc. 14. 14. Ideo Aëlopus

rogatus,

rogatus, *quid Deus faceret?* Sublimes, inquit, *detrudat deprimitque, & humiles elevat.* Exemplo Christi id liquet: *quicumque esset in forma Dei, non duxit esse rapinam, parem esse cum Deo: sed ipse sese inanivit, formā servi acceptā, similis hominibus factus: & habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen: ut ad nomen Iesu omne genu se flectat cœlestium ac terrestrium & subterraneorum: omnisque lingua profiteatur Iesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris. Philip. 2. vers. 6. & seqq. Hoc ipsum Christus discipulis suis, de primatu contendentibus, seriò hîc inculcat. Postquam enim in medio eorum statuto puerulo, converti eos, & effici ut puerulum istum in humilitate, simplicitate, sinceritate, *ἀνταρχειᾷ*, filiali fiduciâ, placabilitate, aliisque virtutibus iussisset; rationem à duplici effectu addit;

- II. A Noxio, nisi præcepto paruerint, videlicet æternâ ignominia superbiam affecuturâ, h. e. exclusionem à regno cœlorum. vers. 3.
- III. Ab Utili, si mandato auscultaverint, sc. æternâ gloriâ humilitatem excepturâ, id est, receptionem in regnum cœlorum. vers. 4.

Faxit Christus, humilitatis doctor & author fidelissimus atque exemplar absolutissimum, ne aures nostræ duntaxat voce ipsius perfonent, sed ut corda quoque nostra ipsi pateant, quò altas in eis radices humilitas agat. *A M E N.*

I. EFFECTUS NOXIUS.

HUjus indicatur I. Certitudo: II. Atrocitas.
I. *Certitudinem* Christus quadrifariam inculcat:
Nempe:

Nempe altissimis in corde humano superbia & ambitio defixa est radicibus. Quemadmodum primum vitiorum in naturam nostram corrumpendam irrepsit: Ita ultimum ex eadem in pristinam integritatem restituenda excedit. Ut summâ ad eam pellendâ opus sit diligentia, fortibusq; antidotis. Et, si inde à natali nostro hanc telam ordiamur, & ad extremum vitæ diem continenter operi incumbamus, ea tamen imperfecta relinquetur. Est enim venenum tam pervicax tenaxque, ut haustum nullis remediis & antidotis omnino possit exhauriri atque evomi. Christus ergo hunc morbum in Apostolis, metu exclusionis ex coelo, imminuturus ac repressurus, quatuor notabilibus loquendi formulis effectus noxi certitudinem testatam facit.

1. *Dico vobis*, inquit. Tantundem autem dicit: Quicquid inter vos de primatu disceptetis, quicquid de eo mundi filij somnient atque dicant; *ego vobis*, qui mei estis, *dico*, neminem in regnum coelorum ingressurum, nisi per humilitatis viam. Multum hæc verba ponderis ad persuadendum habent. Viro sapiente loquente, omnes adstant arreptis auribus. At hic loquitur æterna atq; essentialis Dei Sapientia, Dei Filius: *In quo sunt omnes thesauri sapientie ac notitie absconditi*. Col. 2. 3. Rege aliquo terreno verba faciente, sermone ejus moventur ministri & subditi. Hic os suum aperit, atque alloqui nos dignatur ipse *Regum Rex, & dominantium Dominus*. Apoc. 19. 16. Non, inquam, hæc dicit homo mendax, & imbecillis; sed ipsissima *Veritas*. Joan. 24. 6. *In cujus ore non fuit inventus dolus*. 1. Petr. 2. vers. 22. *Is dicit*, cui jurati & capitales hostes hoc perhibent testimonium: *Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quengquam curare*. Matth. 22. 16. Nec est quoddam verba isthæc tantum esse existimetis. Immutabile & gravissimum pondus sanctis ejus verbis inest. Audite Patrem coelestem intonantem: *Erit, ut quisquis non ausculta-*

scultaverit verbis meis quæ loquutus est in nomine meo; ego repossam ab ipso. Deut. 18. 19. Ille dicit, qui non solum habet auctoritatem instituendi, exhortandi, & comminandi; sed etiam potestatem puniendi, & corpus animamque superborum in gehenna perdendi. Non *verba* duntaxat *vite æternæ habet*; Ioan. 6. 68. sed & *claves habet inferorum ac mortis*. Apoc. 1. 18. Verè ut nos atque opportunè præmoneat: *Ne timeate vobis ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timeate potius eum qui potest & animam & corpus perdere in gehenna*. Matth. 10. 28.

Ufus ad *paridetar*.

Hic locum habet illud Christi: *Quæ dico vobis, omnibus dico*. Marc. 13. 37. Imò verò speciatim atque nominatim, Mihi, Tibi, singulis, humilitas commendatur. Significanter & nervosè Mica Propheta: *Indicavit Tibi, ô homo, quid sit bonum: ecquid Iehova requisivit abs te, nisi ut modeste ambules cum Deo tuo?* cap. 6. 8. Beati, qui Christo hæc dicenti fidem habent. Ipse Christus beatos tales prædicat, dicens: *Beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant*. Luc. 11. 28. Væ verò iis, qui ipsi non credunt, *sed mendacem eum faciunt*. 1. Joan. 5. 10. Nec juvat, Christi cognitionem & nomen jactare, nisi animi submissiōi studeas. Non enim minus verè quàm piè Ioannes ait: *Qui dicit, novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est*. 1. Epist. 2. 4. Superbus dicit: Non damnabor, etiam si supra alios me extollam. Christus contrà: *Ego dico vobis, nisi fiat is ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum coelorum*. Utri credemus? Superbone, de quo Paulus: *Omnis homo mendax?* Rom. 3. 4. an Christo, qui *mentiri nescius?* Tit. 1. 2. Si quis regerat: Christum, in coelum receptum, minime nobis loqui; is sibi responsum hoc habeat: Christum

Q
mediate

mediatè nos bifariam alloqui: 1. In sacra Scriptura, quam *os suum* appellat. Esai. 30. 2. Hæc *regula est, secundum quam incedendum*, credendum, vivendum. Gal. 6. 16. Quisquis Christum audire, vitamque ex ipsius præscripto instituere volet, os Christi, Scripturam consulat. *Scrutamini Scripturas*, inquit, *illæ sunt quæ testantur de me*. Ioan. 5. 39. In Scriptura Christus identidem ad animi demissionem nos exhortatur, & à superbiâ dehortatur. Christi illa vox est: *Discite à me quod mitis sum & humilis corde*. Matth. 11. 29. Nec aliter Petrus, actus à Christi Spiritu: *Submissione animi estote intus ornati*. 1. Pet. 5. 5. 2. Loquitur nobis Christus in ministris suis Rotundè Filius Dei: *Qui vos audit, me audit*. Luc. 10. 16. Verbi ministerium spiritualis ille *currus* est, quo Christus initio nos secum devehit in atria templi sui in hac vita, donec per mortē postea nos introducat in Sancta sanctorum, in quæ ipse per proprium sanguinem prævit, eternā redemptione inventā. Ezech. 1. 15. *Legatione Christi nomine Ecclesiarum pastores funguntur*. 2. Cor. 5. 20. At qui legato, si ex Domini præscripto agat, ejusq; mandata religiosè exequatur, fidem habemus, & quæ Domini jussu & nomine proponit, æquè attendimus, ac si coram Dominus ipse mentem suam verbis explicaret. Sic cum Christi tantum oracula minister orthodoxus loquatur, adeoque *in eo ipse* nobis loquatur Christus; 2. Cor. 13. 3. omnino quicquid profert ille Christi legatus, non minus apud nos habere ponderis debet, atque conciones ex ore Domini exceptæ, & ab Evangelistis atque Apostolis consignatæ. Quoties verò, quantæque sermonis contentione, & spiritus ardore, humilitatis studium sinceri Dei legati & servi auditoribus suis commendant? Atque ut citius faciliusque aures animosque duos permoveant; ipsi faciem humilitatis hominibus præferunt, ac *Domino cum omni animi submissione servant*. Act. 20. 19.

2. Ad:

2. Addit Christus: *Amen dico vobis*. Non desunt ex sanioribus Patribus & neotericis Ecclesiæ Doctoribus, qui voculam *Amen* juramenti formulam esse putant. Expressè Hieronymus in cap. 25. Esaiæ: *In Veteri*, inquit, *Testamento Dei juramentum est: Vivo ego, dicit Dominus: in Novo autem, Amen amen dico vobis*. Eadem etiam imbutus opinione fuit Chrysostomus, dicens: *Amen dico vobis, jurat Christus: debemus Christo juranti credere. Quod enim in Veteri Testamento dicitur: Vivo ego, dicit Dominus; in Novo dicitur: Amen amen dico vobis, hoc est, verè, verè. Amen idem sonat, quod Verè*. Itaque perinde est, atque si dicat Christus: Per Deum, qui veritas est, vobis hoc dico & affirmo. Equidem tali erga se confirmatione opus minimè habebat Christus. *Est enim Amen, testis ille fidelis & verax*. Apoc. 3. 14. *Sermo illius veritas est*. Ioan. 17. 17. At fidem nostram quasi extorquere vult, nosque præmonere, certò nos perituros nisi credamus. Nul- lum Christi verbum est, quod verissimum non sit & certissimum, ac pro tali ab omnibus habendum: sed juxta & illud certum, singulari quodam affectu verba illa à Christo prolata esse, quæ asseverationem istam adjunctam habent, atque eam ob rem singulari quâdam diligentia audienda, recipienda & conservanda.

APPLICATION.

SANCTO hoc Christi juramento aures animique nostri circumsonare debent. Non verbis duntaxat, sed etiam juramento interposito Christus superbis regnum cœlorum negat. O terque quaterque beatos, fidem qui Christo juranti habent! O miserrimos, qui ne juranti quidem Christo credunt! Etenim si Christo, fidem suam solenni jurejurando alligantem, fidem non habeamus, in ira sua juravit, se incredulos extirpaturum. Iudæis incredulis juravit in ira sua,

Q 2

ira sua, dicens: *Si ingressuri sunt in requiem meam, non ero Deus*. Psal. 95. 11. Sic quum exploratores, missi Kadescho barchæ ad considerandam terram promissam, diffidentia fracti, animum filiorum Israelis rumperent, ne venirent in eam terram, quam Jehova eis dabat; accensus ira Jehova die illo, juravit dicendo: *Ne vivam, si viderint homines isti qui ascenderunt ex Aegypto à nato viginti annos & deinceps, terram istam quam juramentopromisi Abrahamo, Isaac & Jacobo: eo quod non sunt plenè sequenti me*. Num. 32. 8—11. Inter homines iurandum ad confirmationem adhibitum, est omnis controversie terminus. Hebr. 6. 16. Ecquis ipsi Christo juranti contradiceret, fidemque infirmaret? Nec tamen est, quod solos ambitiosos & superbos regno coelorum exclusos existimemus: etiam in perniciem aliorum peccatorum ἀπετανοῦται Deus juravit. In horum censu sunt seditiosi, rebellionem qui faciunt, & in Deum ac magistratum legitimum insurgunt. Experiri Israelitæ, reditum in Aegyptum moliente, mortemque Mosi & Aharoni ducibus suis parantes. *Ne vivam ego, ait Jehova, nisi quemadmodum loquuti estis audiente me; ita fecero vobis: Nisi in deserto hoc ceciderint cadavera vestra, & omnes numerati vestri toto numero vestro, à nato virginis annos & deinceps; qui murmurastis adversum me: si vos ingressuri estis in terram, in qua juravi tollens manum meam me collaturum vos*. Et paulò post: *Ego Jehova loquutus sum, mentiar nisi hoc fecero toti cætui malo isti, qui congregati fuerunt contra me: in deserto isto deficient, & ibidem morientur*. Numer. 14. 28. 29. 30. 35. Nec poenam Dei effugient avari, qui proximum loco trudent, & opprimunt. Stat enim juramento suo Deus: *Vae, ait, conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus, donec nihil amplius sit loci, & efficiamini habitatores vos soli in media hac terra*. Me audiente, Jehova exercituum dixit: *Ne vivam, nisi domus multæ desolationi sint, magnæ & præstantes; adeò ut nullus futurus sit habitator*. Esai. 5. 8. 9. Tyrannos quoque

quoque poena Dei juramento confirmata manet: id quod liquet exemplo tyranni Assyrij: *Iuravit Jehova exercituum dicendo: Mentiar, nisi quemadmodum proposui mihi ita fuerit; & quemadmodum consilium iniui, illud exstiterit: quum frangendo Assyrium in terra mea, super montes meos proculcaverero eum, tum amovebitur ab istis jugum ejus, & onus ejus ab humero istius amovebitur*. Esai. 14. 24. 25. In idololatrarum exitium Deus etiam juravit. Nam quum Israelitæ in Aegypto commorantes sanctum & venerabile Dei nomen cultu suo idololatrico prophanarent, ille ira incitatus: *Ecce, inquit, ego juro per nomen meum maximum, pereat, si fuerit amplius nomen meum prædicatum ore ullius viri Iehudæ qui dicit, vivit Dominus Jehovi, in toto terra Aegypti*. Ecce ego citò incubiturus sum eis in malum, non autem in bonum: ut consumantur omnes viri Iehudæ qui sunt in terra Aegypti gladio, ac fame, donec deficient. Jerem. 44. 26. 27. Similem poenam reliquis Israelitis idololatri denunciat, ac juramento interposito firmat: *Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, nisi eo quod sanctuarium meum impurasti omnibus rebus detestandis tuis, & rebus omnibus abominandis tuis; ideo tum ego succidam, ut non parcat oculus meus, dum etiam ego non utar clementia*. Ezech. 5. 11. Denique omnes contumaces & divinæ voci immorigeros certissimum & Dei juramento firmatum manet exitium. Audite Deum coelitus intonantem, & in Iudæos inobedientes jurantem: *Si non auscultaveritis verbis istis, per me juro, dictum Jehovæ, in vastitatem abituram esse domum hanc*. Nam sic ait Jehova de domo Regis Iehudæ, velut Gilhad tu mihi fueras, ut caput Libani: *mentiar, nisi disposuero te ut desertum, ut civitates non habitabiles*. Jerem. 22. 5. 6. Huc spectat illud Pauli: *Quibus juravit Deus non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt*? Hebr. 3. 18. Iurata isthæc Dei interminatio omnibus incumbit peccatoribus resipiscere nesciis. Cave putes Dei juramenta inania esse terculamenta. Negare

seipsum Deus non potest. 2. Tim. 2. 13. Negaret autem seipsum, si suo jurejurando non staret.

Sed & fidei nostræ fulcimenta atque firmamenta sunt Dei juramenta. Fieri enim non potest, ut mendacem Deus in suis promissis & juramentis agat. Stat Davidicum istud: *Iuravit Iehova, & non pœnitebit eum.* Psal. 110. 4. Quod & illud vergit: *Iuravit Iehova veritatem, à qua non avertet se.* Psal. 132. 11. Et signatè Deus ipse: *Per me juravi, prodiit ex ore meo justè verbum, quod non revocabitur.* Psal. 45. 23. Rursus: *Non mentiar contra fidem meam, & pronunciatum labiorum meorum non mutabo.* Psal. 89. 34. 35. Eapropter Paulus immutabilitatem promissi & juramenti divini solidum fundamentum statuit, quo nixa magna & verè heroica Abrahami fides, ad omnes tentationum impetus immota steterit: *Deus, inquit, volens ex abundanti hereditibus promissionis ostendere immutabilitatem consilij sui, fidejussit jurejurando: ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationē habeamus nos qui cursum eò corripuimus ut spem propositam retineamus.* Hebr. 6. 17. 18. Istiusmodi sanctæ Dei asseverationes & consolatoria juramenta multa extant in lacris paginis, quæ totidem fidei nostræ in precibus, calamitatibus, peccati angoribus, sensu infirmitatis, mortisque terroribus fulcra sunt & stabilimenta. Sæpe titubamus oraturi, ac instructuolas preces nostras esse putamus. Audias Davidem flebiliter gementem: *Deus mi, quare dereliquisti me? quare longinquus es à salute mea, à verbis rugitus mei? Deus mi, invoco interdiu, sed non exaudis: & noctu, sed non contingit quies mihi.* Psal. 22. 2. 3. Audias Ecclesiam afflictam querimonias hæc lugubres fundentem: *Etiam quum clamo & vociferor, obstruit orationi meæ. Obtegis nubē te, ne pertranseat oratio.* Thren. 3. 8. 44. Quod si idem nobis contingat, recordemur dulcissimæ hujus & gravissimæ Christi asseverationis, ac sanctissimi jurisjurandi:

Amen

Amen amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16. 23. Equidem hoc Christi juramentum omnes cordis dubitationes terminare meritò debet. Christo enim jurante, ecquis non plenâ fiduciâ Patrem coelestem compellaret? *Si vos, inquit idem clementissimus Servator, qui mali estis, nostis dona bona dare liberis vestris: quanto magis Pater illè vester, qui est in cælis, dabit bona iis qui petierint ab ipso?* Luc. 11. 13. Ejusmodi hæc sunt, ut animare quemvis languentem animum possint. Quandoque etiam pii, maximis & cruciabilibus calamitatibus preffi, suspirant: *Dereliquit me Iehova, & Dominus oblitus est me!* Esai. 49. 14. Frequenter Davidica ista audiuntur lamenta: *Quousque Iehova oblivisceris mei in æternum? quousque abscondes faciem tuam à me?* Psal. 13. vers. 2. 3. Ibi tùm succurrat opportunum illud & consolationis plenissimum coelestis opitulatoris juramentum: *Ut aquæ Noachi hoc mihi est, qui juravi non transituras aquas Noachi amplius super terram: Sic juro, fore ut non effervescam contra te, & non inrepem te. Quamvis hi montes recederent, & hi colles dimoverentur: attamen benignitas mea à te non recedet, & fedus pacis meæ non dimovebitur, ait miserator tuus Iehova.* Esai. 54. vers. 9. 10. Tantundem Deus dicit: Perinde agam ut olim, quando tempore Noachi aquas diluvij immisi, quibus omnis terra inundata, & animalia cum hominibus extincta sunt. Ut enim tunc juravi, nunquam posthac fore, ut diluvium universale super terram veniat, & juramenti hujus sigillum in nubibus dedi arcum sive iridem: Gen. 9. vers. 11. & seqq. Ita nunc etiam sancto & inviolabili me juramento obstrinxi, nunquam fore tempus, quando totus mundus universalibus tenebris immergatur & pereat: sed semper erit aliquod Ecclesiæ seminarium, quod longiùs latiusque propagetur: & licet aliquando iratus te corripiam, semper tamen iram meam clementiâ temperabo, & poenis modum statuam. Næ

nobile

nobile atque immotum hoc est fidei calamitatibus exercitæ fulcrum, atque efficacissimum diffidentiae remedium. Indignè ferunt homines, si quis verbis eorum fidem habere dedigneretur. Et tu Deum ferre posse existimas, si ipsi etiam jurato non credas, qui veritas est? Quin potius certò statuas, quàm certum, terras universali eluvione posthac vastandas non esse; idque propter jusjurandum, quo se Noacho Deus obstrinxit: tam quoque certum, Deum te non deserturum, nec *situtum te tentari* (*supra id quod potes*, 1. Cor. 10. vers. 13. Montibus & collibus nihil firmitus, nihil immobilius; & locum mutare tamen, sedibusque suis dimoveri possunt. At non mutabit Dei in te misericordia: nec nutabit fedus illud gratiæ, quod tecum pactus est. Montes moveantur, imò corruant! at misericordia Dei erga te, suo gradu semper statuta est. Quod si hæc à te recessura non est, nec fides recedet: si fides non recedet, nec recedet consolatio: si denique consolatio recessura non est, vinctes omnia, afflictiones, persecutiones, tentationes, mortem ipsam. Hæc consolatione usus est in agone Gaspar Olevianus, fidelis Dei servus, & de Ecclesia, quâ calamo, quâ voce, optimè meritus. *Etiam si, inquiebat, visus, auditus, sermo recedant: at Dei gratia non recedet.* Faxit Dominus Jesus, ut & nobis hæc in omnibus afflictionibus ipsaque morte fixa sit consolatio. Nonnunquam Dei filii de peccatis suis gravissimè & insolabiliter anguntur. Davidis, peccatorum conscientia stimulati, sunt ista: *Non est pax in ossibus meis propter peccatum meum. Nam iniquitates meæ transcendunt caput meum; ut onus grave, graviores sunt quàm perferre queam.* Psal. 38. 4. 5. Sed & huic tristissimo atque acerbissimo animæ vulnere divinum isthoc medetur juramentum: *Ne vivam ego, dictum Domini Iehovi, si delektor morte improbi; sed delektor quum revertitur improbus à via sua, ut vivat: revertimini, revertimini à viis vestris pessimis; cur enim morere-*

moremini domus Israelis? Ezech. 33. 11. Sanè nescio, quò laxius & plenior affectu cor suum misericordissimum peccatori resipiscenti pandere Deus possit. Quum olim David de exilio in regnum reductus, Simeï maledico, culpam deprecanti, veniam juramento polliceretur, ac ipsi diceret, *Non es moriturus*, sc. per me, 2. Sam. 19. 24. Simeï veniæ vitæque securus, in regis jurejurando acquievit, nec rege vivo sceleris poenam luit. Quidni nos conscientia & sensu peccatorum nostrorum dejecti ac tantum non oppressi, Deo scelerum omnium remissionem jurejurando firmanti crederemus, ac paternum ejus affectum exoscularemur? Porro non desunt, quos fidei infirmitas sollicitos reddit. Pater Lunatici hoc unum in votis habebat: *Domine, succurre incredulitati meæ.* Marc. 9. 24. Hic nos consolari & sustentare debet Christi optatum juramentum: *Amen dico vobis, si habeatis fidem quantum est granum sinapis, dicetis huic monti, Transgreditor hinc illuc: & demigrabit: & nihil impossibile vobis erit.* Matth. 17. 20. Denique ubi mors fores cordis nostri pulsatur, & frigidus sudor è toto corpore manat, omnisque spes in ultimo hoc agone labascere videtur, in lætam certamque melioris atque perrennis vitæ spem nos erigat Christi jusjurandum: *Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: sed transivit à morte in vitam.* Ioan. 5. 24. Tale fuit Christi juramentum, quo latroni in Cruce pendenti, & animam jamjam efflaturus, regnum, crucifixo coelum, damnato paradysum promisit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Luc. 23. 43. Iniquum judicabant Ægyptij, quibus citra juramentum fides habita esset, his de eodem contractu juratis fidem denegari. Diodor. Sicul. libr. 1. Biblioth. cap. 79. Quum verò quodlibet Christi verbum, veritas sit, Ioan. 17. vers. 17. & quum omnes promissiones Dei in Christo sint Etiam & Amen; 2. Cor. 1. v. 20.

judicia Dei à conspectu eorum: ideoque dicunt cum animo suo, non dimovebimur; ullà etatenon futuri sumus in malo. Psal. 10. 5. 6. Verùm quascunque copias habeant, & quibuscunque amicis ac clientelis communiti sint; nunquam animi sui superbiam impunè laturi sunt. Nam Deus solus omnes eorum copias & clientelas, & uno digitulo omnes manus, quibus sustentantur, dissipare novit. Prophetam ad-eamus & audiamus: *Oculis*, inquit, *altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum: editusque erit Iehova die illà. Quum dies Iehovæ exercituum erit contra omnem superbum & excessum, & contra omnem elatum, ut demittatur: & contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis, & contra omnes montes celsissimos, & contra omnem murum munitum, & contra omnes naves Oceani, & contra omnes colles elatissimos, & contra omnem turrim altam, & contra omnes imagines desideratissimas. Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum, editusque erit Iehova solus die illà. Esai. 2. 11 — 17.* Huc etiam spectant illa Salomonis: *Abominatio est Iehovæ omnis altus anima: conjunctis operis non consequitur impunitatem.* Prov. 16. 5. Hinc apertissimè colligimus, quantam vim & ἐμφαση habeat conjunctio, *Nisi*, ad excitandos hominum animos ad amorem & studium humilitatis, ac odium atque fugam superbiæ & ambitionis. Sed idem, proh dolor! Christo cum hominibus sit, quod Bohazo cum propinquo suo. Propinquus iste agrum ab Elime-loco relictum, jure propinquitatis vindicaturus erat: at ubi conditionis de ducenda Rutha audiebat mentionem, jure suo cessit. Ruth. 4. Et coelestem hæreditatem nemo non est qui adire cupiat: interim plerique humilitati studere nolunt, & superbiæ renunciare.

4. Denique ut fortius moveat Christus, & ambitiosis omnem spem regni cælorum occupandi præcidat, duplici utitur negatione, & μή, q. d. *non non*, h. e. *nequaquam* ingre-

diemini

diemini in regnum cælorum. Gemina negatio fortius & efficacius negat. Nimirum totus in eo est Christus, ut ab ambitione suos dehortetur atque avocet: ideoque omnis generis persuasoriis rationibus & assertionibus utitur; *dicat: juramento* confirmat: conditionem maximè necessariam apponit: denique, ut arctius & vehementius stringat, bis negat; quemadmodū si quis, non contentus simpliciter quid alicui negasse, ingeminaret illud: *non faciam, non faciam.* Utrique hîc palàm facit, roto se animo ab ista re abhorrire. Exempli gratià: David significaturus tūm affectus ardorem, quo se omni dignitate, meritis omnibus exuit, tūm solà se Dei gratuità misericordià niti, nec quicquam nisi Dei gloriam spectare, ingeminat illud: *Non nobis, Iehova, non nobis, sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.* Ps. 115. 1. Adjungo Catulli illud, Epigr. 14. *Non, non hoc tibi, false, sic abibit.*

Ufus ad prædicationem.

QUum Christus nos tam seriò, tantàque verborum multiplicatione atque iteratione à superbia avocet; monitis ipsius fidem adhibeamus ac pareamus. Satis ad persuadendum fuisset, semel hoc Christum dixisse: sed quum furdiores nos simus, vel saltem tardiores ad auscultandum, sæpe nobis aurem vellicat, ac identidem eadem repetit. Ita de se Paulus: *Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.* Philip. 3. v. 1. Ergo socordia excussà, celeres simus ad audiendum. Iac. 1. 19. Ac quum Christo molestum non sit, iterum atque iterum nos hac de re, quò cautiore simus & studiosiores, commonefacere: nobis multo minus molestum sit, quod monet iterum atque iterum audire, memorique mente retinere. Simulac Deus terræ & arboribus mandat, ut vim sibi inditam exerant, dicto con-

R 3

festim.

festim sunt audientes, ac fructus in species suas edunt. Inde Psaltes : *Deo, inquit, emittente sermonem suum in terram, quàm celerrimè excurrit verbum ejus.* Psal. 147. v. 15. Quidni nos ad imaginem Dei creati, ratione præditi, à Christo redempti, & in spem vivam melioris vitæ regeniti, patulis auribus promptisque cordibus Dei jussa exciperemus, & executioni mox mandaremus? Qui salutem desiderat, verbum salutis celeriter audiat : qui se Dei filium esse credit, libenter Patrem suum coelestem in Scripturis & ministerio Ecclesiæ loquentem audiat : quicumque se portionem primitiarum Dei esse putat, se auresque suas Deo offerat & consecret. Auris bona est, quæ libenter atque velociter Deum audit : Auditor bonus est, qui celer est ad audiendum, sapiens ad intelligendum, & paratus ad faciendum : qui audienda audit, credenda credit, facienda facit. Cibus mentis, est sermo veritatis : qui autem esuriunt, cibum sibi propositum libenter capiunt. Verbum Dei est candela accensa : qui tenebras fugiunt & horrent, ac lucem amant, candelam amant, promptèque ad eam accedunt. Deus se nobis liberaliter offert, ad docendum velox ac paratus est : nos igitur illi dociles præbeamus, & ad audiendum veloces simus atque impigri. Ac sanè gravissima sunt argumenta, quibus ad studium humilitatis erga Deum meritò excitari debemus. Ob oculos nobis statuamus sanctissimam & verendam Dei majestatem, infinitamque potentiam. Hæc consideratione motus Jobus (qui impatientiâ victus, in Deum insurrexerat & murmurârat) modestè se Deo submitit. Quum enim Jehova ei dixisset : *An is qui contendit cum Omnipotente, erudit eum? Qui increpat Deum, respondeat ad istud.* Itaque respondens Jobus Iehovæ, dixit : *En vilis sum : quid responderem tibi? Manum meam appono ad os meum. Semel loquutus sum, sed non respondebo amplius : aut iterum, sed non pergam.* Job. 39. 35.—38. Eodem argumento Paulus os ob-

struit

struit arrogantibus & iniquis divinorum judiciorum ac prædestinationis hominum censoribus : *Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex adverso responsas Deo? num dicet figmentum fictori, Cur me tale fecisti? Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud vas ad decus, aliud verò ad dedecus?* Rom. 9. 20. 21. Hoc consilio Petrus, humilitatis præco indefessus, unicè inculcat illud : *Submittite vos robustæ manui Dei.* 1. Epist. 5. vers. 6. Neminem animi submissio in contemptum adducit, quum Deus cujus nomine se submittit, & qui omnia sapientissimè administrat, humiles in altum evehat, ubi illi fuerit opportunum. Adhæc humilitatis incentivum est acris & attenta cogitatio naturæ & salutarium esse & quum nobilissimæ hujus virtutis. Quid gloriosius, quàm esse domum vel templum Dei viventis? Atqui humilitas animam hominis aptam reddit, ut fiat Dei habitaculum. I estis ipse Deus : *Ubinam esset domus quam edificaretis mihi? & ubinam locus quietis meæ? In hunc intueor, in pauperem & contritum spiritu, ac trepidantem ad verbum meum.* Esai. 66. 1. 2. Pauperes spiritu & contriti, Dei sunt templum & sedes, de quibus alibi : *Habitabo in eis & inambulabo : & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.* 2. Cor. 6. 16. Quid jucundius & salutaris, quàm si quis gratum & bonæ fragrantiae sacrificium Deo offerre queat? At Davidis sunt ista : *Sacrificia Dei sunt spiritus fractus : animum fractum & contritum, ô Deus, non spernus.* Psal. 51. 19. Ecquid dulcius, honestius & utilius verâ sapientiâ? Est illa vitæ magistra, animi medicina, lumen cordis, viaticum certissimum, thesaurus pretiosissimus, felicitatis & libertatis origo, omniumque virtutum regina. Ubi verò illa reperitur? Disertè Salomon : *Apud modestos est sapientia.* Prov. 11. 2. Atque huc vergit pium isthoc Pauli monitum : *Per gratiam quæ mihi data est, edico cuiusvis versanti inter vos, ne supra modum sapiat ultra quàm oportet sapere : sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus*

Deus partitus est mensuram fidei. Rom. 12. 3. Quid multis? Humilitas omnium aliarum virtutum est mater, & singulare animæ ornamentum. Paulus clamat: *Induimini animi submissione.* Col. 3. 12. Petrus iucclamat: *Submissione animi estote intus ornati.* 1. Petr. 5. v. 5. Humilitate comite, continentia in admiratione est, & fides fit amabilior, & iustitia purgator, & verior misericordiae fructus, & resipiscencia tunc maximè commendabilis est, quando cum humilitate conjugata est. Quasi via quædam est humilitas, & finis, & quodcunque vel esse vel cogitari possit fulcrum, accuratumque præsidium bonorum omnium, virtutumque terminus & requies, & portus salutaris, & locus tutus, ultrà quem progredi longius minimè fas est: sed victores hîc firmiter insistentes, ipse reconditorum sibi præmiorum sese oblectant. Non tam vestimenta ornant corpus, quàm humilitas animam. Vestimenta veterascunt, & à tineis vorantur. Humilitas semper splendet, & quò diutius colitur, eò amplius hominem ornat. Vestimentis destitutus, turpis apparet in oculis hominum; humilitate vacuus, in oculis Dei, Angelorum, & piorum. Tanto quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi. Superbia venenum & dehonestamentum est omnium virtutum & rectè factorum. Verè ut dixerit Hipponensium Præsul: *Magis placet Deo humilitas in malis factis, quàm superbia in bonis.* August. in Psal. 93. Quisquis cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi paleas in ventum portat. Ab hac causa Deus iudicavit, latius esse sanctissimum suum Apostolum ab angelo Satan colaphis cædi, quàm vitio superbiæ inflari. 2. Cor. 12. 7. Porro vehementer homines ad animi submissionem excitant promissiones, à Deo humilibus factæ. *In pauperes & contritos spiritu Iehova intuetur.* Esai. 66. 2. At in lucida & gratiosa Dei facie, salus est. *Deus submissis dat gratiam.* Jac. 4. 6. Dei gratia locupletissimus & inexhaustus piorum est the-

thesaurus. Deus *humiles extollit*, vers. 10. Quos autem Deus extollit, verè gloriosi sunt. Salomon præmia humilitatis falciculo hoc complectitur: *Premium demissionis animi cum reverentia Iehovæ; sunt divitiæ, & honor, & vita.* Prov. 22. 4. Amplissima & opima præmia sunt *divitiæ, honor, & vita*, ex quibus singula seorsim magno studio, & summâ contentione, maximisque vigiliis quærentur. Brevissimum compendium hæc omnia assequendi, Spiritu sancto indice atque iudice, est humilitas. Humano iudicio, qui submisso est animo, omnibus hisce commodis vel maximè privandus videtur: utpote qui ob animi demissionem ab omnibus diripiatur & calcetur. Contrà ambitiosos, arrogantes, & superbos facillimè divitias, honorem & vitam acquirere, mundi filij existimant. Aliter Dei Spiritus: hic submissis animo adjudicat divitias, honorem, & vitam. Et sanè hos Deus benedictione *divitiarum* ornat. Quemadmodum enim valles, aquarum ex montibus decursu sæcundantur: Sic humiles benedictione Dei, quæ una divites reddere potest, locupletantur. Hujus exemplum extat in Abrahamo, qui postquam singulari animi submissione Loro cessisset, & optionem dedisset, ut, quam illi partem agri adliberet, eligeret; illico promissionem latifundij, & amplissimæ hæreditatis accepit: Gen. 13. 14. & seqq. quum Lorus, arrogantiae suæ mercedem, omnium iacturam passus sit. Ibid. cap. 14. *Honorem* porro haberi his, qui animo sunt humili & submisso, declarat proverbium sæpius decantatum: *Qui cumque sese deprimit, extolletur: sicut contrà: Qui se extollit, deprimetur.* Cui consonat Salomonicum illud: *Ante confractionem attollit se animus viri: anteit verò honorem abjectio.* Prov. 18. v. 12. Denique *vita* humilibus promittitur, non tantum temporalis, quam in pace transigunt: sed inprimis æterna. Hinc Servator: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Matth. 5. 3. Præterea absque animi

nimi demissione nec Deus quæri & inveniri, nec ira ejus à nobis averti potest. Perspicue Tzephanias Propheta: *Quærite Iehovam omnes humiles terræ, qui iudicium ejus operati estis: quærite iustitiam, quærite humilitatem, fortè abscondemi- ni vos in die furoris Iehovæ.* cap. 2. v. 3. De Rechabhamo & principibus Israelis, qui peccatis suis Deum provocârunt, & resipuerant, scriptum extat: *Tunc deprimentes se principes I- fraelis & Rex, dixerunt: Iustus est Iehova. Quos quum videret Iehova seipsos depressisse, fuit verbum Iehovæ ad Sobemahjam di- cendo, depresserunt seipsos, non perdam eos: sed præstabo eis mox liberationem, neque effundetur excarescentia mea super Ierusha- laima per Schischakum.* 2. Chron. 12. 6. 7. Eos amanter De- us complectitur, qui se sub potentiam ejus submittunt: *O- culos verdè elatos dejicit.* Psal. 18. vers. 28. Leo animal gene- rosus, nisi fame urgeatur, prostratis dicitur parcere, quod ingentis animi esse declarant illa verba Poëtæ:

*Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,
Et faciles motus mens generosa capit.*

Si hæc igitur placabilitas veræ nobilitatis est nota, quid illa infinita faciet majestas, ubi se homo supplex coram illâ demiserit? Nimirum, *Sublimis & elatus cum eo qui attritus est demissusque spiritu habitabit, ut vivum conservet spiritum de- missorum, & vivum conservet animum contritorum.* Esai. 57. vers. 19.

II. *Atrocitatem effectus noxii ambitionis atque superbiæ* Christus hisce verbis exprimit: *Nequaquâ ingrediemini in re- gnum cælorum. Regnum cælorum hîc non lumitur eo sensu, quo id Apostoli pro regno terreno à Christo instituendo, intelle- xerant: sed notat cælum cælorum, coelestemq; gloriam & felicitatem. Vocatur autem regnum cælorum, quia in coelis il- lud electis Dei hæredibus & Christi cohæredibus paratum est. Regni hujus Rex est sacrosancta Trinitas, Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Unde Deus cæli ab Abrahamo appel-*

appellatur. Gen. 24. 3. *Et cælum thronus Dei* dicitur Matth. 5. 34. *David canit: Ipsi cæli, cæli sunt Iehovæ.* Psal. 115. 16. *Assessores, aulici, & locii Regis regum sunt tûm An- geli electi, qui cælestes exercitus,* 1. Reg. 22. 19. *principatus, potestates, dominationes,* Eph. 1. 21. *nuncupantur: tûm be- ati homines, quos regum nomine Deus dignatur,* Apoc. 1. 6. & quos Christus in regni sui societatem recipit, dicens: *Ego paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum, ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedeat super thro- nos, judicantes duodecim tribus Israël.* Luc. 22. 29. 30. *Lex regni istius est charitas, quæ nunquam excidit.* 1. Cor. 13. 8. Opera & exercitia regnicolarum, sunt Dei Trin- Unius lau- datio & celebratio. Gloria eorum in glorioso Dei aspectu sita est. Privilegia, sunt immunitas à peccato, miseriâ, morte, hostibus omnibus. *In hoc regnum non ingredientur ambiciosi.* Humilitas regia est via, quâ ad Deum itur atque pervenitur. Qui viam istam non calcant, regni cælorum hæreditatem non accipiunt. Istud autem probè hîc obser- vandum, non dicere Christum, *Non eritis maximi in regno cælorum:* quod tolerabilius fuisset. *David limen in domo Dei sui frequentare elegit.* Psal. 84. 11. Sed Servator ait: *Non ingrediemini in regnum cælorum.* q. d. Si tales, uti coepistis, esse perrexeritis, & ad puerulorum similitudinem redire no- lueritis, atque ab hac perversa vestra regnandi cupiditate ad veram animi submissionem converti, tam abest, ut maximi sitis futuri in regno cælorum, ut ne ullam quidem portio- nem, imò ne aditum quidem sitis habituri ad regnum cæ- lorum. Tolerabile esset, si excluderet à vili quodam con- fortio: verum excludi à regno cælorum, in quo sola vita est ac sempiterna felicitas, id demum conscientia non pror- sus impiæ durissimum est & horrore plenissimum. Dice- ret saltē, *Difficulter introibitis in regnum cælorum:* quod de divitibus ait. Matth. 19. 23. vel, metuendum ne non sitis ingref-

ingressuri, non omnem spem ingressus incideret. At dicens, *Nequaquam ingrediemini*; prorsus omnem intrandi spem amputat, nisi conversi efficiamur ut pueruli. Nempe hoc ingenii Deus habet, ut quamvis elati animi superbiam excretur, & vicissim humilitatem contritæ mentis complectatur. Inde est illud Christi: *Quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.* Luc. 16. 15. Hoc animo Deum præditum esse, satis fuerit certò scire. Quare verò talis sit nihil opus est scrutari. Si tamen causam vis nosse, eam facillè damus. *Deus gloriam suam alteri non vult dare.* Esai. 42. 8. nec pati ut virtutum & dotium, quæ in nobis sunt, laudem, vel minimâ particulâ, ad nos avertamus. At superbus sibi tribuit, horrendo sacrilegio, quæ Dei sunt, & Deo laudem suffuratur. Deus fortis zelotes hoc ferre non potest: quemadmodum vir æmulus concitatur, amorem & benevolentiam sibi soli debitam, aliò videns aut suspicans ab uxore conferri, & cum aliis communicari.

Ulus ad παιδείαν.

Quicumque ergo regno cœlorum non volunt excludi, nec æternum perire, superbiam abnegent. Stat enim illud Mariæ: *Deus detrahit potentes à thronis, & extulit humiles.* Luc. 1. v. 52. Quicumque se extollit, deprimetur. Haud ignotum id ipsis Gentibus. Chilonem ferunt interrogasse Æsopum, quidnâ faceret Iuppiter? eumque respondisse: *Excelsa humiliat, & humilia extollit.* Laert. libr. 1. Cui congruenter Plato, qui suo seculo omnium mortalium sapientissimus fuit habitus, libr. de Legibus: *Qui superbiam elatus est, quod honoribus antecellat, vel corporis formâ polleat, quâ cum juvenilis animus dementiâ simul ardeat & petulantia, quasi nec principe nec duce ullo indigeat, sed aliorum ipse sufficiens du-*

tor.

Nec sit, is penitus à Deo deseritur. Nec aliter Xenophon, Philosophus Atheniensis: *Deo, uti quidem videtur, volupe est eos qui parvi sunt, magnos; qui magni sunt, parvos facere.* Libr. 6. Histor. Græc. Videmus juncos & virgulta, quæ facillè flectuntur, & vento sese submitunt, coortâ tempestate permanere firma atque infracta: magnas verè arbores, quantumvis robustæ & stabiles videantur, turbinis impetu plerumque frangi, quassari & eradicari cernimus: Ita nemo apud Dei tribunal perit, damnatur & destruitur, nisi qui superbè se extollit, obfirmatæque suam virtutem & propriam justitiam obtendit. Est enim instar fulminis, quod vim suam non nisi in res oppositas & reluctantes exerit: sed adversus tumulum, fascem laneum, aut aliud quid cedens: & molle ictus ejus statim retunditur & languescit. Et sic Apostolus: *Deus superbis obstitit, submissis autem dat gratiam.* 1. Petr. 5. vers. 5. Quid de mendico statueremus, qui quum ne unum quidem indusium haberet, se tamen opulentissimum jactaret, nec in conventu primam sedem detrectaret? annon hunc nebulonem flagris dignum judicemus? Si quis etiam reus & convictus criminis, in impudentia tamen persisteret, neque se apud judicem demittere nec veniam orare dignaretur, nonne dignus esset quicum jure summo ageretur? Sic itaque si homo inopiâ, ignorantia, & vitiis dissimulatis, se divitè, doctum & virtute præditum credit, & hoc nomine in Dei conspectu gloriatur, ipse se indignum reddit Dei misericordiâ, cujus aliquatenus capax esset, si cū humili miseriæ suæ confessione opem ejus imploraret: adeoque suâ culpâ cœlo exclusus, in pœnas infernales ruit. Hujus rei insigne extat exemplū in Phariseo illo & Publicano: quorum hic justior Deoq; acceptior, peccata confessus, quàm ille, justitiâ suâ prædicatâ, pronuntiatur. Luc. 18. 14. Homo enim humilitate facit, ut Deus delictorum ipsius obliviscatur, nec ea plectat: quemadmodum contra superbiam

efficit, ut, si qua sunt ejus bona opera, ea idem Deus negligat, nec remuneretur. Licet, si propriè loquamur, ubi nulla humilitas, ibidem nulla sit fides: ubi nulla fides, ibi nec virtus ulla, eo nomime digna, reperiatur. Crescente superbiâ, crescunt ignominia & poenæ, decrescit Dei benedictio. Semper à virtute & veritate aliena est superbia: neque ipsa solùm peccatum est maximum, sed omnis peccati principium. Origo, inquam, est omnium criminum, & ruina cunctarum virtutum, ipsa in peccato prima, & in confectu postrema est, adeoque sentina quædam & colluvies vitiorum, & radix omnis mali, quæ bonis insidiatur operibus, & fidei maximè resistit, quæque à Deo hominem separat. Quo fit, ut pro felicitate eam tandem excipiat infelicitas, & insolentiam æterna sequatur ignominia. His cognatum est Senecæ illud dictum symbolicum: *Felix se erigendo, felicitatem amittit.* Omnis superbia tantum in imo jacet, quantum in altum se erigit, tantoque profundius labitur, quanto excelsius elevatur. Qui per propriam superbiam attollitur, per Dei justitiam inclinatur. Superbiâ de superis ad ima præcipitat: humilitas ab imis ad alta levat. In cælo nata est superbia, sed velut immemor, quâ viâ inde cecidit, illuc postea redire non potuit. Ecquis servum in domo suâ ferret, qui, hero spreto, omnia sibi ejus bona vendicaret? Quis subditum in regno, qui se domino ac regi, à quo omnia quæ habet, accepit, nihil debere pronunciaret? Et Deus in cælum eum admitteret, qui gloriæ ipsius derogat? Fatuus & infidelis est servus, qui de bonis domini sui vult superbire. Diabolus propter superbiam ex regno cœlesti expulsum est. *Qui propter splendorem Lucifer, propter superbiam Caligo & factus & dictus est.* Nazianz. in Natalem Salvatoris. Sic Bernardus Serm. 22. In Cantic. *Angeli superbiæ lapsu irremediabili corruentes, redimi deinceps non merentur.* O miserrimos,

mos, qui quum in cœlesti gloriâ nondum fuerint, per superbiæ viam eò contendunt! Quid causæ est, cur Adamus, quem tantâ pulchritudine, tot tantisque dotibus creatum Deus nobilitarat, plures collaturus in ipsius obedientia perseveranti: cur, inquam, is cum suis posteris in tot ac tanta infortunia incidit, & omnibus tum corporis tum animi dotibus, quibus abundabat, privatus fuit? Nonne hoc perduto ambitionis vitio impulsus, nec suâ conditione, nec principatu, & in omnia terrena imperio contentus, sese Deo æqualem esse concupivit, ac propterea, Deo nimirum hanc audaciam, tanquam sædam ingratitudinem indigne, & meritò quidem, ferente, quàm ad altissima contendit, tam in infima deturbatus est? Et tu ad cœlestem paradysum per superbiæ viam pervenire cupis? Quamobrem Cainus, natu major Adami filius, in quo ille & Eva principio suam spem omnem posuerant, quod hunc esse semen illud, ad conterendum serpentis caput & potentiam promissum, crederent: cur tantum odium & invidiam adversus fratrem concepit, ut, quo illi satisfaceret, parricidium suscipere auderet, nec judicii divini, nec consanguinitatis, nec parentum offensionis, nec ignominie æternæ, nec poenæ tanto scelere debitæ ac paratæ cogitatione averteretur, præsertim quum exemplo esset pater, qui paulo antè horto illo amænissimo ejectus fuerat, & à præsentia & gratia divina, proinde à vera & solida felicitate procul amandatus, quod Dei imperiū violasset, ac delictū multo in speciem eo, quod moliebatur, levius, admisisset? Cur postea, oburgatus à Deo, tantulâ poenitentiâ ductus est? Cur tantulum excommunicatio, & paterni consortii ac præsentie divinæ privatio ipsi doluit, nisi quod ita ob primogenituram tumeret atque arrogans esset, ut nulla in re sibi fratrem anteponi ferre posset? Itaque maledixit & rejecit illum Deus, magis ferociam ejus & arrogantiam, quam vel parricidium illud.

lud, maximè tamen execrandum, & nefarium, detestatus. Gen. 4. Core, Dathan & Abirom, cum suâ cohorte, postquam stultâ arrogantia sese Mosi æquassent, nonne hiatu terræ vivi absorpti sunt in oculis universi populi? Num. 16. 33. Væ verò iis qui regno cœlorum exclusi, in infernum amandantur! Tenebrarum hoc regnum est: in quo rex, Diabolus; socii, damnati omnes; cibus & potus, miseriæ nunquam finiendæ. Ita enim Prophetarum Veteris Testamenti Ocellus: *Vermis damnatorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, eruntque nauseæ omni carni.* Esai. 66. 24. Dirum supplicium. Vermes in vivo corpore enati dies noctesque hominem rodunt, & diris mirisque modis excruciant; ut videre est in Antiocho Epiphane, 2. Maccab. 9. 9. & Herode, Act. 12. 23. Ita damnatos sine intermissione arrosurus est *vermis* conscientiæ. Atqui *inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est major tribulatio, quàm conscientia delictorum*: quemadmodum Augustinus, gemma priscorum Patrū, & Antistitum sidus, experientiæ convenientissimè dixit, in Psal. 45. Grande supplicium est patri, si filij supplicio capitali debeat interesse spectator: sed multo majus est, si ipse pater cogatur esse carnifex: longè maximum, si patibulum, cui filius suffixus, ante ædes statuat, quotidie aspiciendum. At hæc omnia, & ludicra, & nulla sunt, ad illud supplicij genus, cum suus ipse carnifex est reus, cum seipsum dentibus commordet, dilaniat, laceratque moribus conscientiæ perpetuis. Dum hîc vivunt impij, hoc conscientie macellū suas habet ferias: subinde hos oblatrantis conscientiæ morsus nonnihil distinent, aut arte fallaci eludunt, aut certè deliniunt nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo, modò hilariùs comessando, modò huc illuc commigrando, & saltem dormiendo hos angores fallunt. At verò in illa Crudelitatis arce, in regno Diaboli, nulla quietis intervalla, interpirationes nullæ, non somnus

somnus, non quies, nulla lectio, nullæ comessationes, consolatio nulla, dies noctesque conscientie vipera laniatum undique pectus perrodet. Torquebit autem illos æternæ noctis inquilinos conscientia, tum ob amissionem æternæ gloriæ: obseratum est cœlum, obseratus est tartarus, nullus hinc transitus illuc: actum est, epulum cœleste neglectū est neglectu irreparabili: spes nulla beatitudinis: vermem qui damnatos rodere coepit, non excutient à se amplius. tum ob virtutis neglectum & peccatorum cumulum: omnia ordine conscientia velut è syllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ socorditer omissa. tum denique ob aspernationem divinæ gratiæ. Adhæc ut nulli exquisitiores cruciatus cogitari possunt ab homine, quàm ustulationis. *Ignis suppliciorum ultimum.* Curt. lib. 6. cap. 12. Ita nullæ cruciabiliores poenæ, quàm impiorum apud inferos. *Ignis eorum non exstinguetur.* Ira Dei ignem æternæ damnationis perpetuò, instar sulphurei torrentis, succendet. Verba Christi iudicis planissima sunt & apertissima: *Exsecrati, abite à me in ignem æternum.* Matth. 25. 41. Hoc ignis æterni supplicium tam succinctè quàm nervosè Prosper cogitandum subjicit, libr. 3. De vita contempl. cap. 12. Verba ipsius cedro digna, hæc sunt: *Continuus gemitus, cruciatus æternus, dolor summus, pœnalis sensus, torquent animas, nec extorquent, puniunt corpora damnata, nec finiunt. Quos ideo sibi deputatos ignis inextinguibilis non exstinguit, ut permanente sentiendi vitâ, pœna permaneat, & ad dolendum magis, quàm ad vivendum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis vivacibus immortalitas secundæ mortis occidat.* Quemadmodum nullum est apud nos supplicium, quod igne acriùs torqueat; Sic nullum est quod citiùs torquere desinat, & consumat. Verùm ignis infernalis & acutissimè cruciat, & cruciare nunquā cessat. Ipsum Deū audite: *Ignē accendistis in ira mea, qui usque in seculum inflammabitur.* Jer. 17. 4. Pulvis tormenta-

mentarius, quo æternus ignis succenditur, *est ira Dei*. Denique ut ignominia civilis gravissima est: Ita gravissimum longè erit, expositum esse opprobriis beatorum hominum, ipsique Deo esse abominationi. *Adejusmodi verò opprobria & contemptum æternum expergiscentur* impii. Dan. 12. 2. Tùm autem rectiùs infernalium poenarum percipimus gravitatem, ubi earum cogitamus æternitatem. Est in inferno flamma furens, & sine fine perurens. Vita damnatorum est sine fine mori: mors eorum est in æternis poenis vivere. Nec, qui torquet, fatigatur; nec, qui torquetur, aliquando moritur. Sic ignis ibi consumit, ut tamen semper refervet: sic tormenta ibi augentur, ut tamen semper renoventur. Sine ullo unquam sine aliquem torquendum esse, id verò ultrà omnes desperationis fertur terminos. Quid enim gravius, quàm semper velle, quod nunquam erit, & semper nolle, quod nunquam non erit. In æternū damnati non assequuntur, quod volunt: & quod nolunt, in æternū pati cogentur. Æternitas ultrà omnem modum supplicia damnatorum exaggerat. Gravis est damnatorū poena, propter suppliciorum acerbiteriam; gravior est, propter suppliciorum diversitatem; gravissima, propter suppliciorum æternitatem. Mors erit ibi sine morte; finis erit sine fine; defectus sine defectu, quia mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Quærent damnati vitā, & non inveniēt: quærent mortē, & mors fugiet ab eis. Quid tristius ac miserius, quā ita mori, ut semper vivas: ita vivere, ut semper moriaris? Overò felicissimos humiles, qui *in regnū celorum ingredientur*! Tām magna regni celorū sunt bona atq; privilegia, ut mēsurari non possint; tām multa, ut numerari nequeant; tām pretiosa, nemo ut ea æstimare queat. Erit ibi corporum æterna sanitas, erit animorum summa puritas, erit gloriæ & voluptatis diviniæ ubertas, erit perpetua Angelorum & sanctorum familiaritas, erit stupenda corporum claritas. Gaudebunt

debunt electi propter loci amœnitatem, quem possidebunt; propter jucundam societatem, in qua regnabunt; propter corporis glorificationē, quam habebunt; propter mundum, quem contemserunt; propter infernum, quem evaserunt. Erit ibi vita sine morte, lætitia sine tristitia, lux sine tenebris, gloria sine ignominia, exaltatio sine depreffione, regnum sine perturbatione, pax sine bello, justitia sine peccato. Neque in regnum tantum celorum ingressuri sunt demissi animo; sed & *reges* ipsi futuri, quippe honore & gloriā æternā à Christo regum Rege coronandi, & æternum cum ipse regnum obtenturi. Apoc. 1. 6. Sanctissima Trinitas erit perfectio desideriorum nostrorum, quam sine fine videbimus, sine fastidio amabimus, sine defatigatione laudabimus. Deum videre, superabit omnia gaudia. Christum videre, cum Christo vivere, Christum audire, cum Christo regnare, superabit omnia cordis nostri desideria. Vita æterna est visio Dei sine defectu, & amor sine fastidio. Verbo dicam: Quod Deus præparavit diligentibus ipsum, fide non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgreditur, verbis non enunciatur: acquiri potest, comprehendi & enunciari non potest. Quemadmodum summum adjectionem non recipit: (ecquid enim supra summum?) ita ne beata quidem vita, quæ sine summo bono non est. Verè non nemo: *Iustorum vita palmæ comparatur, quia palma inferiùs tacta aspera est, & quasi aridis corticibus obvoluta, superiùs verò visu & fructibus pulchra: inferiùs corticum suorum involutionibus angustatur, sed superiùs amplitudine pulchræ viriditatis expanditur: Sic etiam electorum vita, despecta inferiùs, superiùs pulchra: in imo quasi multis corticibus obvolvitur, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo verò illa quasi pulchræ viriditatis foliis amplitudine retributionis expanditur.*

II. EFFECTUS UTILIS.

ECquod verò humilitatis præmium? Dulcissimè Christus: *Quisquis, ait, demiserit sese, sicut puerulus iste, is est maximus ille in regno cælorum.* vers. 4. Duo hic nota: 1. Quibus Christus præmium polliceatur? Nimirum his qui sese demittunt, sicut puerulus. Demittunt autem sese, qui verissimâ & intimâ sui agnitione sibi ipsis vilescunt, omnisque propriæ virtutis, sapientiæ & iustitiæ fiduciâ exinaniti, se coram Deo prosternunt, ac in eo solo omnia bona per Christum quærunt. Ist hæc demissio sui ipsius circa duo objecta versatur, Deum & homines. Demissio coram Deo est verus timor Dei, ex agnitione nostræ infirmitatis, & bonitate Dei erga nos natus. Talis fuit Regis Manassis in carcere, qui quum genua corporis, propter carceris angustiam, & arcta chalybea vincula, quibus constrictus erat, flectere non posset, flexit genua cordis. Orat. Manass. vers. 11. Ita Abrahamus sese demisit, quando sepulverem & cinerem fassus est. Gen. 18. v. 27. Demissio vera coram hominibus est sincera dilectio, quâ nos nemini superbè præferimus, sed omnibus nos sincerè accommodamus. Hujus demissionis exemplum maximum in Filio Dei habemus, qui quum omnium Dominus esset, omnium servus factus est. Hinc Paulus: *Is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui quum esset in forma Dei, non duxit esse rapinam, parem esse cum Deo: sed ipse sese inaniavit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus.* Philip. 2. 5. 6. 7. Et paulò antè dixerat: *Nihil gerite per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alijs alios existiment sibi præcellere.* Ibid. vers. 3. Hæc demissio, non tam in verbis, gestibus, & factis externis (ex quibus qui iudicium fert, facillè decipitur) quàm in animo consistit, ut quis dicere possit cum Davide: *Non superbit cor meum.* Psal.

Psal. 131. 1. Si enim cor intus tumeat & insolenter se efferrat, demissio quæ foris se prodit, mera est simulatio. Ideo Paulus indui nos jubet *animi demissione.* Col. 3. vers. 12. Et de Christo, cujus actio vitæ nostræ est institutio, dicitur, quòd *humilis sit corde.* Matth. 11. vers. 29. Hæc est illa spiritus paupertas, de qua Servator: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Matth. 5. vers. 3. Ist hæc sui ipsius demissio propria Christianorum est nota: de qua Augustinus Epistolâ 56. ad Dioscorum: *Ne aliam tibi ad capeffendam & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita est ab illo qui gressuum nostrorum tanquam Deus videt infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem: non quòd alia non sint præcepta quæ dicantur; sed nisi humilitas omnia quæcunque benefacimus & præcefferit, & comitetur, & consequuta fuerit, & proposita quam intueamur, & apposta cui adhaereamus, & imposita quâ reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia. Vitia quippe cetera in peccatis, superbia verò etiam in rectè factis timenda est, ne illa quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Itaque sicut Rhetor ille nobilissimus (Demosthenem intelligit) cum interrogatus esset, quid ei primum videretur in eloquentiæ præceptis observari oportere, Pronunciationem dicitur respondisse: cum quæreretur, quid secundo, eandem pronunciationem: quid tertio; nihil aliud quàm pronunciationem dixisse. Si interrogares, & quoties interrogares de præceptis Christianæ religionis, nihil me aliud respondere nisi humilitatem liberet; etsi fortè alia dicere necessitas cogeret. Similitudo ducta à puerulo sese demittente, suprà fufè explicata est.*

2. Præmium ipsum restat, quod his verbis Christus enunciat: *Is est maximus ille in regno cælorum. Maximum esse in regno cælorum, bifariam potest intelligi. 1. Ut idem sit quod officio maximum esse & sublimem, maximâque glo-*

riâ conspicuum. Hæc interpretatio fidei est analogâ
 Quamvis enim omnes ac singuli beati fruituri sint æternâ
 gloriâ; tamen & hoc certum, gloriæ istius gradus fore.
 Quod cum dicimus, duo supponimus, quæ in dubium vo-
 cari non debent. Primum est, gloriam & beatitudinem ob-
 jectivam unam & eandem omnibus tribuendam; quæ est
 Deus. Ita enim Paulus de coelesti gloria differens: *Deus,*
inquit, erit omnia in omnibus, 1. Cor. 15. v. 28. Alterum est,
 essentialem quoque beatitudinem unam eandemque o-
 mnes manere, quæ in gloriola Dei visione, plenâque eorum
 sanctificatione & glorificatione consistit. Omnes Deum
cernemus facie ad faciem. 1. Cor. 13. vers. 12. Omnes
statuemur in conspectu gloriæ Dei inculpatis cum exultatione.
Judæ Epist. vers. 24. Hæc pro certo habentes, statuimus
 diversitatem esse in gradibus hujus gloriæ & visionis clari-
 tate, pro Dei distribuentis illuminatione. Huc facit illud
 Apostoli: *Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor*
stellarum. stella enim stellæ præstat decore. Ita erit & resurre-
ctio mortuorum. quod perinde est, atque si dixisset: Gloriæ
 coelestis in sanctis erunt gradus: sicut sunt gradus lucis in
 stellis. 1. Cor. 15. vers. 41. 42. De ista gloriæ piorum post
 hanc vitam inæqualitate intelligendum quoque est testimo-
 nium Danielis: *Doctores splendebunt quasi splendore expansi:*
quique justificaverint multos, quasi stellæ splendebunt in sempiter-
na secula. cap. 12. vers. 3. Plures ejusdem seminis exant
 sacrae Scripturæ sententiæ, quibus idipsum confirmatur: ut
 quum Abrahamus, Isaacus & Jacobus primum *in regno cæ-*
lorum locum obtinere, & reliqui beati *cum illis accubaturi di-*
cuntur. Matth. 8. v. 11. Lazarus *ab angelis in sinum Abrahamæ aspor-*
tatus est. Luc. 16. 22. quare altiore Abrahamus loco accum-
 bit. Et notum est speciale promissum Apostolis à Christo
 factum: *Amen dico vobis, vos qui sequuti estis me, in regeneratio-*
ne, quum sederit Filius hominis in throno gloriæ sue, sedebitis vos
etiam

etiam, inquam, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus
Israel. Matth. 19. 28. Quamvis enim reliqui quoque *sancti*
mundum judicaturi dicantur; 1. Cor. 6. 2. nontamen is or-
 do, & hæc proximitas eis assignatur. Ac quum Servator
 ait: *In domo Patris mei habitationes multæ sunt;* Joan. 14. 2.
 de cœli capacitate id intelligendū vix videtur, quum de ea
 nemo unquam dubitavit: sed de distinctis honorum gradibus
 in vita coelesti. Paulus Theſſalonicenses *coronam suam in*
conspectu Domini nostri Iesu Christi in ejus adventu fore asserit:
 1. Theſſ. 2. 19. quod de omnibus beatis dici non potest.
 In Apocalypſi passim *quatuor animalibus & viginti quatuor*
Senioribus distincta loca & gradus in coelesti Jerusalem tri-
 buuntur. Rationibus quoque evidentibus diversi gloriæ
 coelestis gradus demonstrari possunt. Sicut *justū est apud De-*
um, vicissim reddere iis qui affliguntur relaxationem in revelatio-
ne Domini Iesu de cælo. 2. Theſſ. 1. vers. 7. Ita apud eum-
 dem justum est, iis qui multum fuerint afflicti, multum
 reddere relaxationis. Sic quo quisque se plus demiserit,
 eo altius extolletur, clariorque gloria & honore futurus
 est. Quod si Deus eum qui sese depreſſerit, exaltaturus est;
 utique eum qui valde sese depreſſerit, valde quoque
 est exaltaturus; idque ex gratia. Huc & illud facit, quod
 Scriptura passim inculcat, *Deum unicuique secundum opera i-*
psius redditurum. Rom. 2. 6. 2. Cor. 5. 10. & alibi. Nec
 est quod quis reſſerat, phraſin istam *secundum opera,* non no-
 tare præmij gradum, sed qualitatem duntaxat compensati-
 onis, h. e. malis malè, bonis bene futurum. Nam Scriptu-
 ra latiùs gratioſam mercedem extendit. Paulū testem cito:
Qui, inquit, ſerit parvè, parvè etiam metet, & qui ſerit benignè,
benignè etiam metet. 2. Cor. 9. 6. Non est hoc tantūm re-
 stringendum ad benedictiones Dei in hac vita. Est enim
 generalis ſententia, quæ non niſi ex Dei verbo reſtringenda
 eſt: quod aliam quoque meſſem ſic ſerentibus promittit.

Sit eleemosyna tua in occulto: Pater autem tuus qui te aspicit in occulto, reddet tibi in propatulo. Matth. 6. vers. 4. Item: *Facite vobis amicos ex mammona injusto: ut quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.* Luc. 16. vers. 9. Paulus quoque messem istam ad futuram vitam refert. Postquam enim de communicatione egisset; Gal. 6. subjicit: *Quicquid seminaverit homo, hoc & metet.* vers. 7. Et hoc quid sit, mox explicat: *Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.* vers. 8: Seculum præsens, est tempus sementis: seculum futurum, est tempus messis. Disertè Christus: *Messis consummatio seculi est.* Matth. 13. v. 39. A quo non abludit illud Pauli: *Ego plantavi, Apollos rigavit, unusquisq; verò suam mercedem accipiet secundum suum laborem.* 1. Cor. 3. 6. 8. Quod objicitur: Nullam subesse causam, cur uni plus Deus retribuat quàm alteri, quum præmium à Dei gratia & Christi merito unicè pendeat; facile diluitur. Neque enim hominum merita causa erunt illius inæqualitatis gloriæ, sed sola Dei gratia: ita tamen ut peræqua sit futura proportio inter præmium & illam gratiæ mensuram, quam cuique Deus in hac vita partitus est. Uti donis suis Deus diversimodè homines accumulavit in via: ita etiam dona sua diversimodè coronabit in patria. Quod respon- dent, minimè hoc sequi, quum Deus, ad Ecclesiæ ædificationem, & membrorum discrimina servanda, variis spiri- tualibus donis varioque gradu fideles ornet: at verò in coelesti vita omnia futurum in omnibus; Haudquaquam sa- tisfacit. 1. Quia ad decorum corporis Christi tum quo- que pertinebit, quod ait Apostolus: *Omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim singulis sicut vult. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, quod unicū est, multa sunt, sed unum sunt corpus: Ita & Christus, sc. constitutus ex capite & membris diversæ glo-*

gloriæ & gratiæ. Nam si totum corpus oculus, ubi auditus? si to- tum auditus, ubi odoratus? &c. 1. Cor. 12. 11. 12. 17. Fore De- um omnia in omnibus; haud diffitemur; verum inde non sequitur, Deum omnia in omnibus æqualiter futurum. 2. Divina misericordia erga Eliam, Paulum, Petrum, alios, quos amplioribus Deus donis cumulavit, minueretur, nisi pro proportionem quoque glorificarentur. Christus ait: *Omniem palmitem, qui in me fert fructum, Pater meus purgat, ut plus fructus adferat.* Ioan. 15. v. 2. An isthæc sententia non obtinebit in vita æterna? Et quid obstat, quo minus itatu- amus, fore in cœlo præmiorum differentias, quum in in- ferno gradus futuri sint poenarum? Disertè Christus: *Terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicij, quàm Caperna- umi.* Matth. 11. 24. Pilati tolerabilior, quàm Iudæ pro- ditoris. Ioan. 19. 11. Scribis qui exadebant domus viduarum, & in speciem precibus longis utebantur, gravius iudicium Chri- stus denunciat. Luc. 20. 47. Rursus, *Servus ille qui novit voluntatem Domini sui, & neque se comparavit, neque fecit ex ejus voluntate, cædetur multis plagis.* Luc. 12. 47. Simili ap- posito hoc ipsum illustrari potest. Somnus, perfugium il- lud omnium laborum atque sollicitudinum, dulcis quidem est eis, qui totum diem in otio & sine molestiis consumse- runt; at dulcissimus est operariis, qui æstum diei laboris- que molestiam pertulerunt: Sic licet suave & jucundum sit his qui vitam quietam hîc traduxerunt, in sinu Abraha- mi requiescere; longè tamen gratior atque jucundior quies illis futura est, qui in continuo mærore & catenatis miseriis vitam traxerunt. Nec est quodd quis existimet, istâ graduum coelestis gloriæ inæqualitatem invidiæ fore obnoxiam. Nam quæ quis in corpore animæve suâ non acceperit, ea in alterius corpore & anima se videre lætabitur. Charitas enim illic erit perfectissima. At non invidet charitas. 1. Cor. 13. 4. Et qui hîc invidiæ locus esse queat? Manentibus

licet gradibus, omnium tamen eadem erit beatitudo. Quemadmodum pij suaviter auditu verbi afficiuntur, sive in meditullio, sive in imo templi angulo confederint: Ita si cui vel *ad limen coelestis Templi* esse dabitur, nihilominus tamen *solem & scutum habebit Iehovam Deum*. Psal. 84. 11. 12. Si duo vasa, unum parvum & angustum, alterum magnum & amplum, in aquam injicias, utrumque ad summum impletur, quamvis unum plus altero capiat: Sic in coelo Deus omnes *uberrime pinguedine domus suae* explebit, & *de torrente deliciarum suarum omnibus bibendum dabit*. Psal. 36. v. 9. Nemo de gloriae coelestis defectu aut exiguitate conqueri poterit, licet in uno excellentiori gradu, quam in altero, illa sit manifestanda.

Nec infirmat veritatem hujus doctrinae parabola de operariis diversis horis in vineam conductis, qui *aequalem* tamen omnes mercedem acceperunt. Matth. 20. 12. Nam beata immortalitas *aqualis* quidem est merces: sed hoc non impedit, quin aliae quoque sint gratiorae accidentariae accessiones. Accedit, quod parabola ista Christus tantum docere voluerit, mercedem non ex merito, sed ex gratia & benevolo voluntatis divinae affectu esse dandam. Id quod hinc manifestum evadit. 1. Quod alioquin qui plus laborarunt, murmurarent, quod in coelo fieri nequit. 2. quia *primi* illi erant Iudaei, *ultimi* Gentiles: & sequeretur, pios ex Judaeis integrum diem laborantes, plus quam denarium, h. e. vitam aeternam, postulare: sed & hoc *adversari*. Subjicere hic, illustrationis gratia, libet duas insignes sententias ex Augustino. Prima extat Tractat. 67. in Ioan. *Denarius ille, inquit, aqualis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea, jubet dari omnibus, non in eo discernens qui minus & qui amplius laborarunt: quo utique denaria vita significatur aeterna, ubi amplius alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in aeternitate mensura. Sed multae*

multae mansiones, diversas in una vita aeterna significant mansiones. Altera huic affinis sententia ibidem sic sonat: *Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus.* Sic enim quisque etiam ipse, habet cum amat in altero quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis. Non invidet charitas.

2. Maximum esse in regno caelorum, idem est quod maximum esse reputatione coram Deo, maximi a Deo aestimari. Et ita revera sese res habet. Qui *sese demittit*, a Deo extollitur: qui sibi vilissimus, Deo maximus: qui sibi displicet, Deo placet. *Submissis Deus dat gratiam.* 1. Petr. 5. 5. Davidem audi: *Quis est par Iehovae Deo nostro? qui altissime habitat: qui demississime perspicit, in caelis & in terra; erigens e pulvere tenuem, e sterquilinio elevans egentem, faciendo ut confideat cum ingenuis, cum ingenuis populi sui.* Psal. 113. 5. & seqq. En ad summum & altissimum Deum, non nisi humilitate appropinquamus. Ex nihilo Deus coelum & terram fecit: uti fuit in creatione, ita adhuc est in hominis reparatione. Creat Deus ex nihilo: recreat ex nihilo. Ut ergo particeps fias reparationis & regenerationis in hac vita, & glorificationis in altera, sis nihil in oculis tuis, h. e. nihil tibi tribuas, nihil arroges. Omnes infirmi sumus & fragiles: te autem iudica infirmiore & fragiliore neminem. Non nocet, si omnibus te iudices inferiorem: sed plurimum nocet, si vel uni te praeferas. Viginti quatuor Seniores, qui totam triumphantem Ecclesiam repraesentant, *coronas suas ante thronum Dei abjiciunt*, Apo. 4. 10. omnem & iustitiam & gloriam Deo tribuentes: quid non faciat vilis peccator? Seraphim, sancti Angeli, *faciem suam alis tegunt* in aspectu maiestatis divinae, dantes omnem gloriam Deo, & hoc sigro publice testantes, a sua tenuitate non posse ferri aspectum infiniti splendoris, gloriae, & maiestatis Dei. Esai. 6. 2. Quid non faciat

faciat homo tam abjecta creatura, & Creatori suo tot modis ingrata? Graviter Siracides: *Quò, inquit, major es, eo magis te ipsum abijce, & coram Domino consequeris gratiam.* cap. 3. 19. Paulus in conscientiae forum TE, ME, singulos vocat, dicens: *Quis te ab alijs discernit? quid autem habes quod non receperis? quòd si etiam acceperis, quid gloriaris quasi non acceperis?* 1. Cor. 4. v. 7. Næ optimum hoc remedium est coercendæ arrogantiae: primum si cogites, quò jure te eximas ex aliorum numero, quum & ipse homo sis: deinde si consideres, etiam si quid præter alios habeas, tamen hoc te non habere, nisi ex Dei liberalitate. Quis autem sanus de alieno gloriatur, & quidem adversus Dominum, ex quo, & per quem, & in quem sunt omnia? Rom. 11. 36. Quò pluribus & majoribus nos Deus beneficiis ornavit, eo majores ipsi gratias debemus, omnia ad ipsius gloriam referendo. Absit ut simus idololatrae, qui plagis nostris sacrificemus, & retiaculo nostro suffitum faciamus. Habb. 1. v. 16. Prout Solis radios perpendiculares habemus, brevior est corporis nostri umbra, quod horà antemeridianà, meridianà & pomeridianà videre est: ita quò amplioribus atque excellentioribus nos Deus cumulavit beneficijs, eo minus arrogantiae & ostentationis in nobis esse debet. Rideamus eos, qui vestes nitidas & pretiosas sibi mutuo dant, ut personam aliquam honestam in scena agant, comœdià peractà, restituere nolunt, sed tanquam proprias, iis se ostentando, retinent. Hoc vitio se obstringunt ingrati omnes & ambiciosi, qui beneficijs à Dei affectu, ea sibi arrogant, cœlestis Benefactoris obliti. Nos omni abnegatà ambitione, suppressàque arrogantia, mundanae gloriae & gloriationis fastidium odorem. Quis Salomone unquam aut glorià clarior, aut autoritatè gravior, aut regalibus divitijs auctior, aut sapientià excellentior? Exclamat tamen ille: *Vanitas vanitatum: ista omnia sunt vanitas.* Eccl. 1. 2. *Quid*

Quid juverit, glorià inter mortales excellere, si coram Deo inglorij simus & probrosi? Quid proderit, in regno tenebrarum maximos nos esse, si in regno lucis nulli simus? Vanum est, omni laudè in & à mundo cumulari, si coram sanctis Angelis ignominiosi simus. Inanis est gloria, si ubi non es, laudaris; & ubi es, cruciaris. Abjecti, humiles, despecti sumus in hac vità? Finis hujus contemptus instat: sufficit quòd coram Deo in Filio ipsius Jesu Christo, in cœlorum regno maximi, ditissimi, gloriosissimi futuri sumus. Quemadmodum nostri demissio, Dei in nobis est exaltatio: Ita nostræ demissionis confessio, præsentissimum est misericordiarum omnium nostrarum remedium, & divinae misericordiae atque bonitatis invitamentum & allectatio. Nulla in re nobis est gloriandum: nihil etenim nostrum est, nisi ut omni ex parte dejecti, toti à Deo pendere discamus. Christus ipse maximus quum esset, factus est minimus: *Inanivit se, formà servi acceptà.* Philip. 2. vers. 7. Rursus ex minimo factus est maximus. Deus enim ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen: ut ad nomen Jesu omne genu se flectat cœlestium ac terrestrium & subterraneorum. Ibid. v. 9. 10. *Iam tandem erubescat homo esse superbus, propter quem factus est humilis Deus.* August. in Plal. 18: Quandoquidem homo sublimior, quàm creatus fuerat, esse discupiens, præceps ruit; convenit dejectum demisso incedere capite, suæque sorte contentum, ad pristinam aspirare dignitatem, eamque in Christo, pro nobis exinanito, obtinere. *Pudebit ipsam Lunam, & erubescet Sol ipse, quum regnabit Iehova exercituum in monte Tzyonis & Ieruschalaïmis, & coram Senioribus suis gloriose.* Esai. 24. 23. Et nos miserrimi peccatores, peccatis undique obfessi & obruti, propter quos Sol justitiæ, Jesus Christus, expalluit, & obscuratus est, coram sanctissima Dei maiestate, capita erigeremus? Sit potius penes nos pudor faciet.

Dan. 9. vers. 7. Ut solis splendor tenebras stellis offundit: Sic divinæ gloriæ Sol quemvis hominum factum extinguat. Nōrant id sancti Patriarchæ. Demisit se Abrahamus; Deum alloquutus, reverentiā sanctissimæ ejus majestatis, & conscientiā suæ vilitatis & indignitatis prostratus, submissimè pulverem se & cinerem agnovit. Gen. 18. 27. Neque frustra id fuit. Fecit enim Deus eum maximum in regno gratiæ & gloriæ. In regno gratiæ; dignatus eum est Excelsus nomine atque honore *amici sui*, Eisa. 41. 8. ac *omnium credentium Patris*. Rom. 4. vers. 11. In regno gloriæ; constituit eum Deus patrem, qui credentes laboribus atque ærumnis hujus mundi defessos *in sinum suum* colligat; quem admodum parentes terreni puerulos suos vel discursatione diurnā fessos, vel ex adverso aliquo casu ejulantes, solati gratiā in sinum suum recipiunt, ut ibi suaviter quiescant. Luc. 16. 22. Vestigia humillimi sui Avi Abrahami pressit Nepos haud degener Jacobus: Memoriā repetens beneficia complurima & maxima divinitus in se collata, in humilem hanc & parheticam gratiarum actionem erupit: *Impar sum omnibus his beneficiis, totique illi fidei quam præstitisti servo tuo*. Gen. 32. 10. Humilitatem istam amplissimis Deus remuneravit præmijs. Magnus fuit Jacobus in Ecclesia militante, quæ nomen *Israelis Dei* ab eo sortita est. Gal. 6. 16. Magnus quoque in Ecclesia triumphante fuit; dignatus eum Deus est, unā cum Abrahamo avo, & Isaaco patre suo, primo *accubitu in regno celorum*. Matth. 8. vers. 11. Inter reges pios David animi demissione excelluit: à pedo ad regni gubernacula evectus, *assumptus ex caulis gregis, à tergo fætarum* (ut sancti Spiritus verbis utar) *ductus, ad pascendum Jacobum populum Dei, & Israellem possessionem ejus*, Psal. 78. v. 70. 71. in summam admirationem raptus, animo demississimo exclamavit: *Quis sum ego, Domine Iehovi, & quæ est familia mea, quod deducis me eousque?* 2. Sam. 7. 18. Imò Deum

Deum ipsum, cordium & renum scrutatorem, suæ humilitatis testem citare & producere non veretur: *O Iehova, non superbit cor meum, nec efferuntur oculi mei: nec ambulo in rebus magnis, & mirabilioribus quàm ut ego eas asequar. Nisi composui & sedavi animam meam, sicut ablactatus apud matrem suam facit; nisi sicut ablactatus, apud me fuit anima mea: puniat me Deus*. Psal. 131. 1. 2. Nec caruit mercede ista demissio. Magnus fuit David in oculis Dei: *Inveni*, inquit Deus, *Davidem Filium Iesse, virum secundum cor meum, qui exequetur omnes voluntates meas*. Act. 13. 22. Unde *κατ' ἐξοχήν* *electus Dei* dicitur. Psal. 89. 4. Varijs eum modis Deus exaltavit. Præconia laudum ejus peragit Siracides cap. 47. 2. & seq. *Tamquam adeps separatus ab hostia salutare, ita est David eximius ex Israelitis. Inter leones peregrinus conversatus est sicut inter hædos, & inter ursos, sicut inter lactantes agnos. In juventute suâ occidit gigantem, & sustulit probrum è populo, quum attolleret manum, lapide fundæ dejecturus gloriam abundum Goliathum. Nam invocavit Dominum altissimum, qui dedit dexteræ ipsius robur tollendi hominem potentem bello, ad exaltandum cornu populi sui. Sic inter myriadas gloriam tribuit ei, & laudavit eum benedictionibus Domini. Quum allatum fuisset ipsi diadema gloriæ, attrivit inimicos circumquaq; & redegit in nihilum Peliscthæos adversarios, in diem hodiernum usq; attrivit illorū cornui. In omni opere suo tribuit celebrationem sancto Altissimo verbis gloriosis. Ex toto corde suo decantavit & amavit Opificem suum: instituitque cantores ante altare, ut voce suaves canerentur moduli ipsius, & in dies laudarent Deum odibus suis. Tradidit ad dies festos res decoras, & tempestates ornavit absolutissimè, laudantibus illis sanctum nomen ejus, & inde à matutino personante sanctuario ejus. Dominus abstulit peccata ipsius, & cornu ipsius in secula exaltavit, tradens ei sedus regni & thronum gloriæ in Israele. Non defuerunt quoque præfecti militum, qui superbo, tumido, minaceque spiritu posito, instar puerulorum, etiam*

etiam infra gregariorum militum sortem, sese demiserunt. Palmam reliquis præripuit Centurio Capernaemicus, cuius singularis animi submissio ex eo apparet, quod seipsum indignum iudicans qui Christo se sisteret, primo *Seniores Iudeorum*, deinde *amicos* ad eum misit. Duplex submissio-
nis animi indicium insigne clarumque edidit. Primum erga Christum, cuius præsentia & alloquio indignum se iudicat, dici ei iubens: *Domine, ne vexator: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas. Ideo ne me ipsum quidem sum dignum arbitratum qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.* Alterum erga homines, quod eos (sibi magni Christi testimonio inferiores) meliores se & magis pios æstimavit. Verum qui sese demiserat, à Christo evectus est. Dejecerat se infra Iudæos omnes, sed a Christo supra omnes extollitur. *Iesus enim admiratus est eum: & conversus dixit turbæ quæ ipsum sequebatur: Dico vobis, ne in Israël quidem tantam fidem invēni.* Luc. 7. v. 1. & seqq. Illustre quoque demissionis exemplum extat in Maria Virgine, *θεοτόκω*, quæ accepto nuncio de Servatore mundi ex se nascituro, nihil aliud corde & sermone submisso regeffit, nisi illud: *Ecce ancilla Domini!* Luc. 1. 38. Sed maxima prædicatur tūm ab Angelo Gabriele, dicente: *Ave gratiā dilecta: Dominus tecum est: benedicta tu inter mulieres.* Ibid. vers. 28. tūm ab Elisabeta cognatā, voce magnā exclamante: *Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.* vers. 42. Istam inexpectatam sui exaltationem mirata Maria ipsa, vicissim Deum exaltavit, ajens: *Magnificat anima mea Dominum, & exultat spiritus meus super Deo Servatore meo. Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc tempore beatam me prædicabunt omnes ætates: quia magnificē mecum egit potens ille; cuius sanctum est nomen.* vers. 46-49. Adeo hæc sunt perspicua, ut addere plura non sit necesse: non me contineo tamen, quin addam exemplum Pauli, qui ex intimo vilitatis & indignitatis suæ sensu, se coram Deo,

infra

infra omnes Apostolos, demissurus, *abortivum* se vocat. 1. Cor. 15. 8. *Abortivum* dicitur proles, quæ vel extra debitum tempus nascitur, vel cum violentia ex utero extrahitur, vel ad justam quantitatem non pervenit. Huic se Paulus comparat, non tantum quia ipse post omnes alios Apostolos, & post Christi discessum, quasi extra tempus, fuit vocatus: nec ob id solum, quod quasi cum quādam violentiā ad fidem conversus fuit, per terrorem & minas Christi: *Durum fuerit tibi contra stimulum calcitrare.* Act. 9. vers. 5. sed etiam quia aliis Apostolis minorem se agnovit, consideratione vitæ præteritæ, quando Ecclesiæ persecutorem egerat. Et hanc metaphoræ rationem ipse subjicit, & longius prolequitur: *Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus; propterea quod persequutus sum Ecclesiam Dei.* 1. Cor. 15. 9. Revera autem Paulus maximus fuit in regno cœlorum. In regno gratiæ, amplius quàm omnes Apostoli laboravit. Ibid. v. 10. Expresse de eo pronunciat Deus: *Instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum, & filiorum Israël.* Act. 9. 15. In regno gloriæ, ad summum felicitatis gradum eum Deus eve-
xit. Loquatur ipse. *Reposita, ait, est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille iudex.* 2. Tim. 4. 8. Gloriæ hujus cœlestis prodromus fuit, quod *raptus* Paulus *in tertium usque cœlum, & in paradysum, verba audivit ineffabilia, quæ non liceat homini loqui.* 2. Cor. 12. 2. 4. Hæc omnia eò tendunt, ut nihil nobis putemus relictum, quàm & perpetuè & ubique auscultare dicto & monito Petri: *Submittite vos igitur robustæ manui Dei: ut vos opportuno tempore extollat.* 1. Epist. 5. 6. Humilitas discrimen inter homines facit. Mundi filij, à Deo exaltati, superbiunt: Filij cœli, ad honores evecti, sese demittunt, ac Davidi succinunt: *Non nobis, Iehova, non nobis; sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.* Psal. 115. 1. Magni

X

ducimus,

ducimus, si ab hominibus gravibus atque piis laudemur & honoremur. Laudari à laudato viro, rara est merces. Cordatè Cicero: *Cum à nostro Catone laudabar, vel reprehendi me à cæteris facile patiebar.* In Oratore ad Brutum. Quanto illustrius, gloriosius, & præclarius, à Deo maximum reputari, & honore atque gloriâ coronari? Verè Paulus: *Non qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.* 2. Cor. 10. v. 18. Quòd si honorificum est, recipi in aulam terreni alicujus & mortalis regis: quanto honorificentius in regni coelestis communionem assumi? Ibi *satietas gaudiorum est coram facie Iehovæ: amenitates ibi sunt ad dexteram ejus in æternum.* Psal. 16. vers. 11.

Satis jam multa de animi submissionis necessitate atque utilitate, deque oppositæ ei animi elationis turpitudine terrenisque ac sempiternis poenis dixi: Unum hoc restat, ut notas subjiciamus, quibus vera animi demissio dignosci possit. *Fraudulentum enim hîc, si suspiciam aliàs, est cor hominis (supra omnia, & mortiferum.* Jerem. 17. 9. Sæpe in oculis suis humillimi sibi videntur, qui reverà in oculis Dei sunt superbissimi & ambitiosissimi. Umbram humilitatis multæ, veritate relictâ, consecretantur. Equidem nihil deterius, quàm si humilem se putet, qui superbiæ morbo laborat. Et quo pacto medicinam quæret, qui mali nihil se pati suspicatur? Verissimè ille: *Nihil invenio quod sit fabricatâ humilitate superbius.* Præfero contumelias fucatæ frontis obsequiis: *transit amaritudinè dulcedo simulata.* Frons, vultus, oculi sæpe mentiuntur, oratio autem sæpissimè. Instar omnium fit Phariseus, qui quidem coram hominibus se non extollebat, sed cor ipsius elatum erat coram Deo, & confidebat in propria justitia. Luc. 18. 11. 12. Sic Monachi in Papatu summam coram hominibus simulant humilitatem, vel (ut Pauli utar verbis) *animi submissionem* præ se ferunt. Col.

2. 23. *sed sub vilibus cucullis & villosis saccis horrendam cordis sui elationem abscondunt.* Ita enim operum suorum abundantia sunt inflati, ut non sibi duntaxat, sed aliis quoque salutem inde polliceri ausint. Ad hanc classem pertinent Anabaptistæ, qui summam simulant simplicitatem & humilitatem, vestesque tenues & viles gerunt. Sed quid juvat, indui vestibus obsoletis & parvo emtis, si cor tectum sit holosericis & bombycinis, h e plenum superbiæ? Ideo secessionem à nobis faciunt, quòd nobis se longè sanctiores esse putent, ac contempnim nos *Mundum* appellant, tanquam ipsi soli vivi sint sancti, ac sanctitate ad Angelos quàm proximè accedant. Ejusmodi cordis elatio, ipsissima est superbia, uti ex descriptione superborum Phariseorum patet, *qui sibi persuaserant se iustos esse, & pro nihilo habebant reliquos.* Luc. 18. 9. Gregorius Nazianzenus Episcopus (à dogmatum sublimitate solus, post Ioannem Evangelistam, Theologus peculiari & proprio cognomento dictus) Oratione funebri in patris exequiis habitâ, plerosque Philosophos, & multos Ecclesiæ ministros sui temporis, gravissimè hoc nomine perstringit, quòd humilitatis simulatione plurimis turpiter imposerent: *Sunt, inquit, humiles superficie ac specie tenus, ut sanctiores credantur: similes stultis mulieribus, quæ pulchritudinem fuco mentiuntur.* Diceret, eorum gestu observato, eos *fabulam aliquam agere.* Contorquent collum, demittunt caput, submisse loquuntur: *terram intuentur, rasis sunt capillis, lentè incedunt.* Sed in his Christiana humilitas non consistit, verum in eo ut nihil nobis arrogemus, & ut veritatem potius, quàm speciem virtutis affectemus. Hoc tempore frequentius, quàm aliàs unquam, videre est quod optimus ille Doctor dicit, nullosque hâc ætate ambitiosiores ijs ipsis qui humilitatem profirentur. Socrates fertur, quum Antisthenem Cynicum videret de veteri pallio gloriantem, ac foramina illius ostentantem, quasi sibi animi demissionem tribueret,

bueret, quodd illud gestaret, eosque qui melius induti essent, ambitionis argueret: *Video*, dixisse, *Antisthenis arrogantiam per ipsius pallii foramina*. Plato itidem, qui politus erat tunc veste tunc domesticâ supellectile, quum ad eum venisset rusticus ille & sordidus Diogenes, & lectum ejus scitè ornatum vidisset, ac eum calcans, dixisset, *se Platonis fastum calcare*: *At fastu aho*, inquit, *ô Diogenes*. Ex quibus patet, vel ex ipsorum Philosophorum judicio, humilitatem non esse contemptum civilitatis & decoris, nedum squaloris & sordium affectationem, id est, morum rusticorum & inciviliū, sed potius nostrî ipsorum demissionem & tædium, à cognitione & sensu nostræ inopiæ & naturalis miseriæ proficiscens. Signa ergo audite & capite, quibus vera animi demissio ab ambitione & superbia discernitur.

1. Intima agnitio reatus nostrî, in quo coram Deo sumus, ob peccata in ipsum commissa. *Totus mundus*, Apostolo teste, *obnoxius factus est ob peccatum condemnationi Dei*. Rom. 3. v. 19. Signum istud in sanctis Dei cultoribusprehendimus. Quæ causa humilitatis Davidis? Ipse haud dissimulat: *Transgressiones meas ego agnosco: & peccatum meum obversatur mihi jugiter. Contra te solum peccavi, & quod malum est in oculis tuis feci*. Psal. 51. 5. 6. Quo signo animi demissionem testatus est Paulus? *Peccatorum*, inquit, *primus sum ego*. 1. Tim. 1. 15. Quâ notâ Manasses humilitatis se alumnus ostendit? Ipsum audite: *Flecto genua cordis mei, exoptans à te benignitatem tuam; peccavi, Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco*. Orat. Manass. vers. 11. Pavo conspiciens suas pennas & in ijs se intuens, superbit: sed ad suos pedes non ita formosos ut primum oculos demisit, statim de illo fastu remittit: Ita si propter dotes aliquas, quibus nos Deus præ alijs ornatos esse voluit, à carne nostra aut Diabolo ad arrogantiam sollicitemur: quod hæc reprimatur, consideremus cordis nostrî impuritatem. Hæc cogitatio

cristas

cristas nobis detrahet, ut posito supercilio, nos coram Deo demittamus, ac humiliter de nobis & sentiamus & loquamur. Hoc fine in *speculum Legis* divinæ diligenter & frequenter inspicimus. Jacob. 1. 23. Sic animæ maculas mox conspiciemus. *Per Legem enim est cognitio peccati*. Rom. 3. 20. Quod diligentius mentis nostræ faciem in hoc speculo intuiti fuerimus, eo nos rugosiores cernemus, & ultimo vitæ die deformitatem nostram maximè animadvertemus, nosque in Dei conspectu humiliabimus. Contra superbia hujusmodi humilem peccatorum agnitionem atque confessionem seriam excludit. *Persuadent sibi arrogantes se justos esse*. Luc. 18. 9. Phariseus; propriæ justitiæ opinione ebrius, prætumidis hisce vocibus se jactat: *Deus, gratias ago tibi, quodd non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mæchi*. Ibid. v. 11. Arroganter & insolenter se effert Laodicensium Antistes, dicitque: *Dives sum, & ditatus sum, & nullare mihi est opus*. Nimirum seipsum non norat miserrimum peccatorum mancipium. Ideoque audit ex ore Christi illud: *Non nosti te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum*. Apoc. 3. 17. Ignoratio sui ipsius omnis arrogantiae causa est.

2. Seria & pia agnitio indignitatis & imperfectionis nostræ coram Deo. Pulvis sumus & cinis: putredo sumus: imò vanitas sumus & nihilum. *Omnis caro est ut gramen, & omnis gloria hominis, ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit*. 1. Petr. 1. 24. Quicumque miseram hominis conditionem cogitat, facile se demittit, & superbiæ tentationem effugit. Omnis homo vilis est in ingressu, miser in progressu, flebilis in egressu: impugnatur à Diabolo, laceffitur tentationibus, allicitur delectationibus, dejicitur afflictionibus, implicatur criminibus, denudatus est virtutibus, irretitus malis consuetudinibus. Extra Dei gratiam, peccatorum est mancipium, à Diabolo captivus factus ad ipsius libitum, 2. Tim. 2. 26. infernitio. Regeneratus, subinde in peccata relabitur.

bitur, Deum novis peccatis ad iram concitat, Dei dona quotidianis lapsibus contaminat, proximo offendicula ponit & præbet, vitamque in imperfectione & turpi beneficiorum Dei abusu ducit. *Non facit bonum quod vult: sed malum quod non vult, hoc agit.* Rom. 7. 19. Si quid in ipso boni, id ipsius non est, sed Dei: nihil ipsius est, nisi peccata: nihil ergo arroget sibi ex his, quæ in se sunt, præter peccata sua. Hæc vilitatis, imperfectionis, & indignitatis suæ consideratio fecit, ut Abrahamus pro Sodoma apud Deum intercessurus, submississimam illam præfationem adhibuerit: *Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, tamen si ego sim pulvis & cinis.* Genes. 18. 27. David, conscius sibi suæ infirmitatis, fragilitatis, & infimæ miseræque conditionis, ac memor infinitæ Dei erga se misericordiæ & beneficentiæ, ex intima animi submissione exclamat: *Iehova, quid est homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus? Homo vanitati similis est, dies ejus sunt ut umbra prætereuntis.* Psal. 144. 3. 4. Aliter superbi: magnificè se efferunt, excellentiam affectant, & ampullas projiciunt. Alexander Magnus, hominum quos terra tulit ambitiosissimus, fastidit homo esse, nec jam Philippi, sed *Iovis* filium se jactat, & hoc nomine vult salutari. Julius Cæsar, vir animo & ingenio magnus, principum maximus, rebus fortiter feliciterque gestis elatus, sesquipedales hæc voces emittit: *Debere jam humines consideratius secum loqui, ac pro legibus habere quæ dicat.* Caligula, Domitianus, Commodus, Imperatores arrogantissimi, palam salutari & haberi, *Dominus Deusque noster*, volebant Pharaon, jussus populum Israeliticum dimittere, non tantum giganteâ arrogantia Deo viventi se æquat, sed etiam eo se superiorem gloriatur. *Quis, inquit, est Iehova, cujus voci auscultem dimittendo Israël? non novi Iehovam, ideo etiam Israël non dimittam.* Exod. 5. 2. Jure hinc succlamor Siracidæ: *Quid superbit terra & cinis?* cap. 10. 9. Num credibile est, hosce

hosce fastosos, qui tam magnificè de se sentiunt, vel horam impendisse ad considerationem tum imperfectionis ac vitiorum humanæ naturæ, velut ignorantia, cupiditatis, metus, diffidentia, anxietatis & offensionis nostrorum animorum: tum inopiæ, morborum, imbecillitatis, sudorum senectutis & mortis, quibus ob peccatum obnoxia sunt nostra corpora? Num verisimile, ipsis unquam in mentem venisse peccati & Diaboli servitutis, iræ & indignationis divinæ, in quam incurrimus, jacturæ imaginis & similitudinis Dei ad quam creati fuimus, inimicitia ac pugnae carnis & spiritus, denique confusionis ac perturbationis inextricabilis, quæ mentes nostras animosque totos occupat?

3. Voluntaria susceptio officiorum à Deo nobis impostorum & mandatorum, quamvis humiliora atque viliora nobis possint videri. Christus, absolutissimum atque illustrissimum humilitatis speculum, non dedignatus est lavare pedes discipulorum suorum, & extergere linteo quo erat præcinctus. Ioan. 13. 5. Ecce animi submissio Dominum gloriæ, Regemque regum, ad abjectissimum & contemtissimum mediastini & mancipii ministeriū dejecit. Nec hoc tantum; sed ita se submisit Christus, ut factus fuerit coelesti Patri suo obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Philip. 2. 8. Sic etiam nos animo submisso officia charitatis, etiam abjectissima, proximo alacriter præstare debemus. Non sunt hæc ingenij mei somnia & figmenta, neque confictæ & inconsequentes (ut sic dicam) inconsequentia. Audite Christum ipsum, rationem & præcipuum consilium hujus lotionis pedum exponentem: *Si, inquit, ego lavi pedes vestros Dominus & Præceptor, vos quoque debetis alij aliorum pedes lavare. Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, ita & vos faciatis. Amen amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est. Si hæc noveritis, beati eritis si ea feceritis.* Ioan. 13. 14. — 17. Vehementes

menter fortiterque argumentum hoc stringit. Tantundem enim dicit Christus : Duo sunt, quorum alterutrum me à vili hoc ministerio jure posset avertisse: tùm quòd *Dominus vester* sum, tùm quòd *Præceptor*; nedum utrumque conjunctim: maximè quum meum cùm herile tùm magistrale (si ita loqui liceat) imperium atque autoritas merè sit absoluta, non, ut hominum, certis conditionibus devincta ac definita. Quare si summa ista autoritas me non cohibuit, quominus me ad pedes vestros, ut eos lavem, demitterem; nedum vos ad pedum proximilotionem demittere vos debetis, quum pares sociique sitis, quippe conservi uni heroministrantes, ac unius præceptoris discipuli. Si nullo imperio aut principatu vobis prælatus hoc fecissem; tamen quod rectum est facientem me in recto facto imitari debetis: quanto magis nunc quum tantà autoritate præditus hucusque me demiserim? Quòd si manus aut caput vobis lavissem Dominus ac præceptor, vos debebatis invicem pedes vestros lavare, nedum quum pedes vestros laverim. Item si condiscipuli duntaxat, non etiam conservi, essetis, debebatis tamen, Præceptoris exemplo, invicem pedes lavare; nedum & condiscipuli & conservi, facere hoc tenemini. Meminit autem *pedum lotionis*, ut infimo hoc & contemptissimo officij genere doceat, nihil tam sordidum aut vile videri nobis debere, quod non libenter subeamus, si proximus eo opus habeat. Et sanè fecerunt, quotquot unquam Christi Spiritu præditi actique, verà animi demissione ornati atque conspicui fuere. Hoc nomine commendatur Samaritanus, qui *conspecto* Iudæo lethali ter à latronibus vulnerato, *misericordià intima commotus est*. Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum impositum suo jumento duxit in diversorium, & ejus curam egit. Luc. 10. 33. 34. Iosephum Arimathæensem, Senatoriæ dignitatis virum, non puduit corpus Christi cruci-

sti crucifixi ex infami ligno deponere: quod vel tangere duntaxat plerique omnes exhorruissent. Ioan. 19. vers. 38. Tobias senior occisos à Saneheribo tyranno pios, *furtim abreptos, sepelivit*. Tob. 1. v. 21. Jobus, omnium Orientalium maximus, de se pronunciat: *Pro oculis eram cæco: & pro pedibus claudis eram Pater eram egentibus*. cap. 29. v. 15. 16. Discipuli Joannis Baptistæ corpus Magistri, jussu Herodis decollati, *sublatum sepelierunt*. Matth. 14. 12. Religiosi primitivæ Apostolicæ Ecclesiæ cives Stephanum, lapidibus obrotum, ad sepulturam extulerunt. Act. 8. v. 2. De Aftyrio, viro nobili, Eusebius lib. 7. Histor. Eccles. cap. 15. *Erat, inquit, hic vir ex Romanis Senatoribus acceptus, ac cunctis cùm propter generis nobilitatem, tùm propter opes notus: qui quum in consummatione martyris Marini adesset, corpus illius humero suo, splendidoque & pretioso indumento impositum detulit, & splendidissimè, quantum conveniebat, sepulturæ tradidit*. Sic quum, anno septuagesimo secundo proximi seculi, Caspar Colignius, Thalassiarcha Franciæ, in laniena Parisiensi trucidatus esset, caput quidem Romam transmissum, reliquum vero cadaver de patibulo suspensum fuit. Ecce autem quidam, inter sævissimas persecutiones, cadaver Colignij patibulo deripuit, & dereptum honesto loco sepelivit. Næ magna hominis audacia, quæ admirationem omnium in se commovit. Thuan. libr. 52. ad annum 1572. Contrà superbi & inflati utres, generis nobilitate, muneris quod sustinent dignitate, suæque ipsius fiduciâ inebriati, & humili atque abjectâ proximi conditione absterriti, inferiores omnes insolenter fastidiunt, indignumque putant aliquid humilius facere, quo proximus juvari possit, seque nullius hominis operâ indigere arbitrantur. O stultissimos! Ecquis nobilior Christo, cujus generatio, quoad Divinitatem, æterna ex Deo est: quoad Humanitatem vero ex Virgine castissima & sanctissima, multisque re-

gibus & Prophetis nobilitatâ Patriarcharum familiâ ortum suum habuit? Quis eodem excellentior, si officij dignitatem spectes, quem Deus populi sui Regem & Sacerdotem æternum constituit? Vel unum eum alicujus indigum fuisse putabimus, cui Pater omnem potestatem in cælo & in terra tradidit? Matth. 28. 18. & qui in vili atque mortali carne vitam degens, morbis, ventis, mari, & immundis spiritibus, imò etiam ipsi morti pro arbitrio suo imperabat? Attamen illum nec Apostolorum ambitio (cujus specimen nimis pudendum in ultima Coena dederant. Luc. 22. 25) nec eorundem mox secutura fuga & defectio, nec Iudæ proditoris præsentia absterruit, quominus ad pedes usq; eorum se demiserit. Ioan. 13. 4. &c. Et tu, excæcatus, quam tibi affingis, dignitate, in hunc modum ratiocinaberis: Egône proximo generosior, honestiore loco natus, ditior, honoratior, doctior, ætate major, me exinanirem, & vili atque abjecto huic homini, obscurissimo loco nato, interservirem? *Φιλαυτία* laberis, miser, in eo æstimando: superbiam tuam prodis, oblitus moniti Apostolici: *Nihil gerite per contentionem aut per inanem gloriam: sed ex animi submissione alij altos existimate vobis præcellere.* Philip. 2. 3. Ac, ut proximo sis honoratior & nobilior; nihil tamen de teipso affirmare potes, quod in Christo plenius & cumulatus non fuerit: nec dicere potes, te Dominum proximi aut Præceptorem esse. Atque ut maxime hoc affirmare posses; Christo tamen inferior es, qui ad lotionem pedum Apostolorum suorum se demisit. Esto, sit obscuro ortus genere proximus: at usque eo abjectus non est, tunc ut sit servus aut discipulus. Ac ut esset, non tamen id tibi in eum juris est, quod Christo in suos fuit. Imò verò quisquis es, & quantuscumque, vilissimi illius mancipij conservus es & condiscipulus: Matth. 18. 33. siquidem frater sit, & eundem Christum tecum profiteatur. Ergo cogitatione & oculis tuis ab abjecta ipsius conditione, secundum

dum quam inferior te est, averfis; dignitatem, quam in Christo adeptus est, reputa, secundum quam tibi exæquatur, imò, nisi te demiseris, præfertur. Tametsi enim nondum in plenam regni coelorum possessionem missus sit; at hæres jam designatus est, & jus regni habet: adeoque perinde jam æstimandus est, atque si jam in illam celsitudinem elatus esset: quemadmodum Abigajil, quum David adhuc in desertis, ut erro atque circumforaneus, palaretur, eo quod jus regni eum obtinere nosset, non minore submissione sese coram illo abjecit, atque *ad lavandum pedes servorum ejus* obtulit, ac si jam in regni folio collocatus fuisset. 1. Sam. 25. vers. 41. Nec est quodd te ab hoc submissionis debito deterreat genus officij quod præstandum est proximo. Ne dicas in corde tuo: Egône aspectu eum dignarer? iturusne ad eum sum? coram illo caput aperturus? de via discessurus? ei supplicaturus? dexteram ei porrecturus? ei ministraturus? Ne, inquam, in his hæreto, quum vel ad pedes ejus provolutus, pedes ipsius lavare deberes, si hoc illi profuturum esset. Summa est, nullum tam esse abjectum, cui vel vilissimum quodque officium non præstet, & præstare debeat, qui est inter summos.

4. Depositio omnis nostræ dignitatis & præminentiae supra alios, coram Deo, ac in primis in ejus cultu. De viginti quatuor Senioribus, qui triumphantem in coelis Ecclesiam repræsentant, scriptum extat, quod *coronas suas ante thronum Altissimi abjecerint.* Apoc. 4. 10. Nempe ipsi beati coelites in summa gloria facem nobis singularis demissionis animi præferunt. Nam venerabundi se humiliant, Christo laudes omnipotentiae, creationis, providentiae & sustentationis rerum omnium, denique victoriae de hostibus suis & Ecclesiae tribuendo. Verè enim Gregorius: *Coronas suas ante thronum mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed auctori, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se*

sciunt vires accepisse certaminis. Libr. 22. Moral. cap. 5. Quidni nos, qui ad coelitem ἀνταγορισίαν & gloriam nondum pervenimus, sed sub Christi vexillo militantes, lethaliter saepe à Diabolo & carne corrupta lauciamur, humiliter de nobis sentiamus, neque supra συμπάχας nostros nos efferamus? Graviter Paulus: *Non elatè de vobis ipsis sentite, sed humilibus obsecundate.* Rom. 12. 16. Hanc admonitionem totà vità sanctus Apostolus expressit. *Amplius quàm reliqui omnes Apostoli laboraverat: nihilominus omnium se Apostolorum minimum, & intimè agnovit, & ingenuè professus est.* 1. Cor. 15. 9. 10. Contrà superbus de sua duntaxat excellentià cogitat, & alios fastidiosè præ se contemnit, etiam in Dei conspectu. Viva ejusmodi arrogantiae imago nobis proponitur in Phariseo, qui satis non habens de sua pietate, iustitia & meritis coram Deo praelumisse, etiam reliquos homines, ac nominatim Publicanum, grandi supercilio sprexit: *Non, inquit, sum ut reliqui homines: Vele etiam ut iste Publicanus.* Luc. 18. 11. Voces ferreæ. *Non sum ut reliqui homines.* Hoc qui de se enunciat, ille vel melior & superior est reliquis hominibus, vel inferior. Si superior: Deum ipsum esse necesse est. Si inferior: ad pecudes rationis expertes ablegandus est. Et hoc sacris congruit Paginis. Nebucad- netzar Rex Babyloniae volebat esse ut reliqui homines, sed Deo se æquabat. Deus id ferre nec valens nec volens, eum infra homines de summa gloria in fortem brutorum abjectissimam detruxit. *Nam ab hominibus depulsus herbam ut boves comedit, & rore celi corpus ejus intinctum est: usque dum pili ejus ut aquilarum pili crevissent, & ungues ejus ut avium.* Dan. 4. vers. 33. Prorsus uti interminatus ei erat Deus: *Animus ejus ab humano mutabitur, & cor bestiae dabitur ei.* Ibid. vers. 16. *Non sum ut reliqui homines.* Ergone tibi locus alius extra coelum, quod commune Dei filiorum receptaculum est, parandus atque assignandus? Vel

Vel num reliqui homines exitio æterno adjudicabuntur, ut tu solus serveris, coelumque occupes? *Non sum ut reliqui homines.* Os durum atque superbum comprime, Pharisee. *Qui sibi videtur stare, videat ne cadat:* aiebat ille, cui vix ul- lushomo par fuit. 1. Cor. 10. 12. Quod tu hodie es, cras reliqui esse possunt: vicissim, quod illi hodie sunt, tu cras esse potes. *Non sum ut reliqui homines.* Tunc igitur ad intimas omnium hominum cogitationes penetrasti? tunc omnium corda atque renes penitus perscrutatus es? quid si fide ac pietate te superent? quid si Deum ardentiore affectu diligant? quid si majore charitate proximum complectantur? *Desine temerè judicare,* Pharisee, *ut ne judicaris.* Matth. 7. vers. 2. Nec minus absona & superba est altera Pharisei vox: *Non sum ut iste Publicanus.* Nesciebat enim quæ qualesque cogitationes in Publicani animo versarentur: nesciebat quàm ingentes lamentabilesque gemitus ab imo pectore daret. Utinam ad Publicani pietatem proximè accessisset Phariseus! Adhæc esto Publicanus peccatorum maximus & miserrimus: id Phariseum scelerum non facit immunem. Neque enim impia Publicani vita, sed Dei Lex, exacta vitæ Pharisei amussis erat. Ad eam si se suamque vitam exegisset, multa sibi ad perfectionem deesse intellexisset. Qui in speculum lurulentum inspicit, maculas quibus deturpata est facies, non videt. Sic peccatores, qui alios omnes quasi se nequiores contuentur, ac non nisi nævos in illis vel observant, vel observare se putant, nunquam animæ suæ fæditatem & turpitudinem agnoscunt. Politum & limpidum Legis speculum inspiciendum est: *Per Legem enim est cognitio peccati.* Rom. 3. vers. 20. Ex ea perspiciamus, quæ à nobis Deus postulet, & quæ nobis desint. Porro gravissimè contra hoc Dei edictum peccat Phariseus: *Si amoveris ab animo tuo extensionem digiti; tunc exoriatur in tenebris lux tua; & in caligine*

tua tanquam meridiana lux. Elai. 58.9.10. Hujus mandati immemor Phariseus, digito inteso Publicanum notat. In tenebris ergo manebit. Præterea si vel micam pietatis habuisset Phariseus, gratulatus fuisset Publicano, cum Angelis Dei, de conversione ad Deum. Piè & egregiè Siracides: *Ne probro afficias hominem revertentem à peccato; memento nos omnes infestos increpationibus.* cap. 8. 6. Debuisset ergo Phariseus dicere: Agnosco, & æterne Deus, me miserum peccatorem! En video mei confimilem astare. fac & ipsi, pro tua miseratione, veniæ gratiam. Denique quid Phariseo rei erat cum Publicano, aut qua in re ipse illum læserat? Quod si aliquid in eo desiderabatur, emendatum per fraternas & placidas correctiones, non tractatum odiosè oportuit. Hinc est illud Pauli: *Fratres, etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans unusquisque temetipsum, & ne tu tenteris.* Gal. 6. 1. Conspicuum in hanc rem est pronuntiatum Salomonis: *Qui contemnit proximum suum, futurus est peccator.* id est, peccati condemnabitur. Prov. 14. 21. Verissimè dictum. Nam superbus proximi contemtor, nec proximi, quem spernit, nobilitatem & excellentiam, nec propriam vilitatem & infirmitatem agnoscit atque reputat. Communis obliviscitur miseriæ, quum in proximi miseriam facile & uno veluti momento devolvi & impelli possit: sicuti vicissim proximus in superbi fortunatam conditionem (si quâ hic utatur) subitò & repente attolli queat. Neque verò in proximum duntaxat arrogans contemtor injurius est; sed contemtor porro in Deum ipsum contumeliosus existit. Nam qui proximum, quod miser sit atque afflictus, contemnit, Deum, qui miseriam & afflictionem intulit, contemtui habet. Ex Salomonis Proverbiis hoc haurire est: *Qui subsannat pauperem, probro afficit Opificem ejus: qui delectatur calamitate,*

non

non impunis erit. Prov. 17. 5. Quibuscunque & quantiscunque miseriis, calamitatibus, infirmitatibus, imperfectionibus conflictatur proximus pauper, ægrotus, ignobilis, indoctus, tamen non desinit esse proximus tuus, id est, artificis tibi vinculis conjunctus. Nam ejusdem divinæ imaginis reliquias, quas tu gestas, ipse circumfert: quo uno nomine complectendus est, ut alia omnia abessent. Siquis occurreret, qui vultu te & corporis staturâ plurimum exprimeret, in eum certè benevolâ quâdâ voluntate præ cæteris propenderes. Qui igitur te animâ, præstantissimâ tui parte, exprimit, nedum illum complecti debes: maximè, quum quâ tibi similis est, Dei Patris nostri cœlestis imaginem referat: deinde, deformitate & turpi Adami effigie te ad vivum repræsentet. Quæ res, ut amorem non conciliet, contemptum sanè cohibere & fugare debet, & te ad miserationem inflectere. Quod si fide Christo insitus, ejus etiam imaginem induerit, novo atque fortissimo propinquitatis nexu tibi conjunctum eum interiorius & ardentius amare debes: nisi, ut Deum in sua imagine, sic Christum in sua effigie contemtui habere placuerit. Quod si, te ad Christi imaginem conformato, ipse ab ea alienus sit, quis tamen, obsecro, te discrevit? 1. Cor. 4. 7. Num tu temetipsum, an Deus? Et quamobrem discrevit? Num tuo merito aut operum dignitate, an merâ & gratuitâ gratiâ? Utique gratiâ, & liberrimâ suâ voluntate hoc fecit. Rotundè Paulus: *Gratiâ estis servati per fidem: (& hoc non est ex vobis: sed Dei donum est.) Non ex operibus, ut ne quis gloriëtur.* Eph. 2. 8. 9. Summa huc redit: Neminem eò miseriarum & peccatorum devolvi posse, quin impressa habeat illa gloriæ divinæ vestigia, quæ eū apud homines meritò à contemtu vindicent. Ergo semper aures corporis & animæ tuæ circumsonent hortatu illo Prophetæ: *A carne tua non abscondas te.* Esa. 58. 7. 5. Pia submissio ad Dei judicia, cum sancto & tranquillò si-

lo silentio conjuncta. Deus idololatriæ excidium denunci-
ans, & suos hortans, ut exemplo eorum moniti resipiscant,
ac explosis repressisque carnis suæ rationibus atque mur-
murationibus, totos se divino imperio & voluntati subji-
cant, hoc veræ submissionis indicium subjungit: *Sile à con-
spectu Domini Iehovi; propinqua enim est dies Iehovæ*, sc. ulti-
onis. Zephan. 1. 7. Nec aliorum vergit illud Ieremiæ
monitum: *Bene est & speranti & acquiescenti in salute Iehovæ.*
Bene est viro huic, quum tulerit jugum in pueritia sua; qui sedens
solitarius acquiescit, quod imposuerit ipsi Deus; qui indit pulveri
os suum, dicens, forte est expectatio. Thren. 3. 26. — 29. E-
quidem nihil clarius & efficacius arguit insignem filii bonæ
frugis demissionem, quàm si paternæ castigationi placide se
submittat. Eodem indicio genuini Dei filii innotescunt.
David pius hortaturus, ne indignè ferant prosperitatem præ-
sentem impiorum, hoc unum remedium invidentiæ & mur-
murationi opponit: *Sile Iehovæ, & indefinenter expecta eum.*
Psal. 37. 7. Hoc remedio David ipse usus est, cum in sum-
mas angustias conjuratione Absolomicâ conjectus esset:
Obmutueram, inquit, taciturnus, fiebam etiam à bono, id est, ne
bonæ quidem & justæ defensionis meæ recordabar apud il-
los; sed missa faciebam omnia, & patienter perferebam. Et
subjicit: *Obmuteſco, non aperio os meum: quia tu fecisti.* Psal.
39. 3. 10. Idem à Simeï maledictis provocatus, & ad vindi-
ctam à suis instigatus, conscientiam justissimi divini iudicii,
per tolerantiam suam animam suam possedit, dicens: *Quid*
michi vobiscum, filij Tzerujæ? si maledicit, atque si Iehova edixit
ei, maledic Davidi, ecquis dicat, quare sic facis? Et paulò post:
Simite eum ut maledicat, quia edixit ei Iehova. Fortasse respiciet
Iehova ad afflictionem meam; & reddet Iehova mihi bonum loco
maledictionis ejus, hodierno die. 2. Sam. 16. 10. 11. 12. Jobus
operâ Satanæ à Deo gravissimè exercitus, liberisque & fa-
cultatibus omnibus exutus, summum animi demissionis spe-
cimen

cimen edidit, & in sancto Dei iudicio acquievit, ingemi-
nans suum illud: *Iehova dedit, & Iehova recepit: sit nomen Ie-
hovæ benedictum.* cap. 1. 21. Rursus: *En, vilis sum, quid re-
spondere tibi? manum meam appono ad os meum.* cap. 39. 39.
Hiskias, ob thesauros suos superbè legatis Babyloñis osten-
tatos, per Eſaiam, iussu Dei, graviter objurgatus, & de di-
reptione opum, suorumque captivitate præmonitus, non re-
spondit, sed modestâ animi æquabilitate se divino iudicio
submittebat, & Eſaiæ dixit: *Bonum est verbum Iehovæ quod loquu-
tus es.* Eſai. 39. 8. Contrà superbi, justas poenas luentes,
Dei iudicia carpunt, & pro silentio murmura reddunt. Ideo
Paulus reproborum patronis, objicientibus, Si Deus quos
vult destinavit exitio, & quod semel decrevit impediri non
potest, quo jure damnat qui voluntate ipsius pereunt? hoc
responsio os obthurat: *Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex ad-
verso respondas Deo? num dicit figmentum fictori, Cur me tale fe-
cisti?* Rom. 9. v. 20. Fuerunt Iudæi natio arrogantissima
& contumacissima: adeoque minimè mirum, eorum quasi
paternam hæreditatem fuisse, quòd levissimâ occasione ob-
latâ, adversus Deum & fidos ejus servos murmurârunt: jam
ob defectum potus, mox ob penuriam cibi, rursus ex car-
nium desiderio & fastidio Man. Semper autem murmurâ-
runt, quòd Dominum non fideliter, sed iniquè secum agere
putarent. Vin' ergo humilitatis cultor, & superbix hostis
audire & haberi? toleranter divinis te iudiciis submitte,
murmura comprime, & silentium tene. *In silentio & spe sit po-
tentia tua.* Eſai. 30. 15. Graviter Paulus: *Omnia facite abs-
que murmurationibus ac disceptationibus: ut sitis inculpati & sim-
plices Dei filij.* Philip. 2. 14. Sapiamus, monente eodem A-
postolo, exemplo murmurantium Israelitarum: *Ne mur-
muremus, sicut quidam eorum murmurârunt, & perierunt à disper-
sore. Hæc enim typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostram ad-
monitionem, in quos fines seculorum devenerunt.* 1. Cor. 10. 10. 11.

Et author est Iudas Apostolus, *murmuratores, & querulos*, fortemque suam accusantes, gravissimas suæ murmurationis & querelarum pœnas Deo justissimo iudici in extremo iudicio duros. Judæ Epist. vers. 16. Nervosè & piè Sapiens: *Auris zelotypa Dei audit omnia hæc, etiam sonus murmurationis non est abditus ei. Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obreptione continete linguam, quia sermo occultus non est impunè abiturus, & os contra illum mentiens perdit animam.* Sap. 1. 10. 11. Et dic, quæso, quid murmurando proficiant superbi? Nihil omnino, nisi quodd semetiplos excrucient, Deumque gravius offendant: interim ferendum est, quicquid sapientissimo & justissimo Deo ipsis imponere placuerit. Ridemus, si is qui cymbam ad rupem alligavit, & funem identidem trahit, rupem ad se accedere censeat, quum ipse ad illam appropinquet: Equidem inajor tua est stultitia, arrogans murmurator, qui ad rupem æternæ Dei Providentiæ nexus, trahendo & reluctando vis eam tibi obsequi, non tu ipsi. Mitte aliquando has vanas cogitationes: & si sapi, sequere ab alto trahentem illam vim, & æquum cense, ut homini placeat, quicquid placuit Deo. Miles in castris, audito viæ signo, vasa colligit; audito pugnae, deponit, animo, oculis, auribus paratus ad omne imperium & intentus: Idem tibi sit animus, eadem mens, & in hac militia sequere alacriter & pleno gradu quocunque vocantem Imperatorem. Verè Seneca, rigidus ille virtutis magister, & egregius virtutum insectator: *Ad hoc sacramentum adaecti sumus, ferre mortalia: nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non est, in regno nati sumus, D. E. O. P. A. R. E. R. E., L. I. B. E. R. T. A. S. E. S. T.*

6. Intima & sincera abjectæ nostræ tenuitatis apprehensio in Dei præsentia, cum trepidatione ad ejus majestatem. Qui coram terreno & mortali rege comparet, reverentiâ majestatis ejus in genua præcidit, suæ sibi vilitatis conscius.

Mulier

Mulier Thekohæa Absalomis causam actura, coram Rege Davide patre ejus, *procidens super faciem suam in terram incurvavit se.* 2. Sam. 14. 5. Quidni ex intimo indignitatis & vilitatis nostræ sensu, nos in conspectu divinæ Majestatis abjiceremus? Nos, inquam, terræ vermiculi, pulvis & cinis, indigni qui in coelum oculos attollamus, & quos terra ferat. Huc nos invitat Regius Vates: *Deus*, inquit, *magnus est Iehova: & rex magnus supra omnes deos. In cuius manu sunt penetralia terræ: & vires montium penes ipsum sunt. Cujus est mare, nam ipse fecit illud: & arida, quam manus ejus formârunt. Venite, incurvemus nos & procumbamus: flectamus genua coram Iehova, qui fecit nos. Nam ipse est Deus noster, nos verò sumus populus pascui ejus, & oves manus ejus.* Psal. 95. 3. — 7. Insignis & pathetica invitatio, quâ Propheta populum ad omnimodam Deo Optimo Maximo reverentiam & submissiorem præstandam excitat. Jubet eos coram Iehova *genua flectere, se incurvare, procumbere*, atque aded, quod verbis prolocuti fuerant, etiam corporis totius in terram provolutione approbare, & consensum cum oris, tum reliquorum membrorum externorum, cum interno motu cordis testari. Eandem divinæ Majestatis reverentiam & humilem venerationem rursus magnopere David commendat, ajens: *Magnus est Iehova & laudandus valde: reverendus est supra omnes deos. Nam omnes dii populorum sunt idola: Iehova verò cælos fecit. Majestas & magnificentia coram eo sunt: robur & ornatus sunt in sanctuario ejus. Afferte Iehovæ, familiæ populorum: afferte Iehovæ honorem & robur. Afferte Iehovæ honorem nominis ejus: afferte munus, & introite in atria ejus. Incurvate vos Iehovæ in sanctuario magnifico: formidate à conspectu ejus, tota terra.* Psal. 96. 4. — 9. Ita, suæ memor tenuitatis & miseriæ, coram majestate Altissimi se demisit Abrahamus, pro Sodomis intercessurus: *Ecce nunc, cuperem alloqui Dominum, tametsi ego sim pulvis & cinis.* Gen. 18. 27. Petrus, Christi majestatem

tem & potentiam ex miraculosa piscium captura rectè agnoscens atque æstimans, & cum hac suam indignitatem conferens, seque mortalem & peccatorem esse cogitans; vocem hanc contritæ conscientiae suæque indignitatis indicem emisit: *Discede à me. nam homo peccator sum. Domine.* Luc. 5. 8. Contrà superbi hoc se produnt indicio, quod spreta Dei maiestate, in conspectu ejus insolenter se effe- runt, stultâ suæ maiestatis & splendoris gloriæ opinione fascinati. Nebucadnetzar Rex Babylonis, oculis perlustrans magnificentiam Babylonis, urbis à se maximis ædificiis operibusque exornatæ, in Deum ipsum superbissimè insurrexit, ac coelo bellum quasi indixit, exclamans: *Annon hæc est Babylon illa magna; quam ego ædificavi, ut esset regia & ornamentum decoris mei robore potentis meæ?* Dan. 4. v. 30. Pharaos Chophrahus Rex Ægypti, vir elatissimi animi, in Deum ipsum se armabat, ac maiestatis ac splendoris sui coecâ persuasione ebrius, insolentissimè se efferebat, putabatque nunquam aliquem fuisse, cuius amplitudo cum sua amplitudine potuerit comparari. Verùm Deus arrogantiam ejus repressit, eumque non minus quàm Assyriorum regem, cuius amplitudo omnino par aut superior ejus amplitudine fuerat, deturbavit. Audite Deum conscientiam ejus appellantem: *Cui ex arboribus Hedenis ita similis es gloriâ & magnitudine? de- jicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præ- putiatorum cubabis cum confossis gladio; ille est Pharaos, & tota multitudo ejus, dictum Domini Iehovi. q. d. Sic tandem humiliabitur superbus ille Pharaos.* Ezech. 31. 25.

7. Sancta gratiæ & misericordiæ Dei amplificatio in omnibus ejus beneficiis. Quicumque enim nihil sibi suisque meritis, sed omnia corporalia & spiritualia, quibus ornati sunt, dona Dei beneficentiæ in solidum tribuunt, verè humiles sunt. Quemadmodum vasa aurea & argentea, quem à radiis solaribus splendorem acceperunt, eundem reflexione ad

ad Solem remittunt: Ita siquid rectè egerimus, donisque eximiis alios superemus, ingenuè & humiliter solum Deum authorem agnoscamus, Davidi succinentes: *Non nobis Iehova, non nobis, sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.* Psal. 115. 1. Prout Sol suum in nos aspectum dirigit, ita brevior est umbra nostrorum corporum, ut meridie & sub id tempus videre est: Ita ostentationem & fastum eo magis refugere debemus, quo pluribus virtutibus abundamus. Viceversâ, Solis recessus indicium est, cum umbræ longiores fiunt: Ita virtutis decrecentis signum est, cum arrogantia crescit. Quemadmodum herus qui ipse fuerit insitor, si hortulanus illi aliquot pòst annis ejus insitionis fructum adferat, magnopere delectatur: Ita Deus, coelestis ille agricola, Ioan. 15. 1. magnam capit voluptatem, cum beneficia, quæ in nos contulit, ipsi accepta referimus, ipsumque illorum quasi Opificem agnoscimus. Haud enim mediocris laus, quod tam affabrè nos adornârit & scitè coluerit, qui eramus instar agri sterilis & deserti, ac similes truncis exiccatis & putridis: quod ita, inquam, nos excoluerit, ut nunc bonos fructus edere ac proferre valeamus. Nec aliter Servator, *Vitis illa vera*, cui salutiferâ fide insiti sumus: *In hac, ait, re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis.* Ioan. 15. 1. 8. Nec dubitandum, quin nostris fructibus æquè delectetur, atque agricola lætâ segete, præsertim si ubertatem hanc ab ipso, non ab industriâ aut naturâ nostrâ manare, agnoscamus & liberè fateamur. Ecquid verò minus præstare queamus? Perinde hoc est, tanquam si creditor, cui vitam deberemus, nil præter nudam & simplicem debiti confessionem exigeret. Num confiteri gravaremur? Nihil Israëlítico populo tam vitio vertitur, nihil est propter quod Deus illi tam graviter irascatur, quàm quod ingratus sit, oblivioni traditis aut dissimulatis beneficiis ab illo acceptis. Per Esaiam inquit: *Filios educavi*

educavi & extuli, ipsi autem deficientes rebellaverunt in me. cap. 1. 2. Contrà nihil est quo magis commendata sit virgo Maria, quàm humilitate, quàm primùm se indignam tantis erga se Dei beneficiis agnovit, deinde præclaro cantico ad omnem posteritatem testificari voluit, Deum solâ suâ misericordiâ & bonitate inductum, abjectionem ipsius respexisse, ut sui filii mater & nutrix esset, Luc. 1. 46. & seqq. David, conspectis liberalissimis populi oblationibus ad templi stru-cturam, animo oculisque ab hominibus ad Deum conversis, in hanc gratiarum actionem, erupit: *Nunc Deus noster, celebramus te, & laudamus nomen tuum gloriosum. Etenim quis sum ego, aut quis populus meus, ut obtineamus vim sponte offerendi huiusmodi? nam ex te sunt omnia, & à manu tua acceptum reddimus tibi. Peregrini enim sumus coram te, & inquilini, sicut omnes majores nostri: velut umbra sunt dies nostri super terram, quæ non consistit. Iehova Deus noster, tota hæc rerum multitudo quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine sancto tuo, è manu tua est, & tua sunt hæc omnia.* 1. Chron. 29. 13. — 16. Contrà superbi omnia bona sibi suisque meritis & industriæ accepta referre solent. Propheta his verbis ingenium hominis arrogantis depingit: *Sacrificat plagis suis, & suffitum facit retijaculo suo, quia per hæc pinguis est portio ejus, & cibus ejus optimus.* Hab. 1. 16. Nimirum superbiâ excæcatus, ea sibi accepta fert, quæ ex Dei liberalitate in ipsum conferuntur. Imitatur pullose equinos, qui grandiores facti calce citra discrimen matres & alios equos petunt. Quod olim Aristoteli fuit exprobratum ob ingratum ejus adversus Platonem, ipsius præceptorem, animum: cui & in prælectionibus & in suis libris obrectare solebat, dedignans præcipuam doctrinæ & scientiæ suæ partem illi acceptam referre. Hæc exprobratio multò aptius in superbum quadrat, quod Dei erga ipsum infinita quum sint beneficia, ac nihil non ab illo acceptum habeat, dissimulet tamen, unde ad se

ad se manârint, & tacito authoris nomine, qui liberalissimè in se illa contulerit, ea sibi ipsi tribuat ac vendicet. Socrates, quum Alcibiadem aliquo die propter opes & comoda terrena gloriantem animadvertisset, hunc duxit in quendam locum, ubi erat affixa tabula descriptionis terræ. In hac jussit eum quærere Atticam: quâ ostensâ, jussit iterum ut suos agros ostenderet. Tum Alcibiadi respondentem, nullae eorum extare vestigia; *Cur igitur, inquit Socrates, te effers ob res tam exiguas ut oculos fugiant?* Idipsum dicere licet iis omnibus qui ambitione & arrogantia ducuntur. Ostendant ubi fuerint ante centum annos, & ubi post tantum temporis futuri sint, quidque ipsis profuerint & sint profuturæ res illæ inanes ex quibus tantam audaciâ concipiunt. Ædium structuram sibi tribuunt, quibus ne unam quidem tegulam imposuerunt. Apostolus conscientiam eorum appellat, dummodo illa cauterio non sit resecta: *Quis, ait, te ab alijs discernit? Quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* 1. Cor. 4. v. 7. Equidem non leve in his verbis est pondus. Tantundem enim dicit: Stultum & ridiculum est alienis oculis superbire, seque instar corniculæ Ætopicæ alienis plumis ostentare. Nam quicquid boni & eximij habent homines, illud omne ex Deo habent. Quod si negare velis quisquis es, agedum prodi, & dic quid habeas quod non acceperis. Num corpus? num animam? num sensus? num reliquas corporis aut animæ vires? num eloquentiam, eruditionem, judicij acumen? num tu ipse tibi victum creare, num valetudinem pro tuo arbitrio tueri, corporis staturam mutare, aut vitæ ad suum finem properanti diem unum, imò horulam unam adjicere potes? Nemo tam impudens, nemo tam vecors est, qui in his omnibus quicquam possit suum dicere. Cur ergo tu teipsum discernis, & pro tuo arbitrio præ alijs vis eminere? Cur Deo, omnis boni.

boni auctori, gloriam suffragari, tibi arrogando, quæ à benedicentia ejus manu profecta sunt? Et cur hominibus ineptis & stolidis fidem habes, qui præcipiti suo & cæco judicio tibi hujus insolentia auctores sunt? Vere non - nemo & pie in hæc Apostoli verba commentans: *Hæc sententia*, inquit, & physice & politice & Theologicè supercilium nobis excutere, & intra modestia limites nos continere debet. Physicè; Si naturam spectamus, sumus homines. An superbiemus? Quis homines fecit? quis à brutis discrevit? Nonne Deus? qui poterat nos non creare, poterat pro hominibus boves, asinos creare. Gratissimo & demississimo animo & ore David exclamat: *Quid est mortalis, quodd memor sis ejus? auxiliator hominis, quodd visites eum? Minorem quidem fecisti eum paulisper Angelis: sed gloria & majestate coronasti eum; præfecisti eum operibus manuum tuarum: omnia posuisti sub pedibus ejus: greges & armenta quotquot sunt; etiamque bestias agrestes; aves cæli & pisces maris: quicquid permeat semitas marium.* Psal. 8. Politicè; Si conditionem civilem respicimus, alius nascitur vel creatur princeps, alius subditus; alius nobilis, alius ignobilis; alius alio potentior, honoratior, ditior. An quis hic superbiat? *Quis verò te discrevit? Quid habes quod à Deo non acceperis?* huic gratitudinem debes, non insolentiam. David à caulis ovium ad regni gubernacula, à pedo ad sceptrum evectus, altos non gessit animos, nec suæ industriae, prudentia, aut meritis regiam dignitatem tribuit; sed in solius Dei laudes sic erumpit: *Quis sum ego, Domine Iehovi, & quæ est familia mea, quodd deducis me eousque?* 2. Sam. 7. v. 18. Theologicè; Si gratiam consideramus, alius est electus, fidelis, justificatus, sanctificatus, & salvatur; alius non. An hic inflatus quis erit? dignitatem, opera bona, merita jactabit? Imò *quis te discrevit? quid habes quod non acceperis?* Quodd si omnia accepimus, & quidem gratis: quid relinquitur quo gloriemur, h. e. efferamur apud Deum, vel apud homines?

8. Sancta

8. Sancta modestia in cultu Dei animum arguit demissum. Quum enim diligens & frequens cultus divini exercitium vera genuinorum Dei filiorum nota sit, utique qui modestè eum peragunt, hoc ipso humilitatem suam Deo & pijs probant. Ex Salomone hoc discimus, dicente: *Custodi pedem tuum, quum vadis in domum Dei, & appropinques ad audiendum potius quàm ad dandum cum stultis sacrificium. nam hi non advertunt, se facere malum. Ne præcipites ore tuo, & cor tuum ne festinet proferre quicquam coram Deo: nam Deus in cælis est, tu verò super terram. Idcirco sunt verba tua pauca.* Eccl. 5. 1. 2. Hic præter dignam ad cultum Dei præparationem, attentamque & diligentem verbi divini in cultu illo auditionem, ac studiosam imprudentis festinationis, & vanæ prolixitudinis & battologiae in eodem evitationem; summam requirit reverentiam sinceramque animi demissionem. In more est hominū, cum ad reges & alios in eminentia constitutos accedunt, pro ratione dignitatis, in qua sunt collocati, honorem & reverentiam iis exhibere: qui etiam ad dignitatis suæ significationem, in solida & editiora loca attoluntur. Arrogantia ubique turpis quidem est: sed coram rege turpissima. Scitè idem Salomon: *Ne arrogato tibi decorem coram rege; & in loco magnatum ne stato: nam melius est dici tibi, ascende huc, quàm deprimi te coram ingenuo: quod vident oculi tui.* Prov. 25. vers. 6. 7. Quum igitur Deus in cælis infinitis gradibus omnes etiam augustissimos magnitudine & majestate superet; nulla submissio tanta esse potest, quæ illius celsitudini respondeat. Elias, Deo cultum præstiturus, *pronus se abiecit in terram, deinde posuit faciem suam inter genua sua.* 1. Reg. 18. vers. 42. Christus ipse Mediator noster, & Filius Altissimi, Patrem suum precaturus, *procidit in faciem suam.* Matth. 26. 39. Publicanus, Deo sacrificium contriti cordis & sanctarum precum oblaturus, tales adhibuit gestus, qui de ejus adversus Deum reverentia & insigni animi

A a

animi submissione contestantur. *Procul stetit*; putavitque se peccatorem esse maximum, & *iniquitates inter se & Deum suum determinasse*, uti Propheta loquitur. Esai. 59. v. 2. *Noluit vel oculos in cælum attollere*; quia cælum ejus sedem esse noverat, quem peccando sibi inimicum fecerat. *Cecidit pectus suum*; quod cordis & conscientiae suae vulnus sentiret. Luc. 18. v. 13. Hanc modestiam in Dei cultu etiam accendit & auget nostrae vilitatis consideratio, quam ex loco habitationis Salomon colligit: *Tu, inquit, super terram es*. Ut vermes humi serpimus. Nempe ad terrae habitationem nos Deus abiecit, ut ad humilitatem nos erudiret. Prudens paterfamilias hospitem suum ad infimum in mensa locum detru- dens, eundem de abjecta sua conditione admonet. Sic Deus nos ad terrae habitationem unam cum brutis animantibus deturbans, nobis adversus superbiae venenum antidotum paravit. Judæos de calamitatibus Jeconiae imminentibus prae- monens, eosque ad animi demissionem exhortaturus, ingemi- nat illud: *O terra, terra, terra; audi verbum Iehovæ*. Jerem. 22. vers. 29. Cui si illud etiam accedat, quod non tantum in terra repimus, sed quod *terra & pulvis sumus*; Gen. 3. 19. maxime verò quod, peccato interveniente, putredo sumus; tumidi animi supercilium contundere debet. Quoties igitur Deum allocuturi, eique cultum suum praestituri sumus; subeat mentem nostram hinc Dei celsitudo, illinc nostra vilitas & abjectio, ut debita utriusque commentatio- ne, cum summa cautione, ad thronum gratiae accedamus. Propheta totum Dei cultum ἐν ἐπιτροπῇ describens, ait: *Indicavit tibi, o homo, quid sit bonum, ac quid Iehova requisivit abs te, nisi ut exerceas jus, & ames benignitatem: & modeste am- bules cum Deo tuo*. Mich. 6. 8. Nec immerito modestiam in cul- tu Dei exigit. Quum enim vel tanta hominum sit confiden- tia, ut Dei gratia nequaquam se opus habere arbitrentur: vel tanta cupiditatum vis, ut illis abrepti leges & praecepta ipsius

ipsius superbe & contumaciter fastidiant; animorum de- missionem omnino opus est, sine qua nec in illo sperabimus, nec illius jugo colla nostra submittemus. Et sanè, ut inso- lentiae & confidentiae carnalis praecipua causa est, quod se- ipsos & cognatam sibi infelicitatem pauci agnoscunt: Ita qui illam probe inspexerint, illis mox animi, ut pavoni pe- des intuenti pennae concidunt. Atque hi demum illi sunt, quos tam benigne ad se invitat Christus: *Venite, inquit, ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requi- escatis. Attollite jugum meum in vos, & discite à me quid mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Ju- gum enim meum facile est, & onus meum leve est*. Matth. 11. v. 28. 29. 30. Josias, regum piissimorum ocellus atque co- rona, lectione libri Legis authentici percussus, sententiâ de regni Iudaici excidio acceptâ, animi demissione, executio- nis dilationem post mortem suam obtinuit. Deus ipse loquatur: *Quia mollitus est animus tuus, & demisti te à facie Iehovæ, quum audivisses ea quae loquutus sum contra locum hunc & contra habi- tatores ejus, fore in desolationem & in maledictionem, & lacerans vestimenta tua flevisisti coram me; ideo etiam ego audiui; dictum Iehovæ. Propterea ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulcra tua in pace; ut non videant oculi tui to- tum istud malum quod ego inducturus sum contra locum hunc*. 2. Reg. 22. v. 19. 20. Ad hanc animi submissionem in cul- tu Dei David pios omnes excitat: *Venite, incurvemus nos & procumbamus; flectamus genua coram Iehova qui fecit nos*. Psal. 95. vers. 6. Illustre humiliationis sui in cultu divino exem- plum extat in Esdra, qui ita de se: *Tempore, inquit, muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, idque laceratam habens vestem meam & pallium meum; & flectens in genua mea, expandi manus meas ad Iehovam Deum meum, ac dixi: Deus mi, pudet me & e- rubesco attollere, Deus mi, faciem meam ad te: nam iniquitates nostrae creverunt supra caput, & reatus noster magnus est in cælum*

usque. Esd. 9. 5. 6. Non ita superbi, qui in ipso Dei cultu arrogantiam suam produnt. Id liquet exemplo Pharisei, qui sic coram Deo gloriari in templo audet: *Deus, gratias ago tibi quod non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mechi: vel etiam ut iste publicanus.* Luc. 18. vers. 11. Ne levissimam quidem innatę omnibus hominibus vitiositatis mentionem facit, neque peccata sua confitetur, ac proinde nec remissionem eorum à Deo petit: sed quasi facta tecta sint omnia, de operibus suis gloriando sibi ipsi delicias facit. Adhęc omnes simul homines prę se contemnit & damnat: cū potius cogitare deberet, à se quoque nihil humani alienum esse. Ut mirum nulli videri debeat, Christum iudicium huiusmodi, de cultu Deo ab humili Publicano & superbo Phariseo pręstito, tulisse: *Dico vobis, descendit iste Publicanus iustificatus domum suam potius quàm ille Phariseus.* Causam hanc subnectit evidentissimam: *Quia quicumque se extollit, deprimetur; & qui sese deprimat, extolletur.* Ibid. vers. 14.

9. Sancta admiratio viarum Dei, quę sunt impervestigabiles. Nescire velle, quę Magister maximus docere non vult, erudita est inscitia. Et hoc est quod voluit Moyses, dicens: *Quę occulta sunt, penes Iehovam Deum nostrum sunt: at quę revelata, nobis & filiis nostris usque in seculum revelata sunt, ut sciamus omnia verba huius Legis.* Deuter. 29. vers. 29. Dedecus est eorum quę Deus aperuit, cognitionem negligere: laus contrā, quę occultit, ignorare. Nam ut Ægyptius ille respondit interroganti, quid ferret obvelatum: *Ideo esse obvelatum, ne quis sciret quid esset:* Plutarch. de Curiosit. Ita & nos cogitare oportet, quę Deus nobis occultat, ideo occultare, ne inquiramus: & eorum ignorance tam esse nobis salutarem, quàm sit cognitio rerum quas nobis revelare ac patefacere voluit. Gravissimè Paulus: *Enimvero per gratiam quę mihi data est, edico cuiusvis versanti inter vos, ne supra ma-*

dum sapiat ultra quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei. Rom. 12. 3. Ita Jobus occulta Dei iudicia sanctę admiratus, non curiosę scrutatus est. Dixit enim Jehovah: *Quis iste est, inquis, qui occultat consilium inscitę? Hoc dicis propterea quod indicavi quę non intelligebam, sc: cogitationes, consilia & iudicia tua: quę mirabiliora sunt quàm ut assequar, & quę nesciebam.* cap. 42. 3. David modestiam & animi sui demissionem clarissimo certissimoque signo ostensurus: *Non ambulabo,* ait, *in rebus magnis & mirabilioribus quàm ut ego eas assequar.* Psal. 131. Scilicet intra metas vocationis suę se David continuit, neque quicquam tentavit, quod Dei verbo suęque vocationi repugnaret. Modestę quoque Salomon: *Comedere mellis plurimum, non est bonum: Ita pervestigatio glorię illarum rerum,* nempe sublimium, putā naturę, decretorum, iudiciorum, atque operum Dei, *non est glorię.* Prov. 25. 27. Paulus, absolūtā doctrinā de divina prędestinatione, os obstruit curiosis & arrogantibus, qui de hoc mysterio audaciùs atque insolentiùs disputant, Deumq; ipsum in iudicium impudenter vocare non verentur, Cur ex eadē impura massa alios elegerit, alios reprobavit? Patheticę exclamat: *O profundas divitiarum & scientię & cognitionis Dei! quàm inscrutabilia sunt ejus iudicia, & ejus vię impervestigabiles! Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio? Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei? Nam ex eo, & per eum, & in ipsum sunt omnia. Ipse sit gloria in secula. Amen.* Rom. 11. 33. — 36. Uti abyssi fundum explorare non licet: Ita nec Prędestinationis rationem. Ideoque immensum sciendi & inquirendi desiderium & veluti pruritum demergamus in abyssum voluntatis & libertatis Dei, qui sic est *αὐτεξούσιος*, ut etiam sit *πατερ-εξούσιος*. Si enim in jure civili sacrilegium est, disputare de principis potestate: quid amabō de potestate Dei dicemus? Contrā superbi ad omnia se natos & aptos esse, omniaque

se capere posse, adeoque sibi communicanda, existimant. Omnibus excellere cupiunt; uno verbo; *Dominum Deum suum tentant*, Matth. 4. 7. sed tandem stultâ suâ se opinione falsos esse ac in perniciem suam incubuisse experiuntur. Sicut magna appetunt, qui animo sunt tumidi, ita varia, quibus crescant, ineunt consilia: & quum sapientiâ & viribus suis confidant, audacter erumpunt, limites vocationis transiliunt, in alienas se functiones ingerunt, publicum statum & tranquillitatem turbant, ac maiora viribus suscipiunt. Phæethon vult regere currum Solis; sed antequam constitit, ictu fulminis deflagavit. Cleon vult eminere in Republica Atheniensium, ideo turbat pacatum Reipubl. statum, ac tandem se & Rempubl. evertit. Eva Deitatem affectat, & Dei imaginem cum Diaboli larvâ permutat. Gen. 3. Miriam & Aharon primatum Mosi invident, & murmurantes se ei æquant; sed Deus Mosem præferens, de Miriam septiduanæ lepræ poenam sumit. Numer. 12. Korach, Dathan & Abiram, sacerdotij ambitu, seditionem moventes contra Mosem & Aharonem, divinitus cum suis conjuratis, & omnibus eorum facultatibus, partim igne, partim hiatu terræ pereunt. Num. 16. Absalomus ad regnum paternum aspirat, ac subditorum animos artibus ita ad se allicit, ut secum contra patrem Davidem conspirent: sed capillis quercui suspensus hæret. 2. Sam. 15. & 18. Uzias rex in partes sacri sacerdotij involans, leprâ percutitur, & hominum consortio excluditur, filio regnum administrante. 2. Chron. 26. 16. & seqq. Superbia & ambitio pleraque hæreses peperit. Quando enim ex fastu & supercilio sibi homines fugendi quidvis in doctrina licentiam, vel errandi immunitatem tribuunt, & *Philautia* præoccupari, plus rationi fidunt, quàm expresso Dei verbo, ad rationis decempe-dam minus quadranti, tacito aut veloci pede in hæresum barathrum ruunt. Verissimè Bernardus: *Omnibus una intentio hæ-*

hæreticis semper fuit, captare gloriam de singularitate scientiæ. Serm. 6. super Cantica. Arius cum cerneret Alexandrum sibi in Episcopatu Ecclesiæ Alexandrinæ præferri, impatientiâ repulsæ, & ambitione atque æmulatione inflammatus, hæresin suam ab orco revocatam propagare ccepit. Multi, ne quicquam videantur ignorare, ipsius divinæ essentiae rationem & secreta rimantur. Quibus sapientior Euclides Philosophus Ethnicus, ab importuno quodam multa de Dijs interrogatus, respondit: *Quæ petis, ignoro: hoc unum scio, Deos curiosis istis esse infensos.* Hic ignoratio religiola præstat curiosâ scientiâ. Atque ut ignis remotos illustrat, propiores & mediocri intervallo distantes calefacit, at nimis propinquos, & qui tactu eum explorant, terret: Sic Deus omnes homines, quamvis à salute remotos, aliquâ luce & cognitione sui illustrat, propius admissos amore suo calefacit, Spirituque afflat: verum temerariâ curiositate se ingerentes, & penitus ingredi ausos, perdit & vertigine percutit. Ergo submissione animi intus ornat, nostro nos pede ac modulo singuli metiamur, ac tantum nobis oneris impositum esse agnoscamus; cui ferendo si modò simus, pulcrè nos & honestè discedere. Sapienter Siracides: *Difficilior captu tuo ne quæras temerè, & valentiora viribus tuis ne exquiras insipienter; quæ mandata sunt tibi hæc sanctè cogita: non enim opus est tibi ut occulta intuearis oculis.* cap. 3. 21. 22.

10. Certissimum humilitatis piorum signum est, Laudis, quâ ab aliis afficiuntur, averlatio, & salubrium correptionum admissio. Quandiu carnis affectibus obtemperamus, & superbiæ atque ambitioni litamus, gratissima auribus nostris est laudum nostrarum celebratio. Quum laudari nos & extolli ab aliis sentimus, fastu & insolentiâ tumescimus. Verum qui Dei Spiritu donati sunt, & ab eo regeni, ac animi submissione ornat, non minori dolore atq; tædio afficiuntur auditis suis laudibus, quàm voluptate quum reprehenduntur atque:

que corriguntur. Nam probè sciunt, quum toties quotidie peccent & delinquant, torque vitiis laborent, novam subinde suis reprehensoribus se materiam suggerere: contra nunquam tam paucis se verbis laudari, quin iis falsa pleraque permista sint. Hujus rei luculentissimum exemplum in seipso David suggerit. *Percutiat me justus*, inquit, *beneficium erit; & corripiat me, id erit unguentum præstantissimum: ne prohibeat illud à capite meo.* Nam quo amplius id fecerit, eo amplius oratio mea erit in malis eorum. Psal. 141. 5. O animum verè regium! ò jucundissimum & summum sinceræ humilitatis exemplar! Magnates plerique, arrogantia inflati, optimè secum agi putant, quando neminem sibi habent contradicentem; omnes laudatores & astipulatores. Non ita David: Deum orat, ut, sicubi peccet, (quum fieri non possit, quin etiam justus sæpe peccet) submissis à Deo fidis monitoribus, reprehendatur, atque ita in viam revocetur. Huc aures arrigite, animumque advertite, quotquot humilitatis professores auditis: exemplo tanti Regis, correptiones præsertim ministrorum Ecclesiæ, quibus speciatim inculcatum illud; *Argue, objurga*; 2. Tim. 4. 2. libenter admittite. Cogitate, *justos* eos esse, qui absque personarum respectu agant, & non sua, sed animarum vestrarum salutē quærere. Si videatur reprehensio justo vehementior, cogitate eam esse *perussionem*, eamque Davidem sibi expetiisse: & gravi peccato, severâ objurgatione, medicinam adhibendam esse; non caudam vulpinam. Si quis pedibus in Amaziæ impii sacerdotis Bethelis sententiam eat, dicentis Amoso Prophetæ: *Videns, abi, aufuge in terram Iehudæ; & comede ibi panem, & illic prophetato: Bethel verò ne pergito amplius prophetare, nam sanctuarium Regis est, & domus regia est*; Amos. 7. 12. 13. cogitet, quis ille fuerit, qui dixit, *Percutiat me justus*. Evolvat quid Amosus Amaziæ responderit: *Edixit mihi Iehova, abi, propheta apud populum meum Israël.* Nunc igitur audi

audi verbum Iehovæ; tu edicis, ne prophetato apud Israël, neque facito ut stillet prophetia apud domum Isaaci. Idcirco sic ait Iehova, *Vxor tua in ipsa civitate scortabitur, & filij tui filiarum tuarum gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur; tu verò in terra immunda morieris, quum Israel omnino migrabit à terra sua.* Ibid. vers. 15. 16. 17. Valeat igitur illud: *Det veniam corvis, vexet censura columbas.* Si reprehensio alicui nimis molesta videatur: Cogitet quàm suavi eam simili David mitiget, comparando eam balsamo alijsve unguento fragrantissimo: quàm sibi exoptet eam ardentè: quàm gratum se erga ipsum reprehensorem sit declaraturus. Contrà, quid Esaias iudicet de adulatoribus: *Popule mi, qui ducunt te, seducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.* cap. 3. 13. Exemplo Achabi id liquet, qui à Baalitis sibi imponi passus est: & Micham rectè monentem audire nunquam voluit: idque extremo suo malo. 1. Reg. 22. Porro pij & humiles non laudari, sed corrigi amant, quia censent nihil iis quæ Deo conveniunt & consecrata sunt, gloriâ sanctius esse, nec sibi eam, sine impietate ac sacrilegio, delatam sumere licere, nedum appetere. Dico, *ne delatam quidem admittendam*; eo quòd non satis est, ut honorem non concupiscamus, aut patienter eo careamus: sed præterea oportet ei non admittendò, quum defertur, & nulli inde voluptati capiendæ nos assuefieri. Ad hanc sententiam nonnulli accommodant prohibitionem, quâ Israelitico populo esu panis fermentati interdicitur in festo Paschali: ac putant iustos fuisse à fermento, quo tumorem & acorem contrahit massa, abstinere, ut hanc ceremoniâ docerentur, vanam gloriam, quæ inflat & tumidum reddit animum, fugere, præsertim diebus sanctiori divini cultus studio consecratis: propterea quòd tunc temporis illa faciliùs sese insinuat in animum, & vix fieri potest ut quum bonis operibus incumbimus, non præclaram de nobis ipsi opinionem concipiamus, nec ab alijs laudari

dari eo nomine velimus. Quod profectò satis est ad virtutes omnes nostras deformandas, & ita deterendas, ut nullo in pretio habeantur. Stultitæ se & imprudentiæ damnant, qui aliorum laudibus, quibus tolluntur, nimium tribuunt vel confidunt. Magna enim ubique assentatorum est copia, qui omnia ad gratiam loquuntur. Multi etiam præter hos, intelligentiâ ita sunt tenui, & debili iudicio, ut quid laude dignum sit aut indignum, haud internoscant: sed non rarò vituperandos laudent, aut mediocriter laudandos in immensum laudibus efferant. Quare videndum nobis est, ne ex aliorum assentatoriâ aut temerariâ sententiâ, de nobis & virtutis nostræ laudibus statuamus. Gregorius Magnus, à viro quodam pio & præstanti laudibus oneratus, modestè respondisse fertur: *Deum deprecare, frater, ut his quæ de me prædicas dignus efficiar.* Salomon, *virum laudibus ornatum va si fusorio*, aut *catino* assimilans, innuit, aliorum, quibus nos decorant, laudibus vanitatis plurimum, & falsitatis, tanquam scorias à nobis excoquendas, adhærescere. Prov. 27. 21. Demus operam, ut (qui optimus est immodicæ laudis fructus) supra veritatem laudati, quales aliis videmur, tales evadere enitamur. Is autem ab omni laude felicissimus est, qui à Deo veram consequitur laudem, quemque conscientia, Dei apparitor, absolvit. Quid enim prodest, si te omnes laudent, & Deus ac conscientia te accusent? aut quid obesse potest, si omnes tibi derogent, & Deus ac conscientia te defendant? Si nobis est *Testis in celo, si conscius noster in Excelsis*, Job. 16. 19. *si testimonium conscientiæ bonæ in corde*; 2. Cor. 1. 12. loquantur foris stulti quod volunt. Quid enim aliud detrahentes faciunt, nisi quòd in pulverem sufflent, & in oculos suos terram excitent, ut unde plus detractionis perfliet, inde magis nihil veritatis videant?

EPILOGUS.

Atque

ATque sic ad umbilicum perduximus patheticam Christi dehortationem ab ambitione, & oppositam ei exhortationem ad animi demissionem. Summa huc redit: Maximus est in regno coelorum, qui minimus videtur in terris: pretiosus est in oculis Dei, quem alij hominem minimi pretij æstimant. Qui semetipsum demittit, à Deo extollitur. Qui puerulum refert verâ humilitate, & terreni splendoris mundanæque gloriæ contemptu, paulatim *in virum adultum* excrefcit, *ad mensuram plenæ stature Christi*. Eph. 4. 13. Ergo *induamur* in hac vita *animi submissione*, Col. 3. 12. ut in futura vita superinduemur æternâ gloriâ. Non quid habeamus, sed quid nobis desit, semper recogitemus. Magis doleamus de virtutibus, quarum expertes sumus; quàm quòd gloriari velimus de virtutibus, quibus ornati sumus: virtutes celemus, nævos & peccata manifestemus. Valde enim est metuendum, ne si bonorum operum thesaurum manifestemus per gloriationem, Diabolus eum nobis surripiat per superbiam. Ignis optimè fervatur, si cinere tegatur: Ignis fidei, pietatis, & charitatis nunquam securiùs custoditur, quàm si cineribus humilitatis lepeliatur. Superbia omnium peccatorum est semen: Caveamus ergo extolli, ne in peccatorum abyssum precipitemur. Superbia gratum Diaboli est cubile: eam ergo vitemus, ne anima nostra à Diabolo subjugetur. Superbia est ventus urens, & divinæ gratiæ fontem exsiccans: eam ergo abominemur, ne nos à Dei gratia separet. Ad animi submissionem multum profuerit, si *nos non metiamur nobismetipsis, nec nos nobisipsis comparemus*; 2. Cor. 10. vers. 12. sed si ex Dei iudicio nos expendamus. Quemadmodum enim rei alicuius innocentia tum demùm clara est & indubitata, quum acuti & severi iudicis subiit iudicium: Ita ignoramus qui simus, donec Dei trutinâ examinemur, cui omnia nota sunt & aperta. Vitæ nostræ inquisitio apud illum est.

est: nostræ cogitationes, consilia & secretiore cupiditates, ex quibus aut absolvendi sumus aut condemnandi, in lucem ab illo proferri possunt. Adhæc, quum, propter simplicissimam ejus essentiam, purus sit omnium pravorum affectuum, quibus alioqui à veritate deflecteretur, hac altera de causa solus aptus est & idoneus mundi judex. Itaque commissâ illi causâ suâ, quisque non prius justum se aut laude dignum judicet, quàm illius sententiâ talis pronuncietur. Ita proculdubio retundetur fastus, & deprimetur supercilium. Nam si justitiam humanam reformidamus, quæ falli & corrumpi potest: nullusque est tantâ innocentia, quin, quum de ipsius causa agitur, & quum ipse famam suam judicio hominum, tanquam aleæ, expositam videt, quod sentiat se, quantumvis innocentem, non omni tamen culpâ carere, metu aliquo tangatur: quid agamus, consideratâ justitia Dei, qui, ob sapientiâ infinitam, nullâ ignorare vel oblivisci potest, quantumvis reconditam animi nostri cogitationem, nec in ea connivere, quod voluntas ejus constantissima sit & immutabilis, nec à norma queat deflectere? Sic cum Abrahamo, Dei justitiam cogitantes, agnoscemus, nihil nos præter pulverem & cinerem esse. Gen. 18. vers. 27. Sic precabimur eum, ne contendat nobiscum ut peccatorum nos convincat, sed ut eorum potius pro sua misericordia obliviscatur, & sepulta esse cum Filio suo crucifixo & sepulto meminerit. Sic tandem omnis prius concepta de nobis nostrisque virtutibus opinio, brevi in Dei præsentia evanescet, quum ita coram eo comparuerimus. Tu, ô Christe Jesu, nostram sana superbiam. Sit sancta tua humilitas, nostri exaltatio: sit etiam vitæ nostræ exemplum, Largire nobis gratiam, ut fide verâ humilitatem tuam amplectamur, & totâ nostrâ vitâ constanter eandem exprimamus atque sequamur. *A M E N.*

INDEX PRIMUS

Locorum sacrae Scripturae, quæ explicantur, & à corruptelis adversariorum vindicantur.

CAP.	VERS.	PAGIN.
V.	3.	80.
XVIII.	27.	87.
EXODUS.		
XII.	3.	16.
LEVITICUS.		
XXVI.	26.	103.
I. SAMUELIS.		
XVIII.	6.	89.
PSALMI.		
IV.	8.	97.
X.	14.	94.
XXVII.	8.	105.
	10.	94.
XXXIV.	15.	76.
XXXVII.	16.	101.
XXXIX.	3.	176.
XLIX.	14.	102.
XC.	3.	179.
CXV.	1.	133.
	A a 3.	

CAP	VERS.	PAGIN.
CXXVII.	2.	104.
CXXXI.	2.	86. 89.
CXLI.	5.	113. 192.

PROVERBIA.

X.	22.	103.
XI.	2.	117
XIII.	4.	24.
	20.	30.
XIV.	21.	174.
XV.	32.	112.
XVII.	1.	95.
	5.	175.
XVIII.	12.	117.
XXII.	4.	137.
	29.	24.
XXV.	27.	189.
XXIX.	23.	86.

EGCLESIASTES.

V.	1. 2.	185. 186.
----	-------	-----------

CANTICUM CANTICORUM.

II.	2.	9.
-----	----	----

ESAIAS.

II.	11. &c.	51.
VI.	2.	155.
	5. &c.	62.
XXVIII.	9.	82.
XLII.	8.	51.
LIV.	9. 10.	127.
LXVI.	24.	144.

JEREMIAS.

IV.	4.	61.
-----	----	-----

CAP.	VERS.	PAGIN.
XIX.	10.	61.
XXVII.	2. &c.	61.

EZECHIEL.

III.	1. 2. 3.	62.
XXXIII.	11.	129.

DANIEL.

III.	16. 17. 18.	23.
------	-------------	-----

MICA.

VI.	8.	186.
-----	----	------

MATTHÆUS.

III.	2.	39.
VII.	29.	37.
VIII.	8.	90.
X.	16.	106. 107.
XIII.	11.	39.
XVI.	24.	6. 56.
XVIII.	1.	1.
	2. 3.	56.
	3. 4.	117.
XX.	12.	154.
XXI.	43.	39.
XXVIII.	19.	16.

LUCAS.

V.	6. 7. 8.	90.
VII.	1. &c. seqq.	160.
VIII.	13.	8.
XIV.	26.	58.
XVI.	8.	34.
XVIII.	11.	172.
	13.	186.
XXI.	19.	113.

JOAN.

CAP. VERS. PAGIN.

IOANNES.

III.	3. 5.	76.
VI.	26.	7.
XIII.	10.	74.
	14. 15.	60. 167.
XIV.	2.	151.
XVI.	23.	127.

ACTA APOSTOLORUM.

XIX.	34. 35	5.
XXII.	16.	62

PAULI EPISTOLA
AD ROMANOS.

II.	6.	151.
III.	20.	173.
VI.	23.	80.
VII.	8.	43.
XIV.	17.	39.
XV.	20.	85.

I. AD CORINTHIOS.

III.	2.	93.
IV.	7.	156. 175. 183.
XV.	8.	161.
	41. 42.	150.

II. AD CORINTHIOS.

V.	10.	151.
IX.	6.	151.

ADEPHESIOS.

II.	3.	80.
IV.	26.	151.

CAP. VERS. PAGIN.

I. AD TIMOTHEUM.

I.	19.	17.
IV.	7.	24.
VI.	6. 7. 8.	102.

AD TITUM.

II.	12.	17.
III.	5.	62.

AD HEBRÆOS.

V.	12.	28.
VI.	14.	93.
XI.	4.	8.
XII.	24. 25. 26.	12.
	II.	99.

EPISTOLA JACOBI.

I.	19.	133.
----	-----	------

I. PETRI.

IV.	1. 2.	23.
-----	-------	-----

III. JOANNIS.

	9.	47.
--	----	-----

APOCALYPSIS.

IV.	10.	171.
-----	-----	------

FINIS.

INDICIS LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

C c

INDEX

INDEX SECUNDUS

Verborum, Phrasium & rerum insigniorum, quæ explanantur.

A.

A *Buigare seipsum, quid sit.* 6.
Abortivum quid. 161.
 Abrahamus pro Sodomitis intercessurus, luctum in se sensit
 charitatis & sensus propriæ humilitatis. 87.
 Adamus quomodo *Seibum ad imaginem suam condiderit.* 80.
 Alexandri Magni *ambitio.* 46.
Ambitiosi non ingredientur in regnum cœlorum. 139.
Amen juramenti formula est. 123.
Amen cur toties Christus usurpavit. 123.
Anabaptistarum fucata *humilitas.* 163.
 Apostoli non fuerunt *impeccabiles.* 74.
 Apostoli *ambitione* laborarunt. 42.
 Apostoli solliciti de *maximo in regno cœlorum, carnalem, chrisosam, absu-*
dam, ambitiosam quæstionem moverunt. 41.
 Apostoli *crucem* refugerunt *spe mundani regni Christi.* 3.
 Apostoli cur vocentur *Christi discipuli.* 12.
 Apostoli de terreno regno *rogarunt, in quo maximus sit aliquis ex iis.* 39.
 Apostolos quâ occasione *Diabolus ad ambitionem tentavit.* 3.

B.

B *Benedicere Dei est benefacere.* 103.

C.

C *Enturionis Capernaumici humilitas.* 160.
Chilonis Lacedæmonii apophthegmata. 100.

Christu

INDEX SECUNDUS

Christus quomodo *docuerit ut auctoritatem habens.* 37.
 Christus cur *puerulum advocatum in medio discipulorum suorum statuerit*
 59.
 Christus cur non responderit ad quæstionem Apostolorum, *quis esset*
maximus in regno cœlorum. 70.
 Christus est *maximus in regno cœlorum.* 70.
 Christo dicente, *attentè auctandam.* 120.
Columba simplicitas quæ. 106.
Comparativus pro *superlativo.* 40.
 Convertere se quomodo jubeantur Apostoli. 74.
 Conversio est *prima vel orta.* 75.

D.

D *Davidis regis humilitas summa.* 89.
 Davidis *placabilitas.* 109.
Demissio coram Deo & hominibus quid sit. 148.
Demittere sese quid sit. 148.
Dieta ut salubris sit, quomodo efficere queamus. 95.
 Discipuli Christi cur vocentur Apostoli. 12.

F.

F *Ermentatis panibus* cur Deus *vesci tempore paschali* prohibuerit. 193.

G.

G *Audium temporarium ex verbo Dei, quale sit.* 8.

H.

H *Ieronymi Stridonensis encomium & ortus humilis.* 67.

I.

I *Esus* Apostoli *consultaverunt in rebus dabiis.* 34.
Julij Cæsaris ambitio. 46.
Inste quomodo vivant Dei filij. 17.

Cc 2

M. Ma

INDEX SECUNDUS:

M.

Maximus in regno cœlorum est Christus. 41.
Maximum esse in regno cœlorum, bifariam potest intelligi. 149.
Maximum esse in regno cœlorum, pro maximi à Deo æstimari. 155.
Monachorum fucata humilitas. 163.
Mulieres piæ Christi sunt discipula. 164.

N.

Negatio gemina fortius negat. 132.
Nisi vocalæ emphasis. 130.
Non sum ut reliqui homines : Non sum ut iste Publicanus ; quâ conscientia Phariseus dixerit. 172.

O.

Odise patrem suum &c. quid sit Christo. 58.

P.

Paulus cur se *abotivum* vocet. 161.
Pauli humilitas & exaltatio. 161.
Pedum discipulorum suorum lotione quid docere Christus voluerit. 168.
 170.
Φιλοτιμῆσθαι in bono positum. 85.
Pie quomodo vivat Dei filij. 17.
Pueris quomodo & quatenus Christus similes *Apostolos fieri*, & non fieri velu. 79. 83.
Puerulus à Christo in medio discipulorum stans quis fuerit. 79.

R.

Regnum cœlorum varia significat in sacris literis. 39.
Regnum cœlorum pro cœlesti gloria. 138.
Repugnare in contemptum ferè sumitur. 23.

Retri-

INDEX SECUNDUS.

Retribuere secundum opera ; quomodo Deus unicuique dicatur. 151.

S.

Scipio panis est benedictio Dei. 103.
Senes cur repugnare dicantur. 83.
Senex & simplex confessor altitissimum Philosophum Arianum in Concilio Niceno vicit & convertit. 68.
Serpentina prudentia in quo sita sit. 107.
Spina Ecclesiæ lilium sanciantes, quæ sint. 9.

T.

Temperanter quomodo vivat Dei filij. 17.
Temporarij qui sint, & cur terra saxosa comparentur. 8.

FINIS

INDICIS VERBORUM, PHRASIVM
 & RERUM INSIGNIORUM.

INDEX TERTIUS

Locorum communium

Theologicorum.

A.

ABNEGATIO SUI IPSIUS.

Abnegatio sui ipsius est necessaria : & fit abdicatione propriæ sapientiæ, voluntatis, amoris & honoris. 56.

AFFLICTIO.

Afflictio pios manet. 9.

Cc 30

Afflictio.

INDEX TERTIUS.

Afflictio toleranter est ferenda. 32.
Afflictiones æquo animo sunt excipiendæ. 98.
Afflictionibus pij preffi Dei se solari juramento de liberatione debent. 127.

AMBITIO.

Ambitio inprimis regum, principum, & magistratuum aulas occupavit: id quod exemplis piorum & impiorum liquet. 44.
Ambitio sæpe personas Ecclesiasticas infestat & perdit. 46.
Ambitio angue & cane pejus est fugienda. 47. 133.
Ambitio multas hæreses & contentiones in Ecclesiam Dei invenit. 47. 190.
Ambitio quædam sancta est Deoque placens, & in quibus illa sita sit. 85.
Ambitio altis in corde humano defixa radicibus, egrè extirpatur. 120.
Ambitio quibus signis ab humilitate discernatur. 164.
Ambitionis vitium omnibus hominibus naturâ adhærescit. 42.
Ambitionis vitium prohibendo irritatur, & comminando augetur. 43.
Ambitionis remedia præsentissima. 52.
Ambitionis atrocitas. 141.
Ambitionem retundit, si alios nobis meliores ac sanctiores esse statuamus: & quibus id rationibus impetrari possit. 53.
Ambitionem sequitur ignominia. 117.

AMBITIOSI.

Ambitiosi nefando quodam sacrilegio gloriam Deo suffurantur. 51.
Ambitiosi non ingredientur in regnum celorum. 141.
Ambitiosi humiles se esse gloriantur. 162.
Ambitiosos Deus meritò odit & punit. 49. 143.

AMOR DEI ERGA NOS.

Amor Dei Patris erga filios suos longissimè parentum terrenorum amorem & curam superat. 93.

AMOR PROPRIUS.

Amori proprio renunciandum est. 57.

ANIMALIA BRUTA

Animalia bruta doctores nostri sunt. 65

ASSEN.

INDEX TERTIUS.

ASSENTATOR.

Assentatores fugiendi. 194.
Assentatorum ingenium. 113.

A'TTA'PKEIA.

A'urdeueu commendatur. 100.

B.

BAPTISMUS.

Baptismi aqua significat sanguinem & Spiritum Christi: & beneficia Christi obsignat. 62.

BENEFICIA DEI.

Beneficiorum omnium acceptorum gloria Deo tribuenda est: contra quam superbi facere assolent. 180.

C.

CHRISTIANUS.

Christiani omnes sunt discipuli Christi, & appellationis hujus rationes, quibus officij commonentur. 16.
Christiani piè erga Deum, justè erga proximum, & temperanter erga seipsos vivere debent. 17.

CHRISTUS.

Christus est præceptor suorum fidissimus, omnes terrenos præceptores longissimè superans. 36.
Christus solus est Caput Ecclesiæ, & primas tenet. 72.
Christus nobis mediatè loquitur in sacra Scriptura, & in ministris suis. 122.
Christi monitis celeriter & promptè auscultandum. 133.
Christi Apostolorum pedes lavantis summa humilitas. 170.
Christo errores nostri detegendi sunt, ut corrigantur. 35.
Christo loquente, arrectis auribus & animis nos adstare oportet. 120.
Christum multi propter terrena commoda sequuntur & consentunt. 7.

C OELO.

INDEX TERTIUS.

COELORUM REGNUM.

Coelorum regnum qui ingredi cupit, id primò agat, ut de ingredien-
tium sit numero. 79.

Coelorum regni conditio. 138.

GOENA DOMINI.

Coenæ Domini panis & vinum significant corpus & sanguinem Chri-
sti: nobisque communionem cum Christo obsignant. 63.

COGNITIO SUIIPSII.

Cognitio suiipsius & miseriæ suæ necessaria est. 21.

CONFESSIO PECCATORUM.

Confessio peccatorum humilitatis est signum & causa. 164.

CONSCIENTIA.

Conscientia bona retinenda est. 17.

Conscientiæ malæ cruciatus & accusationes. 144.

CONSORTIA.

Consortia prava sunt fugienda, quia bonos mores corrumpunt: pio-
rum consortia sectanda. 29.

CONVERSIO HOMINIS.

Conversio ad Deum est necessaria his qui seryari cupiunt. 75.

Conversionis ad Deum partes sunt, recedere à malo, & facere bonum:
quæ non sunt divellendæ. 76.

CORREPTIO.

Correptiones fraternæ admittendæ sunt. 111.

Correptiones salubres pij amant & admittunt, laudes averfantur. 191.

Correptionum impatientes impunè non ferunt. 111.

Correptionum necessitas atque utilitas in œconomia, Republica &
Ecclesia. 114.

CULTUS DEI.

Cultus Dei modesto & humili animo est peragendus. 185.

CURIOSITAS.

Curiositas vitanda est. 26. 188.

D. DEUS

INDEX TERTIUS.

D.

DEUS.

Deus gloriam suam alteri non vult dare. 52.
Dei verenda majestas & potentia ad humilitatem nos adi-
git. 134.

DIABOLUS.

Diabolus animam & cor hominis oppugnat eâ parte ubi minus custo-
ditum est. 1.

DILIGENTIA.

Diligentia in officio utilis & salutaris est. 24.

DISCIPULI CHRISTI.

Discipuli Christi sunt omnes Christiani, & appellationis hujus ratio-
nes quibus officij commonentur. 16.

Discipuli Christi mandatis præceptoris sui parere debent. 18.

Discipuli Christi in sorte misera præceptoris sui acquiescere debent:
sic etiam gloriæ ejus consortes erunt. 18.

Discipuli Christi præceptoris sui gloriam amplificare debent. 19.

Discipuli Christi iram ejus vitare debent. 19.

Discipuli Christi illum in verbo responsâdantem consulere & inter-
rogare debent. 19.

Discipuli Christi se invicem fraterno amore complecti debent. 20.

Discipuli Christi se mutuò ad charitatem & bona opera movere de-
bent. 20.

Discipuli Christi seipsos rectè cognoscere debent. 21.

Discipuli Christi proposito pietatis se armare debent. 22.

Discipuli Christi sua tantum agere, & *πολυπραγμοσύνην* vitare de-
bent. 26.

Discipuli Christi pijs se associare, impiorum consortia fugere de-
bent. 30.

Discipuli Christi promptè præceptoris cœlestis voluntatem facere de-
bent. 31.

Discipuli Christi examen per afflictiones & tentationes à cœlesti præ-
ceptore institutum non refugient. 32.

D d

Discipuli

INDEX TERTIUS.

Discipuli Christi aliorum cognitionem, fidem, pietatem æmulabuntur. 33.

Discipuli Christi abdicare seipsos debent propriâ sapientiâ, voluntate, amore & honore. 56.

Discipuli Christi in quibus virtutibus puerulos imitari debeant. 84.

Discipuli Christi humiles esse debent ut pueri. 84.

Discipuli Christi toti à Deo Patre suo coelesti pendent, sine quo ne momento quidem subsistere possunt. 92.

Discipuli Christi quieto atque tranquillo debent esse animo. 95.

Discipulis Christi patientia necessaria est. 25.

Discipulos Christi diligentia in addiscenda & facienda Dei voluntate, salutêque promovendâ ornat. 24.

Discipulos Christi in cognitione ejus crescere oportet. 28.

DISCIPULI TERRENI.

Discipuli quomodo se erga præceptores, condiscipulos, ac seipsos in ingressu in scholam ac progressu gerere debeant. 18.

DIVES.

Dives revera est sapiens, & suis contentus. 102.

DIVITIÆ..

Divitiæ præmium sunt humilitatis. 137.

DOCTRINA.

Doctrinâ homines non verbis duntaxat, sed etiam factis imbuendi. 60.

E.

ECCLESIA.

Ecclesia semper sauciata fuit afflictionum spinis. 20.

EXEMPLUM.

Exempla bona aliorum imitanda sunt. 33.

F.

FIDES.

Fidei infirmitati medetur Dei juramentum *ὁ Ἰησοῦς* : solandis præstitum. 129.

Fidem

INDEX TERTIUS.

Fidem commendat sinceritas & simplicitas cordis. 105.

FILII DEI.

Filij Dei ex coelestis sui Patris præsentia solido gaudio complentur, quacunque etiam sorte fruuntur. 97.

Filij Dei paucis sunt contenti. 100.

G.

GAUDIUM.

Gaudium in Deo necessarium est. 97.

Gaudium pij ex afflictionibus & persecutionibus capiunt. 98.

H.

HÆRETICI.

Hæreticorum mater plerumque fuit ambitio. 48. 190.

HOMO.

Homo suam miseriam & indignitatem agnoscens, humilis est. 165.

Homines non verbis solum, sed etiam factis doceri possunt. 60.

Homines discere aliquid possunt etiam ab iis, in quibus minima apparet virtutis significatio; etiam ab animalibus brutis. 64.

HOMO CARNALIS.

Homines carnales puerilia & minima sectantes, ad res ad salutem absolute necessarias animum non extollunt. 81.

HONOR.

Honor transiturus sic animum hominis occupat, semper ut ed aspiret etiam tùm cum de rebus divinis agitur. 7.

Honor habetur iis qui animo sunt submissio. 137.

Honori proprio est renunciandum. 56.

HUMILIS.

Humilis se aliis inferiorem judicat: & quomodo id fiat. 53.

Humilis severior & vigilantior est in vitiis suis scrutandis, quàm in virtutibus suis magni æstimandis. 53.

Humilis virtutes aliorum majoris facit, quàm proprias. 54.

Humilis eo se magis demittit, quo est honoratior, & pluribus virtutibus ornatus: exemplo sanctissimorum Dei cultorum. 87.

D d 2

Humilis

INDEX TERTIUS.

Humilis est quieto ac tranquillo animo. 96.
 Humiles regnum coelorum obtinebunt. 130.
 Humiles maximi fiunt in regno gratiæ & gloriæ: quod exemplis confirmatur. 158.
 Humiles proximo officia charitatis etiam vilissima præstant. 167.
 Humiles se Dei iudiciis sancto & tranquillo animo submitunt. 176.
 Humiles, sue tenuitatis conscii, trepidant ad Dei maiestatem. 178.
 Humiles Dei gratiam & misericordiam in omnibus ejus beneficiis amplificant. 180.
 Humiles non laudari, sed corrigi amant, omnem Deo gloriam tribuentes. 191. 193.
 Humiles in cultu Dei modestè se gerunt. 185.
 Humiles sanctè admirantur, non curiosè scrutantur vias Dei impervestigabiles. 188.
 Humilibus Deus promissiones amplissimas fecit. 139.

HUMILITAS.

Humilitas commendatur. 84. 134. 195.
 Humilitas vera non consistit in vilibus vestibus, externisque gestibus, &c. sed in animi submissione. 85.
 Humilitas omnium aliarum virtutum est mater, & singulare animæ ornamentum. 136.
 Humilitas est virtutum omnium prima, media, & ultima. 149.
 Humilitas est virtus Deo gratissima. 155.
 Humilitas quibus signis ab ambitione discernatur. 164.
 Humilitas se præcipuè in Dei cultu exerit. 171.
 Humilitatis perfectionem nemo sibi arrogare debet. 54.
 Humilitatis præstantia & salutare effectus. 135.
 Humilitati singuli studere debent. 121.
 Humilitatem excipit honor & exaltatio. 118.
 Humilitatem plenis buccis jactant, etiam qui superbissimi sunt. 162.

I.

IMPERFECTIO PIORUM.

Imperfectio piorum in hac vita. 13.
 Imperfectionis piorum utilitas & finis. 15.
 Imperfectionis nostræ agnitio signum est humilitatis. 165.

IMPII.

INDEX TERTIUS.

IMPII.

Impij in malo perpetrando diligentiores sunt, quàm pij in bono. 34.

INFERNUS.

Infèrni poenarum atrocitas, vermis immortalis, ignis inextinctus, ignominia æterna. 114.
 Infèrni poenarum æternitas. 146.

IRA.

Iræ non est dandus locus. 110.

IUDICIA DEI.

Iudiciis Dei pij se humili & tranquillo animo submitunt: impij ea carpunt, & Deo obmurmurant. 176.

JURAMENTUM DEI.

Juramenta Dei fidei nostræ sunt firmamenta in precibus, calamitatibus, peccati angoribus, sensu infirmitatis, mortisque terroribus. 126.
 Juramentis Dei & Christi, quibus poenas peccatoribus denunciant, fides adhibenda est, si poenas effugere velint. 123.

L.

LAUS.

Laudibus nobis ab aliis tributis, non nimium tribuendum. 191.

M.

MAGISTRATUS.

Magistratus impij plerumque vilia sunt ambitionis principia. 44.

MANDUCATIO CORPORIS CHRISTI.

Manducatio corporis Christi fit ore animæ, id est, verâ fide. 5.

D d 33

MINI.

INDEX TERTIUS.

MINISTRI ECCLESIAE.

Ministri Ecclesiae saepe peccato ambitionis tentantur. 46.
 Ministri Ecclesiae sunt os Christi. 122.
 Ministris Ecclesiae juvenibus, coram mundo abjectis, simplicibusque
 Deus saepe utitur ad propagandum regni sui fines : & quare id fa-
 ciat. 65.

MORS.

Mortis solatium ex Christi juramento. 129.

MURMURATIO.

Murmuratio adversus Deum fugienda. 177.

N.

NATURA.

Natura paucis est contenta. 101.

O.

OFFICIUM.

Officij etiam vilissimi à Deo nobis impositi voluntaria susceptio-
 signum est humilitatis. 167.

OPERA BONA.

Opera bona non quantitate, sed animi affectu Deus aestimat. 54.

OPINIO.

Opinionis præconceptæ retinendæ studium ægrè ponitur, & cogni-
 tionem veritatis impedit. 4.

ORATIO.

Orationem nostram se exauditurum Deus, interposito juramento,
 promittit. 126.

P. PA.

INDEX TERTIUS.

P.

PAPA ROMANUS.

Papæ Romani ambitio summa. 47.
 Papæ Romani primatus refellitur : & unde illum adeptus sit co-
 stenditur. 72.
 Papæ Romani sunt successores Gèchazi servi Elisæ Prophete. 73.

PARENTES.

Parentes plus amant liberos quàm seipsos. 92.
 Parentes terreni liberorum suorum oblivisci possunt. 93.

PATIENTIA.

Patientiæ encomium. 25.

PECCATOR.

Peccatoribus resipiscere nescijs exitium Deus juravit. 124.

PECCATUM.

Peccatum prohibendo irritatur, & comminando augetur. 43.
 Peccato etiam sanctissimi in hac vita sunt obnoxij. 13.
 Peccatorum conscientia stimulos erigit Dei sanctissimum juramen-
 tum. 128.

PECCATUM ORIGINALE.

Peccato originali omnes homines sunt infecti. 80.

PERSECUTIO.

Persecutionum spinis semper Ecclesia fauciata fuit. 90.

PIJ.

Pij sunt obnoxij afflictionibus. 9.
 Pij, qui sanctissimi habentur, nævis & defectibus suis laborant. 13.
 Pij erga Deum piè, erga proximum justè, & temperanter erga seipsos
 vivere debent. 17.
 Pij toti à Deo pendunt, sine quo ne momento quidem subsistere pos-
 sunt. 92.
 Pij paucis sunt contenti. 100.
 Pij simplices sunt & sinceri. 105.

Pij.

INDEX TERTIUS.

Pij sunt placabiles. 109.

Pij correptiones fraternas admittere debent. III.

PLACABILITAS.

Placabilitas Dei filios decet. 109.

ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗ.

Πολυπραγμοσύνη vitanda est. 26.

PONTIFICII.

Pontificij Ecclesiam Dei gravissimè persequuntur. IX.

PRÆCEPTOR.

Præceptorum idoneorum maxima semper fuit necessitas, dignitas & utilitas. 35.

PRÆDICATIO VERBI.

Prædicationis verbi vis non pendet ab hominibus infirmis, sed à solo Deo. 66.

PRÆJUDICIUM.

Præjudicia ægrè ponuntur: & homines impediunt, quominus ad veritatis cognitionem perveniant. 4.

PRIMATUS.

Primatum in Ecclesia Christus non instituit, sed interdixit, sibi quoque soli servavit. 71.

PROFECTUS.

Profectus in cognitione Dei & pietate necessarius est. 28.

PROMPTITUDO ANIMI.

Promptitudo animi in Dei cultu est necessaria. 3.

PROPHETÆ.

Prophetæ non verbis tantum, sed etiam signis & factis docuerunt. 61.

PROPOSITUM BONUM.

Proposito bono animum ad pietatem obfirmare filij Dei debent. 22.

PROXIMUS.

Proximus non est contemnendus. 174.

PRU-

INDEX TERTIUS.

PRUDENTIA.

Prudentia serpentina jungenda est simplicitati columbinæ. 106.

PUERI.

Pueri peccatis actualibus & originali sunt infecti. 79.

Pueri stultitiâ, incitiâ & inconstantia laborant. 81.

Pueri sunt humiles, non superbo spiritu, ut adulti. 84.

Pueri omnium egeni, toti à suis parentibus pendent, qui plus liberos quam seipsos amant. 91.

Pueri parentibus suis presentibus, unice lætantur: illis verò absentibus contristantur. 97.

Pueri paucis sunt contenti. 99.

Pueri simplices & sinceri sunt, non fraudulent, ut senes. 104.

Pueri citò pacantur, neciram diu retinent. 109.

R.

REGENERATI.

Regenerati sæpe in peccata relabuntur. 14.

REGNUM CHRISTI.

Regnum Christi est regnum crucis. 9.

REX.

Reges impii vilia plerumque sunt ambitionis mancipia. 44.

S.

SAPIENTIA.

Sapientiæ veræ encomium. 135.

Sapientiâ propriâ se abdicare pii debent. 56.

SCRIPTURA SACRA.

Scriptura sacra est os Christi, quo responsa dat interrogantibus. 19.

122.

Scripturæ sacræ lux sequenda est, ne impingamus aut aberremus. 6.

Ee

SIGNUM

INDEX TERTIUS

SIGNUM.

Signis etiam homines doceri possunt atque reprehendi. 60.

SIMPLICITAS.

Simplicitas in fide & in vita omnium piorum pulcherrimum est ornamentum. 105.

Simplicitas columbina jungenda est prudentiæ serpentinæ. 106.

SINCERITAS

Sinceritas in fide & in vita commendatur. 105.

SPIRITUS SANCTUS.

Spiritus sanctus aquæ confertur. 62.

STUDIOSI.

Studiofi quomodo se erga præceptores, commilitones & seipsos gerere debeant. 18.

SUPERBI.

Superbi inquieto & perturbato sunt animo. 96.

Superbi in hominum oculis gloriosi apparentes, coram Deo foventur. 131.

Superbi non ingredientur in regnum cælorum. 140.

Superbi se humiles esse gloriantur. 162.

Superbi peccata sua non agnoscunt nec confitentur. 165.

Superbi suæ indignitatis & miseriæ obliviscuntur. 166.

Superbi omnes inferiores fastidiunt, neque ipsos juvare cupiunt. 169.

Superbi etiam in ipso Dei cultu alios fastidiunt. 172.

Superbi, scelerum poenas luentes, Dei judicia carpunt, eique obmurmurant. 177.

Superbi, spretâ Dei majestatis, in conspectu ejus se efferunt. 180.

Superbi omnia bona sibi suisque meritis & industriæ accepta referre solent. 182.

Superbi in ipso Dei cultu arrogantiam suam produnt. 188.

Superbi

INDEX TERTIUS

Superbi curiosi sunt & πολυπράγμονες. 190.

Superbos Deus meritò odit & punit. 49. 143.

SUPERBIA.

Superbia altis in corde humano defixa radicibus, ægrè extirpatur. 120.

Superbia fugienda. 133. 195.

Superbiæ atrocitas. 141.

Superbiam sequitur ignominia. 117.

T.

TEMPORARIÆ.

Temporarij à Christo deficiunt temporibus tristibus. 8.

TENTATIONES.

Tentationes toleranter sunt ferendæ. 32.

TRANQUILLITAS ANIMI.

Tranquillitas animi magnum summumque bonum est. 95.

V.

VERBUM DEI.

Verbum Dei libenter & celeriter audiendum. 134.

VITA ÆTERNA.

Vita æterna humilibus promittitur. 137.

Vitæ æternæ gloria & gaudium. 146.

Vitæ æternæ gloriæ futuri sunt diversi gradus: id quod Scripturæ testimonijs & rationibus probatur: & quibus conditionibus id verum statuatur. 150.

Vitæ æternæ gloriæ graduum diversitas, non pendet ab hominum meritis, sed à sola Dei gratia. 152.

Vitæ æternæ graduum inæqualitas non erit invidiæ obnoxia. 153.

Vitam æternam nemo consequitur nisi humilitati studuerit. 130.

Et

VITA

INDEX TERTIUS.

VITA TEMPORALIS.

Vitæ temporalis commoditates sic animos hominum occupant, semper ut eò aspirent etiam cum de rebus divinis agitur: 7.

VOLUNTAS.

Voluntati propriæ renunciandum est. 57.

F I N I S

INDICIS LOCORUM COMMUNIIUM THEOLOGICORUM.

E R R A T A.

sic corrigantur.

Pag. 8. lin. 1. *regnum.* pag. 34. lin. 9. à *fine.* III.
pag. 39. lin. 18. *Rom.* 14. pag. 60. lin. *penult.* emisisse.
pag. 125. lin. 10. à *fine.* *inobedientes.* pag. 147. lin. 11. *ipso.*
pag. 191. lin. 12. à *fine.* *Difficiliora.*